

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Dizertační práce

**Ženy na okraji společnosti v českých zemích a Velké Británii
v letech 1900–1930 – komparativní studie**

Martina Kratochvílová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Historie

Dizertační práce

**Ženy na okraji společnosti v českých zemích a Velké Británii
v letech 1900–1930 – komparativní studie**

Martina Kratochvílová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2019 .....

Touto cestou bych ráda poděkovala doc. PhDr. Miroslavu Šedivému, Ph.D. za odborné vedení mé dizertační práce.

Obsah

1) ÚVOD	1
2) TRESTNÍ ZÁKONODÁRSTVÍ ČESKÝCH ZEMÍ A VELKÉ BRITÁNIE V LETECH 1900–1930: KONTEXTUÁLNÍ ÚVOD	20
3) ZLODĚJKY, LICHVÁŘKY, PODVODNICE, TULAČKY, ŽEBRAČKY, KAPSÁŘKY, DEFRAUDANTKY A JINÉ „DCERY SVÉ DOBY“	32
4) INFANTICIDUM, ODLOŽENÍ DÍTĚTE A POTRATY	62
5) VRAŽEDKYNĚ	86
6) SEXUALITA A ZLOČINY S NÍ SPOJENÉ	110
7) PROSTITUCE	126
8) ZÁVĚR	147
9) SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	159
10) PŘÍLOHY	178
11) RESUMÉ	189

1) ÚVOD

První tři desetiletí dvacátého století s sebou přinesly řadu nevratných sociálních, kulturních, politických a právních změn, které zásadním způsobem ovlivnily do té doby uznávaný pohled na ženy a jejich tradiční úděl. Dějinné období 1900–1930 představuje pro většinu evropských zemí z hlediska ženské otázky vyvrcholení emancipačních procesů započatých ve století předchozím.

Velká Británie se v roce 1900 nacházela na sklonku viktoriánského období, které upevnilo pozici země coby globálního hegemonu, přineslo prosperitu, řadu průmyslových inovací, rozvoj vzdělanosti, ekonomickou konsolidaci, ale především dlouhé období míru známé jako éra skvělé izolace, přechodně přerušené jen Krymskou válkou, jež umožnilo budování Britského impéria.¹ Do nového století však Spojené království, které v devadesátých letech devatenáctého století začaly z pozice světové hospodářské velmoci vytlačovat Spojené státy americké a Německá říše, vstupovalo již značně oslabeno. Přesto nadále zůstávalo průmyslovým gigantem a roku 1921 dokonce dosáhlo své největší rozlohy. Válka a především poválečné období nicméně odhalily znepokojivé hospodářské problémy, související mimo jiné s obrovskými válečnými výdaji a nárůstem národního dluhu. Nejen v politických kruzích, ale i v jiných sférách veřejného života docházelo za účelem snahy o řešení nastalé krize k neustávajícím reformám a změnám, zatímco „staré“ předválečné modely řízení podléhaly ostré kritice.² Sílicí emancipace, rezonující v širších dobových hnutích, se projevila rovněž v souvislosti s ženskou otázkou, jejímž finálním rozuzlením se stalo roku 1918 zavedení částečného a o deset let později všeobecného volebního práva pro všechny občany bez rozdílu pohlaví. Katalyzátorem tohoto stěžejního kroku byla jako v mnoha dalších evropských zemích první světová válka, která zásadním a nevratným způsobem změnila podobu tehdejší britské společnosti. V ní ženy dostaly možnost prokázat svou samostatnost v roli plnohodnotné pracovní náhrady za na frontu poslané muže. Ženy v Británii získaly z válečných let bezesporu nejvíce. Vlasteneckého ducha prokázaly

---

¹ Éru *splendid isolation* ukončila trojice spojeneckých smluv, respektive smluv o rozdělení vlivu v koloniích, které Velká Británie podepsala s Japonskem (1902), Francií (1904, takzvaná Srdečná dohoda) a Ruskem (1907). Poslední dvě jmenované stály současně u vzniku Trojdohody. Více viz MORGAN, Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Praha 1999, s. 444.

² Odrazem snah o návrat k pokoji a pořádku v zemi byl na parlamentní úrovni pád koalice premiéra Lloyda George (ve funkci 1916–1922). Po krátkém období vlády konzervativce Andrewa Bonarda Lawa (1922–1923) stanul v čele britské vlády (s přestávkami 1923–1929 a 1935–1937) čelní představitel konzervativní strany Stanley Baldwin. Více viz MORGAN, s. 463–469.

nejen přímou účastí na frontě, kde tisíce z nich sloužily jako zdravotní sestry v polních lazaretech, ale rovněž silnou podporou a aktivním zapojením se do vládní agitační kampaně pro verbování nových dobrovolníků.³

Situaci srovnatelnou s Velkou Británií a potažmo většinou Evropy⁴ zažívaly také ženy v českých zemích, kterým se v únoru 1920 podařilo v rámci nově konstituované československé ústavy dosáhnout legislativně ukotveného všeobecného volebního práva. Přitom ještě na přelomu devatenáctého a dvacátého století nebyly rakousko-uherské zákoníky jedinou překážkou, stavějící se ženám do cesty za emancipací, ale doplňovaly je rovněž hluboce zakořeněné dobové představy ideálního ženství a s nimi spjaté letité předsudky a tradiční zvyklosti, které zcela nepřekonaly ani neúnavně sílící a v mnoha ohledech úspěšně završené snahy o ženskou rovnoprávnost. Zatímco během první světové války bojovali a umírali vojáci a exiloví politici v čele s Masarykem, Benešem a Štefánikem připravovali vznik samostatného státu, ženy pomáhaly zajišťovat přežití a provozuschopnost „domácí fronty“. Našly nepřehledné množství nových

---

³ Čelní představitelka do té doby protistátně zaměřených a proti vládě revoltujících sufražetek Emmeline Pankhurst se svou dcerou Christabel vyzývala členky spolku WSPU (*Women's Social and Political Union*), jehož byla zakladatelkou, aby přerušily veškeré záškodnické aktivity a naopak zasvětily svou činnost výhradně pomoci válkou sužované vlasti. Viz PURVIS, June, *Emmeline Pankhurst. A Biography*, London 2002, s. 293–294.

⁴ Výjimku představovaly země na Balkánském poloostrově, kde ženy získaly všeobecné volební právo teprve po druhé světové válce a státy na jihu Evropy (Španělsko, Portugalsko, Itálie), kde se ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století prosadily totalitní formy vlády. Více viz FERREIRA, António Matos, ALMEIDA, João Miguel (ed.), *Religião e cidadania: protagonistas, motivações e dinâmicas sociais no contexto ibérico*, Lisboa 2011, s. 305–308; VELASCO, M. Dolores de la Calle, SAN ROMÁN, Manuel Redero (ed.), *Movimientos sociales en la España del siglo XX*, Salamanca 2008, s. 221; PINEDO, Rebeca Arce, *Dios, patria y hogar: la construcción social de la mujer española por el catolicismo y las derechas en el primer tercio del siglo XX*, Santander 2008, s. 54–56, 186–188; ROSSI-DORIA, Anna, *Diventare cittadine. Il voto delle donne in Italia*, Firenze 1996, s. 78–85; HAAN, Francisca de, DASKALOVA, Krassimira, LOUTFI, Anna (ed.), *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms in Central, Eastern, and South Eastern Europe: 19th and 20th Centuries*, Budapest 2006, s. 195–198. Paradoxně šlo v některých případech o země, kde se emancipační úsilí žen v devatenáctém století projevovalo nejdříve a mělo rovněž u veřejnosti největší ohlas. Například období risorgimenta (1815–1861/70) neboli hnutí za svobodu a národní jednotu Itálie reprezentovalo první éru, v jejímž rámci byla účast žen ve veřejném dění otevřeně schvalována a vyhledávána. Salvatore Morelli, velký zastánce ženských práv pak roku 1867 jako vůbec první v Evropě představil návrh všeobecného volebního zákona. Po první světové válce se přirozeně očekávalo, že získání ženské zrovnoprávnění bude bezprostředně následovat. Situace se však diametrálně změnila s nástupem fašistického režimu (1922–1945), který Italky nuceně vrátil zpět do stereotypních rolí matek a manželek podřízených jejich mužským protějškům. Více viz BOUCHARD, Norma, *Risorgimento in Modern Italian Culture. Revisiting the Nineteenth-century Past in History, Narrative and Cinema*, Teaneck, Madison 2005, s. 9–26; DE ROSA, Gabriele, *Il tempi della Rerum novarum*, Roma 2002, s. 90–91; DE GRAZIA, Victoria, *How Fascism Ruled Women. Italy 1922–1945*, Berkeley, Los Angeles, London 1992, s. 41.

uplatnění v administrativě, službách, tovární výrobě a plně nahradily nepřítomné muže rovněž v zemědělských odvětvích. Hranice mezi pohlavími, již tak značně narušené předchozí ženskou intenzivní proemancipační činností, padly. Nový stát, vystavěný na troskách někdejšího dualistického Rakouska-Uherska, ženám přiznal plnou způsobilost využívání jejich občanských práv.

Integrální složku dobové společnosti, zdařile reflektující aktuální dění v oblasti politické, právní, ekonomické či sociální, pak představovaly ženy žijící na jejím okraji, které coby buřičky, prostitutky, vražedkyně, zlodějky, podvodnice, tulačky, žebračky či andělíčkářky provázely lidstvo již od počátku dějin. Ženské revolty však nezahrnovaly pouze skutky kriminálního typu – nezřídka se jednalo o vzepření se dobovému konstruktivnímu feminině, odmítání sociálního statusu či náboženských normativů, případně morální úpadek skrze porušení etiky a jejích řádů. Právě trestná činnost páchaná ženami představuje jakýsi „(ne)morální odraz tehdejší společnosti“ a lze díky ní nahlédnout, co se transformace femininních konstruktů týče, do emancipační teorie uplatňované v praxi.

Ženy žijící na okraji, nicméně stále zastupující nedílnou součást dobové společnosti, představují jednu z historiky často opomíjených dějinných kapitol, stojící mimo hlavní okruh jejich zájmu, ačkoliv právě tato společenská skupina mnohdy nejvýrazněji odrážela soudobé dění a situaci dané země.⁵ Z této premisy vychází předkládaná disertační práce, jejímž záměrem je skrze rekonstrukce konkrétních trestních případů, páchaných ženami, jimiž se v letech 1900–1930 zabývala britská a česká jurisdikce, analyzovat a přiblížit téma ženské kriminality a jejího zasazení do širšího dějinného rámce reprezentovaného posledními roky „dlouhého“ devatenáctého století, první světovou válkou a „zlatou“ meziválečnou érou zakončenou Velkou hospodářskou krizí. Srovnáním vývoje ženské otázky z hlediska kriminologie a trestního práva ve Velké Británii a českých zemích dojde současně k rozšíření dosavadních poznatků o novou rovinu náhledu na obě země v dané problematice.

Hlavním cílem disertační práce je analýza a komparace ženské kriminality a legislativních systémů Velké Británie a českých zemí (Československa) v letech 1900–1930 skrze studium trestně-právních pramenů a konkrétních případů nezákonného jednání, jejich potenciálního ohlasu v dobovém tisku či reflexe ve společnosti. Komparace obou zemí poskytne příležitost k lepšímu porozumění zkoumané

---

⁵ FRANCEK, Jindřich, *Velké dějiny zemí Koruny České. Tematická řada, sv. III. Zločinnost a bezpráví*, Praha, Litomyšl 2011, s. 480–481.

problematiky a nabídne nevšední pohled na rozdíly britské a rakousko-uherské, respektive československé trestní jurisdikce. Pozornost bude věnována rovněž dobovému vnímání sexuality a tělesnosti a jejich bezprostřední kontinuitě s etickými a mravními delikty a celospolečensky tabuizovanými tématy.

Komparace Spojeného království Velké Británie a Severního Irska coby svrchovaného státního celku s rozsáhlým zámořským územím a dlouhou parlamentní a koloniální tradicí s českými zeměmi, které po staletí tvořily součást habsburské monarchie, demonstruje skutečnost, že i přes nepopiratelné rozdíly ve státoprávním uspořádání lze obě země, vzhledem k diferenciaci v jejich soudních systémech, porovnávat z hlediska trestněprávního. Na tomto místě pokládá autorka rovněž za nezbytné objasnit používání pomocného historicko-geografického sousloví české země, odkazujícího na historické České království jako centrální a nejpodstatnější součást korunních českých zemí – se stálým zřetelem na skutečnost, že ženské kriminální skutky a činnost okresních a krajských soudů nebyly pochopitelně izolovány výhradně na Čechy, ale probíhaly stejnou měrou také na Moravě a ve Slezsku – namísto přesného politickoprávního názvu země Koruny české. Pro období po roce 1918 je pak jak z hlediska označení státoprávního celku, tak v souvislosti s rozlišením dobové jurisdikce, v období 1900–1918 označované rakousko-uherská, popřípadě česká, využíváno jednotného termínu Československo.

Ženy byly pachatelkami nejrůznějších trestných činů, přečinů a přestupků. Třebaže zločiny nebyly z podstaty genderově vyhraněné, existovaly konkrétní skupiny či typy trestných činů, jejichž skutková podstata již automaticky předurčovala jako jejich pachatelky právě ženy. Dichotomické rozdělení pachatelů na základě pohlaví tak bylo možno uplatnit pro několik specifických zločinů: bigamie, vražda či násilné smilstvo neboli obdoba dnešního znásilnění se týkala mužů, zatímco abort, zabití, odložení či vražda dítěte zastupovaly nezákonnou činnost žen. Tato diferenciacie od ostatních porušení zákona se odvíjela jak od fyzických predispozic ženského pohlaví, tak jejich náchylnosti k individualismu ve smyslu páčání trestné činnosti nikoliv v rámci větší skupiny, ale samostatně. U některých typů trestných činů bylo přímo žádoucí, ne-li dokonce nezbytné, co největší tajnůstkářství, kdežto jiná nezákonná činnost byla pouze jednou osobou nerealizovatelná. Příznačným kriminálním skutkem „skupinového“ typu byla krádež, třebaže množství osob v ní figurujících se přímo odvíjelo od rozsahu konkrétního případu a jeho skutkové podstaty. Učebnicový příklad „individuálního“ druhu zločinu představovalo *infanticidum* neboli usmrcení

novorozence, které ženy prováděly v ústraní, často bez jakéhokoliv povědomí okolí o jejich graviditě.

Na celkové kriminalitě se „něžné pohlaví“ podílelo výrazněji méně než mužské, ačkoliv v provázanosti s modernizující se společností navyšovala svůj podíl v celkovém úhrnu trestné činnosti také kriminalita ženská.⁶ Jednoznačně definovat typ deviantní ženy tehdejšího období nelze, avšak názory současných kriminalistů, psychologů, psychiatrů, pedagogů a penologů preferují pojmy jako marginalita a sociální patologie. Ty v sobě nesou obecné znaky vyplývající z určité zákonitosti v podmíněnosti marginalizace a projevující se revoltou či odchýlením od stanovených norem chování a nerespektováním požadavků kladených na skupinu či jednotlivce v rámci společnosti. Náhylnost k provádění trestné činnosti byla plošně a bez rozdílu pohlaví zastoupena v rámci specifických sociálních skupin žijících v podobných, mnohdy neuspokojivých podmínkách. Tato skutečnost byla provázána s paralelou či dokonce identitou motivů, na jejichž základě byla kriminalita nezřídka opakovaně a hromadně páchána.⁷

S nepříznivými jevy devatenáctého a prvních desetiletí dvacátého století, hmotným nedostatkem a sociálním rozvrstvením společnosti, byla spjatá v kriminálních statistikách nejčastěji zastoupená kategorie nezákonného chování. Do této skupiny patřilo žebráctví, podvody, kapsářství a krádeže. Zázemí velkých měst a přirozená anonymita jejich prostředí přímo vybízely ke vzniku čtvrtí s neblahou pověstí, kde se výše zmíněné deviantní osoby shromažďovaly či odtud pocházely. Vznikala velkoměstská „podsvětí“ mimo dosah a kontrolu státní jurisdikce, kde byly zástupy žebráků, tuláků, kapsářů, zlodějů a prostitutek nedílnými součástmi tamějšího koloritu. Jediným svérázem oplývala především hlavní města. V kontextu zkoumané problematiky představovaly Praha a Londýn živoucí mozaiku nejrůznějších typů zločinů, odehrávajících se v obou metropolích v hojném počtu.⁸

---

⁶ URBANOVÁ, Martina, VEČEŘA, Miloš, *Ženská delikvence. Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*, Brno 2004, s. 13.

⁷ LENDEROVÁ, Milena, KOPIČKOVÁ, Božena, BUREŠOVÁ, Jana, MAUR, Eduard (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 552.

⁸ LINNANE, Fergus, *London. The Wicked City. A Thousand Years of Vice in the Capital*, London 2003. Srov. SHORE, Heather, *London's Criminal Underworlds, c. 1720 – c. 1930. A Social and Cultural History*, Houndmills, Basingstoke 2015, s. 133–195; KUKLA, Karel Ladislav, *Pražské bahno*, Praha 1992, s. 34–36. Srov. SETTLE, Louise, *Sex for Sale in Scotland. Prostitution in Edinburgh and Glasgow, 1900–1939*, Edinburgh 2016; LEVINE, Philipa, *Prostitution, Race & Politics. Policing Venereal Disease in the British Empire*, New York, London 2003, s. 177–199.

Žebračkami či tulačkami se stávaly ženy pocházející nejčastěji ze sociálně nejslabších společenských tříd. Nezřídka šlo o osoby tělesně či duševně postižené, jimž byla možnost pracovat rukama, popřípadě prodávat svá těla, zcela zapovězena. Na ulici však končily také osiřelé děti, nemajetné vdovy či osamělé ženy, nucené obstarat obživu nejen sobě, ale často rovněž ostatním členům rodiny.

Trestní zákonodárství řešilo v souvislosti s ženskou kriminalitou nemálo případů takzvané infanticidy, definované coby úmyslné usmrcení kojence, které dle mnohých historiků způsobilo smrt většího počtu dětí než jakákoliv historická pandemie (vyjma černého moru). Motivem usmrcení dítěte bylo nejčastěji hmotné strádání a s ním spojená neschopnost dítě zabezpečit, dále také nelegitimita dítěte, duševní choroba,⁹ strach z ponížení a společenského exilu či regulace porodnosti v rámci rodiny.¹⁰ Stejnou různorodost jako u motivů pak bylo možno nalézt i v samotném provedení trestných činů tohoto typu.

Nejméně zastoupený trestněprávní delikt reprezentovala v případě něžného pohlaví klasická vražda, k níž se ženy uchýlovaly na rozdíl od jejich mužských protějšků spíše výjimečně, a pokud se již tak stalo, oběti pocházely většinou z nejbližšího kruhu rodiny. Do této kategorie spadaly v praxi rovněž vraždy dětí odrostlých kojeneckému věku. Usmrcení partnera, nezřídka manžela-násilníka či alkoholika, si pak nejčastěji zvolila žena žijící dlouhodobě v nešťastném manželství.

V kontextu zkoumaných trestných činů představovaly ženské delikty související se sexualitou či tělesností pro badatele značnou výzvu. Na rozdíl od zločinů násilného smilstva, obdoby dnešního znásilnění, a takzvaného zprznění neboli pohlavního zneužití nedospělé osoby, kdy žena až na vzácné výjimky reprezentovala oběť, v případech incestu, představujícího nicméně rovněž především „mužský delikt“, a ženské homosexuality nebyla její role mnohdy zcela určena.¹¹ Kauzy tohoto typu byly současně zastoupeny v mnohem menším měřítku. Kvůli specifickým rysům případů spadajících

---

⁹ Poporodní psychóza byla hlavním tématem studie Cath Quinnové. Viz QUINN, Cath, *Images and impulses: representations of puerperal insanity and infanticide in late Victorian England*. In: JACKSON, Mark (ed.), *Infanticide. Historical Perspectives on Child Murder and Concealment, 1550–2000*, Aldershot 2002, s. 193–215.

¹⁰ FLOWERS, Ronald Barri, *Women and Criminality. The Woman as Victim, Offender, and Practitioner*, London 1987, s. 110.

¹¹ CHUNN, Dorothy E., *Secrets and Lies. The Criminalization of Incest and the (Re)Formation of the 'Private' in British Columbia, 1890–1940*. In: McLAREN, John, MENZIES, Robert, CHUNN, Dorothy E. (ed.), *Regulating Lives. Historical Essays on the State, Society, the Individual and the Law*, Vancouver, Toronto 2002, s. 124.

do kategorie sexuálně motivovaných zločinů se vyšetřovatelé a soudy spoléhaly primárně na hmotné důkazy, především znalecký posudek na základě tělesné a gynekologické prohlídky obžalovaných. Přesto však zůstávaly takové případy pro kriminalisty obtížně vyřešitelné. Trestné činy typu incest a lesbické sexuální styky se odehrávaly potají, ukryté před zraky veřejnosti, přičemž za jediné „věrohodné“ výpovědi byla mnohdy považována vzájemně si odporující tvrzení vyslychaných, zejména jednalo-li se o akt ne zcela dobrovolný. Obvinění se rovněž často snažili prostřednictvím křivého svědectví předejít potenciálním následkům odhalení jejich mravního poklesku a z nich vyplývajícímu veřejnému zostuzení a ponížení.¹²

Zajímavý přístup zaujímal dobou britská i československá, respektive rakousko-uherská společnost k otázce prostituce, kterou sice represivně nepostihovala, neboť prostituce jako taková nebyla trestným činem, avšak mnoha nejen legislativními prostředky se snažila omezit její pole působnosti a především zamezit rozšiřování venerických chorob.¹³ Na nevěstky bylo nahlíženo hned několika, nezávisle vzájemně si odporujícími způsoby: část společnosti v nich s jistou shovívavostí spatřovala „nezbytné zlo“,¹⁴ kterému bylo nicméně nutné vymezit pevné hranice, pro jiné byly padlé ženy hříšnicemi, jež měly skrze morální nápravu znovu nalézt správnou cestu životem, zatímco feministky vinu za šíření prostituce kladly mužům.¹⁵

Ženy a jejich dějiny disponují svou vlastní chronologií, která až na občasné výjimky nerespektuje standardní dělení lidských dějin prostřednictvím důrazu kladeného na klíčové historicko-politické události. Zvolení časového úseku 1900–1930 tak logicky představovalo značně zdouhavý a komplikovaný proces, o jehož přesném vymezení v rámci disertační práce nakonec rozhodla přelomová událost, která s sebou přinesla jak změnu celospolečenského klimatu a spolu s ní i rozdíly v chování obyvatelstva, tak následně vedla k řadě opatření, projevujících se v následujícím desetiletí. Ochromení, k němuž v obou zemích došlo v souvislosti s vypuknutím první světové války, v té době největšího vojenského konfliktu lidské historie, mělo podstatný vliv na vnímání a především prožívání každodennosti spjaté s nedostatkem základních

---

¹² MITLÖHNER, Miroslav, *Erotika a paragrafy*, Praha 1999, s. 34–37.

¹³ LENDEROVÁ, Milena, *Chytila patrola aneb prostituce za Rakouska i republiky*, Praha 2002, s. 29.

¹⁴ V Británii se hovořilo o takzvaném *Social Evil* neboli sociálním zlu.

¹⁵ Další neméně zajímavý pohled na prostituci přinesla studie Pauly Bartley, která „prodejnou lásku“ vnímá coby zločin páchaný na ženách a nevěstky jako prostituující se osoby, nikoliv sexuální pracovnice. Viz BARTLEY, Paula, *Prostitution. Prevention and Reform in England, 1860–1914*, London, New York 2000, s. 197–201.

životních potřeb. První světovou válku lze v tomto případě vnímat jako středobod třicetileté časové osy, která je tak rozdělena na dvě přibližně stejně dlouhá období, v jejichž rámci lze demonstrovat nastalé transformace předválečné, válečné a poválečné společnosti. Se zřetelem k faktu, že realitu vnímá a stanovisko vůči okolnímu světu zaujímá jedinec na základě subjektivních zkušeností, které navíc kolidují s příznačnými jevy a okolnostmi utvářenými obdobnými historickými předěly, si disertační práce neklade za cíl komplexní analýzu obou společností se všemi jejími aspekty, nýbrž se soustředí na konkrétní dobová specifika, odrážející se v kriminální činnosti a společenské morálce.

Obsah této disertační práce je pak založen na těchto základních hypotézách:

1) Stoupající či naopak klesající trend u specifických druhů trestněprávních deliktů byl u obou porovnávaných zemí silně spjat s jejich aktuálním politicko-ekonomickým stavem a mentalitou tamních společností. Například v letech 1914–1918 docházelo pod vlivem válečných událostí s negativními dopady na každodenní život obyvatelstva ke zřetelnému úbytku násilných trestných činů, současně však znatelně narůstal počet krádeží. Vzhledem k závažné potravinové krizi a rapidnímu zvýšení cen potravin, způsobené vinou nedostatečného zásobování a rozrůstání černého trhu, byli pachatelé loupežných trestných činů nuceni změnit taktiku a spíše než finanční obnos, který nadto neměli za co utratit, si nezákonně přivlastňovat předměty základní životní potřeby, jako například oblečení a příkrývky.

2) Za hlavní katalyzátor narůstající ženské kriminality, nepřímého následku procesu zrovnoprávnění všech občanů bez rozdílu pohlaví, jsou mnohými penology¹⁶ považovány úspěchy něžného pohlaví ve sférách emancipace a zdárného řešení ženské otázky. Po dosažení stejných práv s muži se ženské nezákonné jednání začalo nápadně blížit maskulinním deviantním vzorcům chování. Přestože nadále zůstávala trestná činnost především mužskou záležitostí, v návaznosti na modernizační a emancipační celospolečenské procesy začal stoupat také podíl ženské delikvence na celkovém úhrnu kriminality – předpokladem je, že se tak dělo v obou zemích.

3) Z hlediska vynesení rozsudků a především následného zkracování doby výkonu trestu byla britská a česká, respektive československá jurisdikce k ženám coby pachatelkám mnohem shovívavější než k jejich mužským protějškům. Trestní sazby

---

¹⁶ Právní nauka, zabývající se podmínkami a výkonem trestu, zkoumáním různých jeho druhů, možnostmi alternativních trestů, prevencí, recidivou a praktickými otázkami vězeňství. Více viz SOCHŮREK, Jan, *Úvod do penologie*, Liberec 2007, s. 5–7.

byly nižší a byla-li žena odsouzena k trestu smrti či doživotí, byla jí s téměř železnou jistotou udělena amnestie, která výši trestu snížila. Omilostnění tohoto typu se stalo do určité míry dobovým „trendem“.

4) Přes zásadní rozdíly v samotné struktuře soudních systémů Velké Británie a Rakouska-Uherska (Československa) – kromě faktické neexistence kodifikovaných zákoníků je jurisdikce Spojeného království navíc rozdělena do tří samosprávných soustav – lze ženskou kriminalitu obou zemí porovnávat nejen na základě paragrafů a liter zákona, ale především skrze rekonstrukce konkrétních trestních činů, s nimi spojených postupů při vyšetřování a rozhodnutí soudních stolic.

Základní struktura disertační práce je následující: První kapitola analyzuje a porovnává soudní systémy Velké Británie a českých zemí a jejich vývoj od poloviny devatenáctého do prvních desetiletí dvacátého století, sloužící v tomto případě coby účelný a vzhledem ke značné komplikovanosti zákonů a zákoníků trestního práva nezbytný komparativní model. Evropské trestní zákonodárství mělo mnoho podob a stejně tak byly rozmanité i samotné zločiny. Jedním z pilířů českého a později československého trestního práva, které skrze takzvaný recepční zákon¹⁷ dočasně přijalo stávající právní řád Rakouska-Uherska, byl rakousko-uherský trestní zákon číslo 117 z roku 1852, který dle francouzského vzoru kategorizoval trestné činy na zločiny, přečiny a přestupky. Druhy zločinů obsažené v trestních zákonících představujících novelizované verze zákoníku z padesátých let devatenáctého století se od původního znění příliš neodlišovaly, pouze byly v rámci modernizace trestněprávního systému přejmenovány některé jeho hlavy a důkladněji rozvedeny profily jednotlivých deliktů spadajících do třídy zločinů veřejného násilí.¹⁸ Velká Británie představovala z hlediska trestní legislativy poměrně nejednotný systém, neboť ho lze rozdělit do tří odlišných právních jurisdikcí – Anglie a Walesu, Skotska a Severního Irsku – který nadto nedisponoval trestními zákoníky. Třebaže se na toto téma již v minulosti vedly četné debaty, zakončené hned několika v parlamentu projednávanými návrhy takzvaných *Criminal Code*, jejich kodifikované verze stále neexistují. Jako styčné body tak posloužily dílčí zákony v podobě platné pro zvolené období 1900–1930, spadající pod konkrétní právní systém a vztahující se k určité kategorii či přímo druhu trestného činu. První kapitola vytváří nezbytné teoretické a systematické základy, na nichž je vystavěna hlavní část disertační práce.

---

¹⁷ Oficiálně *Zákon ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého*.

¹⁸ FRANCEK, *Zločinnost a bezprávi*, s. 407.

Po první kapitole následuje samotné jádro práce spočívající v pěti samostatných kapitolách (kapitoly dvě až šest), analyzujících a komparujících ženskou kriminální činnost ve sledovaném období let 1900 až 1930 ve Velké Británii a v českých zemích (Československu). Druhá kapitola je věnována srovnávací analýze ženských trestních činů spadajících do kategorií krádež, podvod, žhářství, opilství, tuláctví a žebráctví. Opomenuty nicméně nezůstávají ani trestné činy související s ženskou revoltou proti systému a společnosti – typicky protizákonné jednání sufražetek, přečiny shluknutí či demonstrací. V jednotlivých oddílech věnovaných těmto deliktům dochází nejprve k obecnému vymezení sledovaného zločinu či přestupku, k čemuž jsou využity příslušné paragrafy trestního zákoníku, respektive litery zákonů, a teprve poté následuje prezentace samotných kauz. Shodný typ členění vykazují všechny kapitoly hlavní části práce, která se touto cestou snaží o co největší přehlednost. Více než v kterémkoliv oddílu je však ve druhé kapitole kladen důraz na provázanost nezákonného jednání s aktuální politickou, sociální a ekonomickou situací v dané zemi. Zvláštní zřetel je kladen primárně na období první světové války. Kapitola číslo tři je zaměřena na fenomén porušení základního vztahu matka-dítě a s ním spjatých zločinů infanticidy, potratů a andělíčkářství. Další, v pořadí již čtvrtá kapitola mapuje a porovnává kriminální případy ženami spáchaných vražd. Skrze četné protokoly z výslechů svědků i obviněných poskytuje ojedinělý náhled do jinak striktně privátní sféry rodinného a partnerského života, a to především v případech usmrcení partnera či členů rodiny. Výpovědi soudních znalců, pitevní zprávy a ohledání místa činu pak přibližují postupy policejních, četnických a dalších vyšetřujících orgánů. Pátá kapitola, zabývající se zločiny incestu a lesbickými vztahy, je silně propojena se sexualitou, respektive sexuální deprivací. Využitím spisů ze soudních síní či prokuratur reflektuje dobový přístup k tělesnosti, nelegitimním potomkům, jiným formám sexuality a ostatním dobovými společnostmi obecně tabuizovaným tématům jako sebeukájení. Závěrečná šestá kapitola se v určitých ohledech vymyká předchozím čtyřem kapitolám, neboť nepojednává o činnosti, která by byla již ze své podstaty nezákonná, třebaže jednání s ní související již zákonem postihováno bylo. Na prostituci je v této části nahlíženo hned z několika hledisek: nechybí přístupy orgánů etických, lékařských a soudních.

Disertační práce je primárně založena na archivním výzkumu v The National Archives v Londýně, Národním archivu v Praze, Zemském archivu v Opavě, Moravském zemském archivu v Brně a Státních oblastních archivech v Plzni, Litoměřicích, Třeboni, Zámrsku a Praze.

Ve státních oblastních a zemských archivech České republiky poskytly primární zdroje informací trestní spisy shromážděné v rámci fondů příslušných krajských soudů, jejichž pravomoci byly zahrnuty ve specializované agendě představující v případě trestního práva zločiny a přečiny, v občanskoprávních kauzách pak věci a spory konkurzní, obchodní či fideikomisní podstaty.¹⁹ V Moravském zemském archivu v Brně byly zkoumány fondy Krajských soudů v Jihlavě a Uherském Hradišti a Krajského soudu trestního Brno. Oblast Slezska má pod patronátem Zemský archiv v Opavě, a to skrze fondy Krajských soudů Nový Jičín, Opava a Moravská Ostrava. Státní oblastní archiv v Zámrsku, spravující region východních Čech, respektive dnešní Královéhradecký a Pardubický kraj, disponuje v rámci zkoumaného období fondy Krajských soudů v Chrudimi a Hradci Králové. Oblast jižních Čech pokrývá Státní oblastní archiv v Třeboni, konkrétně fondy Krajských soudů Tábor, Písek a České Budějovice. Státní oblastní archiv v Plzni, zastřešující český západ, má ve svých depozitářích uloženy trestní spisy ve fondu Krajského soudu v Plzni. V litoměřickém archivu pak byly podrobně prozkoumány inventarizované trestní spisy Krajského soudu v Litoměřicích. Státní oblastní archiv v Praze vede trestní agendu Krajského soudu trestního v Praze.

Vedle podrobné analýzy trestních spisů, zabývajících se zločiny, přečiny a přestupky, nebyla ponechána stranou ani otázka prostituce. Nevydané prameny, které v rámci příkladové studie zajistily potřebné informace o hloubce „(ne)mrvavnosti“ v některém z tuzemských velkých měst a byly posléze za pomoci odborné literatury aplikovatelné na obecnou situaci v rámci celých českých zemí, se nacházejí ve fondu Městské registratury v Archivu města Plzně, ve fondu Prostituce v Okresním archivu v Klatovech a Archivu hlavního města Prahy. Na tomto místě je zapotřebí podotknout, že otázka prostituce se z hlediska českých archivů potýká s problémem nedostatečné inventarizace, důsledkem čehož je pro badatele velice obtížné získat a prozkoumat konkrétní dokumenty na toto téma.

---

¹⁹ Více viz *Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního*. In: Österreichische Nationalbibliothek. Reichsgesetzblatt 1848–1918 (böhmisches), 23. 5. 1873, s. 397–408. Celé znění dostupné na adrese: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1873&size=45&page=417> [cit. 2019-04-28]. Srov. *Zákon daný dne 1. srpna 1895, o vykonávání moci soudní a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (jurisdikční norma)*. In: Österreichische Nationalbibliothek. Reichsgesetzblatt 1848–1918 (böhmisches), 1. 8. 1895, s. 334–335. Celé znění dostupné na adrese: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1895&page=367&size=45> [cit. 2019-04-28].

Národní archiv v Praze uchovává ve fondech Vrchní státní zastupitelství Praha, Ministerstvo spravedlnosti Praha a Společnost pro potírání chorob pohlavních především obecně platné normy, předpisy, popřípadě zákony, a to včetně podrobně zdokumentovaných procesů vedoucích k jejich kodifikaci a následným reakcím na jejich zlegalizování.

Nejpřínosnější součástí výzkumu archivních pramenů vztahujících se k Velké Británii, představovaly návštěvy The National Archives, během nichž byly primárně prostudovány fondy Home Office (HO), Records of the Central Criminal Court (CRIM), Metropolitan Police (MEPO) a Prison Commission: Registered papers (PCOM), konkrétně spisy tematicky pokrývající trestnou činnost od vražd, přes potraty až po krádeže. Coby doplňkový zdroj informací pak byl například využit fond Ministry of Health (MH).

Jeden ze zásadních problémů, s nimiž se současný badatel studující trestní spisy v období 1900–1930 musí potýkat, představuje skutečnost, že naprostá většina fondů prošla více či méně důkladnou skartací, v důsledku čehož fragmentární analyzovaná data nelze převést do důvěryhodné statistiky. Neméně závažnou komplikací je častá neuspořádanost spisů či jejich rozpor s inventárním, respektive katalogovým řazením.²⁰ Rovněž avizovaný počet kartonů s trestními spisy jen výjimečně odpovídá jejich skutečnému rozsahu. V případě trestní jurisdikce Velké Británie bylo nadto třeba počítat s existencí nikoliv jednoho, ale hned tří, vzájemně podobných, přesto však specifických a tím pádem v některých ohledech odlišných, právních systémů – Anglie a Walesu, Skotska a Severního Irska.

Zatímco britské archivní prameny jsou v dizertační práci využívány z důvodu komparativního a exemplárního především v rámci hlavního textu, primární zdroje z českých archivů jsou díky enormnímu množství nashromážděných a prozkoumaných trestních složek prezentovány ve třech úrovních. V rámci první úrovně jsou s britskými trestními kauzami uváděny v samotném textu nejtypičtější příklady protiprávního jednání v českých zemích. Doplňkově informativní funkci pak plní případy rozepsané v poznámkách pod čarou, které jsou ve vztahu ke zkoumané problematice méně relevantní. Spolu s nimi je na témže místě uveden rovněž seznam trestných činů majících společný ukazatel a sloužící eventuálním budoucím badatelům jako užitečná platforma výzkumu ženské kriminalní činnosti. Důvodem početního nepoměru mezi

---

²⁰ Z toho důvodu byly u některých trestních spisů uvedeny dvě signatury.

trestními kauzami obou zemí (trestních složek z Velké Británie bylo prostudováno podstatně méně než jejich českých protějšků) byla skutečnost, že ve Spojeném království bylo již značné množství případů uvedeno v citované odborné literatuře, zatímco v českých zemích k podobnému zpracování nedošlo. Do hlavního textu pak nebyly všechny probádané kauzy zařazeny z praktických důvodů, neboť v opačném případě by se jednalo o výčet ne nepodobný telefonnímu seznamu, což by bylo na úkor přehlednosti textu a plynulosti vyprávění.

Kromě analyzovaných archivních materiálů zahrnoval výzkum rovněž studium vydaných pramenů. Velmi přínosné byly především návrhy britských trestních zákoníků (*Criminal Code*), psaného práva (*Statute Law*) a revizí kriminalistických postupů *Draft Police and Criminal Evidence (Amendment) (Northern Ireland) Order 2006 and associated Draft Codes of Practice*.²¹ Ačkoliv doba vzniku těchto konceptů, které navíc ani nebyly kodifikovány, přesahuje zvolené období 1900–1930, lze jejich prostudováním nahlédnout do struktury jednotlivých jurisdikčních systémů ve Velké Británii. Podobu a fungování Centrálního trestního soudu pro Anglii a Wales (Old Bailey) pomohly přiblížit dokumenty *The Trial of Mrs. Duncan*²² a *The History of Newgate and the Old Bailey, and a survey of the Fleet prison and Fleet marriages, the Marshalsea and other London jails, etc.*²³ Z rakousko-uherské, respektive československé provenience je zapotřebí zmínit jak občanské a trestní zákoníky s jejich novelizacemi aktuálními v prvních třech desetiletích dvacátého století, například *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského, (totiž policie) přestupky*,²⁴ *Obecný zákonník občanský mocnářství rakouského. Ku potřebě právníkův i každého občana vůbec vysvětlen a potřebnými formuláři opatřen*²⁵ či *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového*,²⁶ tak přepis československé ústavy z roku 1920 vydaný pod názvem *Ústavní listina Československé republiky. Její*

---

²¹ *Draft Police and Criminal Evidence (Amendment) (Northern Ireland) Order 2006 and associated Draft Codes of Practice*, Belfast 2006.

²² ROBERTS BECHHOFER, C. E. (ed.), *The Trial of Mrs. Duncan*, London, New York, Melbourne, Sydney 1945.

²³ HOOPER, William Eden, *The History of Newgate and the Old Bailey, and a survey of the Fleet prison and Fleet marriages, the Marshalsea and other London jails, etc.*, London 1935.

²⁴ *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského, (totiž policie) přestupky*, Vídeň 1804.

²⁵ *Obecný zákonník občanský mocnářství rakouského. Ku potřebě právníkův i každého občana vůbec vysvětlen a potřebnými formuláři opatřen*, Praha 1887.

²⁶ *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového, II. Odůvodnění osnov*, Praha 1926.

znění s poznámkami²⁷ od editorů Františka Weyra a Zdeňka Neubauera. Logicky také nemohl být opomenut jeden z pilířů československého trestního práva, *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství Rakouské, vydaný dne 27. května 1852, č. 117. říš. zák.*,²⁸ stejně jako jeho novelizovaná verze platící v období první republiky, *Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.²⁹ Historicky cenný spis *Constitutio criminalis Theresiana, oder der Römisch-Kaiserl. zu Hungarn, und Böhme ec. ec. Königl. Apost. Majestät Mariä Theresiä*³⁰ ze století osmnáctého pak posloužil jako hodnotný doplněk k pramenům z počátku dvacátého století a současně umožnil jejich srovnání.

Během psaní disertační práce nebyla opomenuta ani odborná literatura v českém, německém, a anglickém jazyce. Relevantní sekundární prameny byly v hojném počtu dostupné v národních či specializovaných knihovnách ve Velké Británii (The British Library a The Women's Library – LSE) i České republice (Národní knihovna, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje). Cenný zdroj informací pak představovaly především dvě publikace. První, monografie britské historičky Lynn Abrams s názvem *Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918*,³¹ jež formou syntézy mapuje dějiny evropských žen ve vymezeném časovém rámci dlouhého devatenáctého století a zevrubně seznamuje čtenáře s tehdejšími celospolečenskými proměnami, jejich příčinami a důsledky, je zdařilou protiváhou neméně informativní knihy *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*.³² Kolektivní autorské dílo editované Milenou Lenderovou, Boženou Kopičkovou, Eduardem Maurem a Janou Burešovou poskytuje komplexní analýzu českých ženských dějin a jako jedna z mála obdobně zaměřených se v omezené míře zabývá rovněž ženskou kriminalitou.

Metodologicky disertační práce vychází z postupů klasického historického výzkumu, to jest přímé a nepřímé metody historického bádání. Aplikována byla rovněž metoda indukční a metoda komparace, která zajistila potřebné srovnání obou zvolených

---

²⁷ WEYR, František, NEUBAUER, Zdeněk (ed.), *Ústavní listina Československé republiky. Její znění s poznámkami*, Praha, Brno 1931.

²⁸ *Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství Rakouské, vydaný dne 27. května 1852, č. 117. říš. zák.*, Praha 1873.

²⁹ KALLAB, Jaroslav, HERRNRITT, Vilém, *Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1927.

³⁰ *Constitutio criminalis Theresiana, oder der Römisch-Kaiserl. zu Hungarn, un Böhme ec. ec. Königl. Apost. Majestät Mariä Theresiä*, Wien 1769.

³¹ ABRAMSOVÁ, Lynn, *Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918*, Praha 2005.

³² LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.).

zemí. V souvislosti s jejím využitím byla práce řazena nikoliv chronologicky, nýbrž tematicky, a to z důvodu důkladnější analýzy jednotlivých zkoumaných okruhů (druhů trestní činnosti).

Problematika sociálně slabších skupin není v českém odborném prostředí neznámým tématem, studiem trestních spisů se dokonce zabývá nemalá část historiků. Nicméně i přes mnohdy obširný záběr bádání a časově široce vymezený zkoumaný úsek dějin (například středověk, novověk, devatenácté století), doba počátku dvacátého století na své zpracování stále čeká. Nejvíce se pak zvolenému období 1900–1930 blíží již zmíněná kniha *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, komplexní analýza ženských dějin, kde je však syntéze ženské trestné činnosti věnován prostor v rámci jedné kapitoly.

K období počátku dvacátého století pak existují obecné trestněprávní a soudní studie od širokého spektra badatelů z různých oborů, jako jsou historie, medicína, psychologie a právo, v nichž je ovšem téma ženské kriminality zpracováno pouze marginálně či zcela chybí. Coby příklady lze uvést následující publikace: *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938* od autorů Karoliny Adamové, Běly Riegrové, Petry Skřejpkové, Ladislava Soukupa a Jiřího Šoušy,³³ dvoudílný cyklus *Dějiny policie a četnictva. I. Habsburská monarchie (1526–1918)*³⁴ a *Dějiny policie a četnictva. II. Československá republika (1918–1939)*³⁵ sepsaný Pavlem Mackem a Lubomírem Uhlířem, medicínský spis *Nauka o soudním lékařství. I. O pudu pohlavním a otázkách soudních povstávajících z pudu pohlavního*³⁶ uspořádaný českým lékařem, profesorem soudního lékařství na pražské Karlově univerzitě, Josefem Reinsbergem, souhrnnou studii právníka, historika a archiváře Václava Vaněčka *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*³⁷ či v neposlední řadě současný právnícký text Renaty Veselé s přesahy do historie české justice *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*.³⁸ Publikace takového typu přinášejí ucelený, přesto však

---

³³ ADAMOVÁ, Karolina S., RIEGROVÁ, Běla, SKŘEJPKOVÁ, Petra, SOUKUP, Vladislav, ŠOUSA, Jiří, *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938*, Praha 2005.

³⁴ MACEK, Pavel, UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526–1918)*, Praha 1997.

³⁵ MACEK, Pavel, UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918–1939)*, Praha 1999.

³⁶ REINSBERG, Josef, *Nauka o soudním lékařství. I. O pudu pohlavním a otázkách soudních povstávajících z pudu pohlavního*, Praha 1883.

³⁷ VANĚČEK, Václav, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, Praha 1970.

³⁸ VESELÁ, Renata, *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*, Ostrava 2013.

značně zobecněný pohled, který sice nezřídka postihuje nejdůležitější společensko-vědní proměny, ale již opomíjí dílčí témata, podstatná pro co nejkomplexnější reflexi dané doby. Ve středu zájmu historiků, zabývajících se kriminalitou, pak stojí několik poměrně široce vymezených tematických okruhů, které se ve většině případů odvíjí od linie oficiálních politických dějin a nerozlišují delikty mužské a ženské. Bez obecných právních definic by nicméně nebylo možné zkoumat konkrétní případy a analyzovat vynesené rozsudky. Důležitými zdroji trestního práva tak byly knihy *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, svazek III. Zločinnost a bezprávi*³⁹ sepsané Jindřichem Franckem a *Všeobecný slovník právní. Příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na radě říšské zastoupených*⁴⁰ od Františka Xavera Veselého.

Dosud historicky nezpracované téma ženy-vražedkyně „zlatého“ meziválečného období se pokouší prezentovat kniha Ivo Pejčocha výstižně nazvaná *Masarykovy vražedkyně*,⁴¹ publikovaná v roce 2015. V ní autor, český vojenský historik, osvětluje fenomén prezidentských milostí udělovaných Tomášem Garriguem Masarykem k trestu smrti odsouzeným ženám. Selektivní metoda zkoumání konkrétních trestních spisů nabízí nový pohled na otázku ženské kriminality i přístupu hlavy československého státu k omilostňování žen v případech spáchání hrdelních zločinů.

Na v současné době tolik populární genderová studia, která s ženskou trestní činností v obecné rovině bezprostředně souvisejí, se z hlediska dlouhodobého zájmu zaměřuje především Ústav historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice v čele s profesorkou Milenou Lenderovou, přední českou odbornicí na *gender studies* v historické perspektivě. O současných trendech ve studiu sociální determinace pohlaví vypovídá značné množství publikací, vycházejících v rámci knižní edice *Genderová studia* a neméně časté jsou rovněž životopisy významných žen emancipačního procesu. Výjimkou nejsou ani rozsáhlá díla vycházející z dlouhodobých a systematických výzkumných snah v oblasti takzvaných ženských dějin či některých jejich aspektů. Jako příklad je možné jmenovat publikace *Tělo mezi medicínou a disciplínou. Proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla v dlouhém 19. století*⁴² a *Z dějin české*

---

³⁹ FRANCEK, *Zločinnost a bezprávi*.

⁴⁰ VESELÝ, František Xaver, *Všeobecný slovník právní. Příruční slovník práva soukromého i veřejného zemí na říšské radě zastoupených. Díl pátý. Tabák – živnost zlatnická*, Praha 1899.

⁴¹ PEJČOCH, Ivo, *Masarykovy vražedkyně. Ženy, zachráněné v období první republiky prezidentskou milostí před trestem smrti*, Cheb 2015.

⁴² LENDEROVÁ, Milena, TINKOVÁ, Daniela, HANULÍK, Vladan, *Tělo mezi medicínou a disciplínou. Proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla v dlouhém 19. století*, Praha 2014.

*každodennosti. Život v 19. století.*⁴³ Pod oběma těmito publikacemi je coby spoluautorka podepsána právě Milena Lenderová.⁴⁴

Otázce prostituce a obecně mravnostním deliktům se věnuje literatura nejen domácí produkce, využívající jak přístup trestně-právní, tak sociální, antropologický a historický. Například Karel Ladislav Kukla *Z hlubin pražského podsvětí. Historie nemravnosti*,⁴⁵ Radim Kopáč a Josef Schwarz *Nevěstince a nevěstky. Obrázky z erotického života Pražanů*⁴⁶ či již opakovaně zmiňovaná Milena Lenderová, *Chytila patrola aneb prostituce za Rakouska i republiky*,⁴⁷ zabývající se v této publikaci venerickými chorobami spjatými s prostitucí a prodejnou láskou obecně. Velmi přínosnou je taktéž badatelská činnost docentky Daniely Tinkové z Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, která se mimo jiné zabývá proměnami postojů k elementárním mezním zkušenostem člověka, jmenovitě k narození, nemocem, zločinům, emocím, tělesnosti a smrti v prostředí lidovém i intelektuálním.⁴⁸

Rovněž britští historikové věnují problematice ženské otázky nemalou pozornost a po celé Velké Británii vzniká v rámci univerzit sít' center zabývajících se genderovými studii. Velmi významnými jsou například University of Cambridge Centre for Gender Studies, Sexuality and Gender Studies - University of Birmingham, Centre for Gender Studies v rámci University of Sussex a University of London (SOAS). Téma ženské kriminality je pak studováno především v rámci dějin sedmnáctého až devatenáctého století,⁴⁹ například v knize Clivea Emsleye *Crime and Society in England, 1750–1900*.⁵⁰ Obecnou perspektivu výzkumu trestné činnosti přináší Lucia

---

⁴³ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009.

⁴⁴ Na tomto místě je zapotřebí připomenout, že převážná část historiků vymezuje devatenácté století roky 1789–1918, které se právě z tohoto důvodu nazývá „dlouhým“ stoletím. Přesah do roku 1918 je tak zcela v souladu se stanoveným časovým úsekem let 1900–1930.

⁴⁵ KUKLA, Karel Ladislav, *Z hlubin pražského podsvětí. Historie nemravnosti*, Praha 2005.

⁴⁶ KOPÁČ, Radim, SCHWARZ, Josef, *Nevěstince a nevěstky. Obrázky z erotického života Pražanů*, Praha, Litomyšl 2013.

⁴⁷ LENDEROVÁ, *Chytila patrola*.

⁴⁸ TINKOVÁ, Daniela, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004. Srov. TINKOVÁ, Daniela, *Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvětské společnosti*. In: Český časopis historický 101, 2003, 1, s. 27–76; TINKOVÁ, Daniela, *Tělo, věda, stát. Zrození porodnice v osvětské Evropě*, Praha 2010.

⁴⁹ Například GOWING, Laura, *Secret Births and Infanticide in Seventeenth-Century England*. In: Past & Present 156, 1997, 1, s. 87–115.

⁵⁰ EMSLEY, Clive, *Crime and Society in England, 1750–1900*, Edinburgh 2005.

Zedner ve své knize *Women, Crime and Custody in Victorian England*,⁵¹ v níž odhaluje, jak společnost viktoriánské éry vnímala, vysvětlovala a reagovala na ženský zločin, a kde současně dokazuje, že ve viktoriánské Anglii byla účast žen, podílejících se na trestné činnosti, mnohem vyšší než v současnosti. Publikacemi podobného typu jsou také díla *A Brief History of Crime. The Decline of Order, Justice and Liberty in England*⁵² od Petera Hitchense, *Criminal and Victim. Crime and Society in Early Nineteenth-Century England*⁵³ od George Rudé, *Histories of Crime. Britain 1600–2000*⁵⁴ sebrané editory Anne-Marie Kilday a Davidem Nashem či *Reconstructing the Criminal. Culture, Law and Policy in England, 1830–1914*⁵⁵ od Martina J. Wienera.

Zatímco ženské nezákonné jednání je analyzováno v období novověku a devatenáctého století, v prvních desetiletích dvacátého století je v této souvislosti zkoumán především boj žen za rovná hlasovací a občanská práva neboli činnost sufražetek, zatímco samotná ženská kriminalita zůstává stranou zájmu, nebo je čtenáři předkládána v zobecnělé podobě či naopak formou dílčích článků a studií, zaměřujících se na konkrétní trestní delikty či skupiny trestných činů, jako například *Dead woman walking. Executed women in England & Wales, 1900–1955*⁵⁶ od Anett Ballinger a *Infanticide, Religion and Community in the British Isles, 1720–1920*⁵⁷ autorek Anne-Marie Kilday a Katherine D. Watson.

Odbornou literaturu britské provenience, vztahující se k otázce ženské delikvence, je pak pro větší přehlednost možné kategorizovat na základě hlavních výzkumných témat (korespondujících s druhy trestných činů vymezených v disertační práci, respektive obsahy kapitol) jednotlivých textů následujícím způsobem: do skupiny děl, zabývajících se primárně prostitucí a její reglementací patří například knihy *Purifying Empire. Obscenity and the Politics of Moral Regulation in Britain, India and*

---

⁵¹ ZEDNER, Lucia, *Women, Crime and Custody in Victorian England*, Oxford 1991.

⁵² HITCHENS, Peter, *A Brief History of Crime. The Decline of Order, Justice and Liberty in England*, London 2003.

⁵³ RUDÉ, George, *Criminal and Victim. Crime and Society in Early Nineteenth Century England*, Oxford 1985.

⁵⁴ KILDAY, Anne-Marie, NASH, David (ed.), *Histories of Crime. Britain 1600–2000*, New York 2010.

⁵⁵ WIENER, Martin J., *Reconstructing the Criminal. Culture, Law, and Policy in England, 1830–1914*, Cambridge 1990.

⁵⁶ BALLINGER, Anette, *Dead Woman Walking. Executed Women in England and Wales 1900–1950*, New York 2000.

⁵⁷ KILDAY, Anne-Marie, WATSON, Katherine D., *Infanticide, Religion and Community in the British Isles, 1720–1920*. In: *Family & Community History* 11, 2013, 2, s. 84–99.

*Australia*⁵⁸ od Deany Heath, *Banishing the Beast. English Feminism and Sexual Morality 1885–1914*⁵⁹ od Lucy Bland a *Whores in History. Prostitution in Western Society*⁶⁰ od Nickie Roberts; problém infanticidy a vražd rozebírají publikace *A History of Infanticide in Britain. C. 1600 to the Present*⁶¹ od Anne-Marie Kilday, *Women, Prison & Crime*⁶² od Joycelyn M. Pollock či *Infanticide. Historical Perspectives on Child Murder and Concealment, 1550–2000*⁶³ od Marka Jacksona; jiným druhům sexuality a společensky tabuizovaným tématům se pak věnují například monografie *Women and Criminality. The Woman as Victim, Offender, and Practitioner*⁶⁴ od Ronalda Barri Flowerse, *Lesbian Scandal and the Culture of Modernism*⁶⁵ od Joddie Medd a *International Exposure. Perspectives on Modern European Pornography. 1800–2000*⁶⁶ od Lisy Z. Sigel.

Vzhledem k výše řečenému je patrné, že se v českém odborném prostředí studia ženské trestní činnosti potýkají s problémem přílišného začleňování do obecnějšího rámce dějin kriminality, respektive ženských dějin či *gender history*, aniž by tento fenomén výrazněji separovaly a podrobněji zkoumaly, či se naopak vymezují až příliš a analyzují pouze rámcová témata bez kontextuálního zacílení. Výsledná disertační práce by měla obohatit především českou vědeckou produkci o analýzu kriminality něžného pohlaví v letech 1900–1930. Specifika této problematiky umocní srovnání s Velkou Británií, stejně jako bude text prezentovat nový pohled na mnohdy značně profeministicky orientovaná genderová studia. Disertační práce nemá ambice stát se analýzou dějin trestního práva, neboť jejím účelem je především obohatit dosavadní dějiny žen o nový náhled na zkoumané téma.

---

⁵⁸ HEATH, Deana, *Purifying Empire. Obscenity and the Politics of Moral Regulation in Britain, India and Australia*, Cambridge 2010.

⁵⁹ BLAND, Lucy, *Banishing the Beast. English Feminism and Sexual Morality 1885–1914*, London 1995.

⁶⁰ ROBERTS, Nickie, *Whores in History. Prostitution in Western Society*, London 1992.

⁶¹ KILDAY, Anne-Marie, *A History of Infanticide in Britain. C. 1600 to the Present*, New York 2013.

⁶² POLLOCK, Joycelyn M., *Women, Prison, & Crime*, Boston 2002.

⁶³ JACKSON, Mark (ed.), *Infanticide. Historical Perspectives on Child Murder and Concealment, 1550–2000*, Aldershot 2002.

⁶⁴ FLOWERS.

⁶⁵ MEDD, Jodie, *Lesbian Scandal and the Culture of Modernism*, Cambridge 2012.

⁶⁶ SIGEL, Lisa Z. (ed.), *International Exposure. Perspectives on Modern European Pornography. 1800–2000*, New Brunswick, New Jersey, London 2005.

2) TRESTNÍ ZÁKONODÁRSTVÍ ČESKÝCH ZEMÍ A VELKÉ BRITÁNIE V LETECH 1900–1930: KONTEXTUÁLNÍ ÚVOD

K porozumění složité struktury a funkci trestního zákonodárství v českých zemích a Velké Británii ve zvoleném období prvních tří desetiletí dvacátého století lze dospět pouze návratem do století devatenáctého, kdy se zákony a zákoníky, tvořící pilíře trestní justice po mnoho dalších desetiletí, začaly novelizovat a reformovat.

Vzhledem ke své příslušnosti k habsburské monarchii bylo trestní zákonodárství českých zemí na přelomu devatenáctého a dvacátého století nerozlučně spjato s rakouskou jurisdikcí, konkrétně trestním zákonem číslo 117 ř. z. z 27. května 1852, jenž byl odpovědí na nutnost novelizace stávajícího trestního zákoníku z roku 1803. Tím došlo v českých zemích k reorganizaci soudnictví, zestátnění vězeňství a nastolení nových justičních zásad: účasti veřejnosti u soudních šetření prostřednictvím porot, izolaci vězeňství a soudnictví od veřejné správy, unifikaci výkonu trestu a nezávislosti soudců. Podle francouzského vzoru dále zákoník rozlišil trestné činy na zločiny, přestupky a přečiny. Zločin byl definován primárně na základě skutkové podstaty, kterou měla být úmyslnost jeho spáchání a nutnost zlého úmyslu. V případě přečinů a přestupků se připouštěla také nedbalost, díky čemuž mohlo jít o delikty jak soudní, tak policejní povahy. Zločiny a přečiny projednával stejný typ soudu, většinou – v závislosti na závažnosti spáchaného činu – krajský, zatímco nad přestupky obdržely pravomoc nižší soudní instance neboli okresní soudy.⁶⁷

Trestní řád rozlišoval trestní řízení na nalézací a vyšetřovací, které se dále dělilo na dvě části. První, věnovaná přípravnému vyšetřování, se soustředila na zjištění trestného činu a okolností vedoucích k vypátrání podezřelé osoby. Druhá etapa vyšetřování byla zaměřena již na konkrétní osobu důvodně podezřelou ze spáchání trestného činu. Místní příslušnost soudů projednávajících trestní kauzy se primárně řídila místem, kde byl trestný čin spáchán. Dalšími okolnostmi mohlo být místo zadržení podezřelého, případně bydliště či pobyt obviněného, v případech zločinů spáchaných v zahraničí.⁶⁸ Nejzávažnější z deliktů, zločiny, se postihovaly trestem smrti provazem nebo odnětím svobody. V případě uvěznění se žalář dále rozlišoval na klasický, těžký (tuhý), doživotní či dočasný. U všech těchto typů uvěznění mohlo navíc

---

⁶⁷ FRANCEK, *Zločinnost a bezprávi*, s. 407.

⁶⁸ ADAMOVÁ, RIEGROVÁ, SKŘEJPKOVÁ, SOUKUP, ŠOUSA, s. 92.

dojít k zostření trestu o takzvané stupně, případně lůžka. K zostřování se využívalo například temnice, bití, půstu nebo samovazby.⁶⁹

Pravidla novodobého soudnictví, z nichž zákoník z roku 1852 vycházel, byla nicméně zanesena již v ústavách, vydaných po bouřlivých revolučních letech 1848–1849. Takzvaná oktrojovaná, březnová či *Stadionova ústava*⁷⁰ ze 4. března 1849, která svůj název získala podle tehdejšího ministra vnitra Franze Seraphe von Stadion, zůstala pouhým konceptem, neboť byla 31. prosince 1851 zrušena *Silvestrovskými patenty*, aniž by kdy nabyla účinnosti.⁷¹ Některá její ustanovení a zásady nicméně přetrvaly a stačily proniknout do dodatku patentů nazvaného *Pravidla základní v příčině zřízení zákonodárství organického v korunních zemích císařství Rakouského*.⁷²

Na pochmurnou realitu Bachova absolutismu narazil také *Prozatímní trestní řád* z roku 1850, jehož postupy v otázce soudního procesu čerpaly z idejí liberalismu.⁷³ Původní, mnohdy nepřehlednou směsici zákonů nahradil unitární říšský zákoník platný pro celé Rakousko. Jednotlivé země habsburské monarchie navíc disponovaly ještě

---

⁶⁹ FRANCEK, *Zločinnost a bezprávi*, s. 407. Československý justiční systém byl zdařile popsán ve spisech Národního archivu v Praze. Viz Situace v soudnictví a vězeňství, změny v trestním zákonodárství, pravidla prezidentské amnestie, Národní archiv (dále jen NA), Vrchní státní zastupitelství Praha (dále jen VSZP), sign. 60/1929, II g, kar. č. 3 a 4. Změny v trestním právu bylo možno dohledat ve fondu Ministerstva spravedlnosti. Viz Legislativa v oboru trestního práva (1918–1948), NA, Ministerstvo spravedlnosti (dále jen MS), inv. č. 521, kar. č. 533.

⁷⁰ Hlava (částka) XII *O moci soudcovské* ve svých paragrafech 99–105 stanovila několik základních pravidel pro trestní soudy. Jurisdikci měly vykonávat nezávislé a samostatné soudy (§ 99), jejichž pravomoc vycházela z habsburské říše. Vrchnostenské soudy byly zrušeny (§ 100). Jednou jmenovaný soudce, byl-li pro vykonávání své profese plně způsobilý, již nemohl být odvolán (§ 101) a rovněž došlo k oddělení správních a právních soudů (§ 102). Paragraf 103 určil soudní řízení jako ústní a veřejné, třebaže účast veřejnosti mohla být v některých případech (především ohrožení veřejné mravopoctnosti) nežádoucí. Byly proto povoleny výjimky, umožňující konání soudu „za zavřenými dveřmi“. Právo procesní měly ošetřovat říšské a zemské zákony speciálně pro tento účel vytvořené: „Provedení výše dotčených zásad obecných, dle kterých budoucně řízení soudní má býti způsobeno, a ouřad soudcovský, vykonáván, jakož i jich uvedení v jednotlivých zemích korunních šetříc při tom poměrů obzvláštních každé země, zůstávají se obzvláštním zákonům říšským a, pokud se dotýče (§ 68), zákonům zemským“. (§ 104). Ustanovení zákonů, týkajících se císařského domu, pak zůstala v platnosti beze změn. (§ 105). Více viz *Ústava ze dne 4. března 1849 rakouské říše (Stadionova)*, 4. 3. 1849, nestr. Celé znění na adrese: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/stadion.htm> [cit. 2019-04-20].

⁷¹ BĚLINA, Pavel, HLAVAČKA, Milan, TINKOVÁ, Daniela, *Velké dějiny země Koruny české. Svazek XI.a. 1792–1860*, Praha, Litomyšl 2013, s. 344–345, 379.

⁷² *Císařský patent daný dne 31. XII. 1851, pro celou říši*, 31. 12. 1851. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/jaro2015/MP201Zk/um/web/doc/19-stoleti/Silvestrovske_patenty_1851.pdf [cit. 2019-04-20].

⁷³ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, *Repetitorium českých právních dějin do roku 1945*, Ostrava 2008, s. 149.

vlastními zemskými zákoníky, v nichž byla zohledněna specifika dané oblasti. Novinkou bylo rovněž zavedení zásad volného hodnocení důkazů v průběhu trestního řízení, veřejnost soudů, podstata materiální pravdy, ústní forma a obžalovací princip soudního procesu.⁷⁴ Silvestrovské patenty císaře Františka Josefa I., jejichž vydání je považováno za počátek neoabsolutismu, odstranily veřejnost soudních řízení a zrušily také procesní soudy. V roce 1853 byl ustanoven nový trestní řád, který se však po stránce modernizace soudnictví v mnoha ohledech vrátil do doby před rokem 1850.⁷⁵

Trestní zákon č. 117 jako vícekrát doplňovaný a novelizovaný právní předpis přestál rozpad rakousko-uherského soustátí a stal se páteří moderního trestního zákona v rámci československé jurisdikce. Od roku 1852, kdy byl vydán, se druhy zločinů v něm obsažené a posléze přenesené do zákoníků z něj vycházejících zásadněji neměnily. Změny byly spíše formálního charakteru: přejmenování některých hlav a detailnější rozpracování motivů veřejného násilí.⁷⁶

Na principy, zanesené v porevolučním prozatímním trestním řádu z roku 1850, navázal až nový trestní řád z roku 1873, jehož uzákonění předcházelo vydání prosincové ústavy roku 1867. Konstituce proklamovala základní koncepci soudní moci založenou na volném hodnocení důkazů, procesních zásadách ústnosti, veřejnosti a bezprostřednosti a rovněž na nezávislosti soudců.⁷⁷ Trestní řízení pak vycházelo z principu trojinstančnosti. V praxi to dávalo odsouzenému šanci se proti rozsudku odvolat: v případě, že rozhodnutí vynesl soud první instance, odvolání bylo nutno směřovat k soudu druhé instance. Současně mohl být verdikt soudu napaden skrze zmateční stížnost, a to v případě, že rozhodnutí bylo – dle názoru toho, kdo stížnost podával – v rozporu se zákonem, případně se trestní řízení konalo nezákonným způsobem. Do délky trestu se rovněž nezapočítávala vazba.⁷⁸

Protože trestní řád i zákoník v průběhu desetiletí zastarávaly, bylo zapotřebí je průběžně novelizovat a doplňovat prostřednictvím takzvaných vedlejších zákonů. Lze

---

⁷⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel a kol., *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*, Praha 2004, s. 55–60. Snaha do určité míry separovat trestní právo procesní od trestního práva hmotného probíhala v habsburské monarchii přibližně od poloviny devatenáctého století. Spolu s tím posilovala myšlenka na zřízení instituce státních zástupců coby veřejných žalobců. Obecně řečeno neměl být žalobce v soudním procesu napříště zároveň i jeho soudcem. V praxi dosud využívaný inkviziční typ procesu se tak transformoval v proces obžalovací. Více viz VOJÁČEK, SCHELLE, s. 149.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ FRANČEK, *Zločinnost a bezprávi*, s. 407–410.

⁷⁷ KALLAB, Jaroslav, *Osnova jazyková a poměr její k trestnímu řádu*. In: *Právník*, 1909, 48, s. 597.

⁷⁸ VLČEK, Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Brno 2007, s. 62.

zmínit například Zákon ze dne 20. července 1912 (zákon č. 142/1912 ř. z.); Zákon ze dne 21. března 1918 o náhradě škody osobám bezprávně odsouzeným (zákon č. 109/1918 ř. z.) či Zákon ze dne 18. srpna 1918 o náhradě škody za vyšetřovací vazbu (zákon č. 318/1918 ř. z.).⁷⁹

Po skončení první světové války se honby za novým a moderním trestním zákoníkem ujalo nově etablované Československo. Jak se později mělo ukázat, šlo o úkol dlouhodobý a nadmíru složitý. Zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. takzvaným recepčním,⁸⁰ celým názvem *Zákonem ze dne 28. října 1918 zřízení samostatného státu československého*, byl prozatímne přijat právní řád Rakouska-Uherska. Autorem recepční normy byl politik Alois Rašín. Text zákona přímo stanovil, že „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení*“.⁸¹ Zákon se však již od svého vydání potýkal s problémy, a to především kvůli bezvýhradné recepci, již ustanovil. Celá řada norem dosud platného rakousko-uherského práva však byla vázána na specifické podmínky habsburské monarchie a jejich interpretace do nových státoprávních poměrů byla z toho důvodu velmi obtížná, respektive prakticky neuskutečnitelná. Mnoho předpisů a ustanovení tak recipováno nebylo. Nejvyšší soudy pak sloužily jako nápravné prostředky eventuelních nesmyslných důsledků doslovného vkladu recepčního zákona – v právnické terminologii se tento proces nazývá negativní normotvorba.⁸²

Neméně závažnou překážku představoval právní dualismus, neboť zatímco v českých zemích (Čechách, Moravě a Slezsku) platilo rakouské právo, na Slovensku a Podkarpatské Rusi byl rozhodujícím uherský zákoník. Při zohlednění oblasti Hlučínska, jehož trestní jurisdikce se až do roku 1920 řídila německými právními normami, se v praxi jednalo dokonce o trialismus. Unifikace práva soukromého a veřejného (tedy i trestního) tak byla z hlediska justičního jedním z nejzásadnějších cílů

---

⁷⁹ VLČEK, s. 64.

⁸⁰ Zákon nového státu přebírající část nebo celý dosavadní právní řád platný na daném území.

⁸¹ *Zákon ze dne 28. října 1918 zřízení samostatného státu československého*. In: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, roč. 1, č. 2, 6. 11. 1918, s. 9.

⁸² HORÁK, Ondřej, *Trestní právo meziválečného Československa. Vybrané otázky*. In: SALÁK, Pavel, TAUCHEN, Jaromír, *Československé trestní právo v proměnách věků*, Brno 2009, s. 76–79.

prvorepublikového období.⁸³ Třebaže mělo mnoho lidí na sjednocení československého práva velký zájem, kvůli nejrozličnějším překážkám charakteru ekonomického (nedostatek finančních prostředků) i sociálního (koncepce čechoslovakismu předpokládala vydání zákoníku v českém a slovenském jazyce, což se nelíbilo národnostním menšinám) k vydání nového zákoníku po celou éru první republiky nedošlo.⁸⁴ Očekávání, že dojde ke kodifikaci unifikované verze československého zákoníku, a současně problémy, které práci na jeho vytvoření zpomalily, jsou jasně patrné i v předmluvě k prvnímu vydání *Trestních zákonů československých*: „Zákonodárstvím republiky bylo trestní právo dříve rakouské změněno v tolika směrech, že již delší dobu se pociťovala potřeba takového vydání trestního zákoníku, jež by podávalo právo nyní v Československu skutečně platící. Jen o rozsahu takového vydání byly pochybnosti hledíc k tomu, že již v zájmu unifikace trestního práva na celém území republiky musí v dohledné době dojít k vydání úplně nového, československého zákoníku trestního. Nelze ovšem očekávat, že práce tak ohromná, jakou je pořízení nového trestního zákoníku za nynějších dob, kdy nejen teoretické rozpory v nauce trestního práva, nýbrž i rozpory politické a sociální činí tento úkol nad jiné složitějším, bude v nejbližší době skončena, takže nelze od vydání trestního zákoníku nyní platného a této sbírce upustiti a studující i praktiky odkazovati na to, že tu jde o normy, jejichž dny platnosti jsou bez toho sečteny.“⁸⁵

Demokratické zásady soudní moci legalizovala čtvrtá hlava únorové ústavy z roku 1920. Soudci byli jmenováni na doživotí, předpokladem byla jejich nezávislost a rovněž měli zakázáno vykonávat jiné funkce, z nichž by jim plynul zisk. Soudní proces byl veřejný a ústní, v rámci trestního řízení platila obžalovací zásada a rozsudky byly vynášeny jménem republiky. Zležitosti trestněprávní povahy spadaly dle svého charakteru pod pravomoc občanských trestních, vojenských trestních či v krajních případech výjimečných trestních soudů. Další zásada stanovila, že nikdo nesmí být odňat svému zákonem přidělenému soudci. Prezidentovi byla současně dána pravomoc udílet amnestie, prostřednictvím milosti zmírňovat či zcela promíjet tresty, a nařizovat

---

⁸³ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír, *Grundriss der Tschechischen Rechtsgeschichte*, München 2010, s. 28.

⁸⁴ VOJÁČEK, Ladislav, KOLÁRIK, Jozef, GÁBRIŠ, Tomáš, *Československé právní dějiny (1918–1992). Text a pramene*, Bratislava 2011, s. 31–35.

⁸⁵ KALLAB, HERRNRITT, s. [V].

zahájení, přerušení nebo ukončení soudních procesů (výjimku tvořily trestní činy soukromožalobní).⁸⁶

Zásadní význam pro rozvoj trestněprocesní nauky a trestního práva procesního v Rakousko-Uhersku, Československu, ale i současné České republice, měla dvoudílná učebnice *Řízení trestní rakouské* (1887) od JUDr. Františka Štorcha, profesora práv na české části Karlo-Ferdinandovy univerzity. Publikace je právem pokládána za první a základní dílo české trestní procesualistiky, neboť v ní autor dokázal čtenářům předložit nejen komplexní obraz rakouského trestního zákonodárství, ale spolu s tím vytvořil nedocenitelnou a praktickou pomůcku pro lepší orientaci v mnohdy nepřehledné změti zákonů, vyhlášek, novel a paragrafů.⁸⁷

Při srovnání charakteru českého trestního zákonodárství s jeho britským protějškem nelze opomenout několik základních skutečností. Zatímco české země tvořily až do roku 1918, tedy více než polovinu sledovaného období, součást rakousko-uherského soustátí, a jako takové byly pevně spjaté s rakouskou jurisdikcí, ve Velké Británii, suverénním, nezávislém státě, byla situace odlišná. Na rozdíl od rakouského, respektive československého zákonodárství to britské nikdy nedisponovalo klasickým trestním zákoníkem. Už vůbec nelze v této souvislosti hovořit o jednotném, unifikačním zákoníku pro celou Velkou Británii i se všemi jejími součástmi. Naopak, britské zákonodárství se vyznačovalo (a dosud vyznačuje) systémem triality, kdy pro každou část Spojeného království platí vlastní zákony.

Spojené království Velké Británie a Severního Irska se skládá ze tří právních jurisdikcí: Anglie a Wales, Skotsko a Severní Irsko. Ačkoli Skotsko a Severní Irsko tvoří část Spojeného království a sdílejí parlament ve Westminsteru jako primární legislaturu, mají oddělené právní systémy.⁸⁸ Třebaže se Skotsko stalo součástí Spojeného království již v roce 1707, skotské právo zůstalo nadále pozoruhodně odlišné

---

⁸⁶ *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. Hlava čtvrtá. Moc soudcovská.* In: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, roč. 3, č. 26, 6. 3. 1920, s. 264–265.

⁸⁷ ŠTORCH, František, *Řízení trestní rakouské*. Díl 1 a 2 (reprint původního vydání z roku 1887), Praha 2011, s. 5–6.

⁸⁸ Právní systém severního Irska je samostatnou jurisdikcí s charakteristickými rysy a kořeny v irském právu, třebaže silně ovlivněnou a částečně pocházející ze stejných zdrojů jako právo v Anglii a Walesu. Shodnou pozici zaujímá rovněž Skotský zákon, další ze tří právních systémů Spojeného království. Viz DICKSON, Brice, *Law in Northern Ireland*, Oxford 2018, s. 107–109.

od práva anglického.⁸⁹ Nejvyšším civilním odvolacím soudem Spojeného království je Nejvyšší soud Spojeného království (*Supreme Court of the United Kingdom*), jehož rozhodnutí jsou závazná pro všechny tři jurisdikce ve Velké Británii.⁹⁰

Stejně jako v případě československého práva, i v jeho britské odnoži sehrávala (a dosud hraje) významnou roli právní historie. Již na středověkých královských soudech došlo k prosazení precedenčního vývoje, klíčového pro následné utváření justice na britském území. Hovořit o pevně ohraničené časové linii, vyznačující přechod mezi právní historií a soudobým právem, které přijímá moderní zákoníky a upozaduje či odsouvá jakoukoliv jinou materii do de facto uzavřené kapitoly právních dějin, v případě anglického práva nelze. Daleko více se tak jednalo o kontinuální vývoj bez zásadnějších změn, které byly naopak typické pro kontinentální část Evropy a jejich moderní ústavy. Současně však nelze prohlásit, že by modernizační a reformní snahy devatenáctého a dvacátého století nepřinesly výsledky v podobě výrazných proměn historických základů *common law*.⁹¹ Nejvýznamnější změny v anglickém právu devatenáctého století představovaly z hlediska trestního práva: reformy soudnictví, reformy trestního práva a obměny v procesním právu.

---

⁸⁹ Již v roce 1818 obdržel britský parlament petici Prince-regenta (budoucího krále Jiřího IV.) s požadavkem na sloučení anglického *Statute Law*, tedy právní normy sestávající z psaných zákonů přijatých legislativním orgánem. V roce 1831 došlo k sestavení zvláštní komise zodpovědné za prošetření možnosti zavedení trestního zákoníku. Byl představen návrh zákona o trestním zákoníku, na jeho projednání však nedošlo. V období 1844–1882 došlo k celkem osmi neúspěšným pokusům kodifikovat zákoník. V roce 1965 vydaný *Law Commission Act* dal vzniknout dvěma předsedou vedeným nezávislým státním orgánům, právní komisi pro Anglii s Walesem a komisi pro Skotsko, jejichž účelem je zajišťovat řádné dodržování zákonů a doporučovat jejich reformy. Nejaktuálnější zahájenými počiny byl v roce 2003 publikovaný návrh skotského trestního zákoníku a opětovné zahájení činnosti zákonodárné komise pro Anglii a Wales v záležitosti vypracování návrhu jednotného trestněprávního dokumentu v dubnu 2009. Více viz CORNISH, William Rodolph, CLARK, Geoffrey de N., *Law and Society in England 1750–1950*, London 1989, s. 598–601. Srov. CLIVE, Eric (ed.), *A Draft Criminal Code for Scotland with Commentary*, Edinburgh. TSO [2003]; DAVIS, James Edward, *The Criminal Law Consolidation Statutes of the 24 & 25 of Victoria, Chapters 94 to 100. Edited with Notes, Critical and Explanatory*, Butterworths 1861; *Police and Criminal Evidence Act 1984, Code C. Code of Practice for the Detention, Treatment and Questioning of Persons by Police Officers. Consultation Draft*, London 2002; *Police and Criminal Evidence Act 1984, Code D. Code of Practice for the Identification of Persons by Police Officers. Consultation Draft*, London 2002; *Statute Law Revision. Fourth Report. Draft Statute Law (Repeals) Bill, etc.*, London [1972]; *Statute Law Revision/the Law Commission and the Scottish Law Commission. 9th, Draft Statute Law (Repeals) Bill*, London [1978].

⁹⁰ Pro více informací viz *The Supreme Court – official website*, nestr. Dostupné z: <https://www.supremecourt.uk/> [cit. 2019-04-24].

⁹¹ SELTENREICH, Radim, KUKLÍK, Jan, *Dějiny angloamerického práva*, Praha 2011, s. 19.

Ačkoliv již od počátku devatenáctého století byla potřeba reformovat britské soudnictví stále naléhavější, teprve v roce 1830 došlo vydáním *Law Terms Act* k zásadní proměně tři sta let neměnného systému soudních zasedání zvaných *assizes*. Do soustavy soudních okruhů byly zákonem přidány i hrabství Walesu a Chesteru, pro rozhodování soudců zavedeny přesnější normativy a méně závažné trestné činy předány do kompetence bezporotních soudů vedených představiteli jednotlivých měst či hrabství (*magistrates* na *petty sessions*), jimiž byli zpravidla dosavadní smírčí soudci. Důležitým krokem reformy soudnictví bylo současně navýšení počtu soudců v rámci Soudu lorda kancléře, k němuž docházelo postupně mezi lety 1813–1842, respektive 1851. Neméně zásadní bylo vytvoření nového Centrálního trestního soudu (*Central Criminal Court*) pro Londýn a části okolních hrabství, nazývaného podle ulice na které sídlí rovněž *Old Bailey*. Od roku 1856 bylo v pravomoci jeho soudců rozhodovat také o mimolondýnských deliktech závažnějšího charakteru či vyžadujících rychlé vyřízení.⁹²

Gradace dosáhla reforma po roce 1867 prostřednictvím etablování zvláštní komise *Judicature Commision*, určené pro reorganizaci nejvyšších britských soudů, k čemuž došlo o šest let později skrze zákon o soudnictví (*Judicature Act*). Ten zrušil nejvyšší soudy a sloučil je v jeden Vysoký soud spravedlnosti (*High Court of Justice*). Hovořit nicméně o plně dokončené reformě bylo možné až v roce 1875, kdy nová verze *Judicature Act* vytvořila Nejvyšší soud (*Supreme Court of Judicature*), dále se dělicí na již zmíněný Vysoký soud spravedlnosti a Odvolací soud (*Court of Appeal*).⁹³ V občanskoprávních případech bylo možné podat stížnost právě k Odvolacímu soudu, zatímco trestní odvolání bylo až do roku 1907, kdy byl založen Soud pro trestní odvolání (*Court of Criminal Appeal*), přístupné jen v omezené míře.⁹⁴ V sedmdesátých letech došlo v této souvislosti k zavedení zákona o odvolací jurisdikci (*Apellate Jurisdiction Act*, 1876), který vytvořil kategorii „lordů odvolacích soudců“ coby nejvyšší instanci pro konkrétní typy trestných činů.⁹⁵

---

⁹² SELTENREICH, KUKLÍK, s. 152–153. Srov. CORNISCH, CLARK, s. 25. Podrobnější informace o britském soudnictví viz CARTER, Albert Thomas, *A History of the English Courts*, London 1944, s. 126–135.

⁹³ *The Judicature Acts of 1873 and 1875*, nestr. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/laworder/court/overview/judicatureacts/> [cit. 2019-04-25].

⁹⁴ SELTENREICH, KUKLÍK, s. 153–154.

⁹⁵ McKECHNIE, William Sharp, *The reform of the House of Lords. With a criticism of the Report of the Selected Committee of 2nd December 1908*, Glasgow 1909, s. 12–13.

Zákon o procesu common law (*Common Law Procedure Act*) z roku 1852 představoval v procesním právu devatenáctého století výraznou reformu. Kromě nových forem žalob (*actions*) byla zavedena jednotná podoba formuláře (*writu*), do kterého se vyplňovaly informace o trestném činu. Nově bylo rovněž možné spojit několik spolu souvisejících kauz dohromady, čímž se velmi zkrátilo občasné zdlouhavé řešení a protahování sporů. Common law dosud nepřipouštělo svědectví obou stran civilního sporu či v případě zainteresovaných osob, což se zákonem o procesu také změnilo. Některé občanskoprávní záležitosti bylo možné za okolností oboustranného souhlasu projednávat bez poroty – až do první světové války, kdy byly civilní soudy bez poroty až na několik výjimek zrušeny, se tento způsob řešení sporů velmi zpopularizoval.⁹⁶

Reforma trestního zákonodárství v Británii byla nerozlučně spjata se jménem Robert Peel. Ministr vnitra v letech 1822–1827 za dobu svého pětiletého mandátu prosadil v britském parlamentu celkem osm zákonů souvisejících s trestněprávní tematikou. Zákony unifikovaly, zrušily či změnily více než tři sta parlamentních statutů, nesoucích v sobě normativy trestního práva. Peelovy reformy měly dle odhadů obsáhnout více než čtyři pětiny všech trestných činů, přičemž jejich největší aktivum představovalo stmelení a strukturování do té doby nepřehledné a roztříštěné právní úpravy. Jednalo se například o zákon o podvodech a padělání (*Forgery Act*, 1830), zákon o krádeži (*Larceny Act*, 1827) a především zákon o trestných činech proti osobám (*Offences against the Person Act*, 1828), jemuž se v průběhu století dostalo několika novelizací (1837, 1861), a který byl nezbytnou platformou pro trestní stíhání zločinů jako infanticida, vražda a delikty související se sexualitou (incest, bigamie, znásilnění, pohlavní zneužívání nezletilých, homosexualita). Současně však mnoha zákonům chyběla formulace trestných činů v nich obsažených: zákon o krádeži žádnou definici krádeže neobsahoval (až do roku 1916), stejně tak zákonu o podvodu chybělo do roku 1913 vysvětlení slova „podvod“, a zákon o trestných činech proti osobám nevymezil konkrétní charakter vraždy, zabití či znásilnění, nýbrž trestné činy zařadil do větší skupiny příbuzných deliktů. Některé zločiny pak byly nadále postihovány trestem smrti.⁹⁷

Co se Peelovi plně nepodařilo se zákony trestního práva, to naopak dovršil ve vztahu k policii a vězeňství, které reformoval, zavedl poplatky a vzdělávací systém pro

---

⁹⁶ SELTENREICH, KUKLÍK, s. 155. Srov. *Common Law Procedure Act 1852*, nestr. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/15-16/76/contents> [cit. 2019-04-25].

⁹⁷ KUKLÍK, Jan, *Poodhalené tváře anglického práva*, Plzeň 2013, s. 266–267.

vězně. Dále sjednotil pravidla pro vězeňství, nastolil disciplínu, pravidelné kontroly a zmírnění tělesných trestů bičování. Realizace jeho myšlenky, vytvoření metropolitní policie pro Londýn, jejímž sídlem by se stal Scotland Yard, došla naplnění v roce 1829. Přijetím *Metropolitan Police Act* byla vytvořena londýnská Metropolitní policie (*Metropolitan Police Force*), jejíž strážníci dostali od veřejnosti přezdívku „Bobbies“, zdrobnělinu křestního jména Roberta Peela. Podle ministra vnitra měla být policie zcela nestranná, nezasahovat do soudní moci, být odpovědná za dodržování veřejného pořádku a předcházení zločinů a v případě nutnosti užít přiměřené fyzické síly (do té doby byla v případě nepokojů využívána pouze domobrana a armáda).⁹⁸ Reformy trestního práva pokračovaly i po Peelově odstoupení z funkce v roce 1827. Od roku 1836 bylo umožněno soudnímu obhájci, aby nejen směřoval svoje otázky k obviněnému, ale rovněž komunikoval s porotou. O tři roky později byl výrazně snížen počet zločinů, za něž hrozil trest smrti a v roce 1868 pak skončila praxe deportace odsouzců do kolonií. K dalším reformám trestných činů došlo přijetím *Criminal Justice Act* v roce 1855, kdy méně závažné kauzy mohly projednávat i magistrální soudy bez přítomnosti poroty. Zrovnoprávnění obhajoby a obžaloby bylo dosaženo v roce 1867, od roku 1898 mohl ve svůj prospěch vypovídat i obviněný.⁹⁹

Zásadní změny, které se v trestním právu odehrály, vedly nevyhnutelně k otázce, zda by jej nebylo zapotřebí kodifikovat. Podle názoru většiny se však mělo nadále postupovat cestou dílčích změn. V letech 1861–1862 byly tak vydány zákony *Criminal Law Consolidating and Amendment Acts*, které završily reformní proces trestněprávního zákonodárství. Nejdůležitějším z nich byl zákon o trestných činech proti osobě (*Offences against the Person Act*), v němž byl především výrazně omezen počet zločinů s možným rozsudkem trestu smrti.¹⁰⁰ Průběh poprav, která neměla být prováděna veřejně, nýbrž za vězeňskou zdí, změnil zákon z roku 1868.¹⁰¹

V prvních desetiletích dvacátého století probíhaly diskuze, posléze prováděné návrhy, o opětovné reformě anglického práva. Prohloubily se především po první

---

⁹⁸ CORNISH, William, ANDERSON, Stuart J., COCKS, Ray, LOBBAN, Michael, POLDEN, Patrick, SMITH, Keith, *The Oxford History of the Laws of England. Volume XIII. 1820–1914*, Oxford 2010, s. 27–35. Srov. TAYLOR, David, *The new police in nineteenth-century England*, Manchester, New York 1997, s. 12–43.

⁹⁹ KUKLÍK, s. 269.

¹⁰⁰ *Offences Against the Person Act 1861 and Amendment Act 1875*, 14. 1. 1875, London, The National Archives Kew (dále jen NAK), Treasury Solicitor and HM Procurator General (dále jen TS) 25/1936.

¹⁰¹ KUKLÍK, s. 269.

světové válce, avšak trestní právo si na novelizaci ještě několik desetiletí (s výjimkou zákonů trestní právo doplňujících) muselo počkat.

Trestní právo v českých zemích a Velké Británii mělo dozajista svá specifika, o čemž svědčí rozdílnost obou jurisdikcí, jakožto i jejich odlišný vývoj. Základní srovnání, vycházející z jejich státoprávního uspořádání, jasně indikuje diferencovanost obou justičních systémů. Neplnoprávná část rakousko-uherského soustátí, která po válce převzala zákony habsburské monarchie, z jejíhož područí se několik století snažila dostat, versus suverénní a samostatný státní celek Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, složený ze čtyř samosprávných území, snahy československých zákonodárců o vytvoření unifikačního trestního zákoníku, který by anuloval rakouský zákoník, jeden z pilířů trestního práva v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a naopak striktní odmítnutí britských politiků dát vzniknout ucelené, kodifikované verzi trestních zákonů. V těchto zásadních bodech se obě země lišily. Naproti tomu silné provázání s právními dějinami a dřívějšími zákony a zákoníky, s nimiž pracovaly a z nichž vycházely jejich novelizované verze, měly oba státy společné.

Jak rakousko-uherské, respektive československé, tak britské trestní zákonodárství ztělesňovalo složitý, nejednotný systém, v němž bylo mnohdy velice obtížné se zorientovat. Vzhledem ke skutečnosti, že pro jurisdikci Velké Británie byl a doposud je typický takzvaný trialismus, projevující se existencí tří samostatných soustav trestního zákonodárství, bylo zapotřebí o to důkladněji posuzovat, analyzovat a v neposlední řadě komparovat zákony vztahující se ke konkrétním zločinům. V českých zemích k podobnému rozštěpení nedošlo¹⁰² a trestní soudnictví vycházelo z jednotného zákoníku, v době Rakouska-Uherska vymezeného pro část Předlitavska, který později prostřednictvím recepčního zákona převzalo Československo. Bezvýhradná recepce, jež naneštěstí nezohlednila specifika první republiky, byla příčinou mnoha problémů a nesrovnalostí, které se pokoušeli českoslovenští zákonodárci řešit dodatečným vydáváním doplňkových zákonů a poznámek, rozšiřujících, rušících či upravujících předešlá ustanovení, vztahující se k již neexistující habsburské monarchii. Výsledkem bylo několik novelizovaných verzí původního rakouského zákoníku z roku 1852, nikoliv zákoník nový, moderní a oprostěný od silného vlivu zaniklého Rakouska-

---

¹⁰² Nově etablovaný stát Československo se nicméně obdobně jako Spojené království trialismu nevyhnul. Zatímco pilířem trestního zákonodárství v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byl rakouský zákoník, Slovensko a Podkarpatská Rus se řídily podle zákoníku uherského. V bývalé části Polska, Hlučínsku, pak měly pravomoc německé zákony. Viz SCHELLE, TAUCHEN, s. 28.

Uherska. Kodifikace takového dokumentu se za celé prvorepublikové období i přes usilovné snahy nepodařilo docílit. Ostatně právě tato silná návaznost na historický vývoj justice byla jedním ze společných rysů Velké Británie a českých zemí. S tímto fenoménem souviselo rovněž etablování a rozvoj soudních dvorů, popřípadě slučování původních, již neefektivních institucí tohoto typu v soudy vyšší instance. Proces byl dobře patrný především ve Spojeném království, které prošlo v tomto ohledu velice zajímavým vývojem. Na rozdíl od zemí kontinentální Evropy byl pro Velkou Británii do té doby typický kontinuální postup bez výraznějších obměn. Situace se změnila ve třicátých letech devatenáctého století, kdy byla více než tři století neměnná soudní soustava nahrazena svou moderní verzí. Jako ještě zásadnější se pak jevil vznik osmi zákonů, vycházející z reformy ministra vnitra Roberta Peela a unifikujících více než tři sta individuálních, čímž se britské trestní zákonodárství začalo v některých ohledech blížit tradičnímu evropskému vzoru zákoníků. Třebaže v britském parlamentu několikrát zazněly návrhy na kodifikaci a sjednocení trestního práva, většinový názor se přikláněl ke konzervativní cestě vedoucí skrze drobné změny. Britské trestní zákonodárství tak zůstalo rozštěpeno, kvůli čemuž bylo zapotřebí pro účely disertační práce v každé ze studovaných oblastí delikventní činnosti pracovat s jiným dokumentem, jenž navíc mnohdy existoval ve třech verzích. Jedné, platné pro Anglii a Wales, druhé pro Skotsko a třetí pro Severní Irsko. Vznik této kapitoly tak bylo možné argumentovat také nezbytností vnést do značně nepřehledného systému jurisdikčního trialismu Spojeného království určitý řád. V případě českých zemí byla orientace v paragrafech nesrovnatelně jednodušší, což nicméně nevyklučovalo občasnou potřebu dodatečného objasnění studovaného problému.

3) ZLODĚJKY, LICHVÁŘKY, PODVODNICE, TULAČKY, ŽEBRAČKY, KAPSÁŘKY, DEFRAUDANTKY A JINÉ „DCERY SVÉ DOBY“

Ženy byly pachatelkami trestných činů rozličného charakteru, přičemž metody s jakými činy prováděly, nebyly o nic méně rozmanité než samotné delikty. Jejich nezákonné chování lze rozdělit do několika tříd na základě skutkové podstaty trestného činu a pochopitelně rovněž hlav a paragrafů příslušných zákonů a zákoníků, které zločiny, přečiny a přestupky kategorizovaly.¹⁰³ V rámci této kapitoly bude představena skupina trestněprávních deliktů, souvisejících s neblahým fenoménem devatenáctého a prvních desetiletí dvacátého století – chudobou a sociální stratifikací – která zahrnuje trestné činy typu krádeže, podvodu, žebráctví a tuláctví. K deviantnímu chování tohoto druhu docházelo nejčastěji mezi lidmi z nejnižších společenských vrstev, žijících či vyrůstajících v morálně závadném prostředí. V především velkých městech se hovořilo o takzvaném podsvětí, osobitém místě, přitahujícím a vychovávajícím osoby se zločinnými sklony pohybující se na okraji společnosti. Jedinec, vyskytující se v takto společensky a sociálně izolovaném klimatu, byl současně velmi často vystaven riziku recidivy trestného činu. Po propuštění z vězení či jiného nápravného ústavu, které nad ním mělo etický dohled, se obvykle po nepříliš dlouhé době vrátil k protiprávním aktivitám.¹⁰⁴ V Londýně byl typickou nebezpečnou čtvrtí se špatnou pověstí Whitechapel, zatímco pražská zákoutí překypující zločinem byla například malostranská Platněřská ulička, pražský lokál „U Dejlů“ či „Jedová chýše“ na Karlově náměstí.¹⁰⁵ Drobná kriminalita, žebráctví a podvody byly ve velkých metropolích obecně zastoupeny v mnohem větším měřítku než na venkově či menších městech. Vysoký počet obyvatel, představující v tomto případě potenciální oběti či dobrodince, a s tím spjatá anonymita velkoměst, zaručovaly podstatně větší úspěšnost krádeže, respektive zisku potřebné finanční podpory.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Druhy trestných činů a jejich celkový úhrn (nehledě na pohlaví) pro české země v letech 1900 a 1905 viz Příloha č. 1. Delikventní chování v letech 1922–1930 viz Příloha č. 2.

¹⁰⁴ SHORE, Heather, *Criminality, Deviance and the Underworld since 1750*. In: KILDAY, Anne-Marie, NASH, David (ed.), *Histories of Crime. Britain 1600–2000*, New York 2010, s. 120–121. Srov. GODFREY, Barry S., COX, David J., FARRALL, Stephen D., *Criminal Lives. Family Life, Employment, and Offending*, Oxford 2007, s. 15–26; GODFREY, Barry, LAWRENCE, Paul, *Crime and Justice Since 1750*, London, New York 2015, s. 114–124.

¹⁰⁵ KUKLA, *Pražské bahno*, s. 6–13.

¹⁰⁶ RUDÉ, s. 80.

Rakouská, později československá jurisdikce postihovala tuláctví, žebráctví a zahálku prostřednictvím zákona proti zahalečům a tulákům číslo 108 říšského zákoníku z roku 1873, zavádějícímu rovněž dohled nad propuštěnými trestanci. Stávající ustanovení doplnil roku 1885 zákon číslo 90 ř. z, jehož prostřednictvím došlo k etablování sítě polepšoven a legalizaci donucovacích pracoven. Novelizovaná definice popsala žebráka jako osobu, která „na veřejných místech nebo dům od domu žebrá nebo ze zahálčivosti se dovolává veřejné dobročinnosti“,¹⁰⁷ a stanovila trest v rozmezí od osmi dnů do tří měsíců odnětí svobody. V případě mladistvých se s ohledem na jejich věk přistoupilo k obvinění z přestupku a umístění provinilce do polepšovny, případně zavedení poručnictví, jež mělo eventuálním deliktům napříště předcházet. Velký důraz na sociální prevenci kladla především penologie, právní věda o výkonu trestu. Nemalý význam mělo také sociální cítění, sílící již od konce devatenáctého století. Jejich cílem bylo pokud možno mladistvého delikventa umístit do ústavů pro tento účel speciálně založených a vyhnout se trestům v podobě klasického vězení.¹⁰⁸ Přestupek tuláctví pak zákon vymezil následovně: „Kdo se potuluje bez obchodu a práce a nemůže dokázati, že má prostředky ku své výživě aneb že takových řádným způsobem dosíci chce, jest tulák. Tuláctví je přestupkem, který trestá se od soudu na postiženém trestem od jednoho až do tří měsíců tuhého vězení dle okolností zostřeného.“¹⁰⁹

Ve Velké Británii byl 29. července 1838 přijat takzvaný *Vagrancy Act*, novelizující původní stejnojmenný zákon z roku 1824. Kromě záležitostí souvisejících s tuláctvím a žebráním také postihoval rozšiřování necudných materiálů a tisků v ulicích a na jiných veřejných místech. Druhá část zákona měla přirozeně dopad především na umělce, kteří mohli být stíháni za vystavování rádoby obscénních uměleckých děl (například aktů).¹¹⁰ Trestem za široce definované tuláctví, zahrnující rovněž prostituci, byl až jeden měsíc těžkého žaláře.¹¹¹ Ačkoliv byla pravomoc zákona původně omezena pouze na Anglii a Wales, díky sekci patnáct zákona na prevenci kriminality z roku 1871 (*Prevention of Crimes Act*) byla jeho působnost rozšířena i na Skotsko a Severní

---

¹⁰⁷ KALLAB, HERRNRITT, s. 845 (§ 2).

¹⁰⁸ FRANCEK, *Zločinnost a bezprávi*, s. 409.

¹⁰⁹ VESELÝ, s. 138.

¹¹⁰ Více viz *The British Penny Sheet Almanac of the Society for the Diffusion of Useful Knowledge for 1835 (1836)*, London [1834, 1835].

¹¹¹ *An Act for the Punishment of idle and disorderly Persons, and Rouses and Vagabonds, in that Part of Great Britain called England*, s. 698–706. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1824/83/pdfs/ukpga_18240083_en.pdf [cit. 2019-04-30].

Irsko.¹¹² V roce 1898 pak v rámci další novelizace přibyl zákaz nabízení sexu na veřejnosti a obtěžování nemorálními návrhy. Třebaže původním cílem mělo být omezení prostituce, v praxi se zákon zaměřil především na homosexuální muže.¹¹³

Minimálně dle dobové krásné literatury českých zemí mělo žebráctví a tuláctví navzdory výše uvedeným represivním opatřením také svou melancholickou stránku. Ve venkovském prostředí byli tuláci a žebráci součástí místního koloritu a nezřídka také zábavným zpestřením stereotypního způsobu života. Žebračky disponovaly značným množstvím informací o místních obyvatelích i obci samotné, díky čemuž měl jejich názor na dění v dané vesnici poměrně velikou váhu a nezřídka byly dokonce zvány na svatbu.¹¹⁴

Jak již bylo řečeno, tuláctví se často pojilo s krádežemi. Františka Chodcová a Vincencie Tlačvodová stanuly 20. října 1903 před c. k. krajským soudem v Hradci Králové kvůli obžalobě z přestupku tuláctví a současně zločinu i přečinu krádeže. Odcizenými předměty bylo několik kusů oblečení, deštník, šperky a drobný finanční obnos, to vše v celkové hodnotě přesahující deset korun. V případě druhé krádeže se jednalo o zcizení zlatých cihliček v hodnotě méně než padesát korun. Ženy měly některé z věcí vylákat podvodem od lidí, u nichž byly v Josefově zaměstnány jako námezdní dělnice. Obě obviněné svou vinu popíraly, soud nicméně rozhodl pro verdikty „vinny“. Františka Chodcová byla odsouzena k osmi měsícům těžkého žaláře, z něhož mohla být kdykoliv dočasně přemístěna do donucovací pracovny. Vincencie Tlačvodová, která byla obviněna pouze z přestupku tuláctví, odsouzena nebyla, pouze ji od té chvíle střežila policie.¹¹⁵

---

¹¹² *An Act for the more effectual Prevention of Crime*, s. 1–18. Dostupné z: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1871/112/pdfs/ukpga_18710112_en.pdf [cit. 2019-04-30].

¹¹³ LACEY, Brian, *Terrible Queer Creatures. Homosexuality in Irish History*, Dublin 2015, s. 148.

¹¹⁴ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 561.

¹¹⁵ Františka Chodcová, Vincencie Tlačvodová – přečin a zločin krádeže, přestupek tuláctví, 20. 10. 1903, Hradec Králové, Státní oblastní archiv v Zámrsku (dále jen SOAZ), Krajský soud Hradec Králové (dále jen KSHK), sign. Vr 627/5, kar. č. 519. C. k. okresní soud v Třeboni posuzoval v červenci 1904 kauzu pětadvacetileté Magdaleny Růžičkové, negramotné žebračky a matky čtyř malých dětí, vícekrátě trestané pro potulku a žebrání, nyní obviněné z krádeže peřiny v hodnotě přesahující padesát korun. Důvodem krádeže byla podle slov obviněné snaha zabezpečit pro své potomky potřebné teplo a určitý komfort. Trestný čin se jí nepodařilo plně realizovat, neboť byla ihned zadržena pánem a paní domu. Více viz Magdalena Růžičková – zločin krádeže, 30. 7. 1904, Třeboň, Státní oblastní archiv v Třeboni (dále jen SOAT), Krajský soud České Budějovice (dále jen KSČB), sign. Vr 430/4, kar. č. 313. Případy ženského tuláctví byly dále k dispozici v soudních spisech: Marie Polehlová – zločin tuláctví a urážky Veličenstva, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 571/2, kar. č. 510; Anna Kolovratníková – zločin únosu, krádeže a tuláctví, SOAZ, KSHK, sign. Vr 610/4, kar. č. 514; Helena, Eduard a Mariana Růžičkovi – zločin krádeže,

Dalším neblahým indikátorem tuláctví a žebráctví bylo mnohdy rovněž opilství a výtržnosti s ním spojené. Catherine Berryová byla 6. února 1913 odsouzena na Clerkenwell Sessions a kvůli svému agresivnímu chování a pravidelnému podnapilému stavu odeslána do nápravného zařízení Lancashire Inebriate Reformatory. Po dvou letech soud své rozhodnutí přehodnotil a došel k závěru, že bude výhodné paní Berryovou přemístit z ústavní péče do domácího ošetřování. Stalo se tak prostřednictvím královské milosti od panovníka Jiřího V., přičemž podmínkami k prominutí dosud nevyčerpané části trestu bylo mimo jiné zcela se zdržet konzumace omamných nápojů, ubytovat se u svého manžela, který měl na její abstinenci dohlížet, nahlašovat sebemenší změnu adresy či zaměstnání a v případě potřeby se neprodleně vrátit do reformačního ústavu. Domácí péče Catherine byla zahájena ke dni 1. srpna 1915.¹¹⁶

O nápravném ústavu v Lancashire pojednává zpráva ministerstva vnitra vykazující činnost organizace po dvou měsících od zahájení provozu. Ústav byl otevřen 15. dubna 1904 a od tohoto data do konce června využilo jeho služeb pouhých šest osob. Vedoucí instituce si logicky na tento neuspokojivý stav stěžovali a zdůrazňovali především vysoké provozní náklady v porovnání s enormně nízkou návštěvností. Neopomněli zmínit ani tristní stav ve společnosti, kdy jen za měsíc květen bylo 1209 osob odsouzeno kvůli přestupku opilosti, z toho 770 mužů a 439 žen. Z celkového počtu pak byla zaznamenána nejméně tři odsouzení za přestupek opilství. Z důvodu zpětné kontroly a snahy o předcházení recidivujících trestných činů byl v roce 1898 kodifikován *Inebriates Act*, který notorické alkoholiky umisťoval do ústavu k tomuto účelu speciálně zřízenému (*Certified Inebriate Reformatories*). Rada hrabství Lancashire následně založila pro ženy polepšovnu v Langho, zřízenou primárně ve snaze dát jim větší šanci na změnu dosavadního způsobu života, než jakou by jim poskytl klasický vězeňský systém. Školení zaměstnanců probíhalo v rámci nově etablované Reformační komise od 15. dubna toho roku, přičemž se celkem

---

přestupek potulky a zebroty, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 443/5, kar. č. 518; Anna Zemková – zločin veřejného násilí, přestupek potulky a proti veřejným zřízením a opatřením, SOAZ, Krajský soud Chrudim (dále jen KSCH), sign. Tk 258/26, kar. č. 1742; Barbora Dufková – zločin krádeže (v hostinci) a přestupek potulky, SOAT, Krajský soud Písek (dále jen KSPI), sign. Vr 183/10, kar. č. 323; Františka Dusová a spol. – zločin krádeže, přestupek tuláctví, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 388/4, kar. č. 513; Josefa Bělovská – zločin krádeže a tuláctví, SOAZ, KSCH, sign. Tk 577/25, kar. č. 1737.

¹¹⁶ Catherine Berry – drunkenness, 31. 7. 1915, London, NAK, Home Office (dále jen HO) 144/1252/234289.

kvalifikovalo jednašedesát žen, pracujících ve věznicích. Zpráva ministerstva vnitra byla doplněna o seznamy obžalovaných ve věznicích v Manchesteru a Liverpoolu, demonstrující množství osob odsouzených za opilství v rozmezí 15. dubna – 14. května 1904. Kromě toho byl v trestním spisu zaznamenán případ Ann Wardové, odsouzené za opilost na sedm měsíců, která po měsíci v cele podala žádost o milost. Argumentovala tím, že vyměřená doba trestu jí připadá neadekvátní vzhledem ke spáchanému deliktu a současně slibovala, že se napříště alkoholu nedotkne.¹¹⁷

Britské právo z hlediska trestních postihů proti alkoholikům disponuje velmi zajímavou historií. Například v osmnáctém století bylo vlivem takzvané „epidemie ginu“ kodifikováno hned několik zákonů, které měly neutěšenou situaci dostat pod kontrolu. Ve století devatenáctém začaly licenční zákony (například *Licencing Act* z roku 1872) omezovat otevírací dobu taveren, hostinců, krčem, barů a zařízení podobného typu. Typickým příkladem byl velšský zákon z roku 1881 nařizující o nedělích uzavření všech veřejných domů (*The Sunday Closing Wales Act*). Již zmíněný *Licencing Act* omezil otevírací dobu podniků ve městech na půlnoc, ve venkovských oblastech pak na jedenáct hodin. Dále reguloval složení piva, neboť jedním z nejběžnějších postupů jak zvýšit u zákazníků žízeň a tím i prodej bylo přidávání soli. Místním samosprávným orgánům předal pravomoc rozhodovat o množství povoleného užívání alkoholu, respektive jim poskytl možnost veškerý alkohol zakázat.¹¹⁸ Po vypuknutí první světové války byl vydán zákon o obraně říše (*Defence of the Realm Act*), jehož jedna část se rovněž zabývala otázkou hostinců a dalšího omezování jejich otevírací doby. Napříště mělo být otevřeno pouze v době oběda (12:00–14:40) a večere (18:30–22:30). Vše vycházelo z myšlenky, že nadměrná konzumace alkoholu by mohla zmařit válečné úsilí.¹¹⁹

V českých zemích opilství postihoval říšský zákoník z roku 1852 jako přestupek. Trestem bylo vězení od jednoho do tří měsíců, přičemž v případě, že útočník věděl, jaký vliv na něj alkohol má a přesto se deliktu dopustil, mělo být odnětí svobody zostřeno. V případě těžkých zlých skutků se pak mohla trestní sazba prodloužit až na šest

---

¹¹⁷ Certified Inebriate Reformatories; Ann Ward – crime of drunkenness, 9. 7. 1904, London, NAK, HO 144/758/118627.

¹¹⁸ Více viz *An Act for regulating the Sale of Intoxicating Liquors*, nestr. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1872/94/pdfs/ukpga_18720094_en.pdf [cit. 2019-04-30].

¹¹⁹ Více viz DUNCAN, Robert, *Pubs and Patriots. The Drink Crisis in Britain during World War One*, Oxford 2013, s. 93–100.

měsíců.¹²⁰ V prvorepublikové éře samostatného Československa byl 17. února 1922 vydán zákon, kterým došlo k omezení podávání alkoholických nápojů osobám mladším šestnácti, respektive osmnácti let. Během tanečních zábav bylo přísně zakázáno nabízet cokoli jiného než pivo a víno. Porušení zákona mělo být trestáno pokutou od dvaceti do deseti tisíc korun. Paragraf 524 pak hovořil o takzvaném zastaralém opilství, které se od klasického lišilo tím, že osoba, která by se nacházela pod vlivem alkoholu, mohla svým neopatrným jednáním zavinit požár. Trestem bylo vězení od jednoho do osmi dnů, při recidivě pak ztřešněný žalář v délce jednoho měsíce.¹²¹

Městská rada v Plzni se v letech 1899–1901 zabývala případem čtrnáctileté Anny Zábranské, obviněné z žebrání a potulky provozovaných v ulicích Plzně. Anna byla dcerou již zesnulé Barbory Zábranské a Víta Jíchy, který se však k dceři nehlásil. Děvče bylo svěřeno do poručnictví obecního zřizence a posléze do domácí péče u své babičky. Staré ženě nicméně její vysoký věk neumožňoval dívku plně zaopatřit. Již tak složitý život měla Anna navíc zkomplikovaný kvůli vrozeným tělesným indispozicím: výraznému zrakovému postižení obou očí, znetvoření nosu a horního patra následkem prodělané (a vyléčené) syfilis. To ji činilo neschopnou práce a její nevábný vzhled vzbuzoval u mnoha lidí, jež ji vídali žebrající v plzeňských ulicích, odpor. Okresní výbor v Blovicích, rodném městě Anny Zábranské, nakonec celou situaci vyřešil vyměřením chudinské podpory ve výši dvanácti zlatých vyplácených každé tři měsíce.¹²²

Případy podobného typu nebyly nijak výjimečné, neboť v nejnižších vrstvách společnosti přežívaly z milodarů, almužen a jiných příspěvků drobné dobročinnosti často duševně či tělesně postižené žebračky a tulačky, pro něž manuální práce nebo prostituce nepřicházela v úvahu. Nezřídka se v nouzi ocitly rovněž chudé vdovy, ženy opuštěné manželem či partnerem, případně sirotky. Na pomoc takovým ženám se zaměřila nejrůznější dobročinná sdružení, která se jim snažila zajistit co nejdůstojnější způsob existence. V jejich omezených možnostech však nebylo změnit životní perspektivu těchto žen v dlouhodobém horizontu. Jejich podpora byla tak spíše jednorázovou záležitostí.¹²³ Ve Velké Británii se patrně nejdůležitějším z hlediska snahy

---

¹²⁰ *Zákon trestní 1852*, s. 399 (§ 523).

¹²¹ KALLAB, HERRNRITT, s. 407–409 (§523 a 524).

¹²² *Zákaz Anně Zábranské žebrání po městě, Plzeň, 11. 11. 1899*, Archiv města Plzně (dále jen AMP), Městská registratura (dále jen MR), sign. 435/II, kar. č. 897.

¹²³ O konkrétní pomoci byly vydávány krátké dobové brožury, například TŮMA, Antonín, *Jak jest postaráno o zaopatření a výchovu sirotků i vdov po padlých vojínech*, Praha 1916; *Ochrana chudé*

o řešení otázky nejnižších vrstev společnosti stal chudinský zákon z roku 1934 (*Poor Law (Amendment) Act*), ovlivněný myšlenkami klasického liberalismu. Reorganizoval správu chudinských záležitostí a zřídil pro tento účel speciální komisi a kontrolní orgány na místní úrovni, jenž dohlížely na výběr daní a řízení pracoven pro chudé (*workhouses*). Svou nezastupitelnou úlohu měla rovněž církev, jejíž farnosti se začaly sdružovat do unií. Důraz byl kladen především na nalezení vhodného zaměstnání pro chudé nezaopatřené osoby. V případě, že jejich věk či zdravotní stav neumožňoval se do pracovního procesu zapojit, byly umístěny do útulků.¹²⁴

Základní rozdíl mezi tuláctvím a žebráctvím tvořil prvek mobility. Žebrák zůstával na místě, kde činnost provozoval obvykle delší dobu, měl takzvaně „svůj rajón“. Tulák oproti tomu putoval z obce do obce a využíval soukromé dobročinnosti či jiné podoby filantropie k zajištění prostředků na obživu. S tuláctvím se velmi často pojily krádeže, kvůli čemuž bylo považováno za nebezpečné. Další odlišnost představovala možná příležitost námezdní práce, neboť žebračkám bylo občas umožněno obstarávat práci děveček.¹²⁵

Bez ohledu na pohlaví nicméně figurovala vždy na prvním místě v celkovém úhrnu trestných činů krádež. Krádeže byly ve většině případů páchany jednotlivci¹²⁶ –

---

mládeže škoie odrostlé. Přednáška paní Marie Červinkové-Riegrové v Občanské besedě na Smíchově dne 8. prosince 1887, Praha 1888.

¹²⁴ SELTENREICH, KUKLÍK, s. 161–162.

¹²⁵ HIML, Pavel, *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007, s. 111–117.

¹²⁶ Vzhledem ke skutečnosti, že zločin krádeže figuroval v trestních spisech nejčastěji, pro větší přehlednost lze prozkoumané archivní materiály rozdělit dle jednotlivých Krajských soudů: a) Krajský soud Litoměřice, Státní oblastní archiv Litoměřice (dále jen SOAL), Krajský soud Litoměřice (dále jen KSL): Marie Růžičková – zločin krádeže, sign. Vr 2220/20 (A 1262/1920), kar. č. 522; b) Krajský soud Plzeň, Státní oblastní archiv Plzeň (dále jen SOAP), Krajský soud Plzeň (dále jen KSP): Marie Královcová – zločin krádeže, sign. Vr 960/14, kar. č. 61, Helena Keslová – zločin krádeže, sign. Vr 477/15 a Vr 483/15, kar. č. 62, Katarina Masanz – zločin krádeže, sign. Vr 726/15, kar. č. 63, Filomena Špačková – zločin krádeže, sign. Vr 154/16, kar. č. 64, Anežka Fišerová – zločin krádeže finančního obnosu, sign. Vr 253/16, kar. č. 64, Anna Bezděková – zločin krádeže, sign. Vr 1146/17, kar. č. 70, Růžena Sezamová – zločin krádeže, sign. Vr 1287/17, kar. č. 70, Marie Vavrovcová – zločin krádeže, sign. Vr 877/19, kar. č. 81; c) Krajský soud Písek, SOAT, KSPI: Marie Trčková – zločin krádeže, SOAT, KSPI, sign. Vr 350/9, kar. č. 321, Anastázie Hlavínová – přestupek krádeže, veřejné násilí (pokus o únos), sign. Vr 147/10, kar. č. 322, Marie Bláhová – zločin krádeže, sign. Tk 3/26, kar. č. 414, Anna Hájková – zločin krádeže, sign. Vr 249/11, kar. č. 335, Růžena Hubáčová – zločin krádeže, sign. Vr 295/11, kar. č. 336, Marie Hodinová – zločin krádeže, sign. Vr 43/12, kar. č. 339; d) Krajský soud Hradec Králové, SOAZ, KSHK: Růžena Walzlová – zločin krádeže, sign. Vr IV 19/4, kar. č. 511, Anna Bajerová – zločin krádeže, sign. Vr IV 47/4, kar. č. 511, Marie Hůlková – zločin krádeže, sign. Vr IV 70/4, kar. č. 511, Josefa Stará – zločin krádeže, sign. Vr V 79/4, kar. č. 511, Anna Smolová – zločin krádeže, sign. Vr V 113/4, kar. č. 511, Alžběta Novotná – zločin krádeže a přestupek podvodu, sign. Vr V 154/4, kar. č.

o individualisticky zaměřených ženách to platilo především – případně malými skupinami. Škála ukradených předmětů byla de facto nekončená a vycházela z motivu

---

511, Anna Matěnová – zločin krádeže, sign. Vr V 228/4, kar. č. 512, Antonie Pavlová – zločin krádeže, sign. Vr V 288/4, kar. č. 512, Marie Reilová – zločin krádeže, sign. Vr IV 364/4, kar. č. 513, Františka Gerhartová – zločin krádeže, sign. Vr V 437/4, kar. č. 513, Františka Francová – zločin krádeže, sign. Vr IV 446/4, kar. č. 513, Hedvika Dočkalová – zločin krádeže, sign. Vr V 471/4, kar. č. 513, Anna Macková – zločin krádeže, sign. Vr 556/4, kar. č. 514, Alžběta Židová – zločin krádeže, sign. Vr V 605/4, kar. č. 514, Marie Košťálová – zločin krádeže, sign. Vr V 624/4, kar. č. 514, Kristina Langrová – zločin krádeže, sign. Vr V 675/4, kar. č. 515, Anna Čtvrtečková – zločin krádeže, sign. Vr IV 478/5, kar. č. 518, Anna Hanušová – zločin krádeže, sign. Vr 498/5, kar. č. 519, Marie Melicharová – zločin krádeže, sign. Vr 707/5, kar. č. 520; e) Krajský soud Chrudim, SOAZ, KSCH: Božena Kovářová – zločin krádeže, sign. Vr 540/14, kar. č. 613, Amalie Bílá – zločin krádeže, sign. Tk 129/24, kar. č. 1724, Marie Tesáková – zločin krádeže, sign. Tk 126/24, kar. č. 1724, Marie Kropáčková – zločin krádeže, sign. Tk 28/24, kar. č. 1724, Marie Fiderhelová – zločin krádeže, sign. Tk 105/24, kar. č. 1724, Marie Zrústová – zločin krádeže, sign. Tk 575/24, kar. č. 1727, Anna Poldaufová – zločin krádeže, sign. Tk 567/24, kar. č. 1728, Jana Klingerová – zločin krádeže, sign. Tk 822/24, kar. č. 1729, Filipina Ryznarová – zločin krádeže, sign. Tk 980/24, kar. č. 1730, Adolfina Spertinová – zločin krádeže, sign. Tk 881/24, kar. č. 1731, Anežka Pořízková – zločin krádeže, sign. Tk 769/24, kar. č. 1733, Alžběta Gottvaldová – zločin krádeže, sign. Tk 311/25, kar. č. 1734, Františka Pospíšilová – zločin krádeže, sign. Tk 151/25, kar. č. 1735, Anna Paffnerová – zločin krádeže bot, sign. Tk 504/26, kar. č. 1743; f) Krajský soud České Budějovice, SOAT, KSČB: Majdalena Růžičková – zločin krádeže, sign. Vr 430/4, kar. č. 313; g) Krajský soud Tábor, SOAT, Krajský soud Tábor (dále jen KST): Anna Janoušková – zločin krádeže, SOAT, sign. Vr 458/6, kar. č. 467, Marie Svatošová – zločin krádeže, sign. Vr 27/7, kar. č. 468, Anna Synková – zločin krádeže, sign. Vr 61/7, kar. č. 468, Anna Štěpánová – zločin krádeže, sign. Vr 215/7, kar. č. 469, Barbora Nachtigalová – zločin krádeže zboží, sign. Vr 206/7, kar. č. 471, Františka Skořepová – zločin krádeže, sign. Vr 279/7, kar. č. 472, Alžběta Tučková – zločin krádeže, sign. Vr 402/7, kar. č. 473, Marie Němečková – zločin krádeže, Vr 445/7, kar. č. 474, Marie Marinová – zločin krádeže, sign. Vr 571/4, kar. č. 475, Marie Keršnerová – zločin krádeže, sign. 109/8, kar. č. 476, Františka Skořepová – zločin krádeže, sign. Vr 153/8 a 260/8, kar. č. 476, Hermína Franzová – zločin krádeže, sign. Vr 306/8, kar. č. 477, Alžběta Jizbová – zločin krádeže, sign. Vr 417/8, kar. č. 478, Marie Peterová – zločin krádeže, sign. Vr 14/9, kar. č. 479, Milada Pšeničková – zločin krádeže, sign. Vr 116/9, kar. č. 480, Marie Bednářová – zločin krádeže, sign. Vr 135/9, kar. č. 480, Františka Skořepová – přestupek krádeže, sign. Vr 201/9, kar. č. 481, Marie Kaprálová – zločin krádeže, sign. Vr 328/9, kar. č. 481; h) Krajský soud trestní Praha, Státní oblastní archiv v Praze (dále jen SOAPR), Krajský soud trestní Praha (dále jen KSTP): Marie Hartmanová – zločin krádeže a veřejného násilí, sign. Vr III 89/18, kar. č. 1417, Libuše Brunclíková – zločin krádeže, sign. Tk I 4629/24, kar. č. 6, Bohumila Tomanová – zločin krádeže, sign. Tk I 5344/25, kar. č. 18; i) Krajský soud Nový Jičín, Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), Krajský soud Nový Jičín (dále jen KSNJ): Marie Pivonková – zločin krádeže (drogerie, galanterie), sign. Vr 30/19 (87/19), kar. č. 358, Barbora Richtrová – zločin krádeže zápalek, sign. Vr 245/18 (329/18), kar. č. 345; j) Krajský soud Opava, ZAO, Krajský soud Opava (dále jen KSO): Anna Czermaková – zločin krádeže, sign. Vr 817/21, kar. č. 880, Wilhelmine Gröger – zločin krádeže, sign. Vr 436/18, kar. č. 840, Marie Larish – zločin krádeže, sign. Vr 418/18, kar. č. 840, Marie Sukač – zločin krádeže, sign. Vr 416/18, kar. č. 840, Stefanie Klimek – zločin krádeže, sign. 412/18, kar. č. 840; k) Krajský soud trestní Brno, Moravský zemský archiv (dále jen MZA), Krajský soud trestní Brno (dále jen KSTB): Julie Danielová – zločin krádeže, sign. Tk IX 2257/26, kar. č. 277; l) Trestnice pro ženy v Řepích, SOAPR, Trestnice pro ženy Řepy (dále jen ŽTŘ): Josefa Pulcová – zločin krádeže, číslo trestankyně (dále jen č. tr.) 6392, kar. č. 119.

trestného činu. V zásadě lze rozlišovat mezi krádežemi páchanými z důvodů existenciálních, tedy ve snaze zabezpečit vlastní přežití, a takovými, k nimž vedly pohnutky sebeobohacení. Zatímco do první kategorie lze zařadit odcizení zemědělských produktů, potravin, drobných i větších finančních částek, hospodářských zvířat, vybavení domácnosti, látek a oděvů, v rámci druhé skupiny šlo o finanční podvody, defraudace a zpronevěru. Dle hodnoty odcizeného předmětu se v rakouském, později československém trestním zákonodárství trestala krádež coby zločin či přestupek. Za Rakouska-Uherska byla hranice stanovena na pětadvacet zlatých.¹²⁷ V prvorepublikovém období bylo dělicí částkou dvě stě korun. Trestním zákoníkem pak byla krádež popsána jako odcizení cizí movité věci pro vlastní potřebu bez dovození původního majitele.¹²⁸

Ve Velké Británii druhé poloviny devatenáctého století sloužil k definování a trestání krádeží a zločinů s ní spjatých zákon z roku 1861 (*Larceny Act*), jenž byl součástí trestněprávních konsolidačních zákonů (*Criminal Law Consolidation Acts*¹²⁹). Jednalo se o jakýsi souhrnný zákon, který integroval dosavadní zákony a předpisy související s krádežemi. Stejně jako mnoho jiných, i on měl své kořeny v takzvaných Peelových zákonech z roku 1827. Šlo vlastně o revidovanou verzi původního zákona *Larceny Act*.¹³⁰ Na základě charakteru odcizeného předmětu rozdělil krádež do několika skupin. Z mnohých kupříkladu: krádež skotu či jiných zvířat, písemných nástrojů, věci spojených s půdou či na ní rostoucích, krádeže v domě, továrnách a dílnách, dolech, přístavech a docích, případně svatokrádeže a vloupání. Zabýval se rovněž trestnými činy s krádeží souvisejícími: finančními podvody a zpronevěrou.¹³¹ Pouze s nepatrnými

---

¹²⁷ Krádež za méně než pětadvacet zlatých spadala do kategorie přestupku, nad pětadvacet zlatých pak byla posuzována coby zločin. Více viz FRANCEK, *Zločinnost a bezprávi*, s. 455.

¹²⁸ KALLAB, HERRNITT, s. 144 (§ 173).

¹²⁹ Více o těchto zákonech viz první kapitola této práce.

¹³⁰ SPRENGEL, Charles, *The Criminal Law-Consolidation and Amendment Acts of the 24 & 25 Vict., with notes and observations*, London 1862, s. 3–4.

¹³¹ DAVIS, James Edward, *The Criminal Law Consolidation Statutes of the 24 & 25 of Victoria, Chapters 94 to 100. Edited with Notes, Critical and Explanatory*, Butterworths 1861, s. 20–118. Srov. Criminal Law Amendment Act (1909–1913), NAK, HO 45/10568/175440; Criminal Law Amendment Bill (Northern Ireland, 1923), NAK, HO 267/570; Criminal Law Mitigation Bill (1912), NAK, HO 45/10606/191557; Criminal Law Amendment Act (1928), NAK, Metropolitan Police (dále jen MEPO) 2/2470; Criminal Law Amendment Bill (1913–1914), NAK, HO 45/10705/239070; Criminal Law Amendment Bill (1917), NAK, HO 45/10837/331148; Criminal Law and Prevention of Crime (Amendment) Acts (Ireland, 1923, 1930), NAK, HO 45/13950; Criminal Evidence Act (Northern Ireland, 1923), NAK, HO 348/43; Criminal Law Bills (1896–1922), NAK, Office of the Parliamentary Counsel (dále jen AM) 1/8; Criminal Law Amendment Bills (1917–1922), NAK, HO 45/12250.

změnami převzala tuto kategorizaci novelizovaná verze zákona z roku 1916. Trestní sazba pak logicky vyplývala ze spáchaného deliktu a jeho skupinového zařazení. Například za krádež psa podle článku pět, posuzovaného jako přestupek, hrozilo obžalovanému vězení v délce až osmnácti měsíců, zatímco svatokrádež (oddíl 24) mohla v krajních případech vynést až doživotí.¹³²

V londýnském Old Bailey byla 27. června 1900 odsouzena k osmnácti měsícům tuhého žaláře Julia Isaacs, která svému zaměstnavateli odcizila peněženku s finanční hotovostí v hodnotě dvacet šest šilinků. Zločin se odehrál v květnu toho roku ve West Hamu v hrabství Essex.¹³³ Obdobným individuálně provedeným deliktem byla kauza Marie Corbettové, jež v dubnu 1900 okradla manžele Josepha a Ellu Heathovi ze Saint Rodolph Bishops Gate v Londýně. Odcizila jim hotovost v hodnotě čtyř šilinků, dámskou kabelku, kapesní hodinky a deštník. Ve vězení v Holloway nicméně rozsudkem Centrálního trestního soudu ze 17. dubna strávila pouhý den.¹³⁴

Kromě trestních kauz, v nichž byla žena jedinou pachatelkou krádeže, existovalo rovněž nemalé množství případů, kde figurovala jako spoluúčastnice. C. k. krajský soud v Hradci Králové odsoudil v únoru 1905 k osmi letům těžkého žaláře Josefa Kozu, známého zloděje, který jen v listopadu a prosinci předchozího roku vykradl několik obchodů a hostinců v Náchodě, Polici nad Metují a Jaroměři. Odcizené předměty byly velmi různorodé: od doutníků, cigaret, oděvů, přes obuv, hodinky, až po finanční obnos. Spolupachatelkou deliktu byla Františka Dusová, odsouzená za účastenství na krádeži na patnáct měsíců těžkého zostřeného žaláře.¹³⁵ Obdobný případ, v němž coby pachatelé figurovalo rovněž větší množství osob, se v srpnu 1924 udál ve Frýdku Místku. Skupina sedmi žen a dvou mužů odcizila z místních firem Landsberger a bratři Neumannové předměty za více než dvě stě korun, především si však přivlastnila přes tři sta padesát kilogramů příze, jejíž hodnota činila zhruba sedmasedmdesát tisíc korun. Dvě ženy čekal za zločin krádeže šestitýdenní zostřený těžký žalář, zatímco ostatní spoluúčastníci

---

¹³² *An Act to consolidate and simplify the Law relating to Larceny triable on Indictment and Kindred Offences*, str. 4, 11–12. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/50/pdfs/ukpga_19160050_en.pdf [cit. 2019-04-30].

¹³³ Julia Isaacs – larceny, 5. 5. 1900, West Ham, NAK, Central Criminal Court (dále jen CRIM) 4/1181 (page 66). Další případy ženských krádeží ve Velké Británii viz Valentine Edward Coombes – stealing of clothes, NAK, CRIM 4/1180 (page 6); Millie Kilmer – robbery at the post office, NAK, CRIM 4/1181 (page 5, 6, 7).

¹³⁴ Marie Corbett – stealing, 17. 4. 1900, London, NAK, CRIM 4/1179 (page 11).

¹³⁵ Josef Kozu, Františka Dusová – zločin krádeže, přestupek tuláctví a žebráctví, 23. 2. 1905, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr 388/4, kar. č. 513.

byli obžalováni z přečinu krádeže a odsouzeni k měsíci odnětí svobody. Všem byl pochopitelně vyměřen trest ve formě úhrady nákladů trestního řízení.¹³⁶ Velmi často se

---

¹³⁶ Žofie Šrubařová a spol. – zločin a přečin krádeže, 4. 9. 1924, Frýdek Místek, ZAO, Krajský soud Moravská Ostrava (dále jen KSMO), sign. Tk 4181/24 (Čč 1575/24), kar. č. 469. Trestní kauzy se ženami, figurujícími coby spolupachatelky krádeže dále dle jednotlivých krajských soudů: a) Krajský soud Plzeň, SOAP, KSP: Josefa Janečková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 270/12, kar. č. 51, Jindřiška Divišková a spol. – zločin krádeže oblečení, sign. Vr 1068/17, kar. č. 70, Barbora Čechová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 472/18, kar. č. 75; b) Krajský soud Písek, SOAT, KSPI: Tereza Habychová – spoluvina na zločinu krádeže, sign. Vr 161/11, kar. č. 280, Marie a Anna Marouškoví a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 219/11, kar. č. 280, Skupina žen – zločin podvodu a krádež peřiny, sign. Vr 107/15, kar. č. 294, Františka a Eleonora Vrbovi – zločin krádeže, sign. Vr 217/15, kar. č. 294, Ludmila Doležalová a spol. – zločin kapesních krádeží na nádraží, sign. Vr 482/18, kar. č. 299, Marie Fialová, Josefa Vacková – zločin krádeže, sign. Vr 115/19, kar. č. 300, Marie a Jakub Močohradovi – zločin krádeže, sign. Vr 37/3, kar. č. 311, Marie Skřivánková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 363/15, kar. č. 314, Veronika a Marie Čubrovi – zločin krádeže, sign. Vr 56/10, kar. č. 321, Františka Záleská a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 79/10, kar. č. 322, Marie a Antonin Dubští – zločin krádeže a křivého svědectví, sign. Vr 6/11, kar. č. 325, Juliana a Josef Kottnauerovi – zločin krádeže (části recidivisté), sign. Vr 5/11, kar. č. 326, Kateřina Matheislová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 296/11, kar. č. 337, Antonie Kuževlová a spol. – zločin krádeže dřeva, sign. Vr 287/11, kar. č. 340; c) Krajský soud Hradec Králové, SOAZ, KSHK: Julie Keprtová a spol. – zločin účastenství na krádeži, sign. Vr V 192/4, kar. č. 511, Josefa, Barbora, Kateřina a Božena Růžičkovi – zločin krádeže, sign. Vr IV 255/4, kar. č. 512, Kateřina Grimová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr V 436/4, kar. č. 513, Františka Dubánková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr V 438/4, kar. č. 513, Marie Fišerová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr V 494/4, kar. č. 513, Růžena, Kateřina a Anna Růžičkovi – zločin krádeže, sign. Vr IV 581/4, kar. č. 514, Anna Králíčková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr V 652/4, kar. č. 514; d) Krajský soud Tábor, SOAT, KST: Zdeňka Nováková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 334/2, kar. č. 463, Anna Janoušková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 40/6, karta č. 466, Barbora Sedloňová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 492/6, kar. č. 467, Anna a Karel Rybákovi – zločin krádeže, sign. Vr 92/7, kar. č. 469, Krystina a Marie Rybákovi – zločin krádeže, sign. Vr 215/7, kar. č. 469, Johanna a Karolína Horáčkovi – zločin krádeže, sign. Vr 240/7, kar. č. 469, Anna a Josefa Titěrovi – zločin krádeže kozy, sign. Vr 207/7, kar. č. 471, Barbora Ranglová, Terezie Dubská – zločin krádeže šunek, sign. Vr 763/7, kar. č. 471; e) Krajský soud Chrudim, SOAZ, KSCH: Jana Králíková a spol. – zločin podílnictví na krádeži, sign. Vr 794/23, kar. č. 1724, Marie a Miroslav Šimkovi – zločin krádeže bot a šatstva, sign. Tk 68/24, kar. č. 1724, Františka a František Cíváskovi – zločin krádeže, sign. Vr 353/7, kar. č. 472, Rosalie Andělová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 336/7, kar. č. 473, Josefa Nachtigalová, Anna Vlášeková, Marie Truhlářová – zločin krádeže, sign. Vr 413/7, kar. č. 474, Marie a Jan Strakovi – zločin krádeže, sign. Vr 124/8, kar. č. 476, Antonie Truhlářová, Anna Štokingrová – zločin krádeže, sign. Vr 255/8, kar. č. 477, Marie Kadeřábková a spol. – zločin krádeže slepic a kohouta, sign. Tk 357/25, kar. č. 1736; f) Krajský soud České Budějovice, SOAT, KSČB: Antonie Woilnerová – zločin účastenství na krádeži, sign. Vr 679/15, kar. č. 324; g) Krajský soud trestní Praha, SOAPR, KSTP: Jarmila Rákosníčková a spol. – zločin krádeže, sign. Vr IV 3194/18, kar. č. 1417, Anna Šebestová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr XII 3242/18, karta č. 1417, Více lidí – zločin krádeže, sing. Vr III 155/3, kar. č. 1324; h) Krajský soud Nový Jičín, ZOA, KSNJ: Kateřina Antošová a Anna Rietrová – zločin krádeže (potřeby pro domácnost), sign. Vr 516/17 (1025/17), kar. č. 337; i) Krajský soud Opava, ZOA, KSO: Anna Mikešová a spol. – zločin krádeže (jízdni kolo), sign. Vr 724/21, kar. č. 880, Marie a Hedvika Hührovi – zločin krádeže, sign. Vr 768/21, kar. č. 880, Kateřina Majdová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 707/21, kar. č. 880, Antonie Neumannová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr

do krádeží zapojovaly rovněž manželské a milenecké páry. Edward Edwards a Rose Glatworthyová zcizili 14. února 1900 v Londýně dřevěnou truhlu, obsahující sto padesát nepromokavých prostěradel a ubrusů patřících jistému panu Josephu Williamsovi Barcendaleovi, majiteli hotelu. Edwards byl odsouzen na pět let, zatímco Rose čekaly za zločin spoluviny tři roky vězení.¹³⁷

V případech krádeží a loupežných přepadení mohlo být polehčující okolností ledasco, což ostatně platilo rovněž pro ostatní kategorie trestných činů. V kauze Rose Amelie Vincentové, obviněné z krádeže šperků a odsouzené k šesti týdnům těžkého žaláře, probíhala diskuze o změně vyměřeného trestu z důvodu její prokázané nepřičetnosti. Eventuálním řešením bylo umístění odsouzené v psychiatrické léčebně a posuzování celého případu nikoliv skrze paragrafy související s trestným činem krádeže, nýbrž skrze chudinské zákony. Samotná skutková podstata deliktu dávala tušit duševní nevyrovnanost Rose, která šperky, patřící výčepní Louise Knellerové, zcizila v hostinci Needle-maker's Arms na Dalglich Street, kde byla pravidelným hostem. Večer 21. dubna 1902 odešla do soukromých pokojů v prvním patře budovy a neoprávněně si přivlastnila diamantový prsten a kovovou brož v celkové hodnotě 3,19 liber. Když šla Knellerová kolem půl jedenácté do svého pokoje, všimla si díky roztrhané spodničce ležící na posteli, že v místnosti někdo byl. Brzy nato zaslechla v protějším pokoji podezřelý hluk a spolu s jistým panem Jamesem, který ji do podkroví doprovázel, objevili pod postelí schovanou Rose s diamantovým prstenem na ruce. Očividně zmatená ho na požádání Knellerové vrátila a po dotazu, jak se na místě ocitla, tvrdila, že je ve svém domě a musí jít spát. Po přivolání strážníka byla Rose odvedena na policejní stanici. Obrat ve vyšetřování nastal po obdržení dopisu od správce kliniky v Limehouse, který hovořil o duševní nemoci obžalované. Již v době před vykonáním zločinu a logicky tedy i během jeho spáchání trpěla Rose šílenstvím, kvůli čemuž ji nebylo možné považovat za trestně zodpovědnou. Rovněž vězeňská stráž potvrdila neobvyklé chování odsouzené, která se mnohdy bezdůvodně smála, nebyla schopná se o sebe postarat, několikrát dokonce oblékla násadu od koštiny do dětských šatů a chovala ji v náručí jako novorozeně. Kromě toho vícekrát prohlašovala, že ji do vězení poslali omylem, neboť je dědičkou velké tovární korporace a má příjem kolem dvou miliónů liber. V cele rovněž velice často plakala, protože toužila odejít domů a

---

786/21, kar. č. 880, Marie Raidová a spol. – zločin krádeže, sign. Vr 486/17, kar. č. 840; j) Krajský soud Moravská Ostrava, ZAO, KSMO: Více žen – zločin krádeže, sign. Tk 4181/24 (Čč 1575/24), kar. č. 469.

¹³⁷ Rose Glatworthy – larceny, 14. 2. 1900, London, NAK, CRIM 4/1178 (page 123).

především netušila, proč ji vůbec uvěznili. Manžel Rose konstatoval, že jeho žena se začala chovat nelogicky poté, co jí zemřelo po porodu již druhé dítě. Rose smrt svého potomka nevzala na vědomí a nadále tvrdila, že její dítě žije, pouze neví, kde se momentálně nachází.¹³⁸

Kombinací krádeže a žhářství byl případ Margareth Watsonové, která svému zaměstnavateli panu Ernestu Philbrickovi, sekretáři a správci v nemocnici St. Mary Abbot's, 10. dubna 1926 odcizila finanční obnos ve výši deset liber. Stopy svého zločinu se snažila zahladit prostřednictvím úmyslného založení požáru v podkroví mezonetového bytu na Elsham Road v londýnském Kensingtonu, kde pracovala jako služebná. Kolem čtvrté hodiny odpolední byl spatřen kouř vycházející z oken ložnice ve třetím patře. Přivolaní hasiči požár zlikvidovali, přičemž coby ohnisko označili pokoj pána domu. V době, kdy byl požár detekován, se v budově nikdo nenacházel. Během dalšího zkoumání byla na podlaze v pokoji pod ohořelou místností, kde se propadl strop, nalezena v troskách kožená peněženka. Vzhledem k jejímu neponičenému stavu bylo jasné, že ji zloděj na místě ukryl až po uhašení požáru. Tou dobou byla již hlavní podezřelou služebná Watsonová. Třebaže druhý den přišla do práce, chovala se velmi neobvykle, byla roztěkaná a nervózní, a odešla domů dříve. Protože se následující den již neukázala, bylo po ní vyhlášeno pátrání. Ještě téhož večera ji policejní hlídka objevila v tančírně v Chiswicku a odvedla na stanici v Notting Hillu. Soud se konal 28. dubna 1926, následně byl však proces odročen a postoupen Centrálnímu trestnímu soudu. Obžalovaná trvala na své nevině, ovšem dostatek nashromážděných důkazů potvrzoval opak. K šestiměsíčnímu pobytu v nápravném zařízení, klášteře Dobrého pastýře v Bristolu, a úhradě deseti liber ji soud odsoudil 22. června 1926. Trestní složka obsahovala rovněž velmi hodnotné informace o příbuzenských poměrech Watsonové. Její rodina pocházela z Liverpoolu, Margaret byla nejstarší z celkem sedmi dětí. Otec pracoval jako předák a řidič jeřábu u stavební společnosti, matka byla v domácnosti. Zločin spáchaný jejich dcerou byl pro ně jen stěží pochopitelný, neboť se prý jednalo o vždy hodné, slušné a upřímné děvče, které jim bylo nezřídka finančně nápomocné.¹³⁹

Stejný typ případu, avšak s rozdílným koncem, neboť obviněná byla pro nedostatek důkazů propuštěna na svobodu, se odehrál na přelomu května a června 1912 v jihočeské Březnici. Pětačtyřicetiletá nádenice Johanna Bečková byla obviněna ze žhářství a krádeže dvě stě sedmdesáti korun, které měla odcizit svým zaměstnavatelům,

¹³⁸ Rose Amelia Vincent – stealing, 22. 4. 1902, London, NAK, HO 144/660/V41195.

¹³⁹ Margaret Watson – larceny and arson, 6. 7. 1926, Paddington, NAK, MEPO 3/496.

hospodářům Františkovi a Marii Žákovým ze Zadní Záběhlé. Bečková, matka tří nezaopatřených dětí, neznala psaní ani čtení, byla v minulosti již dvakrát trestána za drobné krádeže. Podle vlastní výpovědi ji 21. května kolem poledne, krátce před založením požáru, hospodářka poslala pro mléko a poté do sadu hlídat třešně, které chodili krást místní kluci a lámali na stromech větve. Do stavení se měla vrátit teprve poté, co byl oheň, jehož ohnisko se nacházelo ve světnici pod postelí pána a paní domu, uhašen. Řečený finanční obnos byl odcizen z uzamčeného šuplíku ve stole. Johanna prohlašovala, že o tom, kam si hospodáři schovávají peníze, neměla ponětí, stejně jako netušila, kde hledat klíč od zásuvky. Jejím výroku nicméně zcela protiřečily svědecké výpovědi manželů Žákových a jejich příbuzných. Ti naopak tvrdili, že Bečková velmi dobře věděla, kde hotovost hledat, a to díky události, která se stala přibližně dva týdny předtím. Toho dne jim Johanna vyprávěla o svém snu, v němž hořelo stavení a během nastalého zmatku se neznámému lupiči podařilo ukrást z domu peníze. Krátce nato byla svědkem přepočítávání bankovek (o nichž prý měla prohlásit, že jsou to moc hezké obrázky), jejich vložení do šuplíku ve stole a uschování klíče od zámku. U všech svědeckých výpovědí byla u soudu přítomna i obviněná, která vytrvale svou vinu popírala. Ve vazební cele c. k. okresního soudu v Březnici byla od 22. května do 11. června, poté ji převzala správa věznice v Písku. O šest dní později, 17. června, však byla pro nedostatek důkazů propuštěna na svobodu. Seznam nákladů za její věznění činil 30 korun a 87 haléřů.¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ Johanna Bečková – žhářství a krádež, 22. 5. 1912, Písek, SOAT, KSPI, sign. Vr 131/12, kar. č. 284. Případ, týkající se žhářství, k němuž však byl přidružen zločin pokusu o vraždu, řešil rovněž v roce 1912 c. k. okresní soud v Sušici v podhůří Šumavy. Sedmdesátiletá Johanna Arnoštová, za svobodna Kopačková, nemajetná a nevzdělaná nádenice byla obviněna, že v noci z 31. července na 1. srpna 1912 zapálila dům jistého Kopačky v Posobicích u Petrovic u Sušice. Případ byl sám o sobě kuriózní i tím, že obviněná během předvolání svědků, jimiž byli její manžel a majitel zapálené usedlosti Ferdinand Kopačka, popřela, že by osoby, s nimiž dle matričních záznamů měla být v příbuzenském, respektive manželském vztahu, vůbec znala. Argumentovala tím, že její manžel je příliš stár a nemocen aby se mohl k soudu dostavit. Vztahy mezi partnery žijícími odděleně byly velmi napjaté, Arnošt prý svou manželku často bil a ve velké míře holdoval alkoholu. Johanna žila v Posobicích ve staré hospodě, její manžel pak pobíral chudinskou podporu ve výši čtyřiceti haléřů na den v nedaleké obci Jiříčná. Údajným motivem žhářství měla být snaha zavraždit manžela, který prý v domku často pobýval. Johanna opakovaně prohlašovala, že té noci v Posobicích vůbec nebyla, nýbrž pobývala ve Volšovech, kde předtím sloužila u obuvníka Trče. Přípravné vyšetřování pro pokus o zločin vraždy a zločin žhářství bylo zahájeno 18. srpna 1912. Kauzu nadále řešil c. k. krajský soud vyšší instance v Písku. Odborný lékařský posudek zhodnotil duševní stav obžalované jako neuspokojivý v důsledku počínající senility. Celý případ byl nakonec pozastaven a Arnoštová propuštěna na svobodu. Více viz Johanna Arnoštová – zločin žhářství, 6. 8. 1912, Sušice a Písek, SOAT, KSPI, sign. Vr 188/12, kar. č. 284. Na tři roky těžkého žaláře zostřeného čtvrtletně jedním postem byla c. k. krajským soudem v Plzni 13. srpna 1915 odsouzena Marie Gründlová. Zločin,

V českých zemích byly zločinu žhářství vyměřeny paragrafy 166–170 říšského zákoníku z roku 1852, které byly v de facto nezměněné podobě přeneseny do československé jurisdikce. Zakládání požáru bylo rozděleno do několika kategorií: paragrafy 166 a 167 hovořily o definici žhářství a jeho potrestání. Následující paragraf vymezoval podmínky, kdy bylo možné pachatele omilostnit, a to „*přičinil-li se při založeném ohni pachatel sám z lítosti a ještě v pravý čas tak, že všeliké škodě zabráněno, budiž všeho trestu prost*“.¹⁴¹ Ve Spojeném království (s výjimkou Skotska)¹⁴² postihoval zločin žhářství zákon o úmyslném poškození (*Malicious Damage Act*) ze srpna roku 1861 v rámci hlavy devadesát sedm. Obdobně jako rakouské, respektive československé trestní právo, také britská jurisdikce rozlišovala několik druhů požárů, konkrétně dle typu a účelu budov, v nichž byl oheň založen. Tresty za žhářství se pohybovaly v rozmezí dvou až tří let, ve výjimečných případech čtrnáct let, či dokonce doživotí.¹⁴³

---

jehož motivem byla krádež nemalého finančního obnosu ve výši čtyři tisíce pět set dvacet korun, se odehrál 1. července toho roku. Více viz Maria Gründl – Verbrechen der Brandlegung, Plzeň, SOAP, KSP, sign. 562/15, kar. č. 63. Skutkovou podstatou deliktu žhářství, z něhož byli obžalováni manželé Václav a Františka Stodolovi a Marie Volfová, a který v září 1924 řešil Krajský soud v Chrudim, byl pokus o pojišťovací podvod. V noci 31. května zapálila Františka Stodolová svůj vlastní dům v obci Borová, přičemž Volfová, pracující jako nádenice, jí měla k činu dopomáhat, čímž se dopustila podílnictví na zločinu žhářství. Oběma ženám byla vyměřena stejná trestní sazba v délce tří let těžkého zostřeného žaláře. Václav Stodola byl pak obžaloby sprostěn. Více viz Václav a Františka Stodolovi, Marie Volfová – zločin žhářství a pokus o podvod, 10. 6. 1924, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Tk 473/24, kar. č. 1728. Případy žhářství spáchaného ženami lze nalézt rovněž v následujících soudních spisech: Terezie Nohová - zločin žhářství, SOAT, KSPI, sign. Vr 210/11, kar. č. 280; Božena Vosáhllová a spol. – zločin žhářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 444/24, kar. č. 1729; Anna a Augustin Navrátilovi – zločin žhářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 5/25, kar. č. 1733; Růžena Křivková – zločin žhářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 174/25, kar. č. 1734; Františka Pachlová – zločin žhářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 1200/25, kar. č. 1741; Terezie a Adolf Lorenovi – zločin žhářství (pojišťovací podvod), SOAZ, KSCH, sign. Tk 319/26, kar. č. 1742.

¹⁴¹ KALLAB, HERRNRITT, s. 139 (§ 168).

¹⁴² Vědomé založení požárů (*wilful fire raising*) s úmyslem způsobit škodu na majetku bylo ve Skotsku trestným činem posuzovaným podle obyčejového práva (*common law*). V devatenáctém století byl postihován podle jednoho z takzvaných Peelových zákonů, konkrétně zákona o úmyslném poškození majetku (*Malicious injuries to property Act*) z roku 1827. Trestný čin nebyl zcela rovnocenný zločinu žhářství (*arson*) v Anglii, Walesu a Severním Irsku. Základní rozdíl spočíval v tom, že vědomé založení požárů se týkalo pouze případů, kdy byl oheň založen záměrně, zatímco žhářství v sobě mohlo zahrnovat případy, kdy oheň vznikl neúmyslně, například vlivem škodlivého či bezohledného jednání. Více viz *Fire. Raising the Standard*, nestr. Dostupné z: <https://www2.gov.scot/Publications/2002/05/14636/3945> [cit. 2019-04-30]. Srov. *The Oxford History of the Laws of England XIII*, s. 388–391.

¹⁴³ Více viz *An Act to consolidate and Amend the Statute Law of England and Ireland relating to Malicious Injuries to Property*, s. 749–751. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1861/97/pdfs/ukpga_18610097_en.pdf [cit. 2019-04-30].

Kromě krádeží se ženy zapojovaly rovněž do finančních podvodů, defraudací, konkurzů a zpronevěry.¹⁴⁴ Mary Mortonová byla 27. dubna 1900 odsouzena na šest měsíců do věznice v Holloway za padělání mincí. Falešný šilink, o jehož nepravosti dobře věděla, předala jistě Alici Caversové, a o několik dní později zaplatila padělanou

---

¹⁴⁴ Zločiny podvodu a zpronevěry, v nichž ženy figurovaly jako jediné pachatelky, či byly pouze spolupachatelkami, viz soudní spisy: Zdeňka Košíková – zločin finančních podvodů, SOAL, KSL, sign. Vr 1197/19 (A 507/1920), kar. č. 513; Anna Kreiegelstein, Anna Beštová – zločin podvodu, SOAP, KSP, sign. Vr 518/13, kar. č. 57; Marie Schwarz, Anna Schober – zločin podvodu, SOAP, KSP, sign. Vr 426/15, kar. č. 62; Julie Černá a spol. – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 35/4, kar. č. 511; Marie Zubrová a spol. – zločin podvodu a krádeže, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 150/4, kar. č. 511; Kateřina Frimlová – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 151/4, kar. č. 511; Marie Orustová – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 586/4, kar. č. 514; Josefa Hovová – přečin úpadku a zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 16/5, kar. č. 515; Marie Heřmanová – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 46/5, kar. č. 515; Růžena Rulfová, Anna Kohlová – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 71/5, kar. č. 516; Marie Srnková – zločin podvodu, SOAT, KSPI, sign. Vr 351/15, kar. č. 294; Marie Dražanová a spol. – zločin podvodu, SOAT, KSPI, sign. Vr 283/15, kar. č. 294; Johana Sittová – zločin podvodu, SOAT, KSPI, sign. Vr 383/9, kar. č. 321; Marie Kubešková – zločin zpronevěření, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 233/4, kar. č. 512; Theresie Haušdorf – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 237/4, kar. č. 512; Marie Hoffmanová – zločin zpronevěry, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 116/5, kar. č. 516; Kateřina Wernerová – zločin podvodu, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 333/5, kar. č. 517; Josefa Loukotová – zločin podvodu, SOAZ, KSCH, sign. Vr 433/14, kar. č. 613; Kateřina Princová – zločin podvodu, SOAT, KST, sign. Vr 263/7, kar. č. 471; Anna Rötšchová – zločin podvodu a zpronevěry, SOAT, KSČB, sign. Vr 279/15, kar. č. 322; Marie Krůšková – zločin podvodu, SOAT, KSČB, sign. Vr 528/15, kar. č. 323; Marie Brdová – zločin podvodu, SOAT, KSPI, sign. Vr 133/12, kar. č. 345; Anna Dvořáková – zločin podvodu, SOAZ, KSCH, sign. Tk 450/23, kar. č. 1725; Eva Janášková – zločin zpronevěry, SOAZ, KSCH, sign. Tk 543/24, kar. č. 1427; Marie Stoklasová, Terezie Salčáková – zločin podvodu, MZA, KSJ, sign. Vr 272/01, kar. č. 346; Ludmila Kunzová – zločin podvodu, SOAPR, ŽTR, č. tr. 4950, kar. č. 86; Marie Kaufmanová – zločin podvodu, SOAPR, ŽTR, č. tr. 6396, kar. č. 119; Marie Breidlová a spol. – zločin podvodu, SOAPR, KSTP, sign. Vr IV 3936/15, kar. č. 1407. Do obdobné skupiny deliktů lze zahrnout rovněž zločiny týkající se zaviněného úpadku či exekuce. Viz Marie Vaníková – zločin maření exekuce, SOAP, KSP, sign. Vr 135/15, kar. č. 62; Klementina Wieserová – přečin finančního úpadku (konkurz), SOAT, KSPI, sign. Vr 60/12, kar. č. 283; Marie Wastlová – přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSPI, sign. Vr 91/14, kar. č. 291; Marie Šraibová – přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSPI, sign. Vr 129/14, kar. č. 291; Antonie Sovová – přečin podvodu a maření exekuce, SOAT, KSPI, sign. Vr 101/15, kar. č. 294; Rosalie Hozová – přestupek proti bezpečnosti majetku (úpadek), SOAZ, KSHK, sign. Vr V 160/5, kar. č. 516; Marie Vojtová – přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSČB, sign. Vr 97/2, kar. č. 309; Barbara Weberová – přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSČB, sign. Vr 117/2, kar. č. 309; Kateřina Sehnoutková - přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSČB, sign. Vr 88/2, kar. č. 309; Anastasie Nováková - přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSČB, sign. Vr 27/1, kar. č. 308; Marie a Antonín Srpovi – přečin podvodu, přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSČB, sign. Vr 517/9, kar. č. 318; Marie a Vojtěch Žemličkovi – přestupek maření exekuce, SOAT, KSČB, sign. Vr 403/11, kar. č. 320; Františka a Leopold Felkovi – přestupek maření exekuce, SOAT, KSČB, sign. Vr 198/14, kar. č. 321; Anastasie a František Kůrkovi – zločin zaviněného úpadku, SOAT, KSPI, sign. Vr 317/11, kar. č. 343; Marie a Adolf Eberlovi – přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSPI, sign. Vr 4/12, kar. č. 346; Marie Nová – přečin zaviněného úpadku, SOAT, KSPI, sign. Vr 70/12, kar. č. 347.

šestipencí Johnu Wheeleru Wapattovi, který však její podvodné jednání odhalil.¹⁴⁵ Za zločin zpronevěry byla c. k. krajským soudem v Hradci Králové souzena osmačtyřicetiletá nádenice Marie Hoffmannová. Na základě obžaloby z 27. února 1905 jí bylo připisováno neoprávněné přivlastnění movitých věcí v hodnotě přesahující sto korun, které jí byly dočasně svěřeny. Rozsudek zněl tři týdny těžkého zostřeného žaláře a náhrada nákladů trestního řízení.¹⁴⁶

Za falšování směnky stanula 8. prosince 1899 před londýnským Centrálním trestním soudem Leah Rebecca Harrisová. Obviněná se měla dopustit krádeže, když směnku v hodnotě 124 liber prodala za zvýšenou cenu 176 liber. Touto trestní činností se měla zabývat už delší dobu za pomoci několika kompliců z bankovního sektoru, jejichž jména však odmítla prozradit. Celý případ přitahoval značnou pozornost, neboť bylo vysloveno důvodné podezření, že kauza souvisí s konspirací vůči britské měně. Znehodnocování a tím i potenciální ohrožení československé měny představoval případ padělání kolků na deseti a dvacetikorunových bankovkách, k němuž došlo v Jablonci nad Nisou v květnu 1920. Třiadvacetiletá svobodná švadlena Anna Melicharová se s obchodníkem Oskarem Altmannem, který byl spolu s ní obžalován a Krajským soudem v Chrudimi 23. března 1922 odsouzen k odnětí svobody na čtyři měsíce těžkého žaláře (Melicharové byl vyměřen tříměsíční trest), seznámila v kavárně. Během dalších setkání, probíhajících v přátelském duchu se mu svěřila se svou neradostnou finanční situací, přičemž jí bylo z jeho strany nabídnuto řešení. Navrhl, aby se pokusila získat co největší možný obnos nově vydávaných československých bankovek, přičemž tyto společně odvezou na Slovensko, kde je vymění za staré rakouské bankovky s kolkem, mající poloviční hodnotu oproti československé měně. Jak během výslechu obžalovaná sama prohlásila, neviděla na plánu nic závadného, a tak 7. května odcestovala spolu s Altmanem vlakem do Košic, kde měl mít Altman přítele, jistého Schifferra, bývalého účetního šikovatele. Za šest tisíc nových bankovek skutečně dostala dvanáct tisíc okolkovaných, nicméně již od počátku měla podezření ohledně nepravosti

---

¹⁴⁵ Mary Morton – coin counterfeiting, 27. 4. 1900, London, NAK, CRIM 4/1181 (page 42). Další kauzy týkající se finančních podvodů a defraudací viz Nellie Aylmers – stealing and deception, NAK, CRIM 4/1179 (page 4, 5); Camille Chavin – coin counterfeiting, NAK, HO 144/833/144245.

¹⁴⁶ Marie Hoffmannová – zločin zpronevěry, 27. 3. 1905, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr 116/5, kar. č. 516.

¹⁴⁷ Leah Rebecca Harris – bill of exchange counterfeiting, 8. 12. 1899, London, NAK, CRIM 4/1181 (page 20).

kolků. To se později, i přes ujišťování Altmana o opaku, ukázalo oprávněné, neboť pouze jedna desetikorunová bankovka byla pravá.¹⁴⁸

Zásadní význam z hlediska motivu, četnosti a způsobu provádění trestných činů bezesporu představoval válečný konflikt, v jehož rámci došlo kvůli přechodu na válečné hospodářství k podstatným proměnám podoby společnosti a chodu domácnosti. Hospodyně a matky se v době první světové války primárně potýkaly s nedostatkem základních potravin. Podstatná část úrody a výrobků potravinářského průmyslu byly posílány vojákům bojujícím na frontách první světové války, přičemž výše povinných dodávek byla stanovena dle armádních norem. Válečný konflikt měl zásadní vliv nejen na bojující, ale negativně poznamenal rovněž životy civilistů v zázemí. Ti byli nuceni vypořádat se s nepříznivou situací po svém.¹⁴⁹ Zvýšení cen veškerého zboží pak otevřelo tržní nůžky mezi legálním a ilegálním obchodem. Poptávka po nedostatkovém zboží, kterým byla v podstatě jakákoliv potravina, nadto zvyšoval ceny na černém trhu.¹⁵⁰

Ženy se tak kromě krádeží, jejichž počet za války rapidně stoupl, uchýlovaly ke zločinům jako již zmíněné předražování a zatajování povinných dodávek pro armádu, dále také k drancování¹⁵¹ či k hladovým bouřím.¹⁵² Vzrůst podílu žen na celkovém

---

¹⁴⁸ Anna Melicharová, Oskar Altmann – padělání kolků na bankovkách, 23. 3. 1922, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Vr 696/20, kar. č. 621.

¹⁴⁹ URBAN, Otto, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982, s. 584. O britském systému potravinových lístků a válečném zásobování více viz Food Stamps, NAK, Criminal Register Office (dále jen RG) 41/12; Decree on War Supply, NAK, Ministry of Food (dále jen MAF) 60/108. Velmi závažnou otázkou bylo rovněž zaměstnávání žen během války. Britským národní archiv představoval v tomto směru velice bohatý zdroj informací. Z mnohých spisů například Training women in using machines, NAK, Ministry of Labour and Predecessors (dále jen LAB) 2/1224/TW54; Employment of women during the war, NAK, LAB 15/93; Training and education of war widows, NAK, LAB 2/1220/TWX 639/1919; War Widow Training Department, NAK, LAB 2/1221/TWX681; Women work during WW1, NAK, LAB 15/93; Women in munition manufactures, NAK, LAB 2/245/ic1260/1980; Women in arms industry, NAK, Ministry of Munitions, Munitions Council (dále jen MUN) 5/71/324/35; Organization of women's work, NAK, Ministry of National Service (dále jen NATS) 1/1291; The release of women working in the arms industry, NAK, NATS 1/239. Objevovaly se rovněž kritiky, související s přetěžováním žen a dětí v práci. Více viz Overloading women and children in factories, NAK, LAB 15/96. Protipólem kritik válečného stavu byla snaha o popularizaci vojska – nejsilnější nástroj představovala v tomto ohledu propaganda. Viz Troops propaganda in schools, NAK, Board of Education and predecessors (dále jen ED) 12/333.

¹⁵⁰ SPLITEK, Jaroslav Alois, *Světový hospodářský stav poválečný a jeho vliv na hospodářskou a sociální politiku*, Praha 1921. Srov. NICHOLSON, Victoria, *Singled Out. How Two Million British Women Survived Without Men After the First World War*, Oxford 2008, s. 103–145.

¹⁵¹ Marie Lukešová, manželka topiče z Doubravky, se v srpnu 1917 v Plzni zúčastnila kamenování výkladních skříní obchodu jistého Josefa Strunce. S výkřiky „hurááá“ poté rozlícený dav, jehož byla

objemu kriminality vypovídá jak o značném početním nepoměru mezi mužskou a ženskou populací, tak o nutnosti ženy-samoživitelky zabezpečit rodinu, což ji nejednou, nebylo-li jiného východiska, zavedlo až k porušení zákona.¹⁵³ Teorii některých historiků, tvrdících, že za vzrůstající ženskou kriminalitou stojí rovněž míra občanských práv a svobod, které něžnému pohlaví daná společnost v určité době poskytla, nelze jednoznačně dokázat. Na základě archivních výzkumů bylo zjištěno, že podíl žen na celkovém úhrnu kriminality nijak výrazně nezeslábl ani v letech následujících po ukončení první světové války.¹⁵⁴

---

součástí, obchod vyraboval. Více viz Marie Lukešová – zločin veřejného násilí (kamenování obchodu), SOAP, KSP, sign. Vr 1208/17, kar. č. 70. Případy tohoto typu dále viz Marie Jentschová – výtržnosti a drancování, SOAL, KSL, sign. Vr 313/17 (A 123/17–125/17, 129/17, 163/17), kar. č. 477; Větší množství žen – zločin rabování (dělnice), SOAT, KSPI, sign. Vr 436/18, kar. č. 299; Karolina Semmelhoferová – plnění obchodu, SAOL, KSL, sign. Vr 2712/19 (A 1205/19), kar. č. 504; Dorota Polarová – zločin krádeže během rabování obchodu, SOAP, KSP, sign. Vr 1216/17, kar. č. 70; Marie Zárybnická – zločin krádeže během rabování, SOAP, KSP, sign. Vr 1261/17, kar. č. 70; Alžběta Velíková – přečin proti veřejnému pokoji a řádu (vybízení k drancování), SOAPR, KSTP, sign. Vr IX 2317/18, kar. č. 1417; Eliška z Purkyňů – přečin proti veřejnému pokoji a pořádku (rabování obchodu), SOAPR, KSTP, sign. Vr VII 4077/18, kar. č. 1417; Agnes Wass – willfully decimation, NAK, HO 144/831/143311.

¹⁵² V únoru 1917 prošel Žižkovem až před místní pekárnu dav asi dvou set žen a dětí, požadující chleba. Přítomné marně nabádal k rozchodu četnický nadstrážník František Otradovec. Incident skončil jeho napadením. Více viz Marie Rozhoňová, Františka Eckhardtová – hladové bouře, SOAPR, KSTP, sign. Vr III 1235/17, kar. č. 1413. Trestní kauzy shodné skutkové podstaty dále viz Anna Kousková – hladová demonstrace, SOAL, KSL, sign. Vr 518/17 (A 214/17), kar. č. 478; Linda Hartelová – hladová demonstrace, SOAL, KSL, sign. Vr 316/17 (A 214/17), kar. č. 478; Antonie Scheiderová – hladová demonstrace, SOAL, KSL, sign. Vr 824/17 (A 330/17), kar. č. 479; Marie Noaková, Alma Hackelová – hladová demonstrace, SOAL, KSL, sign. Vr 956/17 (A 375/17), kar. č. 480; Josefa Kauffürstová – hladová demonstrace, SOAL, KSL, sign. Vr 720/17 (A 420/17), kar. č. 480; Anna Marečková – hladová demonstrace, SOAL, KSL, sign. Vr 975/17 (A 519/17), kar. č. 481; Dorota Votavová, Anežka Kovářiková, Marie Votavová ml., Dorota Frčková – zločin veřejného násilí a přečin shluknutí (hladová demonstrace), SOAP, KSP, sign. Vr 1076/17–1079/17, kar. č. 70.

¹⁵³ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka*, Praha 2001, s. 267. Dalším specifickým typem zločinu, souvisejícím s válečným obdobím, respektive armádou jako takovou, bylo takzvané zatajování či ukrývání vojenských sběhů. Velmi často se jednalo o partnera či rodinného příslušníka obžalované. Svého syna Valentina Bilského, dezertéra od c. a k. prvního hulanského pluku, který opustil v prosinci 1910 svou eskadru ve Lvově, ukrývala několik týdnů Rosalie Andresiáková. Více viz Rosalie Andresiáková – zločin ukrývání vojenského sběha, ZAO, KSNJ, sign. Vr 182/11 (252/11), kar. č. 296. Další obdobné kauzy viz Marie Henkeová – ukrývání sběha, SOAL, KSL, sign. Vr 803/17 (A 2002/17), kar. č. 480; Kohoutovi – ukrývání vojenského sběha, SOAT, KSPI, sign. Vr 294/17, kar. č. 297; Pavla Kuzbachová – ukrývání vojenského sběha, SOAT, KSPI, sign. Tk 74/26, kar. č. 392; Marie Gajerová – zločin ukrývání vojenského sběha, SOAP, KSP, sign. Vr 473/18, kar. č. 75; Bohumila Ptáčková – zločin napomáhání sběhovi, SOAPR, KSTP, sign. Vr III 244/18, kar. č. 1417; Františka Urbancová – zločin napomáhání dezertérovi, MZA, Krajský soud Uherské Hradiště (dále jen KSUH), sign. Vr XI 422/18, kar. č. 406.

¹⁵⁴ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 628.

C. k. okresní soud v Českých Budějovicích vedl v září 1915 žalobu proti dvacetileté rolnici Marii Hrádkové, která úmyslně porušila svou povinnost dodat pro ozbrojené síly Rakouska-Uherska předměty válečné potřeby. Konkrétně se jednalo o sedmdesát kilogramů žita a tři sta padesát kilogramů ovsa za měsíc leden 1915. Vzhledem k tomu, že obžalovaná nedodala nic, třebaže jí dle znalecké výpovědi dávky v takové výši nijak ekonomicky neohrožovaly, dopustila se přečinu zadržování zásob pro válečné účely. Dle vlastní výpovědi obžalovaná obilí nepostoupila armádě proto, že v té době žádné neměla. Hlavní přelíčení, konané 20. září 1915 ji pak obžaloby zprostito.¹⁵⁵ V Británii byly státem nařízené dodávky velmi pečlivě rozděleny na jednotlivé skupiny potravin, respektive potraviny samotné. Svou vlastní normu tak mělo maso, sýr, vejce, máslo, margarín, slanina, brambory či cukr. V případě vajec například platilo, že kontrolor potravin vydal obecnou licenci, která opravňovala každou osobu k získávání vajec za účelem jejich uchování pro použití ve vlastní domácnosti, a to za předpokladu, že oznámení o počtu vajec, která měla být takto uchována, byla zaslána Výboru pro kontrolu potravin spravující danou oblast, v níž se dotyčná osoba obvykle zdržovala.¹⁵⁶

Poměrně častým případem bylo ve válečném období také předražování. Marii Kubelkovou, šestatřicetiletou spolumajitelku statku, matku dvou dětí, udal v říjnu 1918 c. k. krajskému soudu v Chrudimi jistý František Alinč, kterému měla v červnu toho roku prodat podsvinče o váze přibližně devět kilogramů. Za sele požadovala 620 korun, což se Alinčovi zdálo nepřiměřeně vysoké. Po dlouhém smlouvání se mu podařilo získat deset korun slevu. Sám Alinč odhadl cenu prasete na přibližně 400 korun, kvůli čemuž se cítil být okraden. Obviněná popřela, že by nějaká prase muži prodala a

---

¹⁵⁵ Marie Hrádková – zadržování zásob pro válečné účely, České Budějovice, 4. 8. 1915, SOAT, KSČB, sign. Vr 449/15, kar. č. 322. Další zločiny a přečiny tohoto typu viz Anna Malánová a spol. – zatajení povinné dodávky obilí, SOAP, KSP, sign. Vr 997/14, kar. č. 61; Marie Ptáčková – nedodání obilí pro válečné účely, SOAP, KSP, sign. Vr 1104/14, kar. č. 61; Maria Daniel – nedodání povinných dodávek vojsku, SOAP, KSP, sign. Vr 211/15, kar. č. 62; Anna Černá – zločin zatajování zásob, SOAZ, KSCH, sign. Vr 94/19, kar. č. 619; Marie Hrádková – přečin zadržování zásob pro válečné účely, SOAT, KSČB, sign. Vr 449/15, kar. č. 322; Rosalie Hantová - přečin zadržování zásob pro válečné účely, SOAT, KSČB, sign. Vr 452/15, kar. č. 322; Marie Lískovcová - přečin zadržování zásob pro válečné účely, SOAT, KSČB, sign. Vr 454/15, kar. č. 322; Kateřina Bicencová - přečin zadržování zásob pro válečné účely, SOAT, KSČB, sign. Vr 456/15, kar. č. 322; Barbora Janoušková – zatajení válečných zásob (dodávek), SOAP, KSP, sign. Vr 89/16, kar. č. 64; Agnes Vlková – přečin proti povinným odvodům válečných dávek, MZA, KSUH, sign. Vr XII 516/16, kar. č. 397.

¹⁵⁶ Více viz Food Rationing – Ministry of Food, 10. 4. 1918, London, NAK, Cabinet Office and Predecessors (dále jen CAB) 21/84. Velmi zajímavé bylo rovněž určení minimálního množství kalorií na den. Více viz Scale of Rations – Ministry of Food, 24. 1. 1918, London, NAK, MAF 60/108.

současně dodala, že každé vážilo přes deset kilogramů. Protože byla však v minulosti již jednou odsouzena za přečin zdražování (pokuta tehdy činila šedesát korun), soud ji během hlavního přelíčení konaného 21. října 1918 uznal vinnou a odsoudil ji na pět dní do těžkého žaláře, jakožto i k úhradě nákladů spjatých se soudním řízením.¹⁵⁷

Největší válečný konflikt dosavadní historie propojil dva diametrálně odlišné světy – válečný, reprezentovaný muži, se světem civilním, zastoupený ženami. Na frontách první světové války muži bojovali a umírali, zatímco něžné pohlaví vedlo v zázemí svůj vlastní boj o přežití. Jejich snahou bylo nejen uživit, obléci a zajistit střechu nad hlavou sobě i svým potomkům, ale také si v co největší možné míře osvojit schopnosti a dovednosti, které by jim složitou životní situaci pomohly usnadnit.¹⁵⁸ Od počátku první světové války do března 1918 do rakousko-uherské armády narukovalo přibližně 4 360 000 mužů z Předlitavska mezi osmnáctým a třiapadesátým rokem

---

¹⁵⁷ Marie Kubelková – přestupek předražování, 19. 8. 1918, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Vr 604/18, kar. č. 619. Předražování, respektive lichvy se týkaly rovněž případy Josefína Altman – prodej piva nad cenou (lichva), SOAP, KSP, sign. Vr 736/15, kar. č. 63; Barbara Halhasch – zločin lichvy (pivo), SOAP, KSP, sign. Vr 931/15, kar. č. 63; Marie Šimunková – válečná lichva (předražování), SOAP, KSP, sign. Vr 684/19, kar. č. 300; Marie Kubelková – přestupek předražování, SOAZ, KSCH, sign. Vr 604/18, kar. č. 619; Antonie Boušková a spol. – přečin zdražování, SOAZ, KSCH, sign. Vr 517/19, kar. č. 620; Anna Soukalová – přečin zdražování, SOAZ, KSCH, sign. Vr 551/19, kar. č. 620; Karolína Fencová – přečin lichvy kuřivem, SOAZ, KSCH, sign. Vr 81/21, kar. č. 623; Karolína Sašmová – zločin lichvy, SOAZ, KSCH, sign. Tk 898/25, kar. č. 1741; Anna Černá a spol. – přečin zdražování potravin (husy), SOAP, KSP, sign. Vr 529/18, kar. č. 75; Jana Tauská – přečin předražování, SOAP, KSP, sign. Vr 644/19, kar. č. 81; Jana Bouchalová a spol. – přečin řetězového obchodu (lichva), ZAO, KSO, sign. Vr 713/21, kar. č. 880; Anna Baronová – přečin lichvy, ZAO, KSO, sign. Vr 743/21, kar. č. 880. Velké množství případů lichvy a předražování bylo rovněž k dispozici v trestních spisech Krajského soudu Moravská Ostrava, například: Julie Kašpaříková – přečin lichvy, ZAO, KSMO, sign. Čč 1854/21 (Vr 1224/20), kar. č. 118; Josefa Frenzlová – přečin lichvy a předražování, sign. Čč 576/22 (Vr 2474/20), kar. č. 127; Marie Rusinová – přečin lichvy a předražování, sign. Čč 646/22 (Vr 398/22), kar. č. 127; Míla Slavníková a spol. – přečin lichvy a předražování, sign. Čč 863/22 (Vr 2821/20), kar. č. 129; Josefa Andělová – řetězový obchod (lichva), Čč 1073/22 (Vr 2008/22), kar. č. 131; Matylda Gojtková a spol. – řetězový obchod (lichva), sign. Čč 478/23 (Vr 2728/22), kar. č. 145; Leopoldina Pellerová – řetězový obchod (lichva), sign. Čč 316/20 (Vr 1209/20), kar. č. 105; Růžena Forsterová, Anna Taufarová – řetězový obchod, sign. Čč 211/20 (Vr 1501/20), kar. č. 104; Anna Filipová – zločin lichvy, sign. Čč 878/20 (Vr 3671/20), kar. č. 108; Josefa Nováková – přečin předražování, sign. Čč 333/21 (Vr 3009/20), kar. č. 110. V Moravském zemském archivu v Brně pak byly k dispozici následující archivní dokumenty: Žofie Wlatschilová – zločin lichvy (nepřiměřeně vysoký nájem), MZA, KSTB, sign. Tk I 183/25, kar. č. 229; Marie Uliánová – přečin řetězového obchodu (lichva), MZA, KSUH, sign. Vr IX 117/20, kar. č. 422; Alžběta Jochová – zločin veřejného násilí a přečin lichvy zdražováním, MZA, KSUH, sign. Vr XII 654/15, kar. č. 390.

¹⁵⁸ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 353–355.

života. Tento enormní počet představoval šedesát procent celkové mužské populace.¹⁵⁹ Spojené království pak vyslalo na frontu zhruba 8 700 000 vojáků.¹⁶⁰

Absentující muže na trhu pracovních sil nahradily ženy, což ukončilo do té doby víceméně respektovanou genderovou dělbu práce. Obyvatelky měst vystřídaly muže za přepážkami na úřadech, poštách, v bankách, za pulty obchodů, u ponků v ševcovských a řemeslnických dílnách, u továrních pásů, v oborech lehkého i těžkého průmyslu, jako listonošky či průvodčí ve vlacích a tramvajích a cizí jim nebylo ani povolání metařek, čističek lamp i lokomotiv.¹⁶¹ Nové možnosti uplatnění se pro ně otevíraly rovněž ve vysoce kvalifikovaných profesích, do té doby striktně ovládaných muži. Působily ve výzkumných ústavech, na vysokých školách i lékařských klinikách.¹⁶²

Ženy z venkovského prostředí se chopily cepu a rádla, obsluhovaly zemědělské stroje a tažná zvířata, převzaly práci na polích. Názory na nezbytné válečné zaměstnání se pochopitelně různily. Strážci dobové morálky měli námitky především s preobsazováním žen do typicky mužských profesí, přičemž primárně poukazyvaly na potenciální zdravotní ohrožení žen vyplývající z jejich přetěžování. Dalšími argumenty bylo eventuální zanedbávání dětí v důsledku matčina nedostatku času a obava o mravní úpadek pracujících, obzvlášť pokud se pohybovaly v prostředí morálně narušeném (typicky například hostince, bary, krčmy).¹⁶³

V rámci této kapitoly byly doposud představeny zločiny, přestupky a přečiny, související s neuspokojivými majetkovými a životními poměry a společenským rozvrstvením. Za jakousi druhou skupinu trestních deliktů lze považovat takové, v nichž se žena do jisté míry vzepřela své (ne)přirozené úloze ve společnosti a proti tomuto vnucenému obrazu sebe sama se bouřila. Mohlo jít o rebelii vůči autoritám (světským,

---

¹⁵⁹ ŠEDIVÝ, s. 220.

¹⁶⁰ *Some British Army statistics of the Great War*, nestr. Dostupné z: <https://www.longlongtrail.co.uk/army/some-british-army-statistics-of-the-great-war/> [cit. 2019-04-30].

¹⁶¹ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 354. Srov. GRAYZEL, Susan R., *Women and the First World War*, London, New York 2013, s. 27–37; GRAYZEL, Susan R., *Gender, Motherhood, and Politics in Britain and France during the First World War*, Chapel Hill, London, 1999, s. 103–120.

¹⁶² HOFFMANNOVÁ, Jaroslava, *První generace žen v pražských archivech*. In: PEŠEK, Jiří, LEDVINKA, Václav (ed.), *Žena v dějinách Prahy*. Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993. Documenta Pragensia XIII, Praha 1996, s. 328–329. Srov. GRAYZEL, *Women*, s. 37–40.

¹⁶³ GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha 2005, s. 173–174.

církevním, úředním)¹⁶⁴ či jejich znevažování, bojkot stávajících poměrů a snahu o změnu celospolečenského klimatu, ať už z hlediska politického či sociálního (sufražetky, politické demonstrace, stávky).¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ Rušení náboženství bylo dle paragrafu 122 říšského zákoníku z roku 1852 definováno následovně: „Zločinu rušení náboženství dopustí se a) kdo řečmi, činy, v dílech tiskových nebo rozšiřovaných spisech Bohu se rouhá; b) kdo provozování náboženství ve státě jsoucího ruší, nebo kdo nakládá zle způsobem zneuctívajícím s náradím k bohoslužbě zasvěceným, nebo jinak činy, řečmi, v dílech tiskových nebo rozšiřovaných spisech náboženství veřejně opovržení prokazuje; c) [—], d) kdo hledí rozšiřovati nedůvěru, [—].“ Viz KALLAB, HERRNRITT, s. 110–111. Trestem za porušení příslušné litery zákona mohlo být, dle závažnosti spáchaného zločinu, odnětí svobody v rozmezí šesti měsíců až pěti let. Obecně platilo, že ženské revolty vůči náboženství byly záležitostí spíše soukromou, odehrávající se za zavřenými dveřmi, nicméně existovaly případy, kdy se ambivalentní postoj ženy vůči církvi projevil veřejně. Dvaadesátiletá dělnice Ludmila Bartošová se rouhala proti Bohu slovy: „Ty sakramenský kurváři, zloději, taškáři, nejsi žádný pánbůch, bud' zlořečený.“ Během těchto nenávistných řečí opakovaně uhodila o zem dřevěným krucifixem, až se kříž rozpadl. Více viz Ludmila Bartošová – zločin rušení náboženství, 20. 9. 1905, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 324/5, kar. č. 517. Dále viz E. Strasbergová, M. Sklenářová – krádež bohoslužebných předmětů, SOAL, KSL, sign. Vr 698/17 (A 312/17), kar. č. 479; Marie Rožcová – znesvěcení hrobu, SOAL, KSL, sign. Tk 927/29 (A 478/29), kar. č. 988; Klára Heiderová a spol. – zločin rušení náboženství, SOAZ, KSHK, sign. Tk 383/27, kar. č. 393; Anna Žižková – přečin rušení náboženství, SOAT, KSČB, sign. Vr 434/3, kar. č. 311; Marie Fuchsová – přečin rušení náboženství, SOAT, KSČB, sign. Vr 213/1, kar. č. 308; Anna Tomková – zločin rušení náboženství, SOAT, KSČB, sign. Vr 323/4, kar. č. 313; Antonie Jindráková – zločin rušení náboženství, SOAT, KSČB, sign. Vr 37/4, kar. č. 464; Lucie Stabihoudková a spol. – urážka církve a společenství náboženského (souvislost s česko-německými vztahy), SOAP, KSP, sign. Vr 699/20, kar. č. 90. Urážka císařského majestátu (paragraf 63), po vzniku samostatného Československa nahrazena urážkou prezidenta republiky (paragraf 11), představovala typ deliktu, který se v trestních spisech objevoval s určitou pravidelností. Císaře Pána urazila slovy: „Já se na císaře vyseru!“ Anna Dobišová, tou dobou pobývajíc v plzeňské věznici. Protože jí za zločin vraždy hrozil trest smrti, snažila se jí spoluvězenkyně uklidnit a poukazovala na možnost císařské milosti, na což Dobišová reagovala řečeným expresivním výrazem. Více viz Anna Dobišová – zločin urážky Veličenstva, 15. 3. 1912, Plzeň, SOAP, KSP, sign. Vr 232/12, kar. č. 51. Další případy tohoto typu viz Anna Dobišová – nebezpečné vyhrožování a urážka Veličenstva, SOAP, KSP, sign. Vr 847/13, kar. č. 58; Marie Hlaváčová – zločin urážky Jeho Veličenstva, SOAT, KSPI, sign. Vr 8/12, kar. č. 282; Anna Fligrová – zločin urážky Jeho Veličenstva, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 315/2, kar. č. 509; Marie Pikousová – zločin urážky Veličenstva, SOAT, KSČB, sign. Vr 212/1, kar. č. 308; Anna Lusková – zločin urážky Veličenstva, SOAT, KSČB, sign. Vr 480/1, kar. č. 308; Ludmila Müllerová – urážka císaře, SOAPR, KSTP, sign. Vr XII 3093/00, kar. č. 1302; Božena Šandová – urážka císaře, SOAPR, KSTP, sign. Vr IX 2732/4, kar. č. 1333; Barbora Proňková, Marie Zieglerová – urážka císaře, SOAPR, KSTP, sign. Vr IX 2958/4, kar. č. 1333; Anna Kubičková – urážka císaře, SOAPR, KSTP, sign. Vr VIII 1928/13, kar. č. 1401; Marie Zajícová-Polánecká – urážka císaře, SOAPR, KSTP, sign. Vr IX 3079/13, kar. č. 1401; Marie Janáková – urážka prezidenta ČSR, SOAPR, KSTP, sign. Vr XI 7412/20, kar. č. 1457; Anna Pluhařová – urážka císaře, ZAO, KSNJ, sign. Vr 58/14 (56/14), kar. č. 313; Cecilie Linnertová – urážka prezidenta republiky, ZAO, KSMO, sign. Tk 1291/25 (Čč 876/28), kar. č. 509; Marie Pozděchová – zločin urážení Veličenstva, MZA, KSUH, sign. Vr 346/00, kar. č. 354; Barbara Froňková – urážka Veličenstva, SOAPR, ŽTR, č. tr. 3471, kar. č. 52. Kromě očerňování konkrétní osoby, císařství a později republiku reprezentující, se ženy mnohdy uchýlovaly k ostouzení samotného státu, respektive jeho složek, typicky například armády. Eleonora Hanzlíčková kritizovala

---

republiku na schůzi komunistické strany skrze výroky a hesla: „*Celý správní aparát kapitalistického státu jest aparátem na potlačování pracujících mas ve službách měšťanstva*“ a „*Za revoluční bojovný svazek dělníků a sedláků!*“ Více viz Eleonora Hanzlíčková – kritika republiky, 21. 5. 1929, Litoměřice, SOAL, KSL, sign. Tk 407/29 (Obž 465/29), kar. č. 988. Dále také Anna Chánová – zločin hanobení republiky, SOAZ, KSHK, sign. TK 753/27, kar. č. 393; Emilie Suchardová – zločin hanobení republiky, přečin urážky armády, SOAZ, KSHK, sign. Tk 307/26, Tk 533/26, kar. č. 417; Marie Kopalová – zločin hanobení republiky, SOAZ, KSHK, sign. Tk 178/29, kar. č. 419; Marie Židková, Antonie Poláková – schvalování/podněcování k rozvracešství, ZAO, KSO, sign. Vr 772/21, kar. č. 880; Růžena Schvalová – výroky proti republice na schůzi KSČ (bývalá senátorka), ZAO, KSMO, sign. Tk 4124/29 (Čč 129/30), kar. č. 534; Ema Schnafferová – urážky legionářů, SOAL, KSL, sign. Vr 1934/21, kar. č. 409; Gabriela Bornová – pudění k nenávisti k c. k. armádě, SOAPR, KSTP, sign. Vr XIX 4863/14, kar. č. 1405. Do širší kategorie zločinů rebélií proti systému a jejím představitelům lze okrajově zahrnout rovněž urážku na cti. Případy tohoto typu viz Anna Mandáková – zločin nactiutrhaní, SOAP, KSP, sign. Vr 402/15, kar. č. 62; Marie Sedláčková – žaloba Josefa Sedláčka pro urážku na cti, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 585/3, kar. č. 510; Anna Fišerová – přestupek proti bezpečnosti cti, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 72/5, kar. č. 516; Božena Formanová – přestupek proti bezpečnosti cti, SOAZ, KSCH, sign. Tk 382/24, kar. č. 1726; Matylda Sladovnicková – zločin nactiutrhaní, SOAP, KSP, sign. Vr 269/16, kar. č. 64. V neposlední řadě je nutno zmínit konkrétní případy související s revoltami proti úřední moci, respektive jejím vykonavatelům. Viz Růžena Novotná – zločin bránění výkonu úřední moci, SOAT, KSPI, sign. Vr 165/10, kar. č. 323; Anna Wiesnerová, Marie Meisnerová a spol. – urážka úřední osoby, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 597/1, kar. č. 507; Emilie Rupertová – zločin bránění úředního výkonu, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 100/4, kar. č. 511; Marie Láznová a spol. – zločin veřejného násilí proti vykonavateli úřední moci, SOAZ, KSHK, sign. Tk 492/28, kar. č. 394; Helena Vlasatá a spol. – přečin shluknutí a bránění úředního výkonu, SOAZ, KSHK, sign. Tk 182/30, kar. č. 422; Anna Wilisdämpferová – zločin bránění úřednímu výkonu a hanění republiky, SOAZ, KSHK, sign. Tk 402/30, kar. č. 423; Barbora Serynková – veřejné násilí (napadení četnického strážmistra), SOAP, KSP, sign. Vr 192/16, kar. č. 64; Anne Smith, Eleanor P. Gaskell - obstructing the execution of official performance, NAK, HO 144/891/171424.

¹⁶⁵ Případy tohoto typu viz Anna Fassmannová – vyvolávání nepokojů, SOAL, KSL, sign. Vr 1045/13 (A 423/13, 488/13), kar. č. 451; Franziska März – přečin shluknutí, SOAP, KSP, sign. Vr 448/15, kar. č. 62; Aloisie Ryčlová – účast na demonstraci, SOAZ, KSCH, sign. Vr 276/16, kar. č. 615; Marie Bremová – zločin shluknutí, SOAZ, KSCH, sign. Vr 418/16, kar. č. 615; Božena Kovářová, Julie Judičová, Františka Eckertová, Marie Studničková, Františka Černá, Julie Kvapilová – zločin shluknutí, SOAZ, KSCH, sign. Vr 237/16, Vr 238/16, Vr 241/16, Vr 253/16, Vr 257/16, kar. č. 614; Antonie Záleská, Františka Vlčková, Antonie Krčmová – zločin shluknutí, SOAZ, KSCH, sign. Vr 459/17, Vr 460/17, Vr 461/17, kar. č. 616; Růžena Prunerová, Alžběta Brousilová, Marie Cisnerová – přečin shluknutí, SOAT, KSPI, sign. Tk 268/27, Tk 288/27, Tk 298/27, kar. č. 393; Anna Šimová – zločin štvavých řečí na komunistické schůzi, SOAT, KSPI, sign. Tk 346/26, kar. č. 416; Terezie Jeníčková, Anežka Buzinová, Anna Janečková, Marie Radinová – přečin shluknutí, SOAT, KSPI, sign. TK 175/27, Tk 183/27, Tk 262/27, Tk 263/27, kar. č. 416; Růžena Dubská a spol. – přečin shluknutí, SOAT, KSPI, sign. Tk 387/29, kar. č. 419; Růžena Darebná – přečin shluknutí, SOAT, KSPI, sign. Tk 234/30, kar. č. 422; Anna Mottlová – přečin shluknutí, SOAT, KSČB, sign. Vr 163/4, kar. č. 312; Božena Remková – přečin shluknutí, proti veřejnému pokoji a řádu, přestupe krádeže a urážky strážce, SOAPR, KSTP, sign. Vr XXIV 5759/18, kar. č. 1417; Jana Freimanová, Marie Černá – přečin shluknutí, SOAPR, KSTP, sign. Vr III 5812/18, kar. č. 1417; Marie Nováková, Terezie Goldová – přečin shluknutí, ZAO, KSNJ, sign. Tk 345/29 (Čč 286/30), kar. č. 261; Skupina žen – přečin shluknutí, ZAO, KSO, sign. Tk 246/29, kar. č. 425; Anna Černá a spol. – přečin shluknutí, ZAO, KSMO, sign. Tk 2152/25 (Čč 787/25), kar. č. 474; Božena Kindlová – přečin shluknutí, SOAPR, KSTP, sign. Vr XXXI 3055/21, kar. č. 1586; Marie Drvotová – přečin shluknutí, SOAPR,

Při studiu britských dějin přelomu devatenáctého a dvacátého století v souvislosti s ženskou otázkou a potažmo rovněž ženskou kriminalitou proto nelze opomenout činnost sufražetek. Srovnání charakteru britského emancipačního hnutí za dosažení volebního práva pro ženy s obdobným hnutím v českých zemích pak vede k závěru, že ačkoliv cesta k dosažení vytyčených cílů měla u obou zemí zpočátku stejný směr, radikalizací procesu ve Velké Británii se jejich směřování od sebe (a zbytku Evropy, potažmo světa) vzájemně odklonilo. Zatímco v českých zemích poklidný, diplomatický a umírněný postup představitelk ženského emancipačního hnutí pokračoval až do vyhlášení ústavy v roce 1920, která ženám jejich volební a občanská práva potvrdila, ve Velké Británii se situace změnila.¹⁶⁶ Suffražetky prosazovaly strategii občanské neposlušnosti, přesně v duchu výroku jejich zakladatelky Emmeline Pankhurstové, které prohlásila: „*Snažily jsme se být ženami, snažily jsme se využívat ženského vlivu, ale viděly jsme, že to k ničemu nevede. Muži neustále reformovali svou neshovívavost. Tuto neshovívavost jim nepromineme... to proto, že jsme si vědomy, že situace našeho pohlaví je tak odsouzeníhodná, že je naší povinností třeba i porušovat zákon, jen abychom upozornily na to, proč se tak chováme.*“¹⁶⁷ Dalším neopominutelným rozdílem bylo úzké sepětí českého emancipačního hnutí s hnutím národnostním, což bylo současně důvodem určité izolace na poli mezinárodních emancipačních snah, neboť velké národy žijící ve svobodných, samosprávných státech, mohly jen těžko pochopit problémy a specifika malých neplnoprávných národů v rámci mnohonárodnostních státních celků. Neochotu nalézt v tomto ohledu společnou řeč dokládá skutečnost, že české emancipační hnutí bylo nadále dáváno do souvislostí s Rakousko-Uherskem. Byly to tedy především klíčové rozdíly v národních mentalitách a prostředcích k dosažení vytyčených cílů, které bránily porozumění a vzájemné spolupráci a měly větší váhu než společné cíle obou hnutí.

KSTP, sign. Vr XXXI 3057/21, kar. č. 1586; Alžběta Kosnarová – přečin shluknutí a schvalování činů nezákonných, SOAPR, KSTP, sign. Vr IV 1111/17, kar. č. 1413; Rosalie Matějčková – přečin proti veřejnému pokoji a řádu, shluknutí, SOAPR, KSTP, sign. Vr IV 1234/17, kar. č. 1413; Kateřina Knoblochová – přečin proti veřejnému pokoji a řádu, shluknutí, SOAPR, KSTP, sign. Vr IV 1296/17, kar. č. 1413; Margaret Jane Flett – public violation, NAK, HO 144/813/137240. Velmi cenné fotografie související s generální stávkou britských železnic, v níž se čile angažovaly také ženy poskytl spis General train strike, NAK, Great Western Railway Company (dále jen RAIL) 253/76.

¹⁶⁶ BARTLEY, Susan, *Emmeline Pankhurst*, London 2003, s. 298–304. Srov. ADAMOVIČ, Karolína, LOJEK, Antonín, SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada Stát*, Praha, Litomyšl 2015, s. 375–381.

¹⁶⁷ BELL, Susan Groag, OFFEN, Karen M. (ed.), *Women, the Family, and Freedom. Debate in documents. Volume Two. 1880–1950*, Stanford 1983, s. 237.

Jak již bylo řečeno, sufražetky zavedly militantní způsob boje proti systému, což se nevyhnutelně pojilo s protiprávními aktivitami. Konkrétní trestní případy odsouzených sufražetek byly velmi různorodé, což naznačovalo značnou vynalézavost, s jakou ženy výtržnosti prováděly. Například v roce 1913 byla k zaplacení pokuty ve výši 10 liber a na tři měsíce do londýnské věznice Leeds odsouzena jistá Eleanor Clearyová alias Eileen Caseyová,¹⁶⁸ která do poštovní schránky na Villiers Street v londýnské čtvrti Charing Cross umístila výbušnou fosforitou látku, čímž došlo k poškození obsahu schránky a tím ohrožení veřejné bezpečnosti. Případ samotný nebyl ničím výjimečný, neboť k podobným událostem docházelo poměrně často, zajímavý byl však samotný průběh vězeňského trestu, neboť i v této zdánlivě banální kauze se objevil fenomén, provázející prakticky veškerou trestnou činnost britských sufražetek, po níž následoval pobyt v cele – držení protestní hladovky.¹⁶⁹ Ženy se k tomuto radikálnímu řešení uchýlovaly z ryze pragmatických důvodů, neboť po určité době hladovění si dokázaly, na základě zdravotního dobrozdání od vězeňského lékaře, zajistit propuštění na svobodu. Příčinu takového úspěchu představoval strach úřadů z možné smrti ženy, která by se tak pro ostatní stala mučednicí. Protože však počet takovýchto pokusů nezadržitelně narůstal, zaujaly úřady tvrdší postupy a napříště potravu do sufražetek dostávaly násilím (většinou s využitím gumové trubice zavedené do úst či nosu).¹⁷⁰ V případě Clearyové právě k takovému krmení docházelo, o čemž si podrobné denní

---

¹⁶⁸ Ženy v takových případech velmi často uváděly smyšlené jméno, aby zmátly vyšetřovatele.

¹⁶⁹ Eleanor Cleary – possession of explosive crime, 10. 11. 1913, London, NAK, HO 144/1206/222067. Další případy související se sufražetkami viz Criminal Cases: Suffragettes – The first file in this piece, NAK, HO 144/599/184276; Lawrence Emeline Pethick – sedition, NAK, Prison Commission (dále jen PCOM) 8/176; Group of women – sedition, NAK, MEPO 2/1222; Group of women – suffragette meeting and seditio, HO 45/10700/236973; Hilda Buskitt – arson, NAK, HO 144/1205/222030; Group of women – demonstration of suffragettes, NAK, MEPO 2/1438; Group of women - complaint about the police procedure, NAK, MEPO 3/203; Bill Cruelty to Women, NAK, HO 45/10401/182070; Emily Davison - public violence (disturbance of horse races), NAK, MEPO 2/1551; Group of women - the issue of female electoral law, NAK, HO 144/1038/18125. Trestaná byla rovněž nejslavnější ze sufražetek, jejich zakladatelka Emmeline Pankhurstová. Více viz Emmeline Pankhurst – sedition, NAK, HO 144/1254/234646. O sufražetkách, které si trest odnětí svobody odpykávaly ve věznici v Manchesteru, více viz Prisons and Prisoners. Treatment of Women suffrage prisoners of Manchester Prison, NAK, HO 144/1045/184808. Značný úspěch na cestě za ženskou emancipací znamenal vyslání ženské delegátky na summit velmocí. Více viz First female delegate to a superpower meeting, NAK, Foreign Office (dále jen FO) 371/12685. Za zmínku stojí rovněž spis týkající se mezinárodní spolupráce žen-bojovnic za všeobecné volební právo. Více viz International Women's Suffrage Alliance, NAK, HO 267/546.

¹⁷⁰ TRUEMAN, C. N., *Force-feeding of Suffragettes*, nestr. Dostupné z: <http://www.historylearningsite.co.uk/the-role-of-british-women-in-the-twentieth-century/force-feeding-of-suffragettes/> [cit. 2019-04-20].

záznamy vedl vězeňský lékař. Zaznamenal nejen fyzický, ale i psychický stav Clearyové, stejně jako neopomenul popsat postupy, kterými byla krmena. Podobné případy samozřejmě neunikly ani pozornosti periodik. Londýnské Timesy případ líčily následovně: „Caseyová prohlásila, že její motiv byl politický, neboť jako ženy bez volebního práva nemají možnost předložit svoji stížnost vládě, a proto jsou nuceny zpravit o nich širokou veřejnost. Vynesení rozsudku doprovázely výkřiky ‚Hanba!‘ a ‚Volební právo ženám!‘“¹⁷¹

Ještě větší zájem jevil tisk o případy, v nichž sufražetky vystupovaly coby oběti agrese vězeňských dozorců a lékařů, jak tomu bylo v trestní kauze lady Constance Lyttonové¹⁷² z roku 1910, která po propuštění z věznice v Newcastleu popisovala průběh svého uvěznění, kdy jí bylo po 21 dnech protestní hladovky podáváno jídlo násilím pomocí žaludeční sondy, aniž by doktor předtím provedl zběžnou kontrolu tepové frekvence a poslechl si tlukot srdce, což lady Lyttonovou, trpící chronickým onemocněním srdečního svalu (právě na základě této anamnézy byla z věznice předčasně propuštěna) dle jejích vlastních slov ohrožovalo na životě. V sérii obsáhlých článků, které otiskly noviny *The Times*, *Daily Telegraph* a *The Liverpool Echo*, rovněž uvedla, že se krmení samotné neobešlo bez neovladatelného zvracení. Pobyt v trestnici a především procedury související s krmením líčila jako „živoucí noční můru plnou bolesti, hrůz a odporné degradace“, která byla běžně zavedenou praxí v mnoha případech sufražetek.¹⁷³ Třebaže tato donucovací procedura vyvolala negativní ohlas veřejnosti, byla používána až do roku 1913, kdy se otázku hladovění a tím vzniklých zdravotních obtíží pokusil vyřešit zákon *Prisoners Temporary Discharge for Ill-Health Act*, známý především pod přezdívkou *Cat and Mouse Act* (zákon kočky a myši).¹⁷⁴

---

¹⁷¹ Článek z londýnských Times ze dne 4. 10. 1913 vložen do složky o případu. Viz Eleanor Cleary – possession of explosive crime, 4. 11. 1913, London, NAK, HO 144/1206/222067.

¹⁷² Lyttonová roku 1914 vydala propagandistický spis sebraných vzpomínek na pobyt ve vězení, a to jak svých, tak i ostatních sufražetek s názvem *Prisons and Prisoners. Some personal experiences*. Více viz MAYHALL NYM, Laura E., *Creating the „suffragette spirit“*. *British feminism and the historical imagination*. In: *Women's History Review* 4, 2006, 3, s. 323–324.

¹⁷³ Lady Constance Lytton – prison treatment of woman suffragists, 25. 1. 1910, London, NAK, HO 144/1054/187986.

¹⁷⁴ Vydáný 25. dubna 1913, jehož podstata spočívala v krátkodobém propuštění uvězněných nemocných žen (které držely hladovku, což se neblaze podepsalo na jejich zdravotním stavu) do domácího ošetřování. Jakmile se jim vrátily síly, byly opětovně zatčeny. Situace se opakovala do té doby, dokud si neodpykaly celou délku vyměřeného trestu. Více viz SIMKIN, John, *Cat and Mouse Act*, nestr. Celé znění na adrese: <http://spartacus-educational.com/Wcat.htm> [cit. 2019-04-20].

Obětí policejního násilí se pak roku 1918 stala Delia MacDermottová, která vypověděla, že ji dne 18. listopadu toho roku během potyčky před budovou parlamentu hrubě napadl policejní strážník Reuben Reeve. Údajně jí měl omotat paži kolem krku a následně tlačit velkou silou na průdušnici. Během výslechu na stanici metropolitní policie v Blackheath zmíněný strážník popřel, že by se dopustil jakékoliv násilnosti a naopak argumentoval tím, že skupina žen, mezi nimiž byla i „oběť“, se chovala velmi násilně, jednala jakoby v pomatení smyslů, přičemž ho ženy několikrát uhodily do obličeje. Strážníkův přímý nadřízený uvedl, že Reeve sloužil u policie již 15 let zcela bez jakékoliv dosavadní stížnosti a popsal jeho chování jako velmi klidné a trpělivé. Další důkaz policistovy nevinu, vrcholící jeho plným omilostněním, pak poskytl jeho kolega James Berry, který byl onoho dne s ním a mohl dosvědčit, že vůči Delii MacDermottové nebylo použito žádného násilí. Proti takovému postupu se však ohradilo hned několik členek militantního ženského hnutí, které na policejní ředitelství odeslaly četné stížnosti. V takovýchto případech bylo vždy velmi těžké objektivně vynést rozsudek, neboť obě strany neoblomně trvaly na své verzi. Skutečností ovšem zůstává, že ve většině případů dal zákon za pravdu policistům.¹⁷⁵

Nejčastěji končily zatčené ženy ve věznicí Holloway, problémem však zůstávalo samotné vedení jejich soudního procesu. Soudci si mnohdy nebyli jistí, jak je co nejučelněji potrestat, a spoléhali spíše na to, že pro ně první střet se zákonem bude dostatečným trestem, takže se propříště podobných činů vyvarují. Během soudního procesu ale sufražetky požadovaly, aby se jim dostalo stejného zacházení jako politickým vězňům, což představovalo pro justici značnou komplikaci, neboť zákon z roku 1898 takzvaný *Prison Act* takový výraz vůbec neobsahoval.¹⁷⁶

Sufražetky byly v boji proti systému velice důsledné. Zapalovaly divadla, ničily kriketová a golfová hřiště, narušovaly politické schůze, nalévaly dehet do poštovních schránek, kameny rozbíjely výkladní skříně, poškozovaly mnohdy velmi cenná umělecká díla, pokud měly pocit, že uráží jejich ženskost (typicky šlo například o ženské akty) a nosily vyzývavé a nezřídka štvavé poutače v ulicích.¹⁷⁷

Na rozdíl od tohoto militantního postupu a drastických metod využívaly představitelky ženského emancipačního hnutí umírněné a diplomatické jednání.

---

¹⁷⁵ Delia Mac Dermott – allegations of excessive use of violence during the official performance, 3. 3. 1918, London, NAK, MEPO 3/203.

¹⁷⁶ KIČKOVÁ, Adriana, *Ženské volebné hnutie a Vel'ká Británia*. In: *Studia Historica Nitriensia* 16, 2012, 1–2, 2012, s. 85–86.

¹⁷⁷ ABRAMSOVÁ, s. 286.

Z tohoto důvodu nelze srovnávat zločiny britských sufražetek s případy českých žen, které se určitým způsobem vzepřely systému. Konkrétní případy, v nichž figurovaly ženy obviněné z účasti na setkání politických stran (nejčastěji šlo o komunistickou stranu), sice do značné míry ilustrovaly ženské zaujetí o politickou situaci, ovšem z naprosto rozdílných důvodů než u britských sufražetek. Ženám šlo primárně o zlepšení jejich životní úrovně a neměly tak „vznešené“ cíle. V případě, že byl skutečně spáchán zločin jakkoliv související s postavením žen – i v takovém případě se však většinou jednalo o otázku přetěžování něžného pohlaví v práci či neuspokojivou situaci dělnických žen a jejich dětí – šlo většinou pouze o přidružený motiv závažnějšího překročení mezí zákona. Takový trestný čin představovalo například stíhání Betty Juklové, manželky obuvníka z Břevnova, obviněné z rabování a rušení pořádku. Během veřejného projevu na schůzi Politického spolku pro politický okres vinohradský konaného dne 13. května 1918 protestovala Juklová proti rozpuštění Ústředního výboru spolku českých žen a proti následnému vlákání demonstrantek do budovy policejního ředitelství. Závažnějším z obžalob však bylo nařčení z rabování a kritizování rekviziční politiky státu, čímž docházelo současně k urážce císařského majestátu. Na adresu nedostatečného zásobování Juklová údajně pronesla: „*Poslední rekvizice nejsou již rekvizice, to je zlodějství.*“¹⁷⁸ Konkrétně na tomto příkladu je dobře patrný vzorec, nacházející se u stovek, ne-li tisíců dalších obdobných případů, v nichž byla hlavním motivem především neuspokojivá životní situace či hmotná nouze, přičemž takové trestné činy se vztahovaly především na období první světové války. Pokud docházelo k demonstracím či veřejným shluknutím za účelem propagace politických myšlenek (typicky například požadavky amnestování politických vězňů, zrušení trestu smrti, uvolnění cenzury a postupně rovněž zřízení samostatného Československa), jednalo se většinou o radikální skupiny mužů a žen, které však neměly s představitelkami českého emancipačního hnutí a jejich nenásilnými postupy nic společného.¹⁷⁹

Tuláctví, žebráctví, podvody a krádeže zastupovaly v rámci zkoumané problematiky zločiny navázané na deviantní skupiny obyvatel, sdružující se obzvláště ve velkých městech do komunit neblaze proslulých enormním výskytem drobné kriminality. Zákonná opatření proti žebračkám a tulačkám, přičemž druhé jmenované

---

¹⁷⁸ Betty Juklová – zločin pobuřování a rušení veřejného pořádku, 13. 5. 1918, Praha, SOAPR, KSTP, sign. Vr VII 3993/18, kar. č. 1417.

¹⁷⁹ ŠEDIVÝ, s. 157, 199–200. Srov. LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 627.

byly kvůli sklonům ke krádežím považovány za nebezpečnější, byla ve Velké Británii i v českých zemích spojena s intenzivní snahou řešení palčivého sociálního problému chudinské otázky. Úsilí zajistit sociálně ostrakizovaným jedincům postupné začlenění do společnosti a současně pokrýt jejich základní životní potřeby bylo vyvíjeno primárně za účelem předcházet do budoucna nezákonnému chování, k němuž byly takové osoby značně náchylné. Nejvíce zastoupeným trestným činem byla krádež, prováděná v případě individualisticky orientovaných žen nejčastěji jednou osobou, případně malou skupinou několika jedinců. Rapidní nárůst tohoto deliktu v období první světové války souvisel s nuceným přechodem na válečné hospodářství a obecným nedostatkem potravin. Vzestup podílu ženské delikvence zrcadlil stav společnosti, postrádající nemalé procento mužské populace. Rebelie žen vůči systému a společnosti v případě Velké Británie nejnázorněji reflektovala militantní strategie a občanská neposlušnost sufražetek. Naopak v českých zemích vykazovaly ženské snahy o zrovnoprávnění s muži nenásilnou podobu. Demonstrace, hladové bouře a stávky, jichž se ženy účastnily, byly organizovány za účelem odlišným od emancipistických snah o dosažení všeobecného volebního práva.

4) INFANTICIDUM, ODLOŽENÍ DÍTĚTE A POTRATY

Mimomanželský pohlavní styk vedoucí k nechtěnému těhotenství a porodu dítěte představoval pro ženu, která se v podobně nelichotivé pozici ocitla, celou řadu ekonomických a především sociálních problémů. Ačkoliv z pohledu britského a rakousko-uherského, respektive československého trestního zákonodárství nehrozil mladé ženě či dívce za nechtěné těhotenství žádný postih, ve společnosti byly dosud silně zakořeněny předsudky a z nich vyplývající následné odsouzení a ostrakizace takové osoby, a to především jejím bezprostředním okolím. Náboženské, mravní a právní postoje devatenáctého století přetrvávaly i na počátku století následujícího. Na neprovdanou matku se mnohdy pohlíželo jako na padlou ženu, třebaže velká část těchto žen rozhodně nevedla promiskuitní způsob života. Nutno podotknout, že i přes občasnou snahu o jejich očerňování však v praxi bývaly svobodné matky spíše předmětem soucitu, přičemž si společnost byla velmi dobře vědoma jejich neutěšeného postavení, třebaže již z podstaty nemohla akceptovat „jejich morálku“.¹⁸⁰ Nemale množství těchto nešťastnic nejen opustil otec jejich budoucího dítěte, ale nezřídka se od nich distancovala vlastní rodina. Ve skotské metropoli Glasgow se například rozmohl nešvar, kdy si biologický otec dítěte jednoduše změnil identitu a zmizel v tamních ulicích, krčmách a penzionech, zatímco zoufalá žena „s outěžkem“ se ho marně pokoušela, často za pomoci církve, kterou mohla požádat o materiální pomoc v hmotné nouzi, najít.¹⁸¹ Matky nelegitimních potomků tak byly nuceny spoléhat se výhradně samy na sebe a co nejdříve po porodu, případně již v průběhu těhotenství, nastoupit do zaměstnání, které však nabízelo jen málo prostoru k zodpovědnému plnění mateřských povinností. Zkombinovat nezbytnou a časově velice náročnou péči o novorozence s prací finančně dostatečně ohodnocenou tak, aby byly zajištěny základní životní potřeby nejen ženy, ale i jejího dítěte, představovalo pro novopečenou matku úkol téměř

---

¹⁸⁰ Lynn Abramsová jako příklad uvádí protenstanskou správně-územní oblast Aberdeenshire ve Skotsku, kde bylo v církevní praxi běžné trestání osob, které se dopustili smilstva, nicméně svobodné matky a jejich děti byly v rámci této konzervativní společnosti nejen tolerovány, ale dokonce do ní aktivně integrovány. Více viz ABRAMSOVÁ, s. 119. Srov. BLAIKIE, Andrew, *Illegitimacy, Sex and Society. Northeast Scotland, 1750–1900*, Oxford 1993, s. 42–56. Počet nemanželských dětí v českých zemích na přelomu století znázorňuje graf viz Příloha č. 3. Plodnost provdaných českých žen na základě jejich věku v letech 1900, 1910, 1921 a 1930 viz Příloha č. 4. Naopak podíl dětí narozených mimo manželství z celkového úhrnu narozených již od konce osmnáctého století viz Příloha č. 5.

¹⁸¹ Více viz ABRAMS, Lynn, *The Orphan Country. Children of Scotland's Broken Homes from 1845 to the Present Day*, Edinburgh 1998, s. 10–11.

nadlidský. Velmi často se stávalo, že takto vytížené dívky zaměstnavatel propustil a ony byly nuceny hledat živnost jinde.¹⁸²

Anonymita představovala hlavní důvod, proč mnoho venkovských dívek zvolilo coby místo svého slehnutí prostředí města, kde byla větší pravděpodobnost, že se jim podaří jejich ostudu utajit. Navíc, nebylo-li pro ně jiného východiska a ony se rozhodly své dítě odložit, mohly tak učinit v tamních nalezincích, případně ve výjimečných situacích svého „levobočka“ zanechat na prahu kostela či fary.¹⁸³ Především v době ekonomických krizí představovala navíc svobodná matka pro uzavřenou venkovskou společnost a její křehkou stabilitu kvůli svému „prohřešku“ jisté ohrožení.¹⁸⁴

Předmanželská sexualita nebyla jak ve dvacátém století, tak již ve století předchozím, nijak ojedinělým úkazem a vyskytovala se především u nižších společenských tříd. Tento jev logicky ovlivnil smýšlení zbytku společnosti o těchto sociálních skupinách a vznikala vůči nim řada nespravedlivých předsudků. Děvečkám, dělnicím a služkám se připisovaly negativní vlastnosti jako nestoudnost a nemravnost. Klíčový význam mělo rovněž prostředí, v němž bylo děvče či mladá žena vychovávána. Pokud se například jednalo o rodinu, kde se nemanželské dítě již někdy v minulosti narodilo, její sexuální chování tomuto vzorci odpovídalo.¹⁸⁵ Mimomanželský pohlavní styk se týkal měst i venkova, třebaže někteří soudobí pozorovatelé připisovali nárůst počtu nemanželských dětí především rozvíjející se urbanizaci a zhoubné atmosféře velkoměsta, přinášející s sebou destabilizaci morálky, tradičních společenských komunit a manželských svazků. Na základě skutečnosti, že většina budoucích matek byla ve věku kolem dvaceti let, tedy v ideálním věku pro vstup do manželství, jeví se jako správný předpoklad, že tyto ženy otěhotněly s vidinou budoucího uzavření sňatku (o to spíše, byl-li podobný závazek přislíben dívčíným milencem) a nikoliv proto, aby touto cestou vyřešily své nenaplněné mateřské touhy.¹⁸⁶ Myšlenky, že se jim nepodaří vdát se a otěhotnět klasickým, celospolečensky uznávaným způsobem, mohly být

---

¹⁸² LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 565–566.

¹⁸³ DOKOUPIL, Lumír, FIALOVÁ, Ludmila, MAUR, Eduard, NESLÁDKOVÁ, Ludmila, *Přirozená měna obyvatelstva českých zemí v 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 47.

¹⁸⁴ ABRAMSOVÁ, s. 120.

¹⁸⁵ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 567–568.

¹⁸⁶ Rachel G. Fuchs ve své monografii, sledující populační chování a především řešení problému nalezců ve Francii devatenáctého století, rovněž uvádí statistický přehled věku matek, které v letech 1820–1825 a 1870–1873 odložily své dítě. Jejich průměrný věk se pohyboval v rozmezí 25–26 let. Více viz FUCHS, Rachel Ginnis, *Abandoned Children. Foundlings and Child Welfare in Nineteenth-Century France*, New York, Albany 1984, s. 87.

nicméně do značné míry opodstatněné u děvčat, pocházejících ze společensky „nevhodných“ rodin. Za předpokladu, že ke slibovanému sňatku před narozením potomka nedošlo, porod nemanželského dítěte se kvůli strachu ze společenského odsouzení a hrozbě finančního strádání transformoval ze spokojeného očekávání do bolestného zklamání.¹⁸⁷

Štastněji končily ty případy, kdy se dítě počaté před uzavřením sňatku narodilo již jako potomek sezdaného páru. Rakouský občanský zákoník z roku 1811 ve svém paragrafu číslo 138 určil následující: „*Porodí-li manželka dítě v sedmém měsíci po vstoupení do manželství, nebo v desátém měsíci po smrti mužově aneb po úplném zrušení svazku manželského, má se za to, že dítě takové jest zplozeno v manželství.*“¹⁸⁸ Protože zákoník platil i v éře samostatného Československa až do roku 1950, došlo v otázce (ne)legitimních potomků pouze k několika drobným odchylkám oproti původnímu znění. Za manželské bylo považováno dítě, jehož rodiče uzavřeli sňatek do šesti měsíců od jeho narození, nebo takové, které spatřilo světlo světa méně než tři sta dní po rozvodu či smrti partnera.¹⁸⁹ V Anglii a Walesu byl pro tento případ kodifikován *Legitimacy Act* z roku 1926, jehož účelem bylo reformovat dosavadní justiční přístupy k dětem narozeným mimo manželství. Jeho základní princip byl definován již v článku číslo 1: „*Nic v tomto zákoně neopravňuje legitimizovat osobu, jejíž otec nebo matka byli v době jejího narození coby nemanželského dítěte provdání za třetí osobu.*“¹⁹⁰ Ve Skotsku vešel v roce 1854 v platnost *Registration Act*, vyžadující, aby všechna nelegitimní narození byla označena v matričních záznamech (požadavek byl zrušen až v roce 1919). Článek 35 pak toto pravidlo blíže definoval: „*V případě nemanželského dítěte není zákonné, aby matrikář uvedl jako otce takového dítěte jméno jakékoliv mužské osoby, nejedná-li se o společnou žádost matky a té osoby, která se uznává býti otcem dítěte a která spolu s matkou připojí do matričních záznamů svůj podpis na*

---

¹⁸⁷ VELKOVÁ, Alice, *Nemanželské děti ve venkovské společnosti na přelomu 18. a 19. století*. In: JIRÁNEK, Tomáš, KUBEŠ, Jiří (ed.), *Dítě a dětství napříč staletími*. 2. Pardubické bienále 4.–5. dubna 2002, Pardubice 2003, s. 219–222.

¹⁸⁸ *Obecný zákoník občanský*, s. 97 (§ 138).

¹⁸⁹ VESELÁ, s. 70–72.

¹⁹⁰ *Legitimacy Act, 1926*, s. 1. Dostupné z:

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1926/60/pdfs/ukpga_19260060_en.pdf [cit. 2019-03-15].

znamení souhlasu.¹⁹¹ Zajímavé je, že manželství nebylo v rámci tohoto nařízení podmínkou.

Ženy, kterým se vysněný sňatek nezdařil, se kromě přestěhování do města, porodu dítěte v anonymitě a jeho případného odložení, mohly uchýlit k zatajování těhotenství a udržování zdání normality. Právě ve snaze zatajit narození nemanželského dítěte docházelo mnohdy doslova k výstřednostem. Za vše hovoří případ, který se v prosinci 1909 dostal před c. k. okresní soud v Plzni. Na Annu Veselou, svobodnou švadlenu a matku dvou nemanželských synů Arnošta a Karla, kteří s ní ovšem nesdíleli společnou domácnost, ale starala se o ně babička, přišlo udání, že kromě těchto dvou dětí má ještě další dvě ilegitimní ratolesti, konkrétně syna Svatopluka a dceru Libuši. Skutečně bizarní byla nicméně na celé kauze skutečnost, že tento hoch a děvče byli dle údajů městského popisného úřadu registrováni coby děti narozené v zákonném manželském svazku Kateřiny a Františka Slavíkových. Během postupujícího trestního šetření vyšlo najevo, že biologickou matkou obou dětí nebyla Kateřina, ale Anna, a otcem František Slavík, snažící se tímto způsobem o své děti postarat, neboť rakousko-uherská legislativa až do roku 1914 neumožňovala, aby dítě narozené v mimomanželském svazku mohlo získat příjmení svého otce. Naneštěstí ve spisu chybí konečný rozsudek, který by určil, zda byla celá záležitost postoupena k dalšímu šetření, ponechána v nezměněné podobě či zda soud přiřkl opatrovnictví do rukou státu. Varianta, že by děti získala jejich vlastní matka Anna Veselá, byla vzhledem k jejímu náhlému, blíže neurčenému úmrtí vyloučena. Stejně tak se rozsouzení případu nedožila ani Annina dcera Libuše.¹⁹²

Jak již bylo řečeno, nejnaléhavější problémy matky samoživitelky byly především ekonomického a praktického rázu a její možnosti zaopatření dítěte byly velmi omezené a nezáviděníhodné. Krajní řešení představovalo zabití dítěte. Infanticida, neboli „zahubení neřádně nabytého plodu“ či „dítkovražda“, se kvůli charakteru své skutkové podstaty řadila mezi delikty proti životu a zdraví. Kromě vraždy novorozeněte se jí dále rozuměl potrat vykonaný v úmyslu připravit dítě o život a také jakýkoliv jiný způsob vypuzení plodu.¹⁹³

---

¹⁹¹ *Registration Act, 1854*, nestr. Dostupné z:

[http://www.histpop.org/ohpr/servlet/View?path=Browse/Legislation%20\(by%20date\)&active=yes&mno=4048](http://www.histpop.org/ohpr/servlet/View?path=Browse/Legislation%20(by%20date)&active=yes&mno=4048) [cit. 2019-03-15].

¹⁹² Šetření ohledně nemanželského syna Anny Veselé, 14. 4. 1910, Plzeň, AMP, MR, kar. č. 917.

¹⁹³ FRANCEK, *Zločinnost a bezpráví*, s. 163. Ačkoliv dle právní definice pojem infanticidum zahrnoval více trestných činů (potenciálním infanticidem bylo například rovněž odložení dítěte), byly každému

Ve Skotsku byla legislativní opatření vůči infanticidě a zatajení porodu, zavedená a neměnná již od roku 1690, nahrazena novým zákonem ze dne 20. března 1809, který stanovil: „*Pokud od a po přijetí tohoto zákona jakákoliv žena v té části Velké Británie zvané Skotsko skryje své těhotenství po celou dobu jeho trvání a nepožádá o, ba ani nevyužije pomoc při porodu, a je-li dítě nalezeno mrtvé nebo se pohřešuje, bude matka, takto dle práva usvědčena, uvězněna na dobu nepřesahující dva roky, a to dle rozhodnutí soudu, před nímž je souzena, do klasického žaláře či vězení.*“¹⁹⁴ Ze znění zákona zřetelně vyplývá přístup skotské jurisdikce k otázce infanticidy a trestných činů s ní souvisejících, zcela odlišný od stanoviska, zaujímaného soudními orgány v jižní části Velké Británie. Utajování těhotenství a porodu bylo samo o sobě považováno za samostatný a specifický trestný čin. Dle slov jistého skotského soudce bylo zavedení zvláštního postihu za utajování pouhým mechanismem, který umožnil předvést před soud i ty ženy, kterým předchozí nedostatečně důsledné zákonodárství umožnilo vyhnout se závažnějšímu obvinění z úmyslného zabití dítěte. Protože chtěli Skoti propříště zajistit jasně vymezené ustanovení zahrnující všechny aspekty toho specifického typu násilí, byly po roce 1809 žaloby související s infanticidou zahrnuty do kategorie zabití. Osoba, podezřelá z vraždy novorozence, tak byla obviněna buď z vraždy, nebo zatajování, které bylo nadto definováno v mnohem širším měřítku než v Anglii, Walesu či Irsku, třebaže maximální trestní sazba se pohybovala ve stejném rozmezí.¹⁹⁵

Anglické a velšské zákonné ustanovení o infanticidě bylo v průběhu devatenáctého století přepracováno hned dvakrát: v roce 1828 a následně v roce 1861. V červnu 1828 byla parlamentem přijata novela, která konsolidovala dosavadní rozličné zákony související s trestnými činy vůči druhé osobě. Nově byl pak zákon o vraždě novorozence aplikovatelný na všechny ženy a nebyl již nadále vymezen vůči svobodným matkám.¹⁹⁶ Zákonem ze srpna 1861 byly rozšířeny právní předpisy týkající se úmyslného vyvolání potratu a potratu samovolného. Postihována měla být jak žena, na níž byl abort proveden, tak osoba či osoby, které ho pomohly uskutečnit. Zákon mluvil jasně: „*Porodí-li jakákoliv žena dítě, každá osoba, která bude jakkoliv napomáhat tajně skryt mrtvolku zmíněného dítěte, ať už toto dítě zemře před, během, či*

---

z nich jak v rámci rakouského (československého), tak britského trestního zákonodárství, určeny vlastní paragrafy a zákony.

¹⁹⁴ KILDAY, A *History of Infanticide*, s. 116.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 117.

¹⁹⁶ SEABORNE, Davies, D., *Child Killing in English Law*. In: *Modern Law Review* 1, 1937, 3, s. 214.

*po porodu, pokouší se o utajení jeho narození, a je tudíž vinna přestupkem zatajování porodu, který může být dle rozhodnutí soudu trestán vězením v délce nepřesahující dva roky, zostřeným o nucenou práci či nikoliv.*¹⁹⁷

V českých zemích byl první trestní zákoník devatenáctého století vydán v roce 1803 (do češtiny přeložen 1804). Oproti předchozí praxi zaujímal k otázce infanticidy poněkud smířlivější a shovívavější postoj. Jeho předchůdcem byl kromě *Hrdelního řádu Marie Terezie (Constitution Criminalis Theresiana)* z ledna 1770,¹⁹⁸ zkráceně nazývaného Tereziana, *Trestní zákoník Josefa II.* z roku 1787. Již Tereziana ve svém článku číslo 87 *O zmaření dětí a o vraždě, jenž na nově narozených dětech se páchá*, rozčlenila infanticidu do dvou skupin se stejnou trestní sazbou, trestem smrti stětím. Ženy či asistenti při porodu, jejichž nedbalost během slehnutí či po něm přivedla novorozenci smrt, náleželi do první kategorie.¹⁹⁹ Druhá pak byla vyhrazena definici potratů a jejich postihu. Neúměrně přísně stanovené tresty byly značně paradoxní s přihlédnutím k faktu, že sám tereziánský zákoník nalézal základní příčinu infanticidy v bezvýchodnosti a obav těhotných žen o osud jejich i dítěte.²⁰⁰

Dekriminalizaci deliktu ve smyslu zmírnění trestu přinesl již zmiňovaný zákoník z roku 1804, respektive 1803, který formuloval rozdíly mezi vraždou manželského a nemanželského dítěte, přičemž usmrcení dítěte zrozeného v zákonném svazku

---

¹⁹⁷ KILDAY, *A History of Infanticide*, s. 118. Problém infanticidy se snažily prostřednictvím četných návrhů zákonů, vyhlášek i zákonů samotných řešit mnoho vládních představitelů. Z mnohých například Child Murder Trial Bill (later Infanticide Act), NAK, Lord Chancellor's Office and Lord Chancellor's Department (dále jen LCO) 2/476; A Bill to Alleviate the Death Penalty in Case of Infanticide, NAK, HO 45/10573/176819; Various Bills about Infanticide, NAK, HO 45/13291. Velmi cennou byla složka o poplatcích za lékařské výlohy a vyjádření soudních znalců v případech vraždy či znásilnění. Více viz *Medical Fees in Special Criminal Cases*, NAK, MEPO 2/314.

¹⁹⁸ K 1. lednu 1770 nabyl platnosti, vyhlášen byl však již o dva roky dříve. Česky vyšel v roce 1769.

¹⁹⁹ *Constitutio criminalis Theresiana*, s. 238 (článek 87). Za předpokladu, že žena předložila přesvědčivé důkazy o tom, že úmrtí novorozence způsobila její nedostatečná znalost poporodní péče a nikoliv její ledabylost, nabízela se alternativa mírnějšího potrestání. Stejný postup byl uplatňován i v případech, kde ženy mohly prokazatelně dokázat, že dítě zemřelo již v děloze.

²⁰⁰ Konkrétně bylo stanoveno, že abort, který „*vraždě se rovná, následovně v něm hrdelně se pokračovati má, když totiž předně: ženská osoba sama sobě svůj vlastní plod, nechť jest na jakkoliv způsob; aneb za druhé: jiná osoba těhotné ženské osobě skrze nucení, pokrm, nápoj, žíly pouštění, lékařství apod. živý plod zoumyslně vyhájí; anebo za třetí: když mužská aneb ženská osoba bez aneb s její vůlí aneb také sama sebe rozmyslně a schválně neplodnou učiní; neméně za čtvrté: když někdo vědomě lékařství k tomu prodává aneb sic zlolestným způsobem, radou a skutkem k takovému jednomu aneb druhému oučelu přispěje*“. FRANCEK, *Zločinnost a bezpráví*, s. 164.

považoval za závažnější, čemuž přizpůsobil i trestní postih.²⁰¹ Dle výzkumu Milady Lenderové bylo v habsburské monarchii mezi lety 1870–1879 za zločin zabití dítěte ročně odsouzeno průměrně sto matek. Zákoník byl přesto mírnější než jeho předchůdce, a to především v případech úmrtí následkem nedostatečné poporodní péče. Navíc uznával, že matka se kvůli fyzickým a psychickým změnám nalézá bezprostředně po porodu ve stavu, kdy se snižuje její trestní odpovědnost.²⁰²

Jeho novelizace přišla až o téměř půlstoletí později, v roce 1852. Paragraf 139, který byl věnován trestu za zavraždění dítěte, nicméně zůstal bez větších změn, pouze důkladněji stanovil (prostřednictvím dodatečných rozhodnutí Nejvyššího soudního a kasacího dvora ve Vídni) polehčující okolnosti, kterou mohly v případě šetření tohoto typu vraždy nastat: „*I když krátký čas po porodu matka dítě své zabije, pokládati jest čin ten za zavraždění dítěte. Čas ten v zákoně udán není. Poněvadž pak důvod mírnějšího trestu, na zločin tento vyměřeného, spočívá v duševním rozechvění matky při porodu, záleží na soudci, aby v každém případě zvláště dle osobní povahy obviněné a dle poměrů posuzoval a rozhodoval.*“²⁰³

Po první světové válce došlo ve Velké Británii ke kodifikaci moderního trestního práva. V roce 1922 byl pro Anglii a Wales vydán takzvaný *Infanticide Act*, který vůbec poprvé separoval zločin zabití novorozeněte či kojence v prvních měsících života od klasické vraždy. Nadále bylo na usmrcení dítěte vlastní matkou nahlíženo jako na delikt nižší trestní závažnosti. Formální pokus o reformu právních předpisů ohledně infanticidy byl iniciován roku 1908 lordem kancléřem Loreburnem, který se domníval,

---

²⁰¹ Zavraždění dítěte bylo *Všeobecným slovníkem právním* z roku 1899 definováno jako privilegovaný způsob vraždy, neboť za něj matka nebyla trestána smrtí, ale „pouhým“ doživotním vězením v případě manželského dítěte (při pokusu o zabití pak těžkým žalářem po dobu 5–10 let) či pěti až desetiletým žalářem u novorozeněte nemanželského. Více viz VESELÝ, s. 755–757. Trestní kauzu do značné míry související s problémem nelegitimních potomků představoval případ z března 1904. Marie Vernerová, manželka chalupníka Aloise Vernerera z Netřeby, se za svého chotě provdala v listopadu 1903. Ještě před svým sňatkem nicméně udržovala důvěrnou známost s čeledínem Františkem Melicharem, který se také stal otcem jejich nemanželské dcery. Dítě se stalo záhy po svém narození (3. března 1904) obětí infanticidy, neboť ho jeho matka, která porodila ve chlévě své chalupy, ze strachu před manželovým hněvem zahrabala do slámy a ponechala napospas zimě. Protože jí bylo jasné, že takto nedbale schované dítě dlouho neutají, zahrabala následujícího dne jeho tělíčko do země. Již ve značném stupni rozkladu byla pak mrtvolka nalezena na konci dubna toho roku. Vernerová byla za svůj čin odsouzena k jednomu roku těžkého žaláře, zostřeného čtvrtletně jedním postem a na výroční den zavraždění dítěte temnou komůrkou. Více viz Marie Vernerová – zabití dítěte, 4. 5. 1904, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr 270/4, kar. č. 512.

²⁰² LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999, s. 17–18.

²⁰³ *Zákon trestní 1852*, s. 158.

že je-li žena odsouzena za vraždu svého dítěte mladšího jeden rok, měl by mít soudce právo zdržet se trestu smrti a namísto toho dotyčnou odsoudit k trestu odnětí svobody na doživotí či nižšímu. Návrh novely byl však zamítnut, přičemž hlavním oponentem byl nejvyšší soudce lord Alverstone. Až do vypuknutí první světové války, která nepřinesla žádné pokusy o reformu v krátkodobém časovém horizontu, bylo mezi lety 1908–1913 představeno několik návrhů řešení problému infanticidy. Žádný z nich však nikdy nebyl kodifikován.²⁰⁴

Sociálně-právní debata o nutnosti změny právního postihu infanticidy se opětovně rozproudila teprve v červenci roku 1921 díky procesu s jednadvacetiletou tovární dělnicí Edith Robertsovou z Hinckley, která byla před takzvaným *Leicester assizes*²⁰⁵ souzena za vraždu své novorozené dcery, uskutečněnou 17. dubna toho roku. Jako tolik jiných žen, i Robertsová své těhotenství skrývala jak před rodinou, tak nejbližšími přáteli. Její tajemství vyšlo najevo po nalezení mrtvolky ženského pohlaví, která měla kolem úst omotanou dámskou košili a byla ukrytá v dřevěné truhle v dívčině ložnici, kterou sdílela se svou mladší sestrou. Soudní lékař považoval za pravděpodobné, i když ne zcela jisté, že dítě po opuštění matčina lůna bylo schopné samostatně dýchat a nebylo tedy ohroženo na životě. Současně konstatoval, že Edith Robertsová si podle všeho neuvědomovala následky svého jednání kvůli doznívajícím bolestem z porodu. Navzdory této polehčující okolnosti a pochybné povaze důkazů, které proti ní byly předloženy však porotě, složené na doporučení obhájce – ten se domníval, že opačné pohlaví bude mít pro tento druh obžaloby vůči ženám větší pochopení – výhradně z mužů, stačilo k vynesení rozsudku přibližně patnáct minut. Třebaže důrazně doporučovali udělení milosti, soudce Avory podotkl, aby si uvědomili, že „*složili přísahu vykonávat spravedlnost podle anglického práva, nikoliv vyjadřovat svůj názor, který je diktován sympatiemi. Život novorozence v této zemi musí být chráněn a byly-li předloženy důkazy dostatečné ke konstatování, že toto dítě, které je předmětem vraždy, bylo zabito rukou obžalované, a tento akt byl proveden úmyslně, je*

---

²⁰⁴ Child Murder (Trial) Bill, London, NAK, LCO 2/476.

²⁰⁵ Jako *assizes* byly označovány periodické soudy působící v Anglii a Walesu až do roku 1972, kdy byly zrušeny skrze *Courts Act* (1971) a nahrazeny jediným trvale zasedajícím královským soudem. Zabývaly se jak civilní, tak trestní jurisdikcí, ačkoliv většina jejich činnosti byla v oblasti trestně-právní. Závažnější případy byly projednávány během zasedání konaného čtvrtletně v rámci lokálních okresních soudů, zatímco méně závažné přestupky se řešili na menších, takzvaných magistrátních soudech. Více viz PHILLIPS, Owen Hood, *A First Book of English Law*, London 1960, s. 54–55.

vaší povinností shledat ji vinnou ze zločinu vraždy“.²⁰⁶ Edith tak byla za svůj čin odsouzena k smrti, necelých šest dní po vynesení rozsudku jí však původní trest byl snížen na doživotní těžký žalář. Celá trestní složka případu je o to hodnotnější, že kromě podrobných výsledků obviněné i svědků obsahuje také mnoho výstřižků s novinovými články vztahujícími se k této kauze.²⁰⁷

Proces s Edith Robertsovou zdůraznil mnohé nedostatky a jimi vyvolané obavy dosud převažujícího legislativního řešení vražd novorozenců. Rok po uzavření případu vešla v účinnost reforma zákona, známá jako *Infanticide Act*. Ten v otázce infancitidy stanovil následující: „*Pokud žena jakýmkoliv úmyslným jednáním nebo opomenutím způsobí smrt svého nově narozeného dítěte, ale v době jednání nebo opomenutí se plně nezotavila z následku porodu takového dítěte a z toho důvodu byla rovnováha její mysli narušena, musí být bez ohledu na okolnost, že takový trestný čin by dle zákona znamenal delikt vraždy, shledána vinnou z trestného činu infanticida a tento zločin může být následně projednán a potrestán, jako by se dopustila neúmyslného zabití takového dítěte.*“²⁰⁸

V předchozích kapitolách bylo v souvislosti s československým trestním zákonodárstvím uvedeno, že navzdory četným snahám o vytvoření moderní trestní jurisdikce představovaly v nově vzniklém Československu po celou jeho prvorepublikovou éru pilíře trestního práva dva rakouské, respektive rakousko-uherské zákoníky. Pro oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi byl klíčový uherský trestní zákoník číslo 5 z roku 1878, zatímco české země zaštiťoval rakouský zákoník z roku 1852. Ačkoliv bylo za dobu existence První republiky vydáno značné množství takzvaných vedlejších (doplňkových) trestních zákonů, které měly zmírnit justiční nedostatky, zločinu zavraždění dítěte se tato novelizace netýkala. Konkrétní znění paragrafu 139 tak zůstávalo od roku 1852 de facto neměnné, pouze opatřeno dodatečnými poznámkami:

---

²⁰⁶ Edith Mary Roberts – child murder, Liverpool, NAK, HO 144/1749/419784. Srov. JACKSON, s. 261–263.

²⁰⁷ O případu a vynesení rozsudku krátce, avšak výstižně informovalo periodikum *The Birmingham Post* ve svém článku *Tělo dítěte v bedně. Rozsudek smrti pro ženu u soudu v Leicestershire*, otištěném ve středu 8. července 1921. Podrobnější zprávu již o den dříve přinesl deník *Leicester Mercury* ve sloupku *Hinckleyské obvinění z vraždy. Utrpení tovární dělnice. Podceňování ženských soudních porotců*. Ten se zabýval nejen důkazy proti obžalované, ale přiblížil rovněž (s dostatkem patřičně „šťavnatých detailů“) celý průběh soudního řízení spolu s reakcí obžalované, která byla dle deníku velice dojemná a pro přítomné dámy pak doslova srdcervoucí. Více viz Edith Mary Roberts – child murder, Liverpool, NAK, HO 144/1749/419784.

²⁰⁸ KILDAY, *A History of Infanticide*, s. 187.

„Matce, která dítě své při porodu usmrtí, nebo úmyslným opominutím pomoci při porodu potřebné je zahynouti nechá, uložen budiž, vykonána-li vražda na dítěti manželském, těžký žalář doživotní. Bylo-li dítě nemanželské, tresce se to, bylo-li usmrceno, těžkým žalářem od deseti až do dvaceti let, zahynulo-li však dítě opominutím potřebné pomoci, od pěti až do deseti let.“²⁰⁹

Alice Velková, která svůj mikrohistorický výzkum založila na studii ilegální porodnosti českého venkova, došla k závěru, že k úmrtí dětí narozených mimo manželství docházelo nejčastěji do prvního roku jejich života. Stejný závěr lze vyvodit na základě zkoumání četných trestních spisů, v nichž jako oběti nejčastěji figurují novorozenci, případně kojenci staří pouze několik týdnů či měsíců. Rozhodně však nelze dedukovat, že by k vraždám starších dětí vůbec nedocházelo, pouze nebyly tak hojně zastoupené. Velková navíc v této souvislosti upozornila na neúplnost matričních zápisů a tím pádem i obtížnou dohledatelnost informací o těchto „levobočcích“, z nichž mnoho zmizelo z obecní evidence bez uvedení data úmrtí.²¹⁰

Především v ukrývání nechtěného těhotenství byly některé ženy, a to zvláště ty korpulentnějšího typu, mnohdy velice zdatné a úspěšné. Porod se tak často odehrával v ústraní beze svědků, čímž se však logicky značně zvyšovalo nebezpečí narození mrtvého dítěte. Právě patologický porod byl pak nejčastějším argumentem používaným během výslechu ženou obviněnou ze zabití novorozence. Názorným příkladem byl případ Marie Koštelové, nádenice ve mlýně v malé vesničce Zátaví u Písku, která byla dne 13. října 1910 c. k. krajským soudem porotním v Písku shledána vinnou z přestupku proti bezpečnosti života dle paragrafu 339 trestního zákona a odsouzena ke dvěma měsícům těžkého žaláře a úhradě nákladů soudního řízení. Obžalovaná ve své výpovědi uvedla, že poslední menstruace u ní nastala zhruba na přelomu měsíců října a listopadu 1909, přičemž za předpokládaný termín porodu považovala srpen následujícího roku. Těhotenství se jí podařilo po celé jeho trvání úspěšně zatajit, neboť, jak potvrdilo několik svědků, odváděla svou každodenní práci na stejné úrovni a se stejnou pílí jako doposud a nadto byla již před otěhotněním značně „barokní“ postavy. Rodiče, také nádeníky, měla v úmyslu informovat o svém mateřství až po narození dítěte. Obviněná dále uvedla, že když na ni 23. července 1910 přišly v její komůrce porodní bolesti,

²⁰⁹ KALLAB, HERRNRITT, s. 123 (§ 139). Statistika usmrcení dítěte při/po porodu za rok 1929 viz Příloha č. 6. Další statistiky tohoto typu viz Statistika vyhnání plodu, usmrcení dítěte a zatajování porodu, NA, MS, sign. 8./10.31, kar. č. 535. Srov. Statistika vyhnání plodu, usmrcení dítěte a zatajování porodu, NA, MS, sign. 28./5.32, kar. č. 536.

²¹⁰ VELKOVÁ, s. 206.

snažila se tlumit výkřiky sténání, protože se bála, že by do místnosti mohl někdo vejít, a rovněž pokryla lůžko sukněmi, které měly nasáknout plodovou vodu a krev. Novorozený chlapec se měl údajně ihned po opuštění matčina lůna rozplakat, načež ho Koštelová zabalila do sukní, což dítě utišilo a to již nezaplakalo. Děvče takto zavinutého novorozence, aniž si jakkoliv ověřilo, zda dítě stále dýchá, hodilo do vody. Aby ze sebe Koštelová smyla stopy po porodu, vyprala všechno zakrvácené oblečení a poté znovu ulehla do postele, kde ji také po čtvrté hodině ranní našla mlynářka Anna Petříková, která ji přišla vzbudit. Svědkyně vypověděla, že Koštelová ji prosila, zda by si mohla ještě chvíli poležet, protože jí není dobře kvůli měsíčnímu krvácení, které delší dobu neměla, ale v noci se nečekaně dostavilo. Mlynářka následně zavolala dívčinu matku. Obě ženy si pochopitelně nemohly nevšimnout zakrváceného lůžka, které neochránilo ani několik vrstev oblečení. Logicky pojaly podezření, zda menstruace nebyla ve skutečnosti něčím víc, ovšem posléze od svých úvah upustily. Marii i přes její protesty poslaly na celý den do postele, v pondělí však již vykonávala svou běžnou činnost.²¹¹

Skutkovou podstatu tohoto nijak ojedinělého případu tvořila jednak kombinace strachu děvčete z morálního odsouzení vlastní rodinou a nejbližším okolím, jednak obavy o dostatečné hmotné zabezpečení sebe i dítěte (jméno biologického otce není zmíněno, je tudíž pravděpodobné, že o svém otcovství vůbec nevěděl, případně se k němu nehlásil) a v neposlední řadě také absence jakéhokoliv povědomí o porodu a poporodní péči o novorozence. Dokladem tohoto tvrzení byla skutečnost, že dívka své dítě při vhození do vody již pokládala za mrtvé, aniž by se však o jeho patologickém stavu přesvědčila. Marie nicméně nakonec unikla odsouzení za původně vyměřený trestný čin, kterým mělo dle paragrafu 139 být usmrcení dítěte, a to mimo jiné právě kvůli těmto polehčujícím okolnostem.²¹²

Ke zcela shodnému trestu – co do jeho délky a podmínek – byla odsouzena Marie Nováková, která během výslechu i hlavního soudního přelíčení z 10. října 1910 svou vinu na smrti novorozené dcery nepopírala. Znalecký posudek soudních lékařů pak přesně určil podobu vražedného nástroje, respektive způsob usmrcení. Bylo zcela vyloučeno, že holčička zemřela v důsledku samovolného pádu na tvrdou kamennou podlahu chlěva bezprostředně po opuštění porodních cest, ale naopak bylo vzhledem

---

²¹¹ Marie Koštelová – vražda dítěte, 13. 10. 1910, Písek, SOAT, KSPI, sign. Vr 203/10, kar. č. 323.

²¹² Tamtéž. Další případy infanticidy viz Marie Dorantová – vražda novorozence, SOAL, KSL, sign. Vr 1550/20 (A 987/20), kar. č. 519; Františka Kortusová – zavraždění dítěte, SOAT, KSPI, sign. Vr 184/14, kar. č. 292; Marie Klůsová – zločin zavraždění dítěte, SOAT, KSPI, sign. Vr 382/9, kar. č. 321.

k podlitinám a ráně nalezené za pravým ušním boltcem dokázáno, že porušení lebeční kosti, krvácení a následná smrt nastaly po úderu tuhým, těžkým předmětem, nejpravděpodobněji kamenem, nikoliv sevřenou pěstí, jak uvedla obžalovaná. I v tomto případě byly stejně jako v předchozím polehčujícími okolnostmi hmotná nouze a strach ze společenského exilu, navíc však obhájce obžalované velmi zdatně využil jejího přiznání coby důkazu krátkodobého pomnutí smyslů v době vraždy – současná medicína by patrně použila termínu poporodní psychóza.²¹³

Existovaly i případy, kdy se k výše zmíněným polehčujícím okolnostem připojilo také samoudání. Janett Phillipsová, osmadvacetiletá manželka vojáka, se pět dní od provedení trestného činu dostavila na policejní stanici, aby se přiznala ke spáchání infanticidy. I přes tuto okolnost byla soudem v Guildfordu dne 2. července

---

²¹³ Marie Nováková – vražda dítěte, 10. 10. 1910, Písek, SOAT, KSPI, sign. Vr 193/10, kar. č. 323. Rovněž výpověď Anny Plažkové, sedmadvacetileté sluzky z Kateřinek u Opavy, odporovala vyjádření soudních znalců. Obžalovaná uvedla, že novorozeně mělo kolem krčku obtočenou pupeční šňůru, kterou se jí podařilo přetrhout, dítě však nadále nedýchalo a ani nevykazovalo jiné známky života. Když o něco později začalo stydnout a nastupovala u něj posmrtná stuhlost, poznala Plažková s určitostí, že je mrtvé. O porodu ani těhotenství nikoho neinformovala a na všetečné dotazy dávala vyhýbavou odpověď o své tělnatosti zděděné po rodičích. Mrtvolka chlapce byla nalezena zabalená v pytlovině pod kopou slámy složené na kůlně hospodářství, kde Plažková sloužila. Jak sama doznala, byl tento úkryt pouze provizorní, neboť chtěla dítě při nejbližší příležitosti řádně (nicméně v tajnosti) pohřbit na opavském hřbitově. Třebaže dítě skutečně zemřelo v důsledku udušení, pitva vyloučila, že by se tak stalo z přirozených příčin. Naopak na základě četných fyziologických změn, které se v jeho těle odehrály, konstatovala, že důvodem úmrtí bylo záměrné uskrceení za použití svinutého šátku či jiné textilie. Navzdory tomuto znaleckému posudku byla Plažková uznána vinnou z pouhého přestupu proti bezpečnosti života a odsouzena k pěti měsícům tuhého vězení, zostřeného měsíčně jedním postem, a uhrazení nákladů trestního řízení. Více viz Anna Plažková – vražda dítěte, 7. 6. 1926, Opava, ZAO, KSO, sign. Tk 252/26, kar. č. 415. Ještě brutálnější způsobem než Marie Nováková usmrtila svého novorozence dvaadvacetiletá Marie Pražáková z obce Chleny ve východních Čechách. Ačkoliv tvrdila, že poranění na těle dítěte bylo způsobeno jeho pádem na zem (rodila prý vestoje a dítě z ní „vypadlo“), lékaři se shodli, že smrt nastala stlačením hrudníku natolik silně, že došlo k fraktuře žebra a dítě se začalo dusit. Nalezena byla rovněž hluboká rána na hlavě, způsobená úderem těžkého předmětu. Více viz Marie Pražáková – vražda dítěte, 6. 6. 1902, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr 318/2, kar. č. 509. K zadržování a rozsáhlému poranění lebeční kosti novorozence došlo také v případě Marie Pozděnové, čtyřicetileté sluzky, matky pěti nemanželských dětí (z nichž však byly naživu již pouze dvě), která před Vánocemi roku 1902 porodila v tajnosti chlapce, jehož mrtvolka byla nalezena zahrabaná v plevách na půdě stavení, kde Pozděnová sloužila. Podle paragrafu 139 trestního zákona byla soudem v Hradci Králové odsouzena ke třem rokům odnětí svobody a úhradě soudních výloh. Více viz Marie Pozděnová – vražda dítěte, 9. 2. 1903, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr 856/2, kar. č. 510. Nadměrně surová byla vražda novorozeného syna devatenáctileté sluzky Josefy Boubalové, kterému jeho matka nejprve rozrazila lebku o betonovou dlážku v chlévě, poté ho nabodla na vidle a odnesla k záchodu, kde ho za pomoci tyče dostrkala až k ústí kanálu. Mladé ženě byl vyměřen trest v délce tří let těžkého, čtvrtletně zostřeného žaláře. Více viz Josefa Boubalová – vražda dítěte, 21. 7. 1915, Uherské Hradiště, MZA, KSUH, sign. Vr VIII 485/15, kar. č. 388.

1918 odsouzena k trestu smrti za zabití novorozeněte. Vynesený rozsudek se obviněná několikrát pokoušela změnit prostřednictvím žádostí ve formě petic, z nichž jasně vyplývá, že se ke spáchání trestného činu uchýlila ze zoufalství a pocitu bezmoci. Její manžel, tou dobou armádní odvedenec, byl notorický alkoholik a cholerik, který během svých epileptických záchvatů ohrožoval na životě nejen svou ženu a jejich dvě malé děti (z jiného záznamu však vyplynulo, že druhé dítě, narozené v květnu 1917, bylo nemanželské, neboť Janettin manžel byl již od roku 1915 na frontě ve Francii), ale nejednou také zcela zdemoloval byt. Kvůli hmotné nouzi, související nejen s všeobecným nedostatkem základních životních potřeb za první světové války, ale především z nutnosti zaopatřit sebe a děti, představovalo pro Janett další mateřství neúnosné finanční břemeno. Své třetí dítě, chlapce, udusila krátce po narození 3. června 1918 za pomoci kapesníku vtlačeného do úst. Následně kolem chlapcova obličeje těsně omotala staré hadry a vložila ho do dřevěné krabice, kterou umístila pod postel. Protože byla Phillipsová navíc velmi těžce pracující žena a (pomineme-li provinění, kterého se dopustila na svém třetím dítěti) vzorná matka, byl jí trest smrti snížen na doživotní žalář. Ve spisu naneštěstí chybí konečný verdikt o délce trestu, ale vzhledem k výše zmíněným polehčujícím okolnostem a především kvůli opakované apelaci na udělení milosti lze předpokládat, že se doba odnětí svobody nadále snižovala.²¹⁴

Ačkoliv byla infanticida záležitostí veskrze soukromou, ne vždy byla žena na utajení porodu a případné zabití novorozence sama. V trestní kauze z června 1904 byla za zatajování porodu odsouzena jak dcera Mary Ann Revellová, tak rovněž její matka Sarah. Obě soud v Chelmsfordu poslal na dvanáct měsíců do věznice Holloway, přičemž Mary Ann byla po devíti měsících propuštěna na svobodu.²¹⁵ Ke čtyřem měsícům vězení byla pak za stejný čin odsouzena Florence Ada Hildebrando, která byla po krátkém pobytu ve věznici přemístěna do Domova svaté Margaret v londýnském Fulhamu. Pobyt v novém prostředí, které mělo dívku pozitivně motivovat a „převychovat“ byl podmínkou k udělení milosti, kterou dne 12. dubna 1911 Florence

---

²¹⁴ Janett Phillips – child murder, 5. 7. 1918, Guildford, NAK, HO 144/1732/364525. Další případy infanticidy z Velké Británie viz Mary O'Donogue – infanticide, NAK, PCOM 8/144; Alice Rose Turney – infanticide, NAK, Home Office and Prison Commission (dále jen PCOM) 8/387; Edith Mary Roberts – infanticide, NAK, HO 144/1749/419784; Annie Neath – infanticide, NAK, HO 144/10346; Florence Boxall – infanticide, NAK, HO 144/3148.

²¹⁵ Sarah and Mary Ann Revell – concealment of childbirth, 22. 6. 1904, London, NAK, HO 144/762/119602.

udělila Jeho Veličenstvo král Jiří V. na doporučení tehdejšího ministra vnitra Winstona Churchilla.²¹⁶

Jak vyplývá z prozkoumání značného množství případů infanticidy, vraždy novorozeňat byly jen výjimečně plánované dopředu, a pokud již tomu tak bylo, nejednalo se rozhodně o záměry nijak propracované.²¹⁷ Vzhledem k tomu, že porody probíhaly především v ústraní beze svědků, usmrcovaly matky svá novorozeňata buď použitím vlastní síly (uškrčení či udušení, údery do hlavy, rány o zem, zalehnutí), využitím toho prvního, co měly po ruce (kámen, klacek, hlína), nebo co našly na místě, kde dítě odložily (utopení v potoce, zahrabání do sena, do země), případně působením přírodních živlů (prochladnutí).

Krajský soud v Litoměřicích obdržel dne 22. dubna 1921 obžalobu na čtyřiadvacetiletou služku Růženu Velingrovou, podezřelou z vraždy dítěte mužského pohlaví, jehož mrtvolu našli 5. března toho roku v potoce na místě zvaném Breiterbach nedaleko Chlumu dva studenti. Pitvou bylo zjištěno, že smrt nastala udušením, konkrétně uškrćením, a teprve poté byl kojeneček, starý devatenáct dní, vhozen do vody. Mladá žena se k tomuto zoufalému činu uchýlila poté, co nastoupila do zaměstnání, kde si však dítě u sebe nechat nemohla a otec dítěte, horník Augustin Haustein nevzal jeho existenci na vědomí.²¹⁸

Existovalo rovněž mnoho žen, které měly zprvu v úmyslu si svoje nemanželské dítě ponechat, neboť uvěřily slibům jejich milenců, tvrdících, že se k dítěti přihlásí. O to větší pak bylo následné zklamání a zoufalství opuštěných žen, když se sliby těchto mužů ukázaly být klamné. Marii Bernkrautovou, osmnáctiletou služebnou v Čáslavkách u Dolan dohnaly obdobné deziluze až k usmrcení novorozené dcery, kterou porodila 16. listopadu 1904 a jejíž mrtvolka byla téhož dne nalezena zahrabaná v brázdě čerstvě zoraného pole za obcí. Na celém případě byla obzvlášť děsivá skutečnost, že smrt dítěte nastala v důsledku zadušení zeminou, kterou nešťastná a v tu chvíli očividně nelogicky uvažující dívka své dceři násilím ucpala ústní dutinu.²¹⁹

---

²¹⁶ Florence Ada Hildebrantová – concealment of childbirth, 12. 4. 1911, Maidstone, NAK, HO 144/1125/205244.

²¹⁷ Za vše hovoří případ z roku 1925, kdy matka své novorozeně porodila do škopku na vodu pro dobytek, suplujícího občas také toaletu. Dítě zemřelo v důsledku pádu na zlomeninu vazů. Více viz Božena Řezníčková – vražda dítěte, 29. 7. 1926, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Tk 220/26, kar. č. 1743.

²¹⁸ Růžena Velingrová – vražda dítěte, 22. 4. 1921, Litoměřice, SOAL, KSL, sign. Vr 660/21, kar. č. 525.

²¹⁹ Marie Bernkrautová – vražda dítěte, 29. 11. 1904, Hradec Králové, SOAZ, KSHK, sign. Vr 693/4, kar. č. 515.

Nepatrně odlišnou situaci, třebaže se stejně tragickým koncem, prezentovaly případy, kdy se dítě mělo narodit jako pohrobek a již od počátku tak v rodině chyběl důležitý člen. Kromě fenoménu válečných vdov a sirotek coby neradostných důsledků největšího vojenského konfliktu historie lze naneštěstí rovněž hovořit o ženách a dívkách, které svůj tragický osud řešily mnohem drastičtějším způsobem – příčinu jejich strádání však ne vždy představovala právě první světová válka. V Novém Dvoru u Heřmanova Městce odložila 22. ledna 1926 svou novorozenou dceru pětadvacetiletá Kateřina Balátová, kterou samotný porod překvapil venku nedaleko statku, kde pracovala. Podle vlastní výpovědi byl porod obžalované natolik obtížný, že bezprostředně po něm upadla na několik minut do bezvědomí. Sníh a především teplota hluboko pod bodem mrazu se stala holčičce, která spolu s matkou ležela zcela nechráněná na zledovatělé zemi, osudnou. I v tomto případě mladá žena své těhotenství před okolím tajila ze studu a strachu z pravděpodobné hmotné nouze, neboť otce dítěte Josefa Apla pokládala za mrtvého. Během trestního řízení u Krajského soudu v Chrudimi vyšlo najevo, že Apl nezemřel, ale pouze odmítal převzít vůči Kateřině a budoucímu potomkovi jakoukoliv zodpovědnost. Otázkou zůstává, zda by se Balátová zachovala jinak, kdyby s touto skutečností byla obeznámena již dříve.²²⁰

K zamezení nechtěného těhotenství či regulace počtu dětí v rodině sloužily rovněž kontraceptivní metody, které byly na rozdíl od infanticidy, respektive abortů, méně drastické a fatální. Využívalo se rad známých již po staletí: intravaginálního použití medu, citronové šťávy, kyseliny mléčné, cedrové pryskyřice, předchůdců prezervativů²²¹ a pesarů vyrobených z rostlinných slupek či zvířecích střev a

---

²²⁰ Kateřina Balátová – vražda dítěte, 6. 3. 1926, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Tk 71/26, kar. č. 1741.

²²¹ Kondom dostal jméno po svém vynálezci Condonovi, dvorním lékaři anglického krále Karla II. Viz NEUMANN, Stanislav Kostka, *Dějiny ženy. Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*, Praha 1999, s. 812–813. „Pradědečka“ dnešního prezervativu zmínil ve svých pamětech *Historie mého života* také legendární Giacomo Casanova, který se o tomto poměrně bezpečném prostředku proti přenosu venerických chorob a nechtěnému početí dozvěděl od jedné ze svých milenek. Více viz CASANOVA, Giacomo, *Historie mého života*, Praha 1968, s. 140. Jako ochrana před nechtěným těhotenstvím začal být prezervativ hromadně vnímán zahájením sériové výroby po roce 1843, kdy došlo k vulkanizaci kaučuku. Třebaže byl kondom doporučován coby prevence před přenosem pohlavních chorob, vedly se četné diskuze o potenciální ztrátě požitku ze sexuální rozkoše, kterou mělo jeho nošení způsobit. Více viz FELLNEROVÁ, Sabine, UNTERREINEROVÁ, Katrin, *Milostné pletky v habsburské monarchii*, Praha 2013, s. 17.

přerušované souložce.²²² Během druhé poloviny devatenáctého století se začaly objevovat další mechanické antikoncepční prostředky,²²³ nicméně stále se primárně spoléhalo na výpočet ženiných plodných dnů a mužovu obezřetnost.²²⁴

Zatímco v anglosaských zemích byla kontracepce propagována populárně naučnou literaturou i lékaři a regulace plodnosti vnímána jako jeden ze způsobů ochrany života a zdraví ženy, v českých zemích byla po celé devatenácté století a na počátku dvacátého tato záležitost značně tabuizována.²²⁵ Ke změně přístupu došlo po vzniku samostatného Československa, kdy se lékaři poprvé začaly tématem vážně zabývat.²²⁶ Antikoncepce měla své zastánce i odpůrce. Například T. G. Masaryk ve svém díle *Mravní názory* na adresu kontraceptivních metod kriticky poznamenal: „Vedle abortů i mechanické zamezování početí stává se obvyklým zlem moderní společnosti. Tato manželská onanie z Francie znenáhla po celé Evropě se rozhošťuje; v našich denících (i nejlepších) se firmy doporučují, které mohou posloužiti v té příčině. Stane se jinde, co ve Francii se stalo, na jedné straně vytratí se něžné a mravné pocity rodinné, na druhé degeneruje se obyvatelstvo fysicky.“²²⁷

Kromě infanticidy řešily nepatřičné chování matky vůči dítěti v rakouském zákoníku z roku 1852, který po skončení první světové války přijala československá justice, paragrafy 149–159. Paragraf 149 formuloval trestný čin odložení dítěte, spadající do kategorie potenciální infanticidy i v případě, kdy zabití dítěte nebylo přímým úmyslem, následujícím způsobem: „Kdo dítě v takovém věku, kdy si k zachování svého života samo nemůže pomoci opatřiti, odloží, aby je vydal v nebezpečství smrti, anebo i jen proto, aby jeho záchranu přenechal náhodě, dopustí se zločinu, necht' jej jakákoliv příčina k tomu pohnula.“²²⁸ Za předpokladu, že

---

²²² ŠUBRTOVÁ, Alena, *Dějiny populačního myšlení a populačních teorií*, Praha 1989, s. 33–34. Srov. SLÁMOVÁ, Božena, *Příspěvek k historii kontracepčního hnutí a kontracepčních method*, Praha 1937, s. 3.

²²³ Mechanickými prostředky údajně zabraňující početí byly také houbičky napuštěné kyselinou karbolovou a hedvábné štrápe. Více viz LENDEROVÁ, Milena, *Devatenácté století v půli cesty*. In: CEJNKOVÁ, Dana, HOLUBOVÁ, Zuzana, VACHŮT, Petr (ed.), *100 000 let sexu. O lásce, plodnosti a rozkoši*, Brno 2008, s. 112.

²²⁴ GEORG, Iwan Eugen, *Pohlavní život v manželství se zvláštním zřetelem k problému omezení porodů způsobem přirozeným a mravně nezávadným. S tabulkami k určení neplodných dnů u každé ženy*, Praha 1932, s. 65–84.

²²⁵ LENDEROVÁ, TINKOVÁ, HANULÍK, s. 165.

²²⁶ SLÁMOVÁ, s. 4–5.

²²⁷ MASARYK, Tomáš Garrigue, *Mravní názory*, Praha 1923, s. 142.

²²⁸ KALLAB, HERRNRITT, s. 129 (§ 149).

novorozeně o život nepřišlo, ale bylo například někým včas nalezeno a zachráněno, byla trestní sazba stanovena na šest až dvanáct měsíců vězení. Došlo-li i přesto k úmrtí dítěte, byl trest automaticky prodloužen na rok až pět let. Zákoník rovněž rozlišoval tresty na základě místa, kde bylo dítě matkou zanecháno. Šlo-li například o odlehlý, málo navštěvovaný kout, kde byla šance na nalezení dítěte a tím i jeho záchranu poměrně mizivá, odnětí svobody se pohybovalo v rozmezí jednoho roku až pěti let, v případě úmrtí dítěte od pěti do deseti let.²²⁹ Odložení dítěte do nalezince či zřeknutí se ho v porodnici naproti tomu mezi trestné činy nepatřilo.²³⁰

Ve Velké Británii stanovil zákon z roku 1861, takzvaný *Offences against the Person Act*, platný pro všechny země Spojeného království, že každá matka, která opustí dítě mladší dvou let, se dopouští trestného činu a může čelit až třem rokům vězení. V praxi byla však takováto trestní stíhání velmi ojedinělá a mohla nastat pouze v případech, kdy okolnosti opuštění dítě v sobě tajily skutečně zlý úmysl, tedy záměrně přivodit smrt dítěte.²³¹ Protože byl takto vymezený trestný čin již poměrně zastaralý, byl roku 1933 nahrazen trestným činem krutosti vůči osobám mladším šestnácti let podle článku číslo jedna zákona o dětech a mladistvých (*Children and Young Persons Act*).²³²

---

²²⁹ Anna Ducková, asi čtyřiaadvacetiletá dělnice slovenské národnosti čelila před Krajským soudem trestním v Brně obvinění ze zavraždění dítěte, k němuž mělo dojít 12. dubna 1923 v Chrlicích u Brna. Na základě anonymního udání byla Ducková, která v obci užívala nevalné pověsti (jejím milencem a otcem již jednoho nemanželského dítěte byl ženatý muž), konfrontována s podezřením na provedení infanticidy. Žena zprvu odmítala vypovídat, nakonec se však přiznala k tomu, že plod, který měl být v té době údajně stár šest měsíců, nedopatřením potratila, když na poli při sázení brambor zvedla příliš těžký pytel. Protože se však nedonošené dítě, o němž obviněná tvrdila, že ho zahrabala, nikde nepodařilo objevit (během pátrání Ducková několikrát změnila svou výpověď o tom, kde se ono místo nachází), stále se zvažovala varianta usmrcení novorozence a celá kauza se dostala před soud. Tato teorie byla po nalezení mrtvoly ženského pohlaví částečně vyvrácena, neboť navzdory smrti dítěte se nejednalo se o klasickou infanticidu, ale o odložení dítěte. Více viz Anna Ducká – odložení dítěte, 31. 5. 1929, Brno, MZA, KSTB, sign. Tk III 1634/29, kar. č. 387. Štastnější konec měl případ z východočeské Chocně u Pardubic, kde byla 7. dubna 1925 na tamní železniční stanici objevena zhruba čtrnáct dní stará holčička Matylda Frodlová, čímž se její matka Elfrída Frodlová dopustila zločinu odložení dítěte a byl jí vyměřen trest v délce jednoho měsíce. Více viz Elfrída Frodlová – odložení dítěte, 18. 9. 1925, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Tk 540/25, kar. č. 1735. Trestní spisy týkající se odložení dítěte, tedy potenciální infanticidy, viz Anna Ludwigová – vylákání dítěte a jeho následné odložení, SOAL, KSL, sign. Vr 1050/15, kar. č. 468; Marie Mašová – zločin zanešení (odložení dítěte), MZA, KSUH, sign. Vr 280/04, kar. č. 348.

²³⁰ KALLAB, HERRNRITT, s. 129–130 (§ 149–151).

²³¹ *Offences Against the Person Act 1861 (Section 27)*, nestr. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/24-25/100/section/27/enacted> [cit. 2019-03-18].

²³² *Children and Young Person Act 1933*, nestr. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12> [cit. 2019-03-18].

Utajený porod spojený s následným odložením dítěte byl do značné míry privilegiem žen z movitějších společenských vrstev. Ostatním pak zůstávala možnost přivést dítě „v hanbě“ na svět a promyslet si jeho další osud, naneštěstí však měla některá taková rozhodnutí tragický konec. Další variantou pak bylo pokusit se vypudit plod z těla dřív, než začne být gravidita očividná. Ženská vynalézavost v tomto ohledu prakticky neznala hranic. Neblaze proslula především rostlina chvojka klášterská neboli jalovec chvojka, které se díky hojnému využívání při potratech jízlivě přezdívalo „palma starých panen“. Kromě pití bylinných odvarů abortivního charakteru se budoucí matky pokoušely „neřádně nabytý plod“ zahubit mechanickou cestou. Vedle nošení a zvedání těžkých břemen, skákání či padání z výšky, zavádění ostrých nebo špičatých předmětů do oblasti rodidel, vyvíjení nadměrného tlaku na břicho, nebyly výjimkou ani horké koupele, pití svařeného vína a napařování či nakuřování porodních cest.²³³

Z hlediska trestního práva bylo „nucené vyhnání plodu“ postihováno ve Velké Británii dle zákona z roku 1861 *O trestných činech proti zákonu a osobách*, který ve svých paragrafech číslo 58 a 59 jasně vymezil zločin potratu. Paragraf 58 například říkal: „*Každá žena, která je s dítětem a která se záměrem obstarat si vlastní potrat si protiprávně obstará jakýkoliv jed nebo jinou škodlivou věc, nebo nezákonně použije jakýkoliv nástroj nebo jiné prostředky s podobným úmyslem, a kdokoliv, s úmyslem obstarat potrat jakékoliv ženy, ať už je či není s dítětem, a protiprávně jí podá nebo způsobí, že ta přijme jakýkoliv jed nebo jinou škodlivou věc, nebo nezákonně použije jakýkoliv nástroj nebo jiné prostředky s podobným úmyslem, bude vinen z trestného činu a může za něj na základě uvážení soudního dvora být odsouzen k trestu nucených prací po dobu ne kratší než tři roky, nebo být uvězněn na jakoukoliv dobu nepřesahující dva roky do těžkého žaláře nebo samovazby.*“²³⁴

Jednalo-li se o nedokonaný abort,²³⁵ postihoval tento přečin rakouský zákoník z roku 1852 vězením v délce šest až dvanáct měsíců. V případě uskutečněného

---

²³³ ŠUBRTOVÁ, Alena, *Kontracepce, aborty a infanticida v pramenech k předstatistickému období*. In: *Historická demografie* 15, 1991, s. 28–30.

²³⁴ *Offences Against the Person Act 1861 (Section 58)*, nestr. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/24-25/100/section/58/enacted> [cit. 2019-03-18]. Srov. *Abortion Cases: Questions of Medical Officers Informing Police*, NAK, MEPO 2/1545.

²³⁵ K úplnému ospravedlnění Anny Kupkové, která během prohlídky u gynekologa MUDr. Buhoslava Koláře zjistila, že je v jiném stavu a měla ho údajně přemlouvat, aby jí dítěte zbavil, došlo pro nedostatek důkazů. Více viz Anna Kupková – zločin nedokonaného svádění k vyhnání vlastního plodu, 25. 11. 1925, Chrudim, SOAZ, KSCH, sign. Tk 731/25, kar. č. 1737. Andělíčkářka Anna Günterová použila v případě Anny Prudičové k vyhnání plodu gumový balonek, jímž do pochvy vstříkla pálivou tekutinu. Zákrok se

potratu²³⁶ se pak trest odnětí svobody automaticky zvýšil na rok až pět let.²³⁷ Paragrafy 144 až 148 stanovily shodnou trestní sazbu pro všechny zúčastněné strany, například otce, který mohl figurovat coby spoluviník, s výjimkou porodní báby či lékaře, u nichž byl trest vyšší, a to především došlo-li k zanedbání povinné péče o rodičku.²³⁸ Trest se pohyboval v rozmezí pěti až deseti let vězení.²³⁹

---

nicméně nezdařil a obě ženy byly předvolány dřív, než mohl být potrat zopakován. Více viz Anna Günterová, Františka Prudičová – vyhnání plodu, SOAL, KSL, sign. Tk VII 1180/29 (A 565/29), kar. č. 990. Další případy viz Josefa Brožáková – pokus o vyhnání vlastního plodu (použití šafránu), SOAT, KSPI, sign. Vr 49/10, kar. č. 322; Anna Houfková – zločin svádění k vyhnání vlastního plodu, SOAZ, KSCH, sign. Tk 398/24, ka r. č. 1729.

²³⁶ Trestní kauzy realizovaných potratů bylo možné rozdělit na případy, kdy žena/dívka zákrok provedla bez cizí pomoci a kdy vyhledala pomoc anděličkářky, respektive lékaře. Do první skupiny patřily soudní delikty viz Klára Klimešová – zločin vyhnání plodu ze života, SOAP, KSP, sign. Vr 308/14, kar. č. 59; Marie Voříšková – zločin vyhnání plodu, SOAP, KSP, sign. Vr 558/14, kar. č. 60; Maria Wimbersky – úmyslné vyhnání plodu ze života, SOAT, KSPI, sign. Vr 147/13, kar. č. 287; Anna Veselá – vyhnání plodu, SOAP, KSP, sign. Vr 352/16, kar. č. 64. Do druhé pak následující spisy: Julie Justová, Anna Smolová, Vilemina Poláčková – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSHK, sign. Vr IV 129/4, kar. č. 511; Anna Šolínová, Marie Rumlerová – zločin vyhnání plodu ze života, anděličkářství, SOAT, KST, sign. Vr 580/5, kar. č. 519; Anna Havlová, Bedřiška Syrová – zločin vyhnání plodu ze života, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 60/24, kar. č. 1724; Marie Pelzlová, Anna Völkerová – zločin vyhnání plodu ze života, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 29/24, kar. č. 1724; Marie Hanusová, Antonie Křížanovská, Rudolf Witz – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 362/24, kar. č. 1728; Anežka Řádková, Marie Potůčková, Antonín Gassler – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 844/24, kar. č. 1729; Františka Trojnerová – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAP, KSP, sign. Vr 1731/23, kar. č. 105; Alžběta Jašková, Marie Štolová, Marie Betková, Marie Brázdová, Alžběta Knížková, Anna Čiháková – zločin vyhnání plodu ze života, anděličkářství, SOAL, KSL, sign. Vr 642/21 (A 1950/21), kar. č. 534; Theresa Winter, Marie Bělobrádková – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSHK, sign. Vr V 15/5, kar. č. 515; Anna Pavlíková, Marie Houdková – zločin vyhnání plodu ze života, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 98/24, kar. č. 1725; Františka Šláglová, Aloisie Hlínová – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 399/24, kar. č. 1729; Emílie Medunová, Aloisie Hlínová, Marie Davidová, Anna Linhartová – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 617/24, kar. č. 1730; Hermína Hillerová, Anna Wilderová, Antonie Weissová – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAZ, KSCH, sign. Tk 438/25, kar. č. 1736; Františka Pavlasová; Sofie Beránková – zločin vyhnání plodu ze života, anděličkářství, ZAO, KSO, sign. Vr 683/8, kar. č. 800; Marie Malčáková, Emílie Šubrtová – zločin vyhnání plodu, anděličkářství, SOAPR, KSTP, sign. Tk I 1819/30, kar. č. 90.

²³⁷ Statistika vyhnání plodu za rok 1929 viz Příloha č. 7.

²³⁸ Vzorovým případem tohoto typu trestních deliktů může být kauza Marie Velingerové, porodní báby ze západočeských Horažďovic, která byla 29. září 1912 přivolána k porodu Anny Benediktové. Protože však v důsledku vlastní nedbalosti rodičku důkladně neprohlédla, zemřela mladá žena o pouhé čtyři dny později na horečku omladnic, vyvolanou infekcí organismu vlivem rozkladu části placenty, která zůstala v děloze. Za svou neopatrnost byla na základě paragrafu 335 (přečin proti bezpečnosti života) odsouzena ke čtrnácti dnům tuhého žaláře. Více viz Marie Velingerová – přečin proti bezpečnosti života (anděličkářství), 27. 11. 1912, Písek, SOAT, KSPI, sign. Vr 263/12, kar. č. 350. Následkem neodborně provedeného potratu téměř vykrvácela dvaadvacetiletá Barbora Stychová. Více viz Barbora Stychová,

V praxi nicméně byly tresty stanovené zákony a zákoníky mnohem mírnější. V případě matky byla brána v úvahu celá řada polehčujících okolností, což ostatně platilo i v případě infanticidy, a délka odnětí svobody jí byla výrazně zkrácena, nebo byla osvobozena úplně. Porodní bábu pak čekalo uvěznění v rozmezí několika týdnů. Právě z důvodu krátkodobého postihu se již na konci devatenáctého století pro některé „babičky“ stal potrat lukrativní vedlejší živností, přičemž zákazy provozování profese ze strany úředně-trestních orgánů nebraly anděličkářky příliš vážně. Nabídku jejich služeb pak bylo možné dohledat kupříkladu v novinové inzerci: „*Dámy naleznou radu i pomoc u pí Veroniky Tomáškové, praktické porodní babičky od roku 1862 na Linhartském náměstí, č. 114 poblíž Malého nám. Ku přání byt i zaopatření.*“²⁴⁰ Stejně zákonné omezení se vztahovalo na prodej bylinných mastí, čajů a jiných prostředků údajně majících abortivní účinky či upravujících periodu. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století byla v českých zemích dle neověřených informací cena za potrat u porodní báby stanovena v rozmezí od patnácti do dvaceti zlatých, zatímco lékař si za zákrok účtoval padesát zlatých.²⁴¹

Rovněž ve Velké Británii byly inzeráty nabízející odstranění nežádoucího těhotenství ve dvacátém století zcela běžnou praxí. Některé ženy považovaly ukončení gravidity, a to mechanickou cestou či formou užívání nejrůznějších prostředků, za „nezbytnou strategii přežití“. Nicméně, rostoucí znepokojení nad bezpečností potratů ve dvacátých letech spolu s hojně rozšířenými zprávami z tisku o různých nepovedených operacích mohly mnoho žen od podobného postupu odradit.²⁴² Existují důkazy, které naznačují, že potraty byly ve dvacátém století snadněji proveditelné ženami – anděličkářkami. Akt zadávání zakázek a samotná operace nicméně zůstaly

---

Růžena Bayerová, Regina Lišková, Anna Hofrichtrová – úmyslné vyhnání plodu, anděličkářství, SOAP, KSP, sign. Vr 1042/12, kar. č. 54. Další případy anděličkářství viz Marie Kleinerová – přečin proti bezpečnosti života (anděličkářství), SOAL, KSL, sign. Vr 571/20 (A 1163/20), kar. č. 521; Antonie Mráčková – přečin proti bezpečnosti života (anděličkářství), SOAL, KSL, sign. Vr 2311/21 (A 1445/21), kar. č. 530; Karolina Havlová – přečin proti bezpečnosti života (anděličkářství), SOAT, KSPI, sign. Vr 62/16, kar. č. 295; Anna Voglová – spoluvina na přečinu vyhnání plodu (anděličkářství), SOAZ, KSCH, sign. Tk 788/25, kar. č. 1738; Anna Koudelková – spoluvina na vyhnání plodu (anděličkářství), SOAPR, TŽŘ, č. tr. 6422, kar. č. 119.

²³⁹ VESELÝ, s. 515. Srov. KALLAB, HERRNRITT, s. 127–129 (§ 144–148).

²⁴⁰ LENDEROVÁ, Milena, RÝDL, Karel, *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*, Praha, Litomyšl 2006, s. 76.

²⁴¹ LENDEROVÁ, RÝDL, s. 76.

²⁴² LEWIS, Jane, *The Politics of Motherhood. Child and Maternal Welfare in England, 1900–1939*, Queens 1980, s. 209–211.

kriminalizovány až do roku 1967. V praxi to znamená, že zjištění přesného odhadu počtu abortů od roku 1900 je velice obtížné.²⁴³

Státní zastupitelství v Litoměřicích obdrželo 25. června 1928 obžalovací spis na MUDr. Karla Steyskala, toho času všeobecného lékaře v Terezíně. Spolu s ním byly obžalovány matka a dcera Konrádovi. Steyskal měl 8. června 1928 ve své ordinaci vykonat na Anně Konrádové mladší zákrok za účelem vyhnání plodu ze života, který byl o čtyři dny dříve domluven s její matkou Annou Konrádovou starší. Za provedení interrupce žádal Steyskal předem od Konrádové st. obnos ve výši pěti set korun českých, který mu byl na místě odevzdán. Podle výpovědi Konrádové ml. netrvala celá operace, která pro ni byla zcela bezbolestná, déle než deset minut, načež jí byl lékařem doporučen klid na lůžku a předepsány léky. Již toho dne večer začala Konrádová ml. krvácet z dělohy, aniž by však došlo k vypuzení usmrceného embrya či placenty. Brzy se dostavila horečka a křeče v podbřišku. Steyskal, pro něhož bylo posláno, byl nejprve přesvědčen o tom, že zvýšená teplota je pouze doprovodným indikátorem, značícím, že k vypuzení vcestného lůžka spolu s plodem dojde každým okamžikem. Když se tak nestalo a horečka neustoupila, nechal dívku hospitalizovat v nemocnici v Roudnici, kde bylo Konrádové ml. provedeno urgentní odstranění placenty a embrya. Poněkud groteskním dojmem působí fakt, že Steyskal za nepovedený zákrok vrátil Konrádové st. čtyři sta korun nazpět, čímž svou práci „ocenil“ pouhou stokorunou a celou záležitost považoval za uzavřenou. Jak byla celá kauza uzavřena se naneštěstí nelze dozvědět, neboť rozsudek v trestním spisu chybí.²⁴⁴

U centrálního trestního soudu (*Central Criminal Court*) v Londýně byla v květnu 1924 projednávána obžaloba proti Edith Ackermanové, obviněné z vyvolání abortu na May Farrerové, která kvůli krvácení v důsledku poranění dělohy zemřela. Ackermanová ve své výpovědi, sepsané na policejní stanici v Battersee, podrobně popsala způsob, jakým těhotné stlačovala břicho, což mělo mít za následek vyvolání samovolného potratu. Své „pacientce“ radila vypít nepatrné množství ginu, což ta však odmítla s tím, že alkohol nepije. Slíbila však, že dá nejpozději do čtrnácti dnů vědět, zda

---

²⁴³ KILDAY, *A History of Infanticide*, s. 199.

²⁴⁴ Více viz MUDr. Karel Steyskal – provádění potratů, 23. 6. 1928, Terezín, SOAL, KSL, sign. Tk 1557/1928, kar. č. 754. Případy, v nichž byl za dokonáný abort, ať už došlo ke komplikacím či nikoliv, obviněn lékař, dále viz MUDr. Emil Eckstein – smrt ženy následkem potratu, SOAL, KSL, sign. Vr 75/20 (A 480/20), kar. č. 513; Josef Štědroňský – spoluvina na zločinu vyhnání plodu ze života, SOAT, KSPI, sign. Vr 142/12, kar. č. 346; MUDr. Rudolf Průcha – spoluvina na zločinu vyhnání plodu, SOAZ, KSCH, sign. Tk 278/24, kar. č. 1728.

se potrat zdařil. Protože se tak nestalo, vyžádala si mladá žena další schůzku, během níž se Ackermanová pokoušela vyvolat potrat stejným způsobem jako při jejich posledním setkání. Farrerová se jí také svěřila s tím, že přibližně před dvěma lety podstoupila interrupci klasickou operativní metodou, ale kvůli použití katétru, silným bolestem a krvácení se napříště rozhodla pro méně invazivní zákrok. Současně však podotkla, že pokud se ani napodruhé potrat nezdaří, půjde někam, kde jí abort provedou pomocí chirurgických nástrojů. Poté, co odešla, ji již Ackermanová nikdy znovu neviděla. Pletací jehlici, která měla být vražedným nástrojem, neboť s její pomocí měly být aborty údajně prováděny, používala Ackermanová dle svých slov pouze k pletení. Ackermanová rovněž sdělila vyšetřovatelům, že během jejich první schůzky, která celému zákroku předcházela, přijala od Farrerové dvě jednodlibrové bankovky coby jistinu a úhradu za budoucí služby.²⁴⁵

Od počátku dvacátého století sílily stále naléhavěji snahy interrupci legalizovat. Tato skutečnost souvisela nejen s neradostnou statistikou mnohdy tragických následků nezákonných potratů, ale rovněž na ni měla vliv sílící ženská emancipace, propagující myšlenku, že žena by o svém těle měla rozhodovat dle vlastního uvážení. Umělé přerušování těhotenství nebylo navíc v té době již ničím výjimečným, ale naopak se stalo poměrně rozšířeným jevem, jehož nárůst byl zaznamenán především během období první světové války a situace se nezměnila ani v následující meziválečné éře.²⁴⁶ Ani za těchto podmínek se nicméně neočekávalo, že by novelizace trestního zákona v Československu interrupci uzákonila. Profesor Alexandr Miříčka na toto téma ve svém článku *Přerušování těhotenství lékařem a jeho povinnost oznamovací* podotýkal: „*Jisto je, že trestní zákaz vyhnání plodu platí ode dávna snad ve všech státech kulturních a že zákaz ten bude zachován i v příštím našem trestním zákoně. Neboť*

---

²⁴⁵ Více viz Edith Ackerman – procure of the miscarriage, 19. 5. 1924, London, sign. CRIM 1/277. Trestní spisy související s potraty dále viz Millicent Foster – procure of the miscarriage, NAK, Assizes (dále jen ASSI) 52/318; Annie M. Sadler - procure of the miscarriage, NAK, CRIM 1/120/8; Margareth Harris – procure of the miscarriage resulting in death, NAK, MEPO 3/407; Violet Casling - assisting in abortion resulting in death, NAK, CRIM 1/188/6; Bertha Roth - assisting in abortion resulting in death, NAK, CRIM 1/162/4; Kate Lincoln - assisting in abortion resulting in death, NAK, CRIM 1/189/1; Elizabeth Kennedy, Minnie Short - assisting in abortion resulting in death, NAK, CRIM 1/143/5; Annie Marion Sadler - assisting in abortion resulting in death, NAK, CRIM 1/120/5; Arthur P. Walters - neglect of medical care (abortion resulting in death), NAK, ASSI 72/36/2; Dr. R. W. Starkie - a means to induce abortion, NAK, MEPO 3/1015; Sarah Katz - herbal remedy for abortion, NAK, MEPO 3/1016; Edward Richardson - a means to induce abortion, NAK, MEPO 3/408; Marie C. Stopes –specialist to prevent pregnancy, NAK, MEPO 3/2577.

²⁴⁶ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 576.

setrvala-li při zákazu tom vlastní osnova trestního zákona podaná parlamentu v roce 1912, tedy ještě před válkou, lze sotva čekat, že by se od něho upustilo nyní, kdy je závažným zájmem státním, aby co možno brzy byly vyplněny děsivé mezery, jež drsná ruka Martova způsobila v řadách obyvatelstva.“²⁴⁷ Podle vládní osnovy trestního zákona z roku 1912 a jeho paragrafu číslo 295 byla interrupce beztrestná pouze v případě bezprostředního ohrožení života matky, nebo hrozící těžké újmy na zdraví. Tato výjimka z pravidla pak byla velmi detailně formulována, aby v tomto ohledu nebylo přípustné jakékoliv pochybení či obcházení zákona.²⁴⁸ V prvorepublikovém období nakonec k uzákonění umělého přerušování těhotenství nedošlo. Legálním se potrat v Československu stal až v padesátých letech minulého století na základě zákona z roku 1957.

Ve Velké Británii byla interrupce na rozdíl od Československa legalizována o deset let později, tedy v roce 1967 skrze zákon *The Abortion Act*, který se však nevztahuje na Severní Irsko, kde je potrat nezákonný, nevykonává-li ho lékař z důvodu záchrany života matky, nebo proto, že pokračování těhotenství by pro těhotnou ženu znamenalo vážné ohrožení jejího fyzického a mentálního stavu. Situace v této části země tak odpovídá stavu Anglie, Walesu a Skotska před zavedením již řečeného zákona o potratech.²⁴⁹

Skupinu zločinů, nerozlučně spjatou s ženskou kriminalitou, představovala infanticida, která v sobě kromě zavraždění novorozence zahrnovala rovněž odložení dítěte. K vraždám dětí bezprostředně či krátce po porodu se obvykle uchýlovaly ženy, pro které znamenalo narození nelegitimního potomka především nevídanou a existenciálně neúnosnou ekonomickou zátěž. Stoupající počet levobočků vycházel z rostoucí oblíbenosti předmanželských sexuálních aktivit, především ve dvacátých letech minulého století již zcela běžné součásti života v páru. I přes rozvíjející se povědomí o postupech zabraňujících nechtěnému početí a lepší dostupnosti antikoncepčních pomůcek zůstával především v dolních vrstvách společnosti podíl levobočků na celkové porodnosti vysoký. V období první světové války se k tomuto trendu připojil rovněž fenomén válečných vdov a sirotek. Britská jurisdikce až do dvacátých let minulého století, kdy došlo k vymezení infanticidy coby samostatného

---

²⁴⁷ MIRIČKA, Alexandr, *Přerušování těhotenství lékařem a jeho povinnost oznamovací*. In: *Právník* 57, 1918, 3, s. 82.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 85–90.

²⁴⁹ *Abortion Act 1967*, nestr. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/87/contents> [cit. 2019-03-18].

deliktu, posuzovala usmrcení novorozence v rámci klasických vražd, aniž by rozlišovala, o jak staré dítě se jednalo. Naopak trestní právo rakouské, respektive československé, chápalo infanticidu jako specifický typ zločinu a podle toho jí vyhradilo konkrétní paragraf, dále specifikující, zda šlo o dítě manželské, nebo nemanželské. Odložení dítěte, chápané jako odnož infanticidy, mohlo být v případech, kdy se žena svého potomka vzdala na místě k tomu přizpůsobeném (porodnice, nalezinec), zcela beztrestné. Pokud ho však zanechala opuštěné jinde, automaticky se jednalo o zločin, jehož trestní sazba se odvíjela od fyzického stavu nalezence a doby, po kterou bylo dítě osamoceno. S ilegitimní porodností souvisely také potraty, prováděné rozmanitými způsoby, a s nimi spojené andělíčkářství, kvůli nízkým trestním sazbám považované za výnosný typ podnikání.

5) VRAŽEDKYNĚ

Stranou infanticidy, v praxi posuzované jako vražda novorozence, se ženy uchýlovaly rovněž k zabíjení starších dětí, svých partnerů, méně pak ostatních členů rodiny. Ještě vzácnější byly vraždy loupežné, kterých se žena účastnila většinou pouze coby spolupachatelka. Vraždy a zabití reprezentovaly dvě formy protiprávního usmrcení, byly projevem vrcholného porušení zákona a příkladem těch trestných činů, které lze označit „násilným“, neboť v sobě zahrnovaly akt násilí vůči druhé osobě a nikoliv pouze porušení jejích práv.²⁵⁰

Usmrcení neboli zločin z vášně, orientovaný na mezilidské vztahy, věnovalo obvykle minimální pozornost vnějším environmentálním podmínkám. Vraždy se odehrávaly na venkově i ve městě a nebyly koncentrované pouze v určité oblasti. Prostorová variabilita u tohoto typu zločinu hrála okrajovou roli.²⁵¹

Ve Velké Británii docházelo od devatenáctého století k legislativní úpravě zákonů o tomto druhu zločinu. V roce 1837 byl vydán *Offences against the Person Act* (*Zákon o trestných činech proti osobě*), revidovaná verze shodného zákona z roku 1828. Novelizoval řadu trestních činů a přestupků uvedených v původním zákoně. Zrušil trest smrti za střelbu, pobodání, pořezání či jiná úmyslně způsobená zranění. Současně upravil otázku týkající se legislativního řešení potratů.²⁵² Nahrazen byl roku 1861 zákonem stejného názvu, který přinesl řadu dalších podstatných změn v britské jurisdikci. Ve třetím oddíle tohoto zákona bylo například stanoveno, že tělo každé osoby popravené za vraždu má být pohřbeno v prostorách věznice, kde se obžalovaný naposledy zdržoval.²⁵³ Trestní sazba za vraždu měla být dle ustanovení v rámci prvního a druhého oddílu automaticky stanovena na trest smrti: „Každý, kdo bude odsouzen za

---

²⁵⁰ HORDER, Jeremy, *Homicide and the Politics of Law Reform*, Oxford 2012, s. 3. Srov. GELDART, William Martin, *Elements of English Law*, London 1929, s. 243; BIGGERS, Trisha A., *Death by Murder. A Study of Women Murderers*. In: *Death Education* 3, 1979, 1, s. 1–9; DOBASH, Emerson R., DOBASH Russell P., NOAKS, Lesley (ed.), *Gender and Crime*, Cardiff 1995, s. 1–19; DOBASH, Russell P., DOBASH Emerson R., GUTTERIDGE, Sue, *The Imprisonment of Women*, Oxford 1986, s. 2–10.

²⁵¹ DAVIDSON, Robert Norman, *Crime and Environment*, London 1981, s. 27.

²⁵² Více viz *A Collection of the Public General Statutes, Passed in the Seventh Year of the Reign of His Majesty King William the Fourth and the First Year of the Reign of Her Majesty Queen Victoria*, London, 1837, s. 495–497.

²⁵³ Vyhlášky a zákony týkající se ženského vězeňství pak bylo možno nalézt ve spisech *New pattern clothing for women prisoners*, NAK, PCOM 7/315; *Prison and Prisoners – Appointment of Women to the Prison Commission and as Governors etc.*, NAK, HO 45/16184; *Prison and Prisoners Bills (1910)*, NAK, HO 45/10615/194693.

vraždu, bude ztrestán smrtí jakožto těžký zločinec.“²⁵⁴ Oddíl číslo čtyři *Spiknutí za účelem vraždy* či *vražda na objednávku* stanovil, že „všechny osoby, které se dopustí spiknutí, spolčení nebo budou souhlasit s vraždou jakékoli jiné osoby, ať už se jedná o poddaného *Jejího Veličenstva*, či nikoli, a ať již pochází z *Královniných* držav či nikoli a kdokoli by zprostředkoval, naváděl, přesvědčoval, podněcoval nebo navrhoval jakékoli osobě, aby tato spáchala trestný čin vraždy na jiném člověku, ať již je poddaným *Jejího Veličenstva* nebo nikoli, a ať již pochází z *Královniných* držav či nikoli, bude vinen spácháním přečinu a po obvinění z něho může být, dle uvážení odpovědného soudního dvora, odsouzen k trestu vězení po dobu nepřesahující deset let a ne kratší než tři roky, anebo k trestu vězení na dva roky spolu s trestem těžkých prací anebo i bez něho“.²⁵⁵ Dokument, který je příkladem reformy britského trestního práva druhé poloviny devatenáctého století přenesené i do podstatné části století následujícího, navázal svým charakterem na takzvané Peelovy zákony z roku 1829 a konsolidoval dříve vydané zákony do jediného souhrnného, jehož cílem bylo především zjednodušení trestního práva. Zákon, platící dodnes v celé Velké Británii, zahrnul kromě zvykového práva (*common law*) také v rozptýlených statutech novelizované případy trestných činů proti životu a zdraví jedince. Jejich rozdělení na zločiny (*felonies*) a přečiny (*misdemeanours*) odstranil zákon z roku 1967, který napříště zavedl jednotný pojem *offences*.²⁵⁶

Trestní jurisdikce habsburské monarchie devatenáctého století byla nerozlučně spjatá se dvěma zákoníky. První z nich, trestní zákoník z roku 1803, respektive 1804, rozlišil čtyři typy vražd: úkladnou, sjednanou, prostou (obecnou) a loupežnou. Paragraf 18 v hlavě číslo šestnáct zněl doslova takto: „*Způsobové vraždy jsou: 1) vražda oukladná, jenž prostředkem otrávení jedem, aneb sice způsobem potutelným se děje; 2) vražda loupežní, jenž ohledem cizí zboží násilím proti osobě od ní na sebe přivesti, páchána bývá; 3) vražda sjednaná neb najatá, k níž kdosi zjednan neb najat jest, aneb jiným způsobem od někoho třetího popuzen byl; 4) vražda prostá, jenž k žádnému z výše*

---

²⁵⁴ *An Act to consolidate and amend the Statute Law of England and Ireland relating to Offences against the Person*, s. 817–818. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1861/100/pdfs/ukpga_18610100_en.pdf [cit. 2019-03-20].

²⁵⁵ *An Act to consolidate and amend the Statute Law of England and Ireland relating to Offences against the Person*, s. 817–818. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1861/100/pdfs/ukpga_18610100_en.pdf [cit. 2019-03-20].

²⁵⁶ SELTENREICH, KUKLÍK, s. 316.

*dotčených způsobů těžkých nenáleží.*²⁵⁷ Podle paragrafu 119 měl být každý, kdo se dopustil vraždy, podílnictví na ní či si vraždu najmul od třetí osoby, odsouzen k trestu smrti. Odnětím svobody v rozmezí od pěti do deseti let – s výjimkou obzvlášť závažných případů, kdy mohl být trest prodloužen až na doživotní vězení – byla trestána takzvaná vražda nedokonaná neboli pokus o vraždu.²⁵⁸ Trestní zákoník z roku 1852, který po roce 1918 převzalo v de facto nezměněné podobě nově etablované Československo, definovalo vraždu (jejíž dělení na úkladnou, loupežnou, zjednanou a prostou zůstávalo beze změn) následujícím způsobem: „*Kdo jedná proti člověku v obmyslu, aby ho usmrtil, takovým způsobem, že z toho nastane smrt jeho nebo jiného člověka, dopustí se zločinu vraždy; i když výsledek tento nastal jen pro osobní povahu toho, jemuž ublíženo, nebo pouze pro nahodilé okolnosti, za nichž byl čin spáchán anebo jen z příčin vedlejších náhodou k tomu přistoupiších, pokud tyto příčiny byly přivedeny činem samým.*“²⁵⁹

Vzhledem ke značnému množství archivních trestních spisů zabývajících se zločinem vraždy či delikty příbuznými, došlo pro účely této dizertační práce a větší přehlednost k jejich rozčlenění do několika kategorií, a to konkrétně na: vraždy dětí,²⁶⁰

---

²⁵⁷ *Knihy práw*, s. 65–66.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 66–67. Srov. ADAMOVÁ, Karolina, SOUKUP, Ladislav, *Prameny k dějinám práva v českých zemích*, Plzeň 2004, s. 213–217.

²⁵⁹ KALLAB, HERRNRITT, s. 120 (§ 134).

²⁶⁰ Kromě vražd dětí figuroval mezi trestními spisy také delikt těžkého ublížení na těle, řadící se mezi zločiny (§ 335). Obvykle šlo o opomenutí či zanedbání péče, vedoucí až ke smrti dítěte. Trest pro takové ženy byl často velmi mírný, řádově šlo o dny či několik týdnů. Nepozornost matky vedoucí k utopení či utonutí dítěte se týkalo případů: Anna Čížková – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAT, KST, sign. Vr 288/7, kar. č. 471; Emilie Novotná – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAZ, KSCH, sign. Tk 623/25, kar. č. 1736; Julie Penková – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAZ, KSCH, sign., Tk 1001/25, kar. č. 1737. Pád do škopku s horkou vodou, postaveného na podlaze v předsíni a připraveného na praní prádla, byl příčinou těžkých opaření a umrtí dvouleté dcerky Anny Rokytové, která holčičku poslala k sousedovi podívat se na nedávno narozené kůzlátko. Více viz Anna Rokytová (Suchánková) – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAZ, KSCH, sign. Tk 556/25, kar. č. 1735. Hrncík horké polévky na sebe převrhlo dítě Františky Čapkové, která dětský kočárek nerozvážně postavila vedle jídelního stolu. Více viz Františka Čapková – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAZ, KSCH, sign. Tk 44/24, kar. č. 1724. Rovněž popáleniny byly v těchto případech časté. Anna Adámková svou pětiletou dcerku trpící silným průjmem posadila na rozpálenou cihlu, aniž by předtím zkontrolovala její teplotu. Více viz Anna Adámková – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), MZA, KSUH, sign. Vr 707/02, kar.č. 347. Do horkého popela spadl dvouletý syn Anny Macháčkové, kouřem z doutnajícího kamen se udusily dvou a půl letý syn a devítiměsíční dcera Marie Bromové, zatímco dítě Anny a Josefa Minářových smrtelně popálil oheň. Viz Anna Macháčková – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAZ, KSCH, sign. Tk 1141/25, kar. č. 1738; Marie Bromová – přečin proti bezpečnosti

vraždy partnerů (manželů, milenců), vraždy členů rodiny a loupežné vraždy.²⁶¹ U většiny těchto typů zločinu jsou uvedeny kauzy jak české, tak britské provenience, které poskytují zajímavé srovnání o podobě trestného činu, jakož i o postupech tamní justice.

Dětské vraždy lze z hlediska motivu, který trestnému činu předcházeli, rozdělit do dvou základních skupin. První, hojněji zastoupenou, reprezentovaly vraždy, spáchané z pohnutek typu hmotná nouze, bezvýchodná životní situace, zoufalství či silný duševní otřes. Ty se týkaly především mladších dětí, obvykle do jednoho roku věku.²⁶² Ne náhodou se tento typ trestného činu velmi blížil infanticidě, neboť i v těchto případech byly oběťmi nejčastěji nemanželské děti, na kterou však bylo zákonem pohlíženo jako na vraždu novorozence, zatímco v případě úmrtí staršího dítěte, jakkoliv mohlo jít o rozdíl pouhých několika dnů či týdnů, automaticky spadl do kategorie klasických vražd, podle způsobu provedení trestného činu dále specifikovaných. Do druhé skupiny, která bude za pomoci konkrétních archivních spisů blíže definována v příslušné části této kapitoly, lze zahrnout vraždy úkladné, vraždy z nenávisti či coby způsob trestu pro „neposlušné“ dítě, týkající se především starších, manželských dětí.²⁶³

Právě věk dítěte v době jeho usmrcení lze považovat za jistý ukazatel, s jehož pomocí se delikty spadající do první kategorie dětských vražd dají dále klasifikovat. Stručně řečeno základní rozdíl mezi vraždami nemluvňat představuje doba, která uplynula od jejich narození do dne, kdy je jejich matky zavraždily. K „mordům“ kojenců několik dní či týdnů po porodu se obvykle ženy uchýlovaly impulzivně, bez

---

života (opomenutí péče o dítě), SOAT, KSČB, sign. Vr 522/12, kar. č. 320; Anna a Josef Minářovi – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAT, KST, sign. Vr 503/6, kar. č. 468. Ze schodů nezabezpečených zábradlím pak spadla schovanka Marie Ratajové. Více viz Marie Ratajová a spol. – přečin proti bezpečnosti života (opomenutí péče o dítě), SOAT, KST, sign. Vr 361/7, kar. č. 471.

²⁶¹ Během archivního výzkumu se podařilo rovněž nalézt několik případů vražd mimo vymezené kategorie – konkrétně se jednalo o usmrcení úředních osob, vykonavatelů zákona a jiných lidí, které nebyli s obžalovanou v žádném bližším vztahu (a nejednalo se o loupežnou vraždu). Například Veronika a Jan Fabiánovi otrávilí sedmdesátiletou výminkářku Annu Vaškovou. Důvodem byly časté hádky, vyvolané neochotou Fabiánových vyplácet staré ženě povinné výminkářské dávky, k nimž se zavázali kupní smlouvou. Více viz Veronika a Jan Fabiánovi – zločin úkladné vraždy, ZAO, KSNJ, sign. Vr 639/08 (269/8), kar. č. 289. Tulačka Aloisie Gellerová byla v květnu 1903 obviněna z vraždy četnického závodčího (ekvivalent dnešní hodnosti rotného) Antonína Dvořáka. Více viz Aloisie Gellerová – zločin vraždy četníka, SOAZ, KSCH, sign. Vr 318/3, kar. č. 606.

²⁶² Dle autorů knihy *Žena v českých zemích od středověku do 20. století* mělo jít až o dvě třetiny z celkového počtu vražd, spáchaných na území dnešní České republiky. Viz LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 592.

²⁶³ Tamtéž.

předchozího důkladného rozmyslu. Pokud je cestou z porodnice či chudobince do místa, kde hodlaly potomka vychovávat, případně ho svěřit do péče třetí osoby (příbuzné z rodiny, přítelkyni či známé), napadlo, že bez dítěte se jejich životní vyhlídka výrazně zlepšší, nebylo od myšlenky k činu obvykle daleko. Jestliže se navíc v jejich blízkosti vyskytovala řeka či jiný vodní tok, případně bylo místo dostatečně odlehlé, odhodlaly se svého „břemene“ okamžitě zbavit. Obecně lze říci, že takové ženy spatřovaly v nemluvněti především komplikaci a nestačily si k němu ještě vytvořit citové pouto.²⁶⁴

Silný emocionální vztah byl naopak typický pro matky, které své děti zavraždily několik týdnů či měsíců po porodu. Nabízí se otázka, proč s vraždou vyčkávaly, jestliže pro ně dítě již od porodu představovalo nevídanou a především neopominutelnou finanční zátěž. Jednoznačná odpověď sice neexistuje, přesto se dá předpokládat, že se zpočátku velmi snažily své dítě ekonomicky zabezpečit a teprve neúnosná životní situace a ztížené pracovní podmínky je přiměly k tomuto zoufalému činu. V práci bylo dítě většinou nevídané, placené hlídání nepřicházelo v úvahu, a nejbližší příbuzní (pokud nějaké měly) se o dítě buď nemohli, či nechtěli starat.²⁶⁵ Tuto teorii potvrzuje i skutečnost, že v takových případech neusilovaly pouze o život svého dítěte, k němuž často chovaly již hluboký mateřský cit, ale, především jednalo-li se o situaci, kdy byla žena velmi nešťastná, zoufalá či jinak duševně nevyrovnaná, i svůj vlastní. To se jim však ne vždy podařilo.²⁶⁶

Poslední májový den roku 1911 okolo osmé hodiny večerní vylovil Jan Reš, dělník z Plzně, z řeky Mže mrtvolku dítěte ženského pohlaví starého něco málo přes rok, oděnou v červenobílých šatičkách. Pitva prokázala, že smrt nastala v důsledku zadušení po vniknutí vody do plic. Pátrání po pachateli však probíhalo neúspěšně a bylo po několika měsících přerušeno. Zásadní obrat v případě nastal v březnu 1913, kdy plzeňský civilní strážník Jan Houška zahájil trestní stíhání proti Anežce Boháčové

---

²⁶⁴ Více viz VELKOVÁ, Alice, *Dítě jako oběť. Vraždy dětí spáchané jejich matkami ve 2. polovině 19. století*. In: HALÍŘOVÁ, Martina (ed.), *Od početí ke školní brašně*. Sborník z odborného semináře konaného 29.–30. května 2008 ve Východočeském muzeu v Pardubicích, Pardubice 2008, s. 147–164.

²⁶⁵ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 593–594.

²⁶⁶ Do výpustného kanálu rybníka skočila se svým čtyřměsíčním synkem Anna Komárková. Plánová sebevražda se jí nezdařila a posléze byla obviněna z přečinu proti bezpečnosti života. Kojenec vlivem pobytu ve vodě silně prochládl a zemřel. Více viz Anna Komárková – přečin proti bezpečnosti života, SOAZ, KSCH, sign. Tk 1242/25, kar. č. 1738. Odvar z makovic podala nejprve svým dětem a poté sobě Josefa Mikšová, přičemž současně silně přiložila do kamen a ucpala odvodní komínek. Ačkoliv se všichni tři následkem kouře a požitého opiátu ocitli v kritickém stavu, o život nikdo nepřišel. Více viz Josefa Mikšová – pokus o vraždu, SOAT, KSPI, sign. Vr 212/16, kar. č. 296. Obdobný případ viz Apolena Staňková – pokus o sebevraždu svou a vraždu dětí, SOAL, KSL, sign. Tk 2292/25, kar. č. 752.

z Vejprnic, která v květnu 1910 porodila nemanželskou dceru Marii. Dívka, které bylo v době porodu pouhých šestnáct let, po zmizení holčičky v květnu 1911 tvrdila, že dítě zemřelo přirozenou cestou, nikde se však nepodařilo dohledat informace o jeho úmrtí či pohřbu. Výslechem nejbližších příbuzných obviněná byla zcela vyloučena jakákoliv pochybnost o totožnosti utopeného dítěte a současně jednoznačně určen pachatel trestného činu. Dále bylo zjištěno, že Anežka Boháčová se v době šetření nacházela na lodi „Barcelona“, která měla 24. dubna 1913 připlout do New Yorku. Vyšetřující soudce nicméně učinil opatření, aby byla obviněná před svým vyložením zadržena a následně dopravena zpět do Evropy, kde by stanula před plzeňským c. k. krajským soudem. K tomu 7. června 1913, kdy byla tímto soudem vzata do vazby, skutečně došlo. Obviněná během výslechu doznala, že otcem její nemanželské dcery, kterou svěřila nejprve do péče své babičky Anny Malátové z Dobřan a následně dala za poplatek čtyři koruny měsíčně k zaopatření ke své zaměstnankyni Kateřině Švantnerové, byl horník Josef Holý. Příčinou nepřiměřeného chování vůči dceři pak byla dle vlastních slov Boháčové především obava z hmotné nouze, kterou sice mladá žena pociťovala již od počátku svého mateřství, ale která zesílila především poté, co se dozvěděla o těžké nemoci Josefa Holého, stíženého tuberkulózou. Ten ji ještě v srpnu 1910 sliboval manželství, třebaže se ke své dceři, v té době čtyři měsíce staré, nikdy oficiálně nepřihlásil, ani nepřispíval na její výchovu. Boháčová nicméně stále jeho slovům věřila. Protože se zdravotní stav Holého nadále zhoršoval a brzy bylo jisté, že pro něj nemoc bude mít fatální následky, ocitla se mladá žena v zoufalé situaci, kterou se rozhodla vyřešit skokem do řeky spolu s dítětem. Na místě však ztratila odvahu a k sebevraždě se neodhodlala. Jelikož však dítě již předtím hodila doprostřed řeky, usoudila, že je pro ni nadále nebezpečné zůstat v Plzni (a potažmo v Čechách), kde ji hrozil trestní postih, bude-li dítě objeveno a identifikováno. Rozhodla se proto odjet ke svému strýci do Ameriky. Rozsudkem z 13. června 1913 pak byla uznána vinnou za zločin prosté vraždy dle paragrafů 134 a 135 trestního zákona a odsouzena ke třem rokům těžkého žaláře, zostřeného čtvrtletně jedním postem, jakožto i k úhradě nákladů soudního řízení.²⁶⁷

---

²⁶⁷ Více viz Anežka Boháčová – vražda dítěte, 13. 6. 1913, Plzeň, SOAP, KSP, sign. Vr 288/13, kar. č. 56. Strach z dalšího smrtelného hříchu, prvním bylo uskrčení chlapce, k němuž došlo 31. října 1902 v lese „Podkůra“ u Lipníka nad Bečvou, odradil od sebevraždy utopením pětadvacetiletou nádenici Františku Ulicovou, kterou c. k. krajský soud v Novém Jičíně odsoudil za zločin prosté vraždy k trestu smrti provazem. Obžalovaná se vůči rozsudku odvolala, přičemž změnila svou svědeckou výpověď a coby vraha svého nemanželského synka Josefa Karla označila chlapcova otce Josefa Kočího. Ten jí měl údajně pod výhrůzkou smrti donutit k přiznání viny za vraždu jejich dítěte, třebaže zločin ve skutečnosti spáchal

Kromě nezaopatřených svobodných žen, většinou opuštěných otcem jejich nemanželského dítěte, se do nezáviděníhodné sociální a životní situace, vedoucí až k zavraždění potomka (či potomků), mohla dostat rovněž žena vdaná. Před soud v anglickém Warwicku se v prosinci 1902 dostal poměrně kuriózní případ, v němž byla žena vdaná „jen na oko“, neboť její partner již jednu manželku měl. Devětadvacetiletá Mary Jane Worleyová, matka tří dětí, zavraždila 13. srpna 1902 v Erdingtonu svou osmnáctiměsíční dceru Florence Adu. Stejně jako ve výše uvedené kauze Anežky Boháčové, i zde bylo původním úmyslem obžalované usmrtit kromě dítěte (v tomto případě dokonce hned dvou dětí) i sebe samu, a ani v tomto případě nebyla nakonec sebevražda uskutečněna. Tentokrát však nikoliv z ženina vlastního rozhodnutí, nýbrž proto, že byla včas zachráněna a nestihla tento akt dokončit. Důvodem k takto radikálnímu činu byl duševní otřes, kterému byla Worleyová vystavena den před vraždou. Její otec, kterého obžalovaná velice milovala, byl nalezen mrtev v domě jistého Askewa, otce jejích nemanželských dětí. Ačkoliv se jednalo o jednoznačnou sebevraždu, Worleyová určila za viníka svého bývalého milence. S Askewem měla již od počátku roku 1902, kdy se ho rozhodla i s dětmi opustit, velmi napjaté vztahy. V červnu 1897 se za něj v Londýně provdala a následně spolu až do konce roku 1901 žili v Birminghamu. V lednu 1902 se však dozvěděla, že její manžel má kromě ní ještě jednu manželku, s níž byl ženatý již v době, kdy se oženil s Worleyovou. Hluboké antipatie vůči Askewovi pociťoval rovněž otec Mary Jane, jenž chtěl návštěvou u svého „zetě“ nejspíše vyřešit tíživou životní situaci své dcery. Když se Worleyová dozvěděla

---

on. Soud však její zmateční žádosti s ohledem na neověřitelnost jejích tvrzení zamítl. K popravě nicméně nakonec nedošlo, neboť byl trest změněn na „pouhé“ odnětí svobody. Více viz Františka Ulicová – vražda dítěte, 10. 2. 1903, Nový Jičín, ZAO, KSNJ, sign. Vr 14/03 (Vr 1255/2), kar. č. 28. Vhozením dítěte do řeky Moravy řešila svou složitou životní situaci nádenice Anna Opavská. Řeku Otavu pak pro utopení svého desetidenního nemanželského syna zvolila Marie Vlasatá. Více viz Anna Opavská – zločin vraždy prosté dítěte, MZA, KSUH, sign. Vr XII 949/18, kar. č. 408; Marie Vlasatá – zločin prosté vraždy, SOAPR, ŽTR, č. tr. 4948, kar. č. 86. Ze strachu ze ztráty střechy nad hlavou chtěla svému rok a půl starému synovi podríznout hrdlo břitvou Marie Kojková. Více viz Marie Kojková – zločin nedokonané vraždy dítěte, SOAPR, KSTP, sign. Vr XIII 10162/20, kar. č. 1457. Stejně jako v případě Kojkové, také v trestní kauze proti Marii Bourové nedošlo ke smrti dítěte pouhou šťastnou náhodou. Bourová svému zhruba ročnímu synovi zabadla během koupání jehlu do mozku a ten se následně začal topit. Důvodem byl strach z manžela, který syna (oprávněně) považoval za nevlastního. Více viz Marie Bourová – zločin nedokonané vraždy prosté na dítěti, SOAT, KSPI, sign. VR 211/10, kar. č. 323. Další případy vražd dětí viz Maria Spannbäuer – zločin vraždy dítěte (5letý syn, rána do hlavy), SOAT, KSPI, sign. Vr 192/18, kar. č. 298; Marie Mandlová – zločin prosté vraždy dítěte (4 týdenní syn, utopení), MZA, KSJ, sign. Tk X 1002/25, kar. č. 642; Anežka Gabrhelová – zločin vraždy dítěte (3,5 měsíců stará dcera, vyhladovění), MZA, KSUH, sign. Vr 209/04, kar. č. 348.

o smrti svého otce, odešla spolu se svými dvěma dětmi (nejmladší, kterému bylo pouhých pět měsíců, s sebou nevezala) z domu, kde pracovala. Neúnosnou situaci svou a svých dětí se rozhodla řešit smrtí ve vodním kanálu Birmingham a Fazeley, kde je však zpozoroval okolo třetí hodiny odpolední náhodný kolemjdoucí. Třebaže se mu podařilo z vody vytáhnout jak matku, tak děti, jednomu z nich, osmnáctiměsíční Florence, již nebylo pomoci. Na břehu byl posléze objeven klobouk obžalované, za jehož krepou byl založen dopis na rozloučenou. Podle periodika *The Birmingham Daily Mail*, které zveřejnilo souhrn celého případu ve svém výtisku z 6. prosince 1902, byl nalezený dopis povahy obzvlášť patetické. Z textu jasně vyplývalo přesvědčení Worleyové o tom, že jejího otce k sebevraždě dohnal její bývalý „manžel“. Kromě toho obsahoval informaci o pokusu o otravu dětí, o níž se měla Worleyová snažit již předchozího večera. Na základě těchto skutečností bylo dle vyšetřujícího soudce Parfitta zapotřebí zhodnotit psychický stav obžalované. Mary Jane byla na základě rozsudku z prosince 1902 odeslána do ústavu pro duševně choré kriminálníky v Broadmooru, odkud byla po pěti letech, 30. dubna 1918, propuštěna na svobodu.²⁶⁸

Způsobem obzvlášť krutým a děsivým byl usmrcen čtyři a půl roku starý, nemanželský syn šestadvacetileté výčepní z londýnské čtvrti Clapham Junction Ady Annie Williamsové. Dotyčná od roku 1908 udržovala intimní vztah s mužem jménem Harvey. Z jejich svazku se v roce 1909 narodil již zmíněný nemanželský syn John. Jeho otec na jeho výchovu nijak nepřispíval, třebaže ho o to Williamsová mnohokrát žádala. V lednu 1912 byla z důvodu nedostatečné péče o své dítě předvolána před soud. Tou dobou se již scházela s Williamsem, jemuž v dubnu 1912 porodila syna. V lednu 1913 stanula kvůli zanedbání péče o dítě opět před soudem. Protože jí však Williams nabídl manželství, bylo od dalšího šetření upuštěno. Ke sňatku došlo den poté na matričním

---

²⁶⁸ Více viz Mary Jane Worley – child murder, 6. 12. 1902, Warwick, NAK, HO 144/579/A63301. První pacientkou Broadmoorského ústavu pro choromyslné kriminálníky (*Broadmoor Criminal Lunatic Asylum*) byla 27. května 1863 přijatá žena, odsouzená za infanticidu. Podle poznámek tamních lékařů byl její nevyrovnaný duševní stav připisován vrozené a pokročilé sifylidě. První mužský pacient byla pak přijat 27. února 1864. Ústav se skládal z pěti bloků, čtyř pro muže a jednoho pro ženy a byl dokončen v roce 1868. Během první světové války jedna z budov sloužila jako vězení. Více viz PARTRIDGE, Ralph, *Broadmoor. A History of Criminal Lunacy and its Problems*, London 1953, s. 69–76, 96–99, 150–155. Otázkou šílenství v případech infanticidy, vražd dětí a obecně homicidy se zabýval spis *Mental Health: Legal and Medical Views of Insanity in Criminal Cases*, NAK, HO 144/21740. Srov. Borstal system – resolutions urging amendment of law, NAK, HO 144/1117/203366 a *Lunacy: Criminal Lunatics – type of cases to be sent to Broadmoor*, NAK, HO 45/10273/102331. Možné právní novely v případech trestů smrti popisovaly návrhy zákona o vraždě ve složce *Capital Punishment: Homicide Bill, 1914, to amend the law on Capital Punishment*, NAK, HO 45/11140.

úřadě. Již jako manželský se 13. dubna 1913 narodil další syn. Všechny tři děti byly nicméně většinu času v péči jiných lidí. Finanční situace manželů byla tou dobou velmi tíživá. Příčinou častých hádek, které nezřídka končily bitím či vyhozením Williamsově na ulici v tom, co měla právě na sobě, byl ženin nemanželský syn John, jehož Williams nazýval „bastardem“ a neustále se své ženě kvůli jeho existenci vysmíval. Navíc se sňatkem s Williamsovou zavázal, že bude na výchovu dítěte přispívat, což však činil jen velice nerad. Manželé se definitivně odcizili poté, co v srpnu 1913 zemřel ve věku čtyř měsíců jejich nejmladší syn. Již o měsíc později došlo k oficiální rozluce. Williams přestal na obě děti (své vlastní a „bastarda“ Johna) platit alimentární poplatky a mladá žena se tak ocitla v bezvýchodné situaci, kterou vyřešila vraždou svého nejstaršího syna. Jeho tělo bylo nalezeno v papírovém balíku, schovaném v hlavě postele, kde Williamsová spávala, za polštáři. Dítě bylo uškrceno cyklistickou maskou a v ústech mělo namačkáno kus lněného plátna. Nadměrný tlak byl vyvinut na levou bradavku, která byla poškrábaná. Obě nohy byly amputovány v kolenou a ohořelé zbytky končetin nalezeny v roštu kamen. Řezné rány v oblasti ramene rovněž naznačovaly, že byl učiněn pokus o amputaci paže. Centrální trestní soud v Londýně (*Central Criminal Court*) ženu za tento hrůzný čin odsoudil k trestu smrti. Protože však byla v době rozsudku opět těhotná (čtyři a půl měsíce), rozhodl se své rozhodnutí změnit na pět let vězení zostřené o nucené práce s přezkoumáním rozsudku po uplynutí dané doby.²⁶⁹

Za vraždu dítěte byla žena, usvědčená z takového zločinu, na základě britských a rakouských, respektive československých zákonů, automaticky odsouzena k trestu smrti. V praxi byla však poprava takové ženy provedena jen zcela výjimečně. Naopak se trest smrti po několika dnech po vynesení rozsudku obvykle změnil na doživotní vězení. Během té doby k soudu obvykle přicházelo množství žádostí o milost či

---

²⁶⁹ Ada Annie Williams – child murder, 15. 12. 1913, London, NAK, HO 144/19785. Za vraždy svých dvou dětí byla k trestu smrti odsouzena Sarah Harden. Více viz Sarah Harden – murder of children, NAK, PCOM 8/372. Smrt ve studni, kam je jejich matky vhodily, našly děti v případech Dory Edith Scottové a Mary Ann Nashové. Více viz Dora Edith Scott – child murder, NAK, HO 144/3434; Mary Ann Nash – child murder, NAK, HO 144/7056. Vhozením do řeky utopila svou osmnáctiměsíční dceru Ada Elizabeth Waslowská. Stejný způsob vraždy zvolily rovněž Mary Trueová, Ethel Stevsová a Ellen Jonesová. Více viz Ada Elizabeth Waslowski – child murder, NAK, PCOM 8/382; Mary True – child murder, NAK, HO 144/10677; Ethel Stevens – child murder, NAK, PCOM 8/414; Ellen Jones – child murder, NAK, HO 144/3598. Další vraždy dětí (nespadající do kategorie infanticidy) viz Mary Elizabeth Roberts – child murder (5 years), NAK, HO 144/3169; Elizabeth Baker – child murder (10 months), NAK, HO 144/3432; Maud Grime – child murder (2 years), NAK, HO 144/19794; Ada Gainey – child murder (2 months), NAK, HO 144/3451.

zmírnění trestu, a to jak od rodinných příslušníků odsouzené či jí samotné, tak rovněž z oficiálních míst. Ani tím však většinou případ nekončil, nýbrž se trestní sazba dále snižovala, či byla po určité době strávené ve vězení či jiném nápravném zařízení trestankyni udělena milost; císařská, královská či prezidentská.²⁷⁰ Ve Velké Británii navíc v řadě procesů docházelo již od počátku k sympatizování poroty s obžalovanou, a to především, vykazoval-li charakter případu či projev obžalované před soudem známky submisivního ženského chování. Takové případy se netýkaly jen vražd dětí, ale obecně činů páchaných na nejbližších příbuzných, manželech či milencích.²⁷¹

Podmínečně propuštěna, v tomto případě na základě královské milosti Jiřího V., byla 18. dubna 1923 po uplynutí čtyř let od vynesení rozsudku pětadvacetiletá Ada Gainey. Soud v Gloucesteru ji za trestný čin vraždy dítěte v lednu 1919 odsoudil k trestu smrti, poté však své rozhodnutí přehodnotil na doživotní vězení. O průběhu soudního řízení informoval 1. února 1919 deník *Gloucestershire Chronicle* následovně: „*Ada Gaineyová (21), služebná, svobodná matka, byla obviněna z úmyslné vraždy své dvouměsíční dcery, Lilian Mary Gayneyové, k níž došlo 11. listopadu v Pucklechurch. Žalobcem v případě je pan S. C. R. Bosanquet a obhajoby obžalované se ujal pan R. H. Somerset. Pan Bosanquet nastínil případ a dodal, že obžalovaná porodila v chudobinci v Keynshamu zdravé dítě. V pátek 8. listopadu byla z útulku propuštěna, přičemž tvrdila, že půjde i s dítětem do domu Armády spásy v Bristolu. Dítě bylo dostatečně oblečené. Poté, co opustila chudobinec, zastavila se obžalovaná v domě paní Priceové na Staple Hillu s dotazem, zda by si k sobě dotyčná dítě nevzala, zatímco ona bude hledat zaměstnání, a paní Priceová souhlasila, že po dobu dvou týdnů tak učiní. Obžalovaná poté i s dítětem odešla k paní Nealeové, k níž měla stejnou prosbu, ale protože ta se právě nacházela ve stavu hmotné nouze, nemohla pro Gaineyovou nic udělat. Ta se následně uchýlila k domu své švagrové Mary Gaineyové, žijící ve Westonu a žádala ji o vstup. Po zhruba hodinovém čekání přede dveřmi domu se obžalovaná vydala směrem ke statku, přičemž vzala svou dceru s sebou. Znovu byla spatřena, avšak již bez dítěte, v domě paní Crossové v Mangotsfield. Na dotaz, co s dítětem udělala, odpověděla, že zemřelo na chřipku a je pochováno v Kingswoodu. Toto tvrzení se*

---

²⁷⁰ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 602. Velmi zdařilé medailonky ženských vražedkyň v období první republiky, které byly před trestem smrti uchráněny prezidentskou milostí, vytvořil český vojenský historik Ivo Pejčoch. Kromě popisu samotné trestní kauzy nahlédl autor rovněž do „zákulisí“ a přiblížil čtenáři životní příběhy oněch deviantních žen. Více viz PEJČOCH.

²⁷¹ BALLINGER, s. 1–10. Srov. LLOYD, Ann, *Doubly Deviant, Doubly Damned*, London 1995, s. 56–57.

*ukázalo býti nepravdivým, neboť mrtvola dítěte byla 9. listopadu nalezena v šachtě s vodou. Lékař pak soudu sdělil, že smrt nenastala v důsledku utopení v klasickém slova smyslu, neboť plíce dítěte nebyly naplněny vodou, nýbrž synkopou či srdečním selháním způsobeným náhlým ponořením do studené vody.*²⁷²

Jak již bylo řečeno, vraždy dětí lze klasifikovat do dvou kategorií dle pohnutek, které ženu k jejímu spáchání vedly, a do značné míry také na základě věku obětí. Případy usmrcení z nenávisti, případně jako odplaty za svéhlavost či nezvladatelnost dítěte, byly méně časté a primárně se vyskytovaly u dětí starších. Poměrně výjimečný je proto případ Marie Bačákové, svobodné matky čtyřleté Magdaleny, která svou nemanželskou dceru 10. června 1924 strčila do potoka, protékajícího loukou nedaleko železniční stanice ve Studénce. Tam také utonulé dítě druhý den v podvečer objevili dva školáci ze Studénky, Ema Tremlová a Rudolf Vilert, kteří svůj nález oznámili kolemjdoucímu Josefu Pastuškovi, zámečníkovi z Butovic, který mrtvolku dítěte vytáhl z vody. Motiv trestného činu byl zprvu nejasný. Teprve podrobná výpověď obžalované a několika svědků pomohly objasnit skutkovou podstatu trestného činu. Bačákové se Magdalena narodila 17. července 1920. Otec dítěte Pavel Markusel se o dceru nikdy nezajímal. Tu do jejích dvou let vychovávala matka obžalované, zatímco ta pracovala jako nádenice. Po smrti matky předala dítě do péče své tetě Pavlíně Maralíkové ze Závěšic. Mezitím nastoupila v říjnu 1923 do služby k manželům Mužinovým, žijícím v Moravské Ostravě. Mužinová koupila dítěti několik kusů oblečení a nařídila Bačákové, aby dítě přivezla do Ostravy. To bylo velice zanedbané, špinavé, krátkozraké, nemluvílo a mělo jednu nohu kratší. Navíc se u něj projevoval počátek „škroflí“.²⁷³ Všechny tyto skutečnosti velice nelibě nesl hospodář Mužin, který byl s dítětem ustavičně nespokojen a nešetřil vůči němu pohrdáním a nadávkami. Mužinová se proto domluvila se svou sestrou, která si dítě vzala k sobě, ale již po dvou týdnech změnila názor a dítě tak putovalo k dalšímu opatrovníkovi, paní Hejdové z Moravské Ostravy, která se sama nabídla o dítě postarat (Bačáková jí platila osmdesát korun

---

²⁷² Více viz Ada Gainey – child murder, 1. 2. 1919, Gloucester, NAK, HO 144/3451.

²⁷³ „Škrofle“, případně „krtice“, je lidový výraz pro skrofulózu neboli zánětlivé zduření podkožních mízních uzlin, a to nejčastěji v oblasti krku, vedoucí k tvorbě abscesů, které se mohou provalit na kůži, vypadají jako velké nebolestivé podkožní boule plné hnisu a mohou krk viditelně deformovat. Jedná se o krční formu tuberkulózy. Děti takto postižené byly kvůli svému nevábnému vzhledu (boule se často vyskytovaly rovněž v obličeji, a pokud došlo k jejich ruptuře, vytékal z nich hnis) často vystaveny pohrdání a odporu okolí. Více viz LINHARTOVÁ, Věra, *Prof. MUDr. František Hamza – lékař a pedagog*. In: *Universitas-revue Masarykovy univerzity* 41, 2008, 4, s. 3–4.

měsíčně). I ta se však po dvou měsících rozmyslela. Magdalena a Bačáková pak od konce dubna znovu společně bydlely u Mužinů, kde však holčička byla i nadále vystavována nenávisným útokům pána domu, vyhrožujícího že ji i matku vyhodí na ulici. Bačáková tak byla znovu nucena najít pro svou dceru nové útočiště. Tím se měl stát Štramberk, kde žila šedesátiletá teta Bačáková. Ta však naneštěstí trpěla silným revmatismem a prakticky nemohla chodit. Při zpáteční cestě vlakem se z nádraží ve Studénce, kde čekala na vlak do Ostravy, který měl však přijet až za dvě hodiny, vydala i s dítětem na procházku na nedalekou louku, kde tekla i potok. Zatímco rozjímala nad svou zoufalou situací, posadila dceru, kterou předtím svlékla do spodního prádla, na vymletý břeh potoka a odešla trhat luční kvítí. Jak obžalovaná sama doznala, doufala, že dítě spadne samovolně do vody. Protože se tak nestalo a děvčátko propuklo v pláč, Bačáková se k němu vrátila a do vody ho strčila. Když si uvědomila hrůznost svého činu, pokoušela se prý dítě vytáhnout, což se jí nepodařilo. Tato výpověď obžalované však vyvolávala mylný dojem o jejím pozitivním vztahu k dceři. Tuto představu značně narušilo svědectví Libuše Mužinové, která prohlásila, následující: „*Po celou dobu, a sice prvních čtrnáct dní, když bylo u nás dítě počátkem roku 1924 a pak v dubnu, květnu a červnu, pozorovala jsem, že obviněná Marie Bačková nemá svoje dítě ráda, neboť skrz malichernosti jej bila, žďuchala a můj muž jednou zjistil, že Bačáková bila svoji dceru do obličeje.*“²⁷⁴ Z trestního šetření tak vyplynulo, že motivem vraždy nebyla primárně hmotná nouze či neutěšená životní situace (třebaže i ta v některých aspektech případu figurovala), nýbrž averze matky vůči vlastnímu dítěti.²⁷⁵

Ze zášti nicméně většinou vraždily ženy, které byly nevlastními matkami obětí. Kauza tohoto typu, která ovšem díky skutečnosti, že oběti Magdaleně Markové bylo již 23 let, neodpovídala charakteru dětských vražd, se odehrála v srpnu 1912 v Loučimi. Protože se však jednalo o nevlastní matku (útočníka) a dceru (oběť), byl případ do této kategorie přesto zařazen. Růžena Marková, nevlastní matka Magdaleny, přidávala děvčeti opakovaně do jídla jed otrušík,²⁷⁶ což vedlo k její smrti 24. srpna 1912. Delikt byl o to děsivější, že kromě nevlastní dcery se stejným způsobem pokoušela otrávit i svého manžela Václava Marka. V tomto případě však zůstalo pouze u pokusu o vraždu. Rozsudek, na němž je zajímavá skutečnost, že obžalovaná byla uznána vinnou za zločin

²⁷⁴ Více viz Marie Bačáková – vražda dítěte, 21. 6. 1924, Moravská Ostrava; Opava, ZAO, KSO, sign. Vř 768/24, kar. č. 405.

²⁷⁵ Vzhledem k tomu, že spis byl zařazen mezi zločiny a přečiny pozastavené, nedisponuje naneštěstí rozsudkem.

²⁷⁶ Starší výraz pro arsenik neboli oxid arsenitý (As₄O₆).

úkladné vraždy, nikoliv však z pokusu o vraždu, zněl trest smrti provazem. Velmi hodnotným dokumentem je ve spisu zejména lékařský nález a posudek o duševní činnosti vyslychané, který detailně popisuje vztah Markové k jejímu manželovi a nevlastní dceři. Podle vlastních slov Markové byla Magdalena velmi problémové děvče, které často kradlo a používalo vůči své maceše nevybíravá slova. O mnoho lepší nebyl ani vztah Markové s jejím mužem (byla jeho v pořadí již třetí manželkou), který byl mnohdy velice násilnický a hrubý. Údajně ji prý i během těhotenství (měli spolu šestiletou dceru) bil. Růžena se proto svou zoufalou životní situací rozhodla řešit radikálním způsobem. Proti rozsudku trestu smrti podala obžalovaná prostřednictvím svého advokáta zmatečnickou stížnost, které bylo po několika odkladech vyhověno a trest následně snížen na 15 let vězení. Marková byla v dubnu 1923 po odpykání deseti let trestu podmíněčně propuštěna na svobodu.²⁷⁷

Pouze ve zcela výjimečných případech se ženy uchýlovaly k vraždám zcela cizích dětí. Kauza tohoto typu se odehrála v červenci 1911, kdy teprve šestnáctiletá Mary Rowarthová stanula před soudem v Maidstone v anglickém Kentu za zločin pokusu o vraždu kojence, starého deset týdnů, jehož měla jako chůva na starosti. Rozsudkem bylo uvěznění v délce jednoho roku. Kvůli své nezletilosti však nebyla dívka poslána do klasické ženské věznice, nýbrž umístěna v Domově svaté Faith v Maidstone. Mary byla jediným dítětem svých rodičů, přičemž její otec byl dlouholetým zaměstnancem železnice, konkrétně South Eastern Railway Company. Ve věku přibližně 2–3 let měla utrpět nešťastný pád, při němž si pořezala hlavu a od té doby trpěla periodickými a silnými bolestmi hlavy. Během těchto záchvatů byla vysoce neurotická, byla stížena depresemi a přeludy. Byly to právě halucinace, kterými měla údajně trpět v době spáchání trestného činu, což předpokládal i lékař, povoláný k ošetření zraněného dítěte. Proto měl v úmyslu dívku prohlásit dívku za nesvéprávnou a šílenou. Než však mohl k podobnému kroku přistoupit, byla Mary zatčena policií a stanula před soudem.²⁷⁸

---

²⁷⁷ Více viz Růžena Marková – vražda dítěte, 25. 11. 1912, Plzeň, SOAP, KSP, sign. Vr 782/12, kar. č. 53. Anna Koubková, nevlastní matka tříletého Emanuela svého syna usmrtila tak, že s ním silou praštila o blížně neurčený těžký a tvrdý předmět. Více viz Anna Koubková – zločin prosté vraždy syna SOAP, KSP, sign. Vr 149/15, kar. č. 62. Případ stejného typu se podařilo nalézt rovněž v londýnském archivu. Anne Smithová opakovaně uhodila svou dvouletou nevlastní dceru přes hlavu násadou od koštěte. Krvácení do mozku bylo pro holčičku smrtelné. Více viz Annie Smith – child murder, NAK, HO 144/3329.

²⁷⁸ Mary Rowarth – child murder, 17. 8. 1911, Maidstone, NAK, HO 144/1152/211337.

V lednu 1903 byly Centrálním trestním soudem (*Central Criminal Court*) v Londýně odsouzeny k trestu smrti za zabití novorozence zdravotní sestry Annie Waltersová a Amelia Sachová. K vraždě došlo v ulici Claymore Road v londýnské čtvrti Morden, kde měla obviněná Sachová dům. Matkou zavražděného novorozence byla Adda Galleyová. Ta v domě 15. listopadu 1902 porodila dceru, kterou se, se souhlasem jejího otce, rozhodla dát k adopci. Claymore House byl totiž využíván jako provizorní porodnice, kam se uchylovaly před svým slehnutím ženy, které chtěly dát dítě po jeho narození k osvojení. V protokolech z výslechů jsou uvedeny finanční částky ve výši deset, dvanáct, patnáct a třicet liber, představující obnosy, jež měly matky za pomoc při porodu, následnou péči a zařízení adoptce zaplatit. Soud přirovnal praktiky obžalovaných k „provozování velkoobchodu“, což potvrzují i slova jedné ze zde porodivších matek, která byla údajně během doby, po kterou se zotavovala po porodu, svědkem osmi případů adoptce. Současně bylo během domovní prohlídky nalezeno více než tři sta kusů dětského oblečení. Se svými budoucími klientkami, které si o nabídce mohly přečíst v novinách, komunikovaly Sachová a Waltersová většinou prostřednictvím telegramů. K zavraždění dcery Addy Galleyové pak došlo mezi 16. a 18. listopadem 1902 po podání chlorodynu. Předpokládalo se, že dítě zklidní, měl však pro něj fatální následky. Dle soudního lékaře nastala smrt důsledkem zadušení po podání nadměrného množství tohoto léku. Sachová, nesoucí v náručí jakýsi látkový uzlík, byla 18. listopadu zpozorována detektivem, který měl hlídku u domu Waltersové (již předtím na obžalované přišlo několik udání). Jak se ukázalo, jednalo se o mrtvolu dítěte Addy Galleyové, pečlivě zabalenou v zavinoваčkách. Sachová podíl na smrti dítěte ihned popřela s tím, že novorozenci dala pouze dvě kapky chlorodynu (stejně množství, jaké sama běžně užívala) a dodala, že se nikdy nedopustila na žádném dítěti zločinu vraždy. Její prohlášení však bylo lživé, neboť několik dní před tím, než v Claymore House porodila Galleyové, zmizelo jiné dítě, tentokrát syn Rosiny Pardoeové, jenž přišel na svět 12. listopadu 1902. O dva dny později dítě zmizelo. Protože šlo o vícenásobnou vraždu, na kterou navíc bylo pohlíženo jako na usmrcení ze zjištěných důvodů a k níž se navíc přidalo mnoho jiných přitěžujících okolností, nepůsobí rozsudek o trestu smrti pro obě ženy nikterak překvapivě. K popravě obou žen došlo v londýnské věznici Holloway 3. února 1903.²⁷⁹

---

²⁷⁹ Více viz Amelia Sack, Annie Walters – child murder, London, NAK, HO 144/690/104226.

Oběťmi ženských vražd nebyly pochopitelně pouze děti. Poměrně časté byly rovněž případy usmrcení manželů či milenců, k nimž ženy obvykle zavedly motivy jako dysfunkční manželství, neuspokojivé rodinné poměry, neshody kvůli povinnostem v domácnosti, majetkové spory – v rodinách nižších sociálních tříd byl manžel sice živitelem rodiny, avšak manželka její správkyní, odpovědnou za rodinný rozpočet – vzájemná averze, rozluka, bigamie, nevěra,²⁸⁰ rozvod či domácí násilí. Manželé byli často alkoholici a tyraní, kteří se projevovali agresivně nejen vůči svým ženám, ale často také bili své potomky. Výše naznačené důvody těchto vražd byly logicky oboustranně uplatnitelné. Žena se mohla stát jak pachatelkou trestného činu, tak jeho obětí.²⁸¹

Případy tohoto typu měly kromě výše zmíněných specifik rovněž další nedocenitelnou vlastnost. Prostřednictvím výslechu obviněných a výpovědí svědků poskytovaly jedinečnou příležitost nahlédnout do jinak striktně soukromé sféry partnerského a rodinného soužití. Trestní sazba za vraždu partnera se nijak nelišila od sazby za usmrcení dítěte, v obou případech šlo o trest smrti. Třebaže se jednalo o nepatrně odlišný typ vraždy, a to především z hlediska skutkové podstaty, řešily se společně v rámci stejných paragrafů.

Motivem vraždy v případě osmačtyřicetileté Františky Kuklíkové, chalupnice z Křížova, byly dlouhodobé špatné vztahy mezi ní a manželem, s nímž měla dvě děti, desetileté a dvanáctileté. Obviněná se doznala, že dne 12. února 1906 dopoledne uvařila svému muži Petru Kuklíkovi polévku z mouky, do níž, údajně na jeho vlastní žádost, přisypala špetku utrejchu (arsenu).²⁸² O účincích arsenu měla jisté povědomí z domu

---

²⁸⁰ Právě mimomanželské styky byly motivem v trestních spisech Ellen Jonesové, Elsie Florence Yeldhamové a Elizabeth Perryové. Kromě skutkové podstaty byl ve všech třech deliktech další společný jmenovatel – obětí byla jiná žena. Jonesová zabila ze žárlivosti milenku svého muže a Yeldhamová pro změnu manželku svého milence. Čtyři měsíce těhotnou druhou přítelkyni svého partnera pak usmrtila Perryová. Více viz Ellen Jones – murder of her husband's mistress, NAK, PCOM 8/376; Elsie Florence Yeldham – murder of her lover's wife, NAK, PCOM 8/370; Elizabeth Perry – murder of the four months pregnant rival, NAK, NAK, HO 144/4193.

²⁸¹ EMSLEY, Clive, *Hard Men. The English and Violence since 1750*, London, New York 2005, s. 59. Srov. LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 599. Žena vystupovala rovněž jako spolupachatelka vraždy. Viz Karol, Marie a Albína Nieglovi – zločin podílnictví na vraždě, SOAT, KSPI, sign. Vr 248/14, kar. č. 293.

²⁸² Velice podobné provedení trestného činu lze nalézt v případě Anny Kedroňové z Vigantic na Zlínsku, která tímto způsobem zavraždila svého manžela Josefa Kedroně. Motivem i zde byly, jako u tolika jiných případů vražd mezi partnery, zhoršené vzájemné vztahy. V případě manželů Kedroňových k manželské krizi došlo již záhy po svatbě, a to především kvůli Anniným záletům. Anna totiž před svatbou s Kedroněm, do které ji nutili rodiče, udržovala intimní vztah s Janem Mikundou, jehož si také chtěla

svých rodičů, kde byl využíván jako prostředek k hubení škůdců, nicméně prý netušila, že jed může mít rovněž fatální následky pro člověka. Manžel ji o přidání této toxické látky požádal, neboť doufal, že mu to pomůže ulevit od silné bolesti na prsou, kterou několik posledních dní pociťoval. Svědecké výpovědi se nicméně s touto verzí příběhu značně rozcházel. C. k. četnický závodčí Antonín Wirt, který po pitvě Petra Kuklíka dostal příkaz zatknout a předvést před soud jeho ženu, uvedl, že dotyčná se mu, aniž by na ni vyvíjel sebemenší nátlak, přiznala, že svému manželovi jed podala sama. Současně se doznala, že otcem syna, který se narodil před zhruba čtyřmi lety a dožil se pouze šesti měsíců života, byl její vlastní otec František Vácovský (sdílející s dcerou a zetěm společnou domácnost), čímž potvrdila zkazky, které o ní po vsi kolovaly. Vácovský se k incestu také přiznal, čímž se stal rovněž důvodně podezřelý z vraždy svého zetě. Tento předpoklad se však ukázal jako mylný a před soudem za vraždu tak stanula pouze jeho dcera Františka. Silně narušené poměry v rodině a příliš důvěrný vztah mezi Kuklíkovou a jejím otcem pak dosvědčil i švagr obviněné Josef Kuklík, kterému si prý jeho bratr několikrát stěžoval, že „*ho žena nechá trpěti hladu, a že jeho žena má radši starého Vácovského, než jeho*“.²⁸³

---

vzít. Protože byl však zcela nemajetný, byl jí vnucen perspektivnější ženich. Časté nevěry jeho ženy přivedly Kedroně k alkoholismu. Den před smrtí, která nastala v důsledku otravy arsenem, jenž mu Anna přimíchala do pití, si Kedroň manželce stěžoval na silnou bolest hlavy, kterou brzy nato následovalo úporné zvracení. Žena následně zavolala lékaře, který však dorazil pozdě. O případ záhadného úmrtí Josefa Kedroně se četnictvo začalo zajímat záhy poté, co se po Viganticích roznesla zpráva, že Anna krátce před manželovou smrtí navštívila jistého Antonína Černocho, od něhož si koupila jed na krysy ve formě prášku. Současně si chtěla co nejdříve po manželově skonu nechat vystavit úmrtní list a již na druhý den mu vystrojit pohřeb, jakoby měla strach, že by bližším zkoumáním mrtvolky mohly být odhaleny nové skutečnosti. Více viz Anna Kedroňová – úkladná vražda manžela, 20. 11. 1905, Nový Jičín, ZAO, KSNJ, sign. Vr 791/05 (1038/5), kar. č. 286. Společně s milencem zavraždila manžela Marie Zrůstová. Více viz Marie Zrůstová, Josef Myška – zločin úkladné vraždy, SOAZ, KSCH, sign. Vr 274/3, kar. č. 605. Poměrně neobvyklou kombinací loupežné vraždy a vraždy manžela byl případ Marie Hambergerové, která svého chotě, domkáře, několikrát střelila revolverem a odcizila dvě peněženky s přibližně jedenácti korunami. Více viz Marie Hambergrová – zločin vraždy manžela, SOAT, KSPI, sign. Tk 256/26, kar. č. 413. Britské vražedkyně používající arsenik viz NAGY, Victoria M., *Nineteenth-Century Female Poisoners. Three English Women Who Used Arsenic to Kill*, New York 2015.

²⁸³ Více viz Františka Kuklíková – úkladná vražda manžela, 15. 2. 1906, Tábor, SOAT, KST, sign. Vr 71/6, kar. č. 466. Zatímco v případě Františky Kuklíkové nebyl její milenec (vlastní otec) uznán spoluviníkem na vraždě manžela, v trestní kauze proti devětadvacetileté Edith Thompsonové, kterou Centrální trestní soud (*Central Criminal Court*) v Londýně 3. ledna 1923 odsoudil k smrti, tomu tak bylo. Jejím milenci Fredericku Bywatersovi byl vyměřen shodný trest. Obě popravy byly provedeny 9. ledna 1923. V případě Edith ve věznici Holloway, zatímco trest smrti provazem čekal na Frederika ve věznici v Pentonville. Vražda manžela obžalované, Percyho Thompsona, se odehrála 4. října 1922 v Ilfordu. List *Daily Mail* přinesl 10. ledna 1923 velice podrobnou zprávu o průběhu poprav Thompsonové a Bywaterse

Podobně jako v předchozí kauze, i v případě Emily Swannové, matky jedenácti dětí (z nichž však bylo naživu pouze šest) z Wombwellu v jižním Yorkshiru, byly hlavním motivem vraždy napjaté vztahy v rodině, a to především vlivem mužovy násilnické povahy a alkoholismu a manželčiny nevěry. V tomto bodě se obě kauzy z hlediska skutkové podstaty od sebe nepatrně odlišují. V trestním deliktu Františky Kuklíkové byla agresorem v rodině žena, udržující navíc incestní vztah se svým otcem, čímž se z jejího manžela stala v jistém smyslu „obětí“ dávno předtím, než mu manželka začala aktivně usilovat o život. Naproti tomu Emily Swannová byla další z mnoha žen uvězněných v dysfunkčním manželství s alkoholikem a násilníkem, hledající únik před realitou v náručí jiného muže. Zásadní odchylku mezi kauzami nicméně představovala samotná osoba pachatele, jíž v tomto případě nebyla nevěrná manželka, ale její milenec John Gallagher, který 6. června 1903 surově zbil Williama Swanna, jenž na následky vnitřních zranění zemřel. Útok se měl odehrát nedlouho poté, co Swann manželku uhodil do tváře a ta v šoku svěřila Gallagherovi, co jí manžel provedl. Rozčilený Gallagher následně vstoupil do domu Swannových a Williama napadl. Kromě pěstí použil železný pohrabáč, který byl později nalezen vedle Williamovy mrtvolky. Emily, která celé situaci přihlížela a Gallaghera ještě povzbuzovala, těžce poraněného manžela poté, co její milenec chvatně opustil místo činu, opřela o kredenc a také odešla z domu. V trestním řízení pak figurovala jako spolupachatelka vraždy. Souzen byl rovněž Gallagher, jehož se podařilo vypátrat necelý měsíc po vraždě. Z prosby o královskou

---

a neubráníl se ani jejich srovnání z hlediska účasti. Před červenošedou budovou věznice Holloway čekalo na smrt Thompsonové na čtyři tisíce lidí. O několik mil dále, v Pentonville, čítal pak dav kolem pěti tisíc lidí. Více viz Edith Thompson – compliance in the murder of her husband, 9. 1. 1923, London, PCOM 8/436. Kuriózní situace, kdy byl (podobně jako v kauze Františky Kuklíkové) milencem oběti či útočníka někdo z rodiny, se týkala rovněž spisu Kateřiny Vondráškové, obviněné z otravy manžela arsenikem, který mu měla přimíchat do kávy. Mlynář Vondrášek, věčně na mizině a zadlužený, svou manželku často byl a vyhrožoval jí smrtí. Nadto měl poměr a nemanželskou dceru se svou švagrovou Annou Čejkovou, sestrou obviněné, žijící s nimi ve společné domácnosti. Čejková vypověděla, že Vondrášek opakovaně ohrožoval také ji a byl striktně proti tomu, aby se vdala a z mlýna odstěhovala. Motivem Vondráškové měla být však žárlivost nikoliv na vlastní sestru, ale manželovu další milenku. Primárně šlo nicméně především o dlouhodobě napjaté vztahy mezi manželi. Více viz Kateřina Vondrášková – zločin úkladné vraždy manžela, SOAT, KSPI, sign. Vr 412/17, kar. č. 297. Domácí násilí přivedlo k otravě manžela utrejemem (jiný název pro arsen) pětačtyřicetiletou Annu Kovářovou. Více viz Anna Kovářová – zločin vraždy úkladné, SOAZ, KSCH, sign. Tk 1181/25, kar. č. 1740. Stejný motiv měla Růžena Skokanová, která svého násilnického manžela opakovaně uhodila do hlavy topůrkem od sekery. Více viz Růžena Skokanová – vražda manžela, SOAL, KSL, sign. Vr 2728/22 (A 176/23), kar. č. 547. Krátce poté, co ji surově zbil, udeřila opakovaně několika železnými tyčemi svého manžela do hlavy Marie Vrublová. Více viz Marie Vrublová – zločin vraždy prosté manžela, ZAO, KSMO, sign. Vr 545/23 (Čč 932/23), kar. č. 152.

milost, kterou děti obžalované Swannové (nejmladšímu synovi bylo pouhých sedm let) po jejím odsouzení k trestu smrti poslali k soudu v Leedsu, jenž rozsudek 9. prosince 1903 vynesl, je patrné, jak zoufalá Swannová v manželství byla. Třebaže Swann, živící se jako sklenář, vydělával v zaměstnání poměrně dost peněz, utratil většinu z nich za alkohol či je jinak prohýřil. Ačkoliv soudní dvůr v Leedsu obdržel hned několik petic a žádostí o milost, byla Swannová 29. prosince 1903 popravena. Následně, jak velel zákon, bylo tělo ohledáno vězeňským chirurgem Johnem Escleyem. Informace o popravě Gallaghery se v trestním spisu nenachází, je však vysoce pravděpodobné, že k ní došlo buď ve stejný den, tedy 29. prosince, nebo nedlouho poté.²⁸⁴

Ránou z revolveru skončil život bývalého gymnazijního profesora, devětašedesátiletého Vojtěcha Lepešky, kterého 6. září 1927 zastřelila ve společném bytě v Tylově ulici v Písku jeho manželka Marie. Lepešková se ještě téhož dne dostavila na tamní četnickou policejní stanici, kde se ke spáchání trestného činu sama přiznala. Až na nepatrné rozechvění nevykazovala dotyčná žádné známky duševního otřesu, neboť svoji výpověď zopakovala. Na místo činu se vypravil vrchní strážmistr Čefelín, který konstatoval, že se její vyjádření zakládá na pravdě. Mrtvola muže měla v zadní části lebky otvor po ráně z bezprostřední blízkosti, což také zadržená Lepešková potvrdila. Rovněž prohlásila, že svého manžela zavraždila za plného vědomí, načež byla odevzdána do věznice v Písku. Jak sama udala, důvodem ke spáchání vraždy byla bezvýchodnost situace, v jaké se svým manželem nacházela. Již před svatbou, k níž došlo 8. února 1910, navázala s Lepeškou intimní vztah, a proto se dcera Marie narodila pouhé tři měsíce po svatbě. Paradoxně bylo právě narození potomka příčinou hádek, které se táhly po celou dobu jejich sedmnáctiletého manželství. Lepeška totiž pojal podezření, zda je dítě skutečně jeho. Protože si z tohoto důvodu nedokázal k dceři vytvořit vztah, byla Lepešková na manželovo naléhání nucena dítě po prvním roce jeho života odvést k příbuzným. Dcera se vrátila domů až ve svých dvanácti letech, v roce 1922, čímž se spory mezi manžely opět vystupňovaly, aby nakonec v září 1926 vyvrcholily žádostí o rozvod. Impulsem k zavraždění manžela se pak pro Lepeškovou staly výhrůžky, směřované právě k již tak těžce zkoušené dceři Marii. Rozsudek trestu smrti provazem byl vynesena Krajským soudem v Písku 29. dubna 1928. Po podání

---

²⁸⁴ Více viz Emily Swann – murder of her husband, Leeds, NAK, HO 144/736/113887. Obzvlášť krutý způsob smrti zvolila pro svého druha Fanny Gilliganová. Muže, který ji chtěl opustit, polila tekutým parafinem a poté zapálila. Více viz Fanny Gilligan – murder of her mate, NAK, HO 144/5499. Obdobně násilnou smrt, tentokrát mnohačetnými bodnými ranami, svému manželovi způsobila Caroline Swiftová. Více viz Caroline Swift – murder of her husband, NAK, HO 144/8812.

několika zmatečných stížností, které však byly zamítnuty, byla Lepeškové udělena prezidentská milost, která trest zmírnila na dvacet let odnětí svobody.²⁸⁵

Velmi obsáhlá trestní složka případu disponuje značným množstvím dokumentů, přinášejících velmi zajímavé srovnání rodinného a společenského života určité osoby či osob. Studium úmrtních oznámení v tisku a rovněž zvláštního parte vytvořeného v upomínku na zesnulého bývalými Lepeškovými kolegy z píseckého gymnázia, si lze vytvořit poměrně ucelenou představu o názoru tamní veřejnosti na Lepeškovu osobu. Zavražděný byl svým okolím vnímán jako muž veskrze služný, silně morálně založený, přátelský a coby učitel velmi inspirativní: „*Životní škola těžké práce, která byla mu údělem od dětství, naučila jej neúnavné a vzorné svědomitosti, takže byl vždy živým příkladem svým nesčetným žákům. Vynikaje pak všestranným vzděláním, jež neustále doplňoval z nejnovějších i cizojazyčných pramenů, byl ozdobou našeho sboru, jenž mu zachová navždy vděčnost za družné chvíle kollegiality, za příkladnou lásku ku přírodě a za vroucí národní citění, jímž se netajil ani v dobách útisku.*“²⁸⁶ Rodinný život Lepešky, odehrávající se za zavřenými dveřmi, nicméně již tak příkladný nebyl. Kromě výše zmíněné nesnášenlivosti k dceři a postupně se zhoršujícímu vztahu s manželkou, měl údajně udržovat mimomanželský poměr s Marií Fárovou, dcerou své neteře. O své choti pak mezi rodinou a nejbližšími přáteli hovořil jako o „všeho schopné“. Případ jasně dokládá, jak složité mnohdy pro kriminalisty bylo nejen vyšetření vraždy samotné, ale rovněž objasnění jejího motivu. Dvojnásobně to pak platilo u trestních kauz, kterých byla majoritní většina, v nichž docházelo vlivem rozcházejících se informací k desinterpretacím.

Vražda mezi partnery se zpravidla odehrávala v afektu, mohlo k ní však také dojít neúmyslně. Jednání v silném duševním pohnutí a návalu prudké zlosti se pak stávalo polehčující okolností při vedeném trestním procesu.²⁸⁷

---

²⁸⁵ Více viz Marie Lepešková - vražda manžela, 7. 9. 1927, Písek, SOAT, KSPI, sign. Tk 805/27, kar. č. 418.

²⁸⁶ Tamtéž (smuteční oznámení sepsané profesorským sborem státního gymnázia v Písku), 8. 9. 1927.

²⁸⁷ Existovalo však také nemalé množství trestních kauz, týkajících se „pouhého“ ublížení na zdraví či těle. Motivы byly stejně jako v případech dokonaných vražd různorodé. Napadení jiné ženy-sokyně ze žárlivosti byly obsahem trestních spisů viz Juliana Löweová – ublížení na zdraví, SOAL, KSL, sign. Vr 1943/21 (A 164/22), kar. č. 538; Emilie Ivanovová – ublížení na těle, SOAL, KSL, sign. Vr 589/22 (A 826/22), kar. č. 542; Josefa Brunová – přestupek proti bezpečnosti těla, SOAZ, KSHK, sign. Vr 690/5, kar. č. 520. Aktem zoufalství byl čin Anny Novotné, která svému ženatému milenci, jenž měl v úmyslu ji opustit, potřísnila obličej vitriolem. Ze stejných důvodů smrtelně zranila svého milence Catherine Thorpeová. Více viz Anna Novotná – zločin těžkého poškození na těle, SOAZ, KSCH, sign. Tk 214/24,

Výše uvedené případy vražd mezi partnery se týkaly jak žen, tak mužů, kteří se tímto způsobem mnohdy pokoušeli o určité sebeprosazení či opětovné získání moci a kontroly nad rodinným a domácím životem. Byly zvoleny za účelem zdůraznit, že domácí násilí a vražda mezi osobami důvěrně se stýkajícími, nikdy nebyla ve společnosti pouhou okrajovou záležitostí.²⁸⁸

Méně časté byly vraždy matek, otců, sourozenců a ostatních příbuzných. Pohnutky, které ženy ke spáchání trestného činu vedly, zůstávaly vcelku neměnné a nijak výrazně se od ostatních zločinů usmrcení nelišily. Často se jednalo o pře ohledně financí a majetku, vzájemnou (či minimálně jednostrannou) averzi mezi členy rodiny, v případě rodičů pak také například neochotu či nemožnost dostatečně pečovat o starého, nemohoucího či jinak nemocného člověka.

Mezi trestními kauzami tohoto typu příležitostně figurovaly případy, jejichž vyšetřování bylo zahájeno až několik měsíců či dokonce let po smrti oběti. Důvodem bylo nejčastěji anonymní udání či podezřelé chování pozůstalých. Šetření proti manželům Matyldě (41) a Martinovi (39) Machovcovým, zahájené v dubnu 1923 pro důvodné podezření z vraždy šestašedesátiletého výminkáře Jana Mošáka z Tlučné u Plzně, tomuto vymezení odpovídalo. Otec obviněné Mošák zemřel o čtyři roky dříve, 12. ledna 1919 v Tlučné u Plzně, pohřben byl na hřbitově ve Vejprnicích o dva dny později. Posmrtné ohledání provedeno nebylo, neboť se mělo jednat o úmrtí z přirozených příčin. Jan Mošák bydlel od roku 1916 ve společné domácnosti se svým zetěm Machovcem a svou dcerou Matyldou, které odkázal hospodářství, čímž jí dal přednost před svými dcerami: Annou, provdanou za Aloise Horského ze Zbuchu, a Marií Zlatníkovou. S postupujícím věkem starci přibývaly zdravotní potíže: trpěl silnou

---

kar. č. 1730. Srov. Catherine Thorpe – killing of her lover, NAK, HO 45/22293. Za urážku na cti (křivé svědectví) napadla svou sousedku Terezie Vojtová. Viz Terezie Vojtová – zločin těžkého ublížení na těle, SOAT, KSPI, sign. Vr 264/10, kar. č. 324. Za navádění partnera k napadení jiného muže, s nímž byl ve sporu, byla souzena Anna Martincová. Viz Anna Martincová, Antonín Paďour – zločin těžkého uškození na těle, SOAZ, KSHK, sign. Vr 778/5, kar. č. 520. Hádky o peníze či kvůli podezření z krádeže byly rovněž častým katalyzátorem násilných deliktů. Marie Hájková vychrstla své nájemnici, které kvůli ztracenému klíči od komory nadávala do lhárek a zlodějek, do obličejů octovou trest'. Více viz Marie Hájková – zločin těžkého ublížení na těle, SOAT, KST, sign. Vr 395/7, kar. č. 475. Kvůli podezření z krádeže dřeva, kterého se měl dopustit soused Barbory Černé, ho dotyčná udeřila těžkým klackem přes hrudník. Více viz Barbora Černá – zločin těžkého uškození na těle, SOAT, KST, sign. Vr 228/9, kar. č. 481. Další zločin tohoto typu viz Františka Hrdíková – zločin těžkého ublížení na těle, SOAZ, KSCH, sign. Vr V 756/4, kar. č. 515.

²⁸⁸ D'CRUZE, Shani, *Murder and Fatality. The Changing Face of Homicide*. In: KILDAY, Anne-Marie, NASH, David (ed.), *Histories of Crime. Britain 1600–2000*, Basingstoke 2010, s. 102.

inkontinencí, tříselnou kýlou a zhoršoval se i jeho psychický stav. Nežádka se stávalo, že v sobě neudržel moč ani stolicí, dostavovaly se pocity zmatenosti a melancholie (v takových chvílích se vyjadřoval v tom smyslu, že by pro něj smrt byla vysvobozením), ztráta rovnováhy a soudnosti. Přes tyto nesnáze fungoval vztah mezi ním a Machovcovými bez větších potíží. Poslední hodiny před smrtí trpěl Mošák silnou dýchavičností a střídavě upadal do bezvědomí. Jeho dcera a zeť byli až do konce s ním, neboť spali ve stejné místnosti jako umírající. Výsledky manželů Machovcových, přestože vykazovaly mnoho společných rysů, se v několika detailech neshodovaly. Především odpovědi Machovcové byly vyhybavé a často se měnily. Šetření bylo nakonec pro nedostatek důkazů zastaveno a Matylda i Martin Machovcovi propuštěni z vazby na svobodu. Důvodem pro trestní stíhání manželů mělo být podezření dvou dalších Mošákových dcer Marie a Anny, že jejich otec zemřel na následky bití, přičemž vztáhnout ruku na něj měl jeho zeť Martin Machovec. Důkazem tohoto tvrzení mělo být několik ran a oděrek na těle nebožtíka, kterých si ženy během pohřbu všimly, a o nichž Machovcovi shodně tvrdili, že si je Mošák zavinil sám pádem ze schodů. Nedůvěru obou žen posílila i skutečnost, že se Machovec dlouho zdráhal rakev otevřít a učinil tak teprve na naléhání na smutečním obřadu shromážděných příbuzných. Ať už byla pravda jakákoli, soužití s takto nemocným člověkem mělo nepochybně negativní vliv na duševní rozpoložení ostatních členů společné domácnosti.²⁸⁹

Podezření z účastenství na loupežné vraždě svého otce – tak zněl oficiální důvod zatčení šestadvacetileté Julie, k němuž došlo 6. listopadu 1927 nedlouho poté, co byla ve světnici píseckého bytu v ulici Na Pěniku č. p. 254 objevena zakrvácená mrtvola asi šedesátiletého soukromníka Josefa Peterky. Hlava mrtvoly, kolem jejíhož krku byl napevno uvázaný zavinutý ručník, spočívala vedle postele v tratolišti krve a po celé podlaze místnosti bylo rozseto velké množství krvavých otisků chodidel, dle velikosti patřících muži. Dle pitevní zprávy nastala smrt v důsledku poranění lebeční kosti a mozku po silné ráně tupým předmětem (židlí). Kolem krku byly rovněž patrné známky po rdoušení. Motivem vraždy byly majetkové spory mezi otcem a jeho dětmi, především dvacetiletým synem Jiřím Peterkou, který se jako nezaměstnaný často potuloval a vedl nepořádný život, přičemž si od svých příbuzných neustále bral peníze. Ačkoliv byl Josef Peterka dostatečně finančně zaopatřený, neboť si dost peněz vydělal během svého pobytu ve Spojených státech mezi lety 1906–1921, odmítal nadále svého

---

²⁸⁹ Martin a Matylda Machovcovi – zločin vraždy, Plzeň, SOAP, KSP, sign. Vr 1794/23, kar. č. 105.

syna sponzorovat a vyhodil ho z domu. Také svou dceru Julii, která se mu po smrti matky (1926) starala o domácnost, nabádal a často káral, aby si našla pořádné zaměstnání. Když se tak stalo, Julie se od svého otce odstěhovala, nadále se však stýkala s bratrem, kterému tajně (dokud žila u otce) dávala peníze a oblečení. Protože se sourozenci nepřestali stýkat, zdálo se pravděpodobné, že Peterková věděla o bratrově úmyslu otce zavraždit. Osobní prohlídka ani následný výslech však nic neodhalily a s postupem dalšího vyšetřování, během něhož se její bratr po svém zadržení k vraždě doznal a současně vyvrátil, že by svou sestru se svým záměrem seznámil, byla Julie propuštěna na svobodu. Jiří Peterka byl 25. dubna 1928 odsouzen k trestu smrti, následně změněného na doživotní žalář, zostřený každoročně jedním postem a jednou ročně samovazbou v temné komoře.²⁹⁰

Loupežné vraždy páchané něžným pohlavím byly poměrně vzácné, a pokud v nich žena nějakým způsobem figurovala, většinou se jednalo o „pouhé“ podílnictví na zločinu.²⁹¹ Kauza Marie Říhové tak představuje značně ojedinělý případ, v němž byla obviněná jedinou pachatelkou loupežné vraždy, nadto zkombinované s vraždou úkladnou. V lese „Králičí“ nedaleko obce Charvátská Nová Ves u Břeclavi zastřelila třemi ranami z revolveru svou švagrovou a dočasnou nájemnici Josefínu Cupalovou. Motivem se stal značný finanční obnos v řádech několika milionů rakouských korun, který byl Cupalové pár měsíců před smrtí vyplacen za prodej domu po zesnulém manželovi Františku Cupalovi na podzim 1927. Za několik měsíců po mužově smrti se Cupalová začala intimně stýkat s Janem Belgem, který jí nabídl manželství. Protože šlo

---

²⁹⁰ V rakousko-uherském, respektive československém soudnictví bylo užití temné komory využíváno k morální nápravě odsouzeného, který měl v den výročí spáchaného zločinu „zpytovat svědomí“. Temná komora nebyla praxí jen v případech klasických vražd, ale týkala se například také infanticidy. Dle paragrafu 23 platilo, že „uzavření o samotě v temné komůrce nesmí nepřetržitě trvat déle než tři dny, potom může se opakovati teprve až po přestávce týdenní a smí celkem trvati nejvyšše třicet dní v roce“. Viz KALLAB, HERRNRITT, s. 32 (§ 23). Julie Peterková, Jiří Peterka – zločin vraždy a podezření z podílnictví na vraždě, Písek, SOAT, KSPI, sign. Tk 991/27, kar. č. 418. Za navádění manžela k zabití švagra si v Ženské trestnici Řepy odpykávala svůj půlroční trest Marie Mandlová. Více viz Marie Mandlová – zločin zabití, svádění k bratrovraždě, SOAPR, ŽTRŽ, č. tr. 6400, kar. č. 119. Vraždy příbuzných, dokonané či nikoliv, zastupovaly skutkovou podstatu zločinu rovněž v trestních spisech: Marie Vitanovská, Božena Řánková – zločin vraždy, zločin podvodu a zžhářství, SOAT, KSPI, sign. Tk 75/30, kar. č. 421; Františka Svobodová – zločin nedokonané úkladné vraždy (rodičů a sourozenců), MZA, KSUH, sign. Vr X 1345/23, kar. č. 1229.

²⁹¹ Podomní obchodnici zavraždila, peníze odcizila a její mrtvolu zahrabala Albina Tomešová se svým milencem Karlem Nietschem. Více viz Albina Tomešová, Karel Nitsche – loupežná vražda, SOAL, KSL, sign. Vr 308/22 (A 783/22), kar. č. 541. Další typické případy například Karl a Katarina Eisenhutovi – loupežná vražda, SOAP, KSP, sign. Vr 351/12, kar. č. 51 a Marie Kotrčová s manželem – zločin loupežné vraždy, SOAT, KSPI, sign. Tk 273/26, kar. č. 413.

však o dezertéra, nepodařilo se mu sehnat potřebné dokumenty a svatba se tak nekonala. Přibližně v té době se začala Říhová aktivně angažovat v hledání nového manžela pro svou švagrovou, což se jí mělo podařit skrze osobu jistého železničáře Cyrila Konečného, jenž si začal s Cupalovou pravidelně dopisovat, a třebaže se nikdy osobně nesetkali, vznikl mezi nimi brzy důvěrný vztah, přiživovaný chvalozpěvy Říhové na Konečného, který byl podle ní ideální partie. U Říhové žila Cupalová se svou malou dcerou Marií Cupalovou a jak se „známost“ mezi ní a Konečným prohlubovala, začala se, na jeho popud, poohlížet po domě, ve kterém by po svatbě společně bydleli. Právě z tohoto důvodu měla Cupalová svůj vdovský podíl u sebe a nikoliv v záložně. S Konečným bylo domluveno několik osobních setkání, avšak ani na jednu ze schůzek nedorazil – vysvětlování se v takových případech vždy ujala Říhová. Ze svatby nakonec kvůli údajnému Konečného narukování a následnému těžkému zranění sešlo, stejně jako nikdy nedošlo ke koupi domu. I tak očividně důvěřivá osoba jako Cupalová nicméně začala vůči své švagrové pojmát podezření a před svou známou projevila touhu se co nejdříve odstěhovat. V den vraždy 4. dubna 1928 odcházely obě ženy z domu Říhových společně. Jistým paradoxem bylo, že den poté, 5. dubna 1928, vypověděla Říhová na četnické stanici, že jí její pohřešovaná švagrová odcizila křestní list, potvrzení o vlastnictví nemovitosti a pár nových střevíců, a kromě toho jí nechala na starost své dítě. Říhová rovněž prohlašovala, že s ní Cupalová několikrát hovořila o svém úmyslu dítě otrávit či hodit do vody. Podezřelou se Říhová stala teprve v okamžiku, kdy během identifikace zemřelé neznámé ženy, jejíž tělo bylo 7. dubna nalezeno v lese, jako jediná dotyčnou nepoznala, či spíše odmítala poznat. Během domovní prohlídky manželů Říhových byly ve slammíku objeveny schované peníze, kvůli nimž byl nejdříve podezřelý také manžel Říhové František, a zjištěno, že se Říhová již začátkem března opětovně v Břeclavi sháněla po revolveru, který posléze zakoupila v Brně. Ze své švagrové chtěla peníze nejprve vylákat lstí, tedy za pomoci smyšleného nápadníka Konečného, což se jí však nepodařilo. Svůj čin obhajovala žárlivostí, neboť prý Cupalovou podezírala z intimních styků se svým manželem (s nímž mělo dokonce otěhotnět) a revolver zakoupila v úmyslu spáchat z tohoto důvodu sebevraždu. Během hlavního přelíčení odpovídala na většinu otázek zmateně či vůbec a působila dojem psychicky nevyrovnané osoby. Vzhledem k tomu, že pocházela z rodiny dědičně

zatížené duševními chorobami, byla soudem 14. ledna 1929 shledána v době vraždy nepřičetnou, což potvrdilo i lékařské dobrozdání, a zproštěna viny za zločin vraždy.²⁹²

Klasická vražda představovala v kontextu ženské kriminality nejméně zastoupený trestný čin, zahrnující v sobě jak vraždy manželů a milenců, tak v menším měřítku rovněž usmrcení rodičů, sourozenců a ostatních příbuzných. Do této poměrně široce definované kategorie patřily také vraždy starších dětí a loupežné vraždy, v případě žen páchané jen vzácně. Britská i československá jurisdikce za spáchání takto závažného deliktu automaticky odsoudila obžalovanou k trestu smrti, třebaže byly popravy žen jen velmi výjimečné. Pracovalo se s celou řadou potenciálních polehčujících okolností, ke snížení trestní sazby se využívalo petic či žádostí o milost a v praxi se rovněž ujal trend udělování prezidentských a panovnických amnestií nebo milostí. Obecně lze říci, že zásadnější rozdíly mezi tímto konkrétním druhem trestní činnosti, jakožto i způsoby jejího trestání, mezi britskou a československou justicí neexistovaly. Motivy zůstávaly také de facto neměnné. V obou případech šlo především o pohnutky typu hmotná nouze, beznaděj, vzájemné rozpory, nefungující vztah, alkoholismus, nevěra či domácí násilí. Obdobná byla rovněž reakce společnosti, spatřující v deliktu vraždy – v přímé návaznosti na její skutkovou podstatu – senzaci, odsouzeníhodný akt či jen nešťastnou ženu, okolnostmi přinucenou k zoufalému činu.

---

²⁹² Marie Říhová – úkladná a loupežná vražda, Brno, MZA, KSTB, sign. Tk II 1421/28, kar. č. 413.

6) SEXUALITA A ZLOČINY S NÍ SPOJENÉ

Ve svém díle *O původu člověka a pohlavním výběru* (*The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*) z roku 1871 upozornil Charles Darwin na důležitost sexuální reprodukce mezi dvěma jedinci jejím přirovnáním k procesu evoluce. Otázka sexu a jeho vnímání ve společnosti i vědecký přístup k němu pak prošel v následujících desetiletích dramatickým vývojem, a to nejen z hlediska etického, ale rovněž ve smyslu jeho odborného zkoumání. Medicínské hledisko odmítlo být napříště výlučně spjato se studiem patologických sexuálních fenoménů a nemocí s nimi souvisejících,²⁹³ ale mělo se sexem zabývat jakožto přirozeným jevem a jako takový ho prezentovat nejen odborníkům, ale i laické veřejnosti.²⁹⁴

Michel Foucault, reprezentant francouzské literární avantgardy sedmdesátých let minulého století, se sexualitou zabýval ve své rozsáhlé studii *Dějiny sexuality*, kterou dále rozdělil do tří samostatných dílů. V prvním svazku knižní trilogie nazvaném *Vůle k vědění* vyslovil tezi, že v průběhu „počestného“ období, jak nazýval devatenácté století, spočívala lidská sexualita na třech základních attributech: zákazu, neexistenci a mlčení.²⁹⁵

Stefan Zweig ve svých pamětech *Svět včerejška* situaci, k níž došlo od přelomu devatenáctého a dvacátého století a která vyvrcholila po první světové válce, přiblížil čtenářům následujícím způsobem: „*Nepotřebovali jsme mnoho času, abychom objevili, že všechny autority, jimž dosud patřila naše důvěra, škola, rodina a veřejná morálka, si počínaly v oblasti sexuality podivně neupřímně – a dokonce i od nás požadovaly v této věci jisté tajnůstkářství a neupřímnost. Neboť před třiceti až čtyřiceti lety se o těchto věcech smýšlelo jinak než dnes. Snad v žádné oblasti veřejného života nedošlo během jediného lidského života vlivem řady faktorů – emancipace ženy, Freudovy*

---

²⁹³ V medicíně se hovořilo o takzvané „pansexualistické etiologii chorob“, na základě které bylo možné jakékoli onemocnění považovat za následek sexuální nezřízenosti, používání kontraceptiv či provozování jiných než běžných forem sexuality. Dle slov autora konkrétně „*u ženy trpí více vnitřní pohlavní orgány, ač tím nikterak není řečeno, že by jimi netrpěl ostatní organismus, tedy celek. V ústrojí ženy vše soustřeďuje se kolem plazení, její pohlavní orgány v poměru s jinými orgány jsou mohutnější vyvinuty a proto u ženy chorobné následny pohlavních výstředností jakož i úplné zdrženlivosti soustřeďují se v oblasti pohlavního ústrojí, kdežto u mužů, zvláště u těch, kteří pracují především duševně, trpí mozek a mícha, a skrze ně vlastně celý organismus*“. ROŽÁNEK, Otakar, *Pud pohlavní a prostituce*. Díl 1., Praha 1903, s. 17.

²⁹⁴ PORTER, Roy, HALL, Lesley, *The Facts of Life. The Creation of Sexual Knowledge in Britain, 1650–1950*, New Haven, London 1995, s. 155.

²⁹⁵ FOUCAULT, Michel, *Dějiny sexuality. I. Vůle k vědění*, Praha 1999, s. 11.

psychoanalýzy, sportovního kultu těla, nezávislosti mládeže – k takové totální proměně jako ve vzájemných vztazích pohlaví.“²⁹⁶

Sexuální chování získalo v očích veřejnosti kromě svého primárního reprodukčního účelu nově také funkci jednoho z přirozených komunikačních prostředků mezi mužem a ženou. Důvodem bylo postupné uvolňování rigidní viktoriánské morálky a utlumení doznívajících ozvěn konzervativní vlády císaře Františka Josefa I. Naneštěstí však mnohdy tato „komunikace“ nebyla oboustranná a mohla v krajních případech vést i k sexuálnímu násilí vůči druhé osobě. Incest, sexuálně motivované vraždy i znásilnění nebyly nicméně záležitostmi podléhající dobovému „trendu“, nýbrž se odehrávaly od počátku lidských dějin.²⁹⁷

Z pohledu freudovské psychoanalýzy bylo ukájení sexuálního pudu intimními homosexuálními praktikami možno přirovnat k inverzi ve formě fixace libida na osobu stejného pohlaví v nevědomém duševním životě a přisoudit ji všem neurotikům bez výjimky. Stejně jako mnozí jeho předchůdci, také Freud vycházel z předpokladu, že v každém člověku se vyskytují prvky mužské a ženské identity, tedy i určitá, více či méně zastoupená, míra homosexuality, přičemž u většiny lidí dochází k jejímu vytěsnění. Freud se rovněž přikláněl k názoru, že ve společnostech, které homosexualitu nepovažovaly za zločin, plně odpovídala sexuálním sklonům mnoha jedinců.²⁹⁸

Incest neboli zprznění krve, případně krvesmilstvo, spáchané mezi příbuznými osobami v generaci vzestupné nebo sestupné, ať už jejich spřízněnost povstala z manželského rodu či nikoli, byl v habsburské monarchii podle paragrafu 131 trestního zákoníku z roku 1852 trestán žalářem od šesti do dvanácti měsíců. Zločin předpokládal, že došlo minimálně k pokusu o provedení soulože, třebaže k jejímu uskutečnění nebylo zapotřebí spolupráce obou zúčastněných stran. Nezřídka pak docházelo ke kombinaci incestu se zločinem svedení ke smilstvu.²⁹⁹

Na rozdíl od českých zemí, kde byl zločinu krvesmilstva v trestním zákoníku přidělen zvláštní paragraf (§ 131), v jehož rámci byla vyměřena rovněž trestní sazba za jeho spáchání, britská jurisdikce případy incestu neznala až do roku 1908, kdy došlo k jeho formulaci Zákonem o incestu (*Incest Act*). Do té doby ho posuzovala v rámci

²⁹⁶ ZWEIG, Stefan, *Svět věřejška. Vzpomínky jednoho Evropana*, Praha 1999, s. 82–83.

²⁹⁷ FRANCEK, Jindřich, *Já jsem se dopustila... Sexuální delikty ve východních Čechách 16.–18. století*, Ústí nad Orlicí 2008, s. 44–45.

²⁹⁸ FREUD, Sigmund, *Vybrané spisy III. Práce k sexuální teorii a k učení o neurósách*, Praha 1971, s. 15–19.

²⁹⁹ KALLAB, HERRNRITT, s. 116–117 (§ 131).

příslušných paragrafů Zákona o novelizaci trestního práva (*Criminal Law Amendment Act*, 1885), Zákona o nedostatečném svědectví (*Vexatious Indictment Act*, 1859) a již několikrát zmíněného Zákona o trestných činech vůči osobě z roku 1861, který v sekci věnované zločinům a přestupkům sexuálního násilí (*Rape, Abduction and Defilement of Women*, odstavce 48–55) formuloval trestní postih za pohlavní zneužití či pokusu o sex s nezletilými osobami. Do skupiny těchto deliktů pak zahrnul rovněž případy krevního smilstva, aniž by však terminologicky rozlišoval mezi ním, znásilněním a pohlavním zneužíváním. Termín „incest“ začal být pro konkrétní typ zločinu používán až od roku 1909, kdy 1. ledna vstoupil v platnost *Incest Act*. Od počátku dvacátého století došlo mezi lety 1899 a 1907 k vydání několika návrhů budoucího zákona, takzvaných *Incest Bills*, ve snaze o kriminalizaci incestu v Anglii a Walesu. Na Skotsko se *Incest Act* nevztahoval. Dokumenty se však setkaly se značným odporem, a to především ze strany lorda kancléře (*Lord Chancellor*), který se domníval, že sama skutková podstata zločinu je příliš odpudivá a znepokojující na to, aby mohla být veřejně projednávána. Obával se rovněž, aby tisk, který byl v tomto ohledu jen stěží důvěryhodný, trestní kauzy tohoto typu patřičně prezentoval a jejich závažnost naopak ještě nezveličoval. Nakonec však byl skrze dva pozměňovací návrhy – ředitel prokuratury musí jakékoliv trestní stíhání tohoto typu předem schválit a procesy týkající se incestu budou vždy projednávány s vyloučením veřejnosti – zákon parlamentem přijat. Poznámka o vedení soudního procesu byla zcela v souladu s nařízením, které rakousko-uherská, respektive československá justice v případech, při nichž mohla být ohrožena veřejná mravopočestnost, v praxi také vykonávala.³⁰⁰

Samotný text *Zákona o incestu* pak v článku číslo jedna vymezil, že „každá mužská osoba, která spáchá pohlavní styk se ženou či dívkou, o níž mají povědomí, že je jejich vnučkou, dcerou, sestrou nebo matkou, se dopustí přestupku a na základě rozhodnutí soudu bude odsouzen k trestu vězení na tři až sedm let, anebo k trestu vězení na maximálně dva roky spolu s trestem těžkých prací anebo i bez něho. Za předpokladu, že na základě obžaloby za jakýkoliv takový trestný čin je během soudního řízení prokázáno, že ženská osoba je mladší třinácti let, může být uložen stejný trest podle § 4 Zákona o novelizaci trestního práva z roku 1885 (který se týká zneužití dívek mladších

---

³⁰⁰ Více viz *Incest Bill 1908*, London, NAK, HO 45/10357/152169. Srov. STEVENSON, Kim, „*These are Cases which It is Inadvisable to Drag into the Light of Day*”. *Disinterring the Crime of Incest in Early Twentieth-Century England*. In: *Crime, Histoire & Sociétés / Crime, History & Societies* 2, 2016, 20, nestr. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/chs/1669#notes> [cit. 2019-03-20].

13 let)³⁰¹. Stejně jako v českých zemích i zde platilo, že pro vedení obžaloby bylo nepodstatné, zda se pohlavní styk mezi příbuznými udál se souhlasem zúčastněných stran. Zatímco však britská verze jasně vymezila (§ 2), že má jít o součinnost ženské osoby s mužským „útočníkem“, její československá³⁰² obdoba použila odosobňujícího spojení „zúmyslná součinnost obou účastníků“.³⁰³

Současně měla být na základě ustanovení *Zákona o incestu* za zločin krvesmilstva žalovatelná každá žena starší šestnácti let, která by k provádění pohlavního styku se svým příbuzným vyjádřila souhlas, a to za předpokladu, že by o jejich krevní přízvěčnosti věděla. Trestní sazba byla pro oba subjekty této obžaloby vyměřena ve stejné výši. Osoba mužského pohlaví, která pak byla poručníkem či opatrovníkem dívky mladší jednadvaceti let, s níž provedla či se pokusila provést nedobrovolný pohlavní styk, byla rozhodnutím soudu ihned zbavena své pravomoci. Prozatímním dívčím opatrovníkem byla po dobu do dosažení její plnoletosti jmenována jakákoli jiná osoba, vhodná k takovému účelu.

Ve Skotsku a Severním Irsku byl sexuální styk mezi osobami příbuznými až do pozdního dvacátého století, respektive začátku století jednadvacátého, posuzován skrze Zákon o trestných činech proti osobě (*Offences Against the Person Act*) z roku 1867, a to na rozdíl od Anglie a Walesu, které zločinu incestu přidělily vlastní zákon. Ke kriminalizaci incestu coby samostatného zločinu došlo ve Skotsku až v roce 1986.³⁰⁴

Ze znásilnění své patnáctileté dcery Winifred Louise Mealeyové byl 20. července 1930 svou manželkou Winifred Emily obviněn Bert Borne Mealey. Případ byl vzhledem k příbuznosti obou zúčastněných stran posuzován nejen jako zločin znásilnění, za který byl Mealey Centrálním trestním soudem (*Criminal Central Court*) 20. září toho roku odsouzen k sedmi letům těžkého žaláře, ale rovněž coby zločin incestu, který mu k již vyměřenému trestu ještě čtyři roky přidal. Manželé Mealeyovi bydleli se svými dvěma dcerami, starší Winifred Louisou a mladší Phyllis (10), v suterénním bytě na Westwick Garden č. p. 27 v londýnské čtvrti Shepherd's Bush.

---

³⁰¹ Více viz Punishment of Incest Act, 1908–1912, NAK, MEPO 2/1260.

³⁰² Označení pouze československá, nikoliv rakousko-uherská a československá, není náhodné. V původní verzi trestního zákoníku z roku 1852 totiž poznámka o nepotřebnosti oboustranného souhlasu s pohlavním stykem obsažena nebyla, nýbrž ji jako dodatek k paragrafu 131 přijala až československá jurisdikce. I přesto se zákoník, na rozdíl od svého britského protějšku držel neutrálního označení „mezi příbuznými“ a nikoli „jakákoli mužská osoba“, čímž se teoreticky nabízela možnost obvinít coby útočníka v takových případech i osobu ženského pohlaví. Více viz *Zákon trestní 1852*, s. 153 (§ 131).

³⁰³ KALLAB, HERRNRITT, s. 117 (dodatek k § 131).

³⁰⁴ BELL, Vikki, *Interrogating Incest. Feminism, Foucault and the Law*, London 1993, s. 126.

Podle výpovědi Winifred Louisy začal mít otec nepatřičné poznámky ohledně navázání potencionálního intimního vztahu mezi ním a dcerou asi čtyři týdny předtím, než se zločin udál. Stěžoval si, že manželka mu již nemůže dát žádné potomky, a naznačoval, že dcera by mohla, což dotyčná ještě téhož dne sdělila matce. Ta posléze konfrontovala manžela, který vše popřel. Od té chvíle se však Winifred Louisa bála zůstat s otcem doma sama. Několik dní po incidentu se Bernard znovu pokoušel dceru k mimomanželské souloži přesvědčit, ta však vytrvale jeho návrhy odmítala. Muž vytáhl ze skříně břitvu, přiložil si ji ke krku a pronesl, že má děvče pět minut na rozmyšlenou, jinak že si podřeže hrdlo. Celá situace se vyřešila příchodem mladší dcery, kdy otec narychlo schoval břitvu do kapsy kalhot. Jeho citové vydírání však pokračovalo o pár dní později, kdy přišel v noci do pokoje dívek a s sebou nesl kapesní hodinky, přičemž je dceři ukázal s tím, ať si dobře zapamatuje, kolik je hodin, aby věděla, kdy přesně se „to“ stane. Nedlouho poté se začala po otci shánět dívčina matka, která navíc tvrdila, že v bytě cítí plyn. Když obě ženy společně vešly do kuchyně, uviděly Bernarda s hlavou v troubě. Bezvědomého muže odnesly do postele. Ze svého demonstrativního činu vinil Bernard pochopitelně svou dceru. Kolem půl sedmé večer 18. července 1930 byl otec s oběma dcerami sám doma. Dceru Phyllis vykázal z bytu s tím, že se smí vrátit teprve, až dorazí její matka a opět začal citově vydírat svou starší dceru. Nakonec ji násilím povalil zády na postel, znehybnil ji, roztáhl dívčina stehna a provedl násilnou penetraci. Winifred Louisa se celou dobu bránila a hlasitě křičela, což otce rozzuřilo a přikryl jí ústa dlaní. Po chvíli vstal, šel se opláchnout a dceři, která měla obličej celý od slz, přikázal to samé. Když si šla dívka lehnout, všimla si na svých spodních kalhotkách krvavých skvrn, které nejprve pokládala za počátek neočekávané periody. Později jí došlo, že krev signalizuje něco jiného.³⁰⁵

V českých zemích se případ shodného typu, třebaže s jedním podstatným rozdílem – dívka s pohlavním stykem souhlasila, a to dokonce opakovaně – odehrál mezi padesátiletým krmičem dobytka Vojtěchem Chourou a jeho téměř sedmnáctiletou dcerou Marií Chourovou, dělnicí na zemědělské usedlosti v Neuměřicích, kde oba obžalovaní bydleli. Šetření případu se ujal okresní soud ve Velvarech, který po zjištění skutkové podstaty zločinu kauzu postoupil Krajskému soudu v Praze. Na zločin se

---

³⁰⁵ Bert Borne Mealey – incest and rape of his daughter, Hammersmith, NAK, MEPO 3/419. Obdobné případy viz Ada and Harry Kenhard – incest and sexual offence on his daughter, NAK, HO 144/1084/193482; William Stevens – incest and rape of his daughter, NAK, MEPO 3/401; John Higgins – incest and rape of his niece, NAK, HO 144/740/114737.

přišlo vlastně náhodou poté, co byla dívčina matka Terezie Chourová v červenci 1924 napadena nájemnicí Růženu Jirkovskou, tchýní své starší dcery Antonie, která na matku také vztáhla ruku. Během trestního oznámení o násilí, kterého se na ní obě ženy dopustily, vyšlo najevo, že její druhá dcera Marie a manžel Vojtěch již zhruba rok a půl sdíleli lože ve stáji státního velkostatku v Neuměřicích. Otec Marii rovněž zakazoval jakoukoliv známost a na každé taneční zábavě byl jejím jediným tanečním partnerem. Děvče se ke všemu doznalo a dodalo, že s otcem souložilo již přibližně šestkrát, přičemž první koitus, kterému se nijak nebránilo, byl iniciován otcem. Od té chvíle se všechny pohlavní styky odehrávaly výhradně ve stáji zmíněného statku. Protože od třinácti let věku menstruovala, obávala se Marie přirozeně o případné nechtěné otěhotnění, neboť Vojtěch situace řešil přerušovanou souloží. V takovém případě chtěla dítě i sebe zabít. Matce se o celé záležitosti nepsala údajně ze strachu z otcovy reakce. Matka, která si začala všimnout neúměrné náklonosti, kterou otec dceři projevoval, poslala Marii do služby mimo domov, ještě téhož dne ji však Vojtěch přivezl zpět. Svůj čin obviněný nejprve popíral, poté se však přiznal a byl 9. července 1924 ve Velvarech předán do prozatímní vazby. Ve stejný den byla zadržena a do vazby odvedena také Marie, která vyhrožovala, že kvůli hanbě, jež jí skrze odhalení mimomanželských styků s otcem nastala, spáchá sebevraždu. Hlavní líčení u Krajského soudu v Praze se konalo 25. září 1924. Rozsudkem z téhož dne byla Marie Chourová za zločin zprznění krve odsouzena na dva měsíce odnětí svobody, jejímu otci Vojtěchu Chourovi byl pak za zločiny krvesmilstva a svedení ke smilstvu vyměřen trest těžkého žaláře v délce čtyř měsíců, dvakrát měsíčně zotřeseného jedním stupněm.³⁰⁶

Ženská touha pro stejné pohlaví byla v minulosti do značné míry upozadována a spolu s tím i její vliv na dobovou celospolečenskou morálku. Třebaže přirozeně existovaly ženy, které byly přitahovány k jiným ženám, toužily po nich, intimně se s nimi stýkaly a milovaly je, z hlediska kulturního byly lesbické vztahy „zneviditelňovány“.³⁰⁷ Odborné názvosloví pro sexuální styk mezi osobami stejného pohlaví, vyjádřený v současnosti běžně užívanými termíny lesba, lesbismus, homosexualita a homosexuál, vzniklo až na konci devatenáctého století. Kromě práva,

---

³⁰⁶ Vojtěch Choura, Marie Chourová – zločin krvesmilstva, 25. 9. 1924, Praha, SOAPR, KSTP, sign. Tk I 5858/24, kar. č. 18. Další případy krvesmilstva, respektive pohlavního zneužití (nezletilých) dcer viz Božena a František Kapucianovi – zločin zprznění krve, SOAZ, KSHK, sign. Vr 708/5, kar. č. 520; Josef Hartl – zločin zprznění krve, SOAP, KSP, sign. Vr 1919/23, kar. č. 105; Ferdinand Schimpke – pohlavní zneužívání nezletilé dcery, SOAL, KSL, sign. Vr 559/8 (A 179/08), kar. č. 420.

³⁰⁷ MEDD, s. 3.

církve a moralistů se nicméně napříště začala o jiné formy sexuality zajímat rovněž medicína, která skrze nově vznikající psychiatrii a psychologii definovala lesbickou a homosexuální lásku jako duševní chorobu, vrozený defekt projevující se již od dětských let. Z hlediska psychologického bylo za perverzi a deviaci označováno jakékoliv chování jedince, obsahující sexuální prvky, ale přitom nevedoucí k pravému významu sexuality, který byl spatřován v reprodukci biologického druhu.³⁰⁸

Ačkoliv z hlediska terminologie nebyl lesbismus nadále nepojmenovaným úkazem, v rámci dobového konstruktů feminity, po staletí prakticky neměnného, třebaže nyní narušovaného ženskými emancipačními snahami, se jednalo o fenomén primárně spojovaný s prostitucí. Představa, že by se podobným způsobem měla sexuálně projevovat „spořádaná“ žena, byla pro většinu odborníků jen obtížně přijatelná, třebaže někteří z nich hovořili o šíření lesbické lásky mezi zámožnou inteligencí. Rovněž bylo zapotřebí rozlišovat mezi termíny *sapfismus* a *tribadismus*. Sapfismus byl považován za důsledek nedostatečného ukojení smyslnosti nadměrně pohlavně citlivých žen. Na rozdíl od tribadismu, vyznačujícího se dlouhodobějším udržováním intimních vztahů mezi dvěma ženami, se jednalo o chvilkový poměr. Výraz současně označoval sexuální úkon, během něhož docházelo ke dráždění klitorisu ústy a jazykem (*cunnilingus*). Tribadismus pak v této souvislosti vyjadřoval polohu, při které se o sebe ženy vzájemně třely genitáliemi.³⁰⁹

Za nedílnou součást tribadie čili *amor lesbicus* byla rovněž považována masturbace. Sebeukájení bylo dobovou společností vnímáno jako odlišné sexuální chování, perverze, která měla být vymýcena. Třebaže ještě na počátku osmnáctého století nebyla onanie spatřována coby problém, boj proti „věci tuze nemilé“ získal posléze skrze vydávání pamfletů, letáků a odborné i laické literatury na toto téma paranoidní nádech.³¹⁰

K morové nákaze ji například o pouhých několika dekádách později přirovnával Johann Peter Frank. Svůj výrok soustředil především na chlapce, kteří měli být dle jeho doporučení trvale pod dozorem. Současně však připouštěl, že „ohavnému hříchu“ mohou propadnout i dívky. Aby nedocházelo k šíření „nákazy“, měli být provinilci

---

³⁰⁸ FAFEJTA, Martin, *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*, Praha 2004, s. 86–88.

³⁰⁹ ROŽÁNEK, s. 491–499. Srov. DOAN, Laura, *Fashioning Sapphism. The Origin of a Modern English Lesbian Culture*, New York 2001, s. 8–10.

³¹⁰ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 226–227.

izolování od ostatních dětí.³¹¹ Ženská masturbace nebyla nicméně světskými autoritami v obecném měřítku zohledňována až přibližně do poloviny devatenáctého století. Negativní postoj k onanii zaujímal rovněž lékař Josef Pečírka: „*V tomto věku [čtrnácti let] bývají jak mládenci, tak panny v dosti krušném nebezpečství a dobře tou, kdo v ně ani nepříjde anebo přišed v ně, neuvázne v něm. Myslím na samopržeň... dlouhé ležení v teplé posteli ráno po probuzení může mladíka i mladici k samoprzni bezděky přivesti... Kromě toho nenechámejme zvláště chlapce samotné v jizbě seděti, anebo s některým kamarádem příliš důvěrně zacházeti, a o samotě se zdržovati. Kromě toho nejen hochy, nýbrž i dívky přidržujeme k ustavičné práci, a kdo je užitečnou prací zaměstnán, zajisté nebude míti kdy na darebnosti.*“³¹² Jedním z východisek řešení „problému“ autoerotiky mohlo být kupříkladu používání speciálního, vzadu na klíč uzamykatelného a vpředu neprodyšně uzavíratelného spodního prádla, pro nějž se ujal lidový výraz „pás cudnosti“.³¹³

Onanie byla rovněž mnohými odborníky považována za spouštěcí mechanismus rozmanitých chorob těla, především padoucnice neboli epilepsie.³¹⁴ Třebaže strach ze sebeukájení a jeho obávaných následků přetrval i po první světové válce, názory odborné veřejnosti doznaly změn. Lékaři se napříště diferencovali od původních postupů, spočívajících v odrazování dospívajících od provádění „tajného hříchu“, neuváženém strašení a využívání leckdy neadekvátně drastických metod, a naopak doporučovali využití výchovných prostředků.³¹⁵ Sexuálně zvědavé mládeže se tak do budoucna neměla týkat jak přemrštěná varování, zdůrazňující, že sebeukájení způsobuje nejen slabozrakost a slabomyslnost, ale nakonec vede k vykrvácení a smrti, tak

---

³¹¹ HALÍŘOVÁ, Martina, *Sociální patologie a ochrana dětství od dob osvícenství do roku 1914*, Pardubice 2012, s. 82.

³¹² PEČÍRKA, Josef, *Domácí lékař. Učení o člověku ve stavu zdravém a chorobném*, Praha 1870, s. 85.

³¹³ STENGERS, Jean, NEEK, Anne van, *Masturbation. The history of a great terror*, New York 2001, s. 85–86. Oproti poměrně sofistikované variantě, kterou představovalo nošení pásu cudnosti, existovalo rovněž několik značně drastických metod. Jednou z nich byla bezesporu ženská a mužská obřízka, k nimž se ve své studii *Sebeprznění a roztržení blány panenské* z roku 1881 přikláněl profesor MUDr. Eduard Hofmann. Za osvědčenou metodu prevence považoval také svazování rukou. Více viz HOFMANN, Eduard, *Sebeprznění a roztržení blány panenské*. In: *Časopis lékařů českých* 10, 1871, 14, s. 105–113. Soudní lékaři pak shodně tvrdili, že masturbace údajně na vnějších stydkých pyscích zanechává stopy totožné se známkami po násilné penetraci. V případech vykonstruovaných znásilnění mohl tento stav zapříčinit nespravedlivé obvinění nevinných mužů – domnělých agresorů. Viz LENDEROVÁ, TINKOVÁ, HANULÍK, s. 261.

³¹⁴ BAYER, Karel, *Epilepsie se záchvaty zuřivosti. Onanie*. In: *Časopis lékařů českých* 21, 1882, s. 146–147.

³¹⁵ CZERNY, Adalbert, *Dítě a jeho výchova. Rady lékaře rodičům a vychovatelům*, Praha 1923, s. 72–74.

„ochranné prostředky“ v podobě genitálních bandáží, ostnatých rukavic, již zmíněných pásů cudnosti či „erekčních detektorů“, fungujících na principu poplašného zařízení, které v akutním případě rozeznělo zvonek umístěný v ložnici rodičů dotyčného chlapce. Obavy nemuseli pociťovat ani z potenciálních chirurgických zákroků typu klitodermie či odstranění klitorisu, infibulace předkožky či vyleptávání „genitálních bodů“ v nosní sliznici. Nečekala na ně vodoléčba, pobyt v „masturbačním“ sanatoriu ani elektrošoky.³¹⁶

Z výše řečeného vyplývá, že masturbace, z dnešního pohledu přehnaně diskutované téma sexuální výchovy, kterému literatura i zdravotnická osvěta věnovala nadměrnou pozornost, byla vnímána především coby negativní vedlejší důsledek mužské sexuality.³¹⁷ Ve vnímání maskulinity a jejích sexuálních projevů bylo tak možno nalézt paralelu k diferenciaci homosexuality od lesbické lásky, a to nejen v rámci justice (v případě Velké Británie), nýbrž celospolečenského přístupu k těmto otázkám.

Ve Spojeném království na počátku dvacátého století fungovala mužská sexualita jako známý historický a právní termín, který popsal a současně rozlišil epistemologické výzvy a kulturní možnosti, které představovaly lesbické vztahy.³¹⁸ Zločinu sodomie a bestiality byl v britském právu vyhrazen v rámci zákona o trestných činech proti osobě (*Offences Against the Person Act*) paragraf 61, který stanovil: „Kdokoliv by byl usvědčen z odporného zločinu sodomie, spáchaného at' s člověkem (*buggery, homosexuální styk*) či jakýmkoliv zvířetem, může být dle rozhodnutí soudu odsouzen až na doživotí anebo na jakoukoliv dobu ne kratší než deset let.“³¹⁹ Trest smrti pro odsouzené byl v Anglii a Walesu oficiálně uplatňován do roku 1861, ve Skotsku pak do roku 1887. Přestupek pokusu o sodomii se posuzoval jako méně závažné porušení zákona a byl postihován dvěma roky vězení a pobytem na pranýři. V roce 1885 britský parlament schválil Laboucherský dodatek, oficiálně Oddíl 11 Zákony o změně trestního práva z roku 1885 (*Section 11 of the Criminal Law*

---

³¹⁶ JANIŠ, Kamil, *Z dějin sexu a erotiky aneb co jsme se ve škole neučili*, Hradec Králové, Trutnov 2004, s. 343–348.

³¹⁷ ČEVELOVÁ, Zuzana, *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace normativních pramenů*, Pardubice 2012, s. 180. Srov. FRIEDMAN, David M., *On. Kulturní historie penisu*, Praha 2002, s. 101–108, kde se autor rovněž zabývá fenoménem kastrátů.

³¹⁸ COHEN, William, *Sex Scandal. The Privater Parts of Victorian Fiction*, Durham 1996, s. 75.

³¹⁹ *Offences Against the Person Act 1861 and Amendment Act 1875*, 14. 1. 1875, London, NAK, TS 25/1936.

Amendment Act).³²⁰ Ten takzvanou hrubou neslušnost kriminalizoval a kategorizoval ji jako zločin. V praxi byl zákon široce uplatňován ke stíhání mužské homosexuality, a to konkrétně v případech, kdy skutečná sodomie, v tomto kontextu znamenající anální styk, nemohla být prokázána. Sexuální aktivita mezi ženami naproti tomu nikdy nebyla předmětem stejného právního omezení, respektive na ni žádná legislativa nikdy výslovně necílila. Teprve v roce 1921 byly na popud soudce Metropolitní policie Cecila Maurice Chapmana zahájeny debaty o kriminalizaci hrubé neslušnosti mezi ženami. Tímto krokem se měl do té doby de facto genderově vyhraněný zákon generalizovat. Návrh zákona, vycházející z novelizace a rozšíření Laboucherského dodatku, nicméně poté, co prošel Dolní sněmovnou (*House of Commons*), odmítla Horní sněmovna (*House of Lords*) britského parlamentu. Její členové svou negaci obhajovali tím, že zavedení legislativy takového typu by ženy pouze podněcovalo k prozkoumání vlastní sexuality, což by v některých případech mohlo vést k nevyžádané homosexualitě. Další důvod odmítnutí vycházel z předpokladu zákonodárců, hovořícím o lesbismu coby fenoménu postihujícím pouze nepatrné procento ženské populace.³²¹ Nezřídka se v této souvislosti hovořilo rovněž o Chapmanově neochotě diskutovat výslovně o lesbických sexuálních vztazích. Právě tento odmítavý postoj vyústil v neschopnost vlády rozlišit mezi nekonsensuálními, mezigeneračními sexuálními vztahy a vztahy dvou dospělých jedinců stejného pohlaví založených na vzájemné shodě. Ve chvíli, kdy byl návrh zákona prezentován parlamentu, debata se z původního zadání transformovala v diskusní fórum posuzující rozsah ženských znalostí v oblastech lesbických sexuálních praktik a potenciální možnosti přenosu takových vědomostí z parlamentu k široké veřejnosti, kde by fungovaly jako „reklama“ na lesbický sex.³²²

---

³²⁰ Nejznámějšími odsouzenými byl literát a dramatik Oscar Wilde, konkrétně ke dvěma rokům těžkého žaláře, a matematik, kryptoanalytik, logik a zakladatel moderní informatiky Alan Turing. Na rozdíl od svého předchůdce ho nečekal trest odnětí svobody, ale chemická kastrace prostřednictvím estrogenových injekcí, což ho posléze dohnalo k sebevraždě. Více viz FOLDY, Michael S., *The Trials of Oscar Wilde. Deviance, Morality and Late-Victorian Society*, New Haven, London 1997, s. 129–130. Srov. TEUSCHER, Christof (ed.), *Alan Turing. Life and Legacy of a Great Thinker*, Berlin, Heidelberg 2004, s. 7. Oddíl jedenáct byl zrušen a následně znovu uzákoněn v oddíle třináct zákona o sexuálních přestupcích z roku 1956 (*Sexual Offences Act 1956*). Více viz *Sexual Offences Act 1956*, s. 4. Dostupné z: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1956/69/pdfs/ukpga_19560069_en.pdf [cit. 2019-03-31].

³²¹ DRYDEN, Steven, *A short history of LGBT rights in the UK*, nestr. Dostupné z: <https://www.bl.uk/lgbtq-histories/articles/a-short-history-of-lgbt-rights-in-the-uk> [cit. 2019-03-31].

³²² NAIR, Sashi, *Secrecy and Sapphic Modernism. Reading Romans à Clef Between the Wars*, Springer 2011, s. 14–15.

K zahájení výše popsaných diskuzí o trestních postizích proti lesbickým sexuálním vztahům vedl dle některých historiků ve dvacátých letech minulého století takzvaný lesbický skandál, probíhající ve Velké Británii během období první světové války. Měl být především odrazem posunu vztahů mezi širokou veřejností, národní politikou, sdělovacími prostředky a soukromým občanem. Právní dějiny konce devatenáctého století charakterizovaly legislativní opatření a trestní definice jak mužské homosexuality, tak transgresivní formy heterosexuality. Lesbické vztahy naproti tomu nebyly definovány jako trestní pojem až do počátku dvacátého století, kdy se poprvé dostaly před soudní dvory, kde byly diskutovány, popírány a soudně stíhány.³²³ Ačkoliv uvědomění a diskurzy ženské touhy po stejném pohlaví probíhaly v různé intenzitě a významnosti napříč staletími, vzhledem k neexistenci legální definice nebyly skandalizovány a medializovány jako procesy týkající se mužské homosexuality. Lesbické myšlenky se nicméně šířily, třebaže identita takových žen byla rozptýlena a do značné míry nedefinována. Období předcházející první světové válce s sebou přineslo větší míru pozornosti věnované sexuálnímu a genderovému chování. Obavy a debaty o ženské sexualitě prostupovaly kampaň za dosažení volebního práva, přičemž mnohdy byly k charakterizování nového typu feminity využívány termíny, označující ženu neženskou a asexuální. Vše mělo návaznost na prohlubující se ženskou nezávislost, mající mimo ostatních oblastí života nemalý vliv na základní podobu svazku mezi mužem a ženou.³²⁴

Soudní kauza, jež stála u vzniku takzvaného „kultu klitorisu“ a vedla k již zmíněnému lesbickému skandálu, se projednávala v průběhu šesti dnů na přelomu května a června 1918 před soudem v Old Bailey. Hlavní obviněnou byla herečka a tanečnice Maud Allanová. Vyšetřovatele rovněž zajímala Margot Asquithová, manželka bývalého předsedy britské vlády Herberta Henryho Asquitha. Případ sestával z několika vážných obvinění, mezi jinými podezření ze sexuálních neřestí na těch nejvyšších místech, vojenské špionáže pro Německo a urážky veřejných mravů skrze vystupování ve hře Oscara Wildea *Salome*. Spojitost s notoricky známým autorem a současně nejpopulárnějším odsouzeným sodomitou, dodala celému procesu nádech dramatickosti. Silná medializace případu proto nebyla nijak překvapivá. V roce 1918 publikoval člen

---

³²³ MEDD, s. 18. Srov. MARWICK, Arthur, *The Deluge. British Society and the First World War*, London 1989, s. 106–109.

³²⁴ COHLER, Debora, *Citizen, Invert, Queer. Lesbianism and War in Early Twentieth-Century Britain*, Minneapolis, London 2007, s. 1–3. Srov. GRIGG, Russell, HECQ, Dominique, SMITH, Craig (ed.), *Female Sexuality. The Early Psychoanalytic Controversies*, London 2015, s. 220–240.

parlamentu Noel Pemberton Billing ve svém vlastním žurnálu *Vigilante* článek nazvaný *Kult klitorisu*, v němž Allanovou označil za lesbickou společnici německých válečných spiklenců. Maud zažalovala Billinga pro urážku na cti, případ se však vyvinul v její neprospěch. Základy celé kauzy pak byly položeny již o deset let dříve, v roce 1908, kdy celou Británii šokoval příběh o údajné milence krále Eduarda VII., umělecké tanečnici Maud Allanové. Vztah mezi ní a panovníkem měl začít po soukromém vystoupení v Mariánských Lázních, v jehož průběhu monarchovi zatančila oděná pouze v Evině rouše. V roce 1918 pak svou nahotu odhalila široké veřejnosti svým tancem sedmi závojů z již zmíněné Wildeovy hry. Paradoxní bylo, že Maud byla posléze obviněna ze sexuální nemravnosti kvůli faktu, že se jednalo o lesbičku. Allanová, pocházející z Kanady, se na přelomu století v Evropě proslavila díky účinkování na německé scéně. Když jí bylo něco přes dvacet, byl její bratr popraven za zavraždění dvou dívek. Aby unikla nechtěné pozornosti, rozhodla se Maud změnit si jméno. Několik let poté byla však zatažena do spletité sítě intrik a spiknutí, zahrnující kromě královské rodiny a dvou premiérů také britskou tajnou službu. Její kariéra tanečnice skončila, tisk ji napříště označoval jako nemorální a neřestnou ženu. Případ Maud Allanové, mnohými historiky považován za „křivé nařčení století“, představoval znamenitou případovou studii mapující kriminalizaci feminity a ženské homosexuality ve Spojeném království na konci válečného období.³²⁵

Neméně bizarní a výmluvný byl případ odehrávající se v meziválečné éře, konkrétně v únoru 1929, v němž došlo ke kombinaci ženské homosexuality s otázkou transgenderu. Plukovník britské armády Leslie Ivor Victor Gauntlett Bligh Barker byl zatčen za zločin podvodného úpadku a poslán do věznice v Brixtonu. Poté, co běžná lékařská prohlídka odhalila, že se ve skutečnosti jedná o ženu, byl převezen do ženské věznice Holloway. Již v březnu toho roku se případ dostal do tisku, kde vzbuzoval senzaci a plnil titulní strany novin několik následujících týdnů. Barker se narodil v roce 1895, byl pokřtěn jako Liliás Irma Valerie Barkerová. Ve třidvaceti letech uzavřel sňatek s poručíkem Haroldem Arkell-Smithem. Posléze měl dvě děti s jistým Earnestem Pearce-Crouchem, vztah se však v roce 1923, kdy Barker přijal mužskou identitu, rozpadl. Následovala svatba s Elfredou Hawardovou, ani toto manželství však nemělo dlouhého trvání. Barker během procesu v Old Bailey čelil obvinění z nezákonného

---

³²⁵ BLAND, Lucy, *Modern Women on Trial. Sexual Transgression in the Age of the Flapper*, Oxford 2013, s. 19–30. Srov. JENNINGS, Rebecca, *A Lesbian History of Britain. Love and Sex Between Women Since 1500*, Santa Barbara 2007, s. 95–96.

uzavření manželství. Londýnský soudce sir Ernest Wild ho odsoudil pro křivou přísahu na devět měsíců do vězení a prohlásil, že Barker svým neřestným chováním „znesvětil chrám Páně“.³²⁶

V českých zemích byl sexuální styk s osobou stejného pohlaví na základě paragrafu 129 klasifikován jako zločin smilstva proti přírodě.³²⁷ Do této skupiny patřila rovněž zoofilie. Za první republiky byly do původního trestního zákoníku z roku 1852, převzatého v rámci recepčního zákona, vloženy následující dodatky: „2. Zločinem § 129 b) tr. z. jest každý čin, kterým hledáno nebo nalezeno bylo pohlavní ukojení na těle osoby stejného pohlaví; neníť pojem ‚smilstva‘ omezen na soulož nebo podobné úkony, nýbrž pojímá v sobě každé chlípným chťičům sloužící zneužití těla, třebaš oděného. 3. Spolúčinnosti zneužitě osoby netřeba, stačí pouhé dopuštění smilných činů na vlastním těle; ovšem vyžadovati jest však u spolupachatele pohlavně sotva vyvinutého, aby v nich smilstvo proti přirozenosti poznal. 4. Netřeba, by úmysl pachatelův čelil k ukojení vlastního pudu pohlavního.“³²⁸ Na rozdíl od Spojeného království byl paragraf uplatnitelný nehledě na pohlaví obžalovaných, třebaže primárně postihoval především mužskou část populace. Protože byla homosexualita mnohem lépe prokazatelná, byla logicky více postihovaná. Vše souviselo s tehdejší postojem společnosti, jejíž členové si odmítali připustit, že by se morálně „nezávadná“ žena propůjčila k obdobným praktikám, přisuzovaným prostitutkám. Tento jednoznačný nepoměr vyplynul rovněž z důkladného studia archivních materiálů, během něhož se případy lesbických žen vyskytly jen velmi vzácně. Zejména to platilo pro období před první světovou válkou.³²⁹

V Litoměřicích, v Bertholdově ulici č. p. 42 žily mezi lety 1927 a 1929 společně čtyřiačtyřicetiletá svobodná hudebnice Emilie Lindnerová a o deset let mladší zaměstnankyně místního biografu Augusta Schieleová. V dubnu 1929 na ně byla na základě svědecké výpovědi policejního komisaře Alfréda Lamače podána žaloba za spáchání zločinu smilstva proti přirozenosti, kterého se měly v průběhu řečeného období opakovaně dopouštět. Lamač své svědectví opíral o přiznání, kterého se mu od obou žen údajně dostalo. Podle něj prý homosexuálně založená Emilie přesvědčila před přibližně dvěma lety Augustu, aby se k ní přestěhovala. Společně měly obývat malý

³²⁶ VERNON, James, „For Some Queer Reason“. *The Trials and Tribulations of Colonel Barker's Masquerade in Interwar Britain*. In: *Journal of Women in Culture and Society* 26, 2000, 1, s. 37–38.

³²⁷ *Zákon trestní 1852*, s. 152–153 (§ 129 a 130).

³²⁸ KALLAB, HERRNRIT, s. 115–116 (§ .129).

³²⁹ LENDEROVÁ, KOPIČKOVÁ, BUREŠOVÁ, MAUR (ed.), s. 228.

pokoj s pouze jednou postelí. V ní se oddávaly sexuálnímu styku, během něž se opakovaně vzájemně dotýkaly na nadrech a genitáliích. V rámci průvodního řízení nicméně nebyly dodány žádné důkazy, které by tvrzení Lamače podpořily, a případ byl proto zastaven. Obě ženy byly zproštěny obžaloby a propuštěny na svobodu.³³⁰

K usvědčení obžalovaných a rozsudku odnětí svobody naopak došlo v roce 1925, kdy Zemský soud trestní v Praze řešil případ tří žen, obviněných ze spáchání zločinu smilstva proti přirozenosti. Konkrétně se jednalo o sedmatřicetiletou Anežku Schneidrovou, svobodnou služebnou polské národnosti a o rok mladší vdovu Františku Hendrychovou, pocházející z vesnice Zbořený Kostelec, tou dobou žijící na Žižkově, kde se živila jako číšnice a příležitostná prostitutka. Prodejem vlastního těla si na živobytí vydělávala rovněž třetí z žen, teprve dvaadvacetiletá Božena Andrllová, oficiálně pracující v krejčovské dílně. Ke spáchání zločinu pak došlo 5. srpna 1925 ve vazební cele číslo devět věznice pražského policejního ředitelství, kde si ženy odpykávaly tresty za porušení zákona. Jejich kriminální minulost byla velice pestrá a pohybovala se v rozmezí od drobných přestupků po závažnější delikty. Schneidrová byla například za zločin krádeže odsouzena Krajským soudem v Moravské Ostravě k odnětí svobody v délce jednoho roku, přičemž k výkonu trestu byla umístěna do ženské trestnice v Řepích. Právě zde se měl odehrát incident, který zásadním způsobem ovlivnil skutkovou podstatu studovaného případu. Schneidrová svým spoluvězeňkyním líčila poměrně fantaskní příběh o sexuálních orgiích, kterých se ve věznici zúčastnila. Aby dodala svému vyprávění na pikantnosti, uvedla, že ke smilstvu ji mělo svést několik jeptišek. Žádná z přítomných žen její tvrzení přirozeně nepovažovala za pravdivé a bylo pro ně spíše vítaným obveselením. Nicméně když se Schneidrová nabídla, že je sexuálně uspokojí stejným způsobem, podlehly své zvědavosti a ve snaze zjistit, jak se mezi sebou milují dvě ženy, se jejím dotekům nebránily. Hendrychová vypověděla, že Schneidrová, která se k ní již od počátku chovala dost důvěrně a při každé příležitosti se jí dotýkala, ji dráždila na genitáliích jazykem až do pohlavního ukojení. Záhy však svou výpověď upravila s tím, že orgasmu nedosáhla, což prý ani primárně neměla v úmyslu. Rovněž Andrllová se Schneidrovou, kterou spolu s ostatními považovala za perverzní a hloupou, nechala sexuálně uspokojovat. Protože ji však k činu vedla především zvědavost, po pár minutách ženu odstrčila. Schneidrová se stejně jako Andrllová a Hendrychová během výslechu k činu doznala, podotkla však, že

---

³³⁰ Emilie Lindnerová, Augustina Schieleová – smilstvo proti přírodě, 31. 1. 1930, Litoměřice, SOAL, KSL, Tk 987/29 (A 469/1929), kar. č. 988.

nikdy předtím nic podobného s žádnou ženou či ženami neprováděla a jí prezentovaný příběh neměl být ničím víc než zábavnou historkou. Důvodem, proč ke smilstvu došlo, byl příslib šatstva a peněz, kterého se jí od obou žen dostalo. Další svědkyní v případě byla Josefa Součková, která nabídku pohlavního uspokojení odmítla a Schneidrovou označila za zvrhlou. Chování Schneidrové vůči ostatním prý vylučovalo, že by se jednalo o její první sexuální zkušenost tohoto typu. Výrok Součkové byl tak zcela v rozporu s výpovědí Schneidrové, která během vyšetřování několikrát zdůraznila, že nikdy předtím intimní styk s osobou stejného pohlaví neprovozovala. Soudní líčení, probíhající v srpnu 1925, se díky potenciálnímu ohrožení veřejných mravů odehrávalo za zavřenými dveřmi. Ze stejné příčiny bylo zapotřebí důkladné prozkoumání kriminální minulosti a pověsti obžalovaných žen. Jednalo se o běžnou praxi, používanou během trestního stíhání osob, nehledě na skutkovou podstatu zločinu. Coby důkazní materiály sloužila takzvaná oznámení o pověsti, zasílaná nejčastěji městským či obecním úřadem, v níž měla dotyčná osoba dlouhodobý či trvalý pobyt. Obsahem těchto zpráv byl stručný popis chování obžalovaných na veřejnosti, respektive jejich společenský status. Jako nenapravitelná, neblaze proslulá prostitutka požívající velice špatné pověsti byla v této souvislosti popisována Františka Hendrychová, která byla za své nemravné chování v roce 1921 dokonce na dva roky vyhoštěna z hlavního města. Hlavní líčení proběhlo u Zemského soudu trestního v Praze 3. září 1925. Všem obžalovaným byl vyměřen stejný trest za zločin smilstva proti přirozenosti, a to ve formě těžkého šestitýdenního žaláře zostřeného dvěma posty, ztráty práva volebního do obcí a úhrady nákladů za soudní řízení v celkové výši 646 korun, jež se však ukázaly být nedobytné.³³¹

Studovaný a podrobně vylíčený spis byl přínosný hned z několika hledisek. Kromě velmi zdařile interpretované práce soudních orgánů a kriminalistických institucí došlo v jeho rámci rovněž k podrobnému popisu lékařských úkonů souvisejících s postupem vyšetřování. Jedním z nich byl například lékařský nález konstatující, že všechny tři ženy jsou schopné nošení želez a ručních prací, a mohou být tak naplno zapojeny do vězeňských aktivit. Jak již bylo řečeno, případy podobného typu byly již z podstaty svého motivu spíše výjimečné. Studium takového soudního spisu pak logicky poskytlo velmi zajímavý vhled do tabuizovaného tématu intimních vztahů mezi dvěma

---

³³¹ Anežka Schneidrová, Františka Hendrychová, Božena Andrllová – smilstvo proti přírodě, Praha, SOAPR, KSTP, Tk I 6271/25, kar. č. 18.

či více ženami, překračující rámec obvyklého a společností tolerovaného důvěrného přátelství.³³²

Sexualita a z ní vycházející delikty reprezentovaly skupinu zločinů, zastoupenou z hlediska počtu konkrétních trestních spisů velmi omezeně. V případě ženské homosexuality souvisel nedostatek trestněprávních kauz se skutečností, že jak britské, tak československé zákonodárství pracovalo s termíny lesbismus, homosexualita a lesbická sexualita teprve od konce devatenáctého století. Do té doby byla milostným vztahům mezi dvěma ženami věnována minimální pozornost. Pokud se o ženské homosexualitě hovořilo, pak ve spojitosti s prostitucí a onanií, považovanou za „věc tuze nemilou“. Ve Spojeném království se otázka lesbických vztahů dostala poprvé do povědomí zákonodárců i široké veřejnosti v souvislosti s takzvaným lesbickým skandálem z dvacátých let dvacátého století. Naproti tomu československá jurisdikce zahrnovala tento typ protizákonného jednání do souhrnného paragrafu trestního zákona, který se týkal smilstva proti přirozenosti. Rovněž v případě incestních vztahů bylo britské zákonodárství oproti rakouskému, respektive československému ochuzeno až do počátku dvacátého století o kodifikovaný zákon, konkrétně vztažený na případy krvesmilstva. Protože byl incest primárně vnímán jako akt mužského násilí páchaného na ženě, obvyklou praxí soudů v českých zemích bylo vynesení kombinovaného rozsudku: k incestu se přidružil zločin svedení ke smilstvu. Ve Velké Británii se ujal obdobný postup, pouze s tím rozdílem, že k deliktu incestu bylo připojeno znásilnění. Praktikování těchto metod souviselo s faktem, že pro britskou i českou justici bylo zcela nepodstatné, zda se sexuální styk mezi příbuznými udál se souhlasem zainteresovaných stran.

---

³³² Anežka Schneidrová, Františka Hendrychová, Božena Andrllová – smilstvo proti přírodě, Praha, SOAPR, KSTP, Tk I 6271/25, kar. č. 18.

7) PROSTITUCE

Příběh prostituce první poloviny dvacátého století byl převážně reprízou století předchozího, třebaže dalšího vývoje se mu dostalo v době druhé světové války. Naštěstí pro prodejné ženy – s ohledem na intenzivní agitaci proti „sociálnímu zlu“ na přelomu devatenáctého a dvacátého století – se pozornost veřejnosti po ukončení první světové války přesunula jiným směrem. Hlavním důvodem ke změně byla skutečnost, že nekonečné debaty okolo otázky prostituce se zdály být po více než pět dekad trvající kampani a protiopatření vyčerpané a společnost tématem unavená. Třebaže byly společensko-puristické stereotypy okolo sexuálního průmyslu a jeho pracovníků ve veřejném vědomí pevně zakotveny, předchozí úroveň aktivismu nebyla nadále udržitelná. Kromě toho existovala daleko palčivější témata, kterými bylo nutno se zabývat. Prostituce byla odsunuta do pozadí první světovou válkou, ruskou revolucí, Velkou hospodářskou krizí a vzestupem fašismu, nacismu a dalších totalitních režimů. Během těchto zásadních dějinných zvrátů měla společnost jen málo času (a ochoty) věnovat se otázkám „dobrého“ a „špatného“ v obchodu se sexem.³³³

V devatenáctém století byla realita značně odlišná. Prostituce, která byla považována za „sociální zlo“, již ze své podstaty vybízela k pozornosti a angažovanosti církve, státu, zdravotnických profesí, filantropů, feministek a dalších skupin, z nichž každá nabízela celou řadu řešení, která by mohla prostituci kontrolovat, eliminovat a posléze vymítit. K pokusům o regulaci, potlačování a předcházení prodejné lásky vedly obavy, že nemorálnost tohoto typu má negativní vliv na obecnou slušnost, může zničit manželství, rozbít domov, rodinu a nakonec i samotný národ. Ve Velké Británii představovalo pokus o reglementaci prostituce vydání Zákona o nakažlivých nemocech (*The Contagious Disease Act*) z roku 1864.³³⁴ Parlament Spojeného království ho schválil ve snaze předcházet pohlavním chorobám uvnitř ozbrojených sil. Legislativa v zásadě umožnila policistům zatknout v některých přístavech a posádkových městech ženy podezřelé z prostituce. Ženy, těmito zákony postihované, byly většinou pouliční prostitutky. Veřejné domy nebyly nikdy do zákona oficiálně zahrnuty.³³⁵ Po svém zatčení byly takové ženy podrobeny lékařské prohlídce kvůli zjištění venerických chorob. Za předpokladu, že byla žena prohlášena za nakaženou, byla držena

---

³³³ ROBERTS, s. 273.

³³⁴ BARTLEY, s. 1–2, 12.

³³⁵ LEVINE, s. 40, 91.

v nemocnici po dobu jejího zotavení, což mohlo být až tři měsíce, či vypršení trestu. V případě, že ženy odmítly vyhovět policii, mohly čelit trestu odnětí svobody dle jakéhokoliv platného zákona, a to bez ohledu na možné finanční, ekonomické, sociální a emocionální dopady na ženu nebo její rodinu.³³⁶ Uzavřené nemocnice (*lock hospitals*) nebo uzavřená oddělení (*lock wards*) byly navrženy již v roce 1746 speciálně pro léčbu osob infikovaných pohlavními nemocemi.³³⁷ Podmínky v ústavech byly zcela nedostačující. Průzkum z roku 1882 odhadoval, že ve všech dobrovolnických uzavřených nemocnicích ve Velké Británii bylo pro ženské pacientky k dispozici pouhých 402 lůžek, přičemž z tohoto počtu bylo jen 232 postelí financováno pro účely výše zmíněného užití. Pacientky trpící venerickými chorobami se tak musely uchýlit do ošetřoven chudobinců.³³⁸

Protože původní znění *Zákona o nakažlivých nemocech* se vztahovalo pouze na čtrnáct vybraných posádkových a přístavních měst, byla novelou zákona z roku 1866 rozšířena jeho účinnost na osmnáct. Legislativa měla navíc obsáhnout i civilní obyvatelstvo, a to především ve velkých metropolích. Vše mělo jediný cíl: regulovat prostituci. Druhá novelizovaná verze zákona z roku 1869 pak prodlužovala období, po které byly prostitutky, nakažené pohlavně přenosnými chorobami, drženy v nemocnicích, a to z původních tří měsíců až na jeden rok.³³⁹

Reglementační opatření, nehledě na zemi, v níž byla prováděna, zpravidla odůvodňovali lékařští a vojenští úředníci coby nejúčinnější metodu na ochranu mužů proti venerickým chorobám. Protože byli vojáci často svobodní a homosexualita nezákonná, na prostituci se nahlíželo jako na „nezbytné zlo“. Vycházelo se z předpokladu, že v případě, kdy by muži neukojili svou žádostivost u „profesionálky“, mohla být obrácena špatným směrem a v krajních případech vést až ke znásilnění nevinné oběti.³⁴⁰ Značně paradoxní byl fakt, že v rámci všech výše zmíněných opatření, které měly za cíl eliminovat prostituci, nebyly učiněny žádné kroky k tomu, aby napříště

---

³³⁶ WALKOWITZ, Judith R., *Prostitution and Victorian Society. Women, Class, and the State*, Cambridge 1980, s. 1–2.

³³⁷ LANE, James Ernest., *London Lock Hospitals*. In: *The British Medical Journal* 2963, 1917, 2, s. 500. Podmínky v tomto zdravotním zařízení byly až do roku 1928, kdy došlo k nepatrnému zlepšení následkem kodifikace Chudinského zákona (*Poor Law*), zcela nedostačující. Chybělo medicínské vybavení, často se měnilo vedení nemocnice a všude panoval značně moralistický režim. Více viz ORIEL, J. David, *The Scars of Venus. A History of Venereology*, London 1994, s. 178.

³³⁸ WALKOWITZ, s. 58.

³³⁹ *Contagious Diseases Acts 1866–1869*, London, NAK, HO 45/9322/17273.

³⁴⁰ KOPÁČ, SCHWARZ, s. 7.

mužské klientele, vojákům a ostatním mužům, zabránily v interakci se sexuálními pracovníci.³⁴¹

Na rozdíl od Velké Británie se v českých zemích administrativní a lékařský dohled nad prostitutkami zavedl již na počátku devatenáctého století, respektive na konci století osmnáctého. Snahy o reglementaci bylo nicméně možno vysledovat až do období vlády Josefa II. (1780–1790). Přijatá opatření měla, jako tomu bylo o téměř století později ve Velké Británii, primárně chránit především vojáky, tedy jinak řečeno mužskou část populace. Jedním z charakteristických rysů reglementace, která se zrodila v době striktního rozdělení společnosti na sféru soukromou (reprezentovanou ženou) a veřejnou (zastoupenou mužem), bylo právě ono zaměření se na ochranu muže před venerickými chorobami, přičemž o něm bylo uvažováno jako o potencionální „oběti“ zhýralého života nemorálních žen. Něžnému pohlaví se v tomto případě žádné ochrany nedostalo. Milena Lenderová ve své knize *Chytila patrola aneb prostituce za Rakouska i republiky* uvažuje nad absencí jakékoliv pomoci prodejným ženám následovně: „Proč ji tedy chránit před možností pohlavní nákazy? Proč si lámat hlavu s tím, co trápí prostitutku, bytost tak diametrálně odlišnou od závazného modelu milující manželky, čistotné hospodyně a laskavé matky?“³⁴²

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803 se prostitucí v habsburské monarchii zabýval v paragrafech 115 (hlava patnáctá první části), 245 a 254 (hlava třináctá druhé části). Paragraf 115 postihoval kuplířství, při němž byla k prostituci svedena nezletilá osoba, těžkým žalářem v rozmezí jednoho roku až pěti let. Paragraf 245 se prostituci a kuplířství věnoval zevrubněji a smilstvo, kam měla prodejná láska náležet, zařadil mezi přestupky proti veřejné mravopoctnosti. Pravomoc rozhodovat o „obchodě se smilstvem“ získaly paragrafem 254 městské řády.³⁴³ O téměř

---

³⁴¹ ACTON, William, *Prostitution, considered in its moral, social, and sanitary aspects in London and other large cities and garrison towns with proposals for the control and prevention of its attendant evils*, London 1870, s. 187–201. Pozornost veřejnosti k otázce prostituce v Londýně byla získána vydáním právě této, do značné míry kontroverzní, studie. Zatímco na jedné straně text vyvolával obavy, že město, zamořené nemocnými prostitutkami, bylo centrem morálního úpadku Británie, na druhou stranu Acton neopomněl zdůraznit, že na rozdíl od všeobecně převládajícího názoru (či spíše předsudku) středních a vyšších středních vrstev se ženy rozhodly stát prostitutkami nikoliv z důvodu vrozené chlípčnosti či hříšné povahy, ale kvůli hmotnému nedostatku a strádání vyvolanými nedostatečným finančním ohodnocením jejich práce.

³⁴² LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, s. 34–35.

³⁴³ *Kniha práw*, s. 64–65 (§ 115, 116), 128 (§ 245) a 133 (§ 254). Srov. LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, s. 35.

půl století později byl zákoník nahrazen trestním zákonem nařízeným císařským patentem z 27. května 1852 ř. z. č. 17.³⁴⁴

Abolicionistické hnutí, které bylo v Británii na vzestupu po přijetí *Zákonů o nakažlivých nemocech* (1864, 1866 a 1869), bylo založeno na mylném předpokladu, že prostituce je projevem hmotného a morálního nedostatku, a jako takové bylo primárně zaměřeno proti organizačním formám prostituce. Hlavním cílem hnutí bylo zrušení zákonů, které považovalo za důkaz očividné nespravedlnosti vůči prostitutkám a současně projev jasné nerovnosti mezi pohlavími. V tomto období šlo o ranou politickou otázku, posléze vedoucí k organizování žen a aktivnímu prosazování jejich práv. Jednou ze zásadních postav v tomto boji byla Josephine Butlerová (1828–1906), která o právních předpisech reglementačních zákonů hovořila jako o „medicínském znásilnění“.³⁴⁵ V roce 1869 byla Elizabeth Wolstenholmeovou a Josephine Butlerovou založena Dámská národní asociace pro zrušení zákonů o nakažlivých nemocech (*Ladies National Association for the Repeal of the Contagious Diseases Acts – LNA*). LNA obhajovala prostitutky a prohlašovala, že jsou oběťmi sociální nespravedlnosti a nikoliv zločinci. Spolek se rovněž angažoval v dalších zásadních politických a společenských otázkách, což jen vypovídá o jeho důležitosti v rámci abolicionistického hnutí.³⁴⁶

První lednový den roku 1870 vyšel v deníku *Daily News* článek LNA nazvaný *Protest žen*, v němž bylo detailně vysvětleno a objasněno, co konkrétně vnímají členky LNA v zákonech o nakažlivých nemocech jako protiprávní a nespravedlivé: „2. *Pokud jde o ženy, je odstraněna každá záruka jejich osobní bezpečnosti ustanovená a vnímaná zákonem jako posvátná, a do rukou policie plně svěřena jejich reputace, svoboda i ony samy. [...]* 4. *Protože je nespravedlivé trestat pohlaví, které je obětí prostituce a nechat bez trestu pohlaví, jež je hlavní příčinou jak prostituce, tak jeho obávaných následků; domníváme se, že zatčení, nucené lékařské ošetření a (v případech že se mu ženy brání)*

---

³⁴⁴ Více viz *Zákoník trestní 1852*. Velmi rozsáhlou pramenou základnou na téma prostituce, reglementace a abolicionismu disponuje Národní archiv České republiky. Nejedná se pouze o dokumenty domácí provenience, ale v návaznosti na mezinárodní spolupráci v boji proti venerickým chorobám lze dohledat rovněž značné množství cizojazyčných spisů. Z mnohých viz Společnost pro potírání chorob pohlavních – výkazy, polemiky, valné hromady, dokumentace, NA, Společnost pro potírání chorob pohlavních (dále jen SPPCHP), sign. 28/2, 28/3, 28/4, 11/2, 11/3, 21/16 b, 21/4, 21/6, 416/36, 224, 72, 335, 21/8, 21/9, 21/10, 21/12, kar. č. 2; Společnost pro potírání chorob pohlavních – propagační činnost, NA, SPPCHP, sign. 29/2 c, 29/3, 29/4 b, 29/5, 29/6, 29/2 a, 29/7, 29/9, kar. č. 5.

³⁴⁵ BARTLEY, s. 26.

³⁴⁶ WALKOWITZ, s. 140.

uvěznění do těžkého žaláře, jimiž si tyto zákony podmaňují ženy, představují tresty nejvíce pokořujícího druhu.“³⁴⁷

Článek byl podepsán mnoha vzdělanými, vlivnými a dobře známými ženami, které se s myšlenkami v něm shrnutými ztotožňovaly, mimo jiné Florence Nightingaleovou,³⁴⁸ Harriet Martineauovou³⁴⁹ či Mary Carpenterovou.³⁵⁰

I v českých zemích měla reglementace již od počátku své horlivé zastánce a neméně horlivé odpůrce. Ti si stěžovali především na nedostatečnou evidenci, do které byla zahrnuta a tím pádem i kontrolována pouze část prostitutek, a kritiky nebyly ušetřeny ani nedbalé lékařské prohlídky. Dále argumentovali tím, že po ukončení profese prodejné ženy a snahy opětovně se začlenit do společnosti je ženám tato integrace mnohdy znemožněna. Současně zastávali názor, že nevěstky pracující v nevěstincích, takzvané bordelní, jsou zcela závislé na „libovůli“ majitelů veřejných domů.³⁵¹

Nevěstince byly tolerovány, třebaže podle zákona legální nebyly. Z hlediska rakouské trestní jurisdikce se pokoušel rozdíly mezi zákonem a realitou kompenzovat *Zákon ze dne 24. května 1885 o tom, kdo v donucovacích pracovnách nebo polepšovacích ústavech může býti držen* (89/1885 ř. z.), někdy také považován za reglementační, který ve svém paragrafu číslo pět, stanovil: „Osoby oběho pohlaví, které mimo případy § 512 trestního zákona ze dne 27. května 1852, hledají svou výživu ze

---

³⁴⁷ BUTLER, Josephine Elizabeth Grey, *Personal Reminiscences of a Great Crusade*, London 1896, s. 18.

³⁴⁸ Anglická ošetrovatelka narozená v italské Florencii v aristokratické rodině. Známa jako „dáma s lucernou“ (*The Lady with the Lamp*), neboť se o vojáky, zraněné v Krymské válce, kde byla polní sestrou, starala dnem i nocí. Velká zastánkyně zlepšování péče v civilních a vojenských nemocnicích, zakladatelka moderního ošetrovatelství v Británii. Více viz SWENSON, Kristine, *Medical Women and Victorian Fiction*, Columbia, London 2005, s. 15.

³⁴⁹ Anglická spisovatelka a politická ekonomka narozená v rodině hugenotských přistěhovalců, nezřídka označována za první ženskou socioložku. Autorka mnoha textů z oblasti sociologie, náboženství, psychologie, filozofie a historie. Díky textům o ženské sexuální identitě považována za předchůdkyni feminismu a *gender studies*. Více viz HILL, Michael R., HOECKER-DRYSDALE, Susan, *Harriet Martineau. Theoretical and Methodological Perspectives*, New York, London 2003, s. 5–7. Více o názoru Martineauové na ženu-matku viz POSTHLEWAITE, Diana, *Mothering and Mesmerism in the Life of Harriet Martineau*. In: *Signs* 3, 1989, 14, s. 583–609.

³⁵⁰ Anglická reformátorka v oblasti vzdělávání a sociálních otázek (péče o opuštěné chudé děti a mladistvé delikventy v Bristolu). Byla velmi aktivní v hnutí za zrušení otroctví a rovněž veřejně vyjadřovala podporu ženským snahám o získání volebního práva, jakožto i získání možnosti vyššího vzdělání pro ženy a dívky. Více viz SELLECK, R. J. W., *Mary Carpenter. A confident and contradictory reformer*. In: *History of Education* 2, 1985, 14, s. 101–115; BUTLER, s. 11.

³⁵¹ LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, s. 38–39.

živnostenského smilstva jiných, buďtež potrestány tuhým vězením od osmi dnů až do tří měsíců.³⁵² Ve srovnání s předchozím zákonem z roku 1852 však žádnou zásadní změnu nepřinesl.³⁵³

Naopak příkladem velmi inovativního postupu bylo vydání takzvaných vídeňských reglementačních předpisů, umožňujících provozování prostituce nevěstkám, které byly pravidelně vyšetřovány výlučně úředně registrovaným lékařem. Prostituce tajná, nekontrolovaná, se stala trestným činem, a ačkoliv nevěstka mohla nabízet svoje služby na ulici, v pronajatém bytě či hodinovém hotelu, předpisy upřednostňovaly využití nevěstinců. To se projevilo v mnoha nařízeních, která žena, chtěla-li ve vlastním bytě legálně provozovat prostituci, musela splnit.³⁵⁴ Paragrafy číslo čtrnáct a patnáct například nařizovaly: „§ 14. Policejní ředitelství jest nadále oprávněno zakázati prostitutce kdykoliv pobyt v některém domě nebo u některé bytné, aniž by musilo udati příčinu tohoto zákazu. § 15. Byty prostitutek buďtež stále pod přísným dozorem. Vstup do těchto bytů musí býti kdykoliv volný úředníkům vyslaným za účelem inspekce bytů.“³⁵⁵

Ačkoliv měla reglementace v českých zemích četné nedostatky, což uznávali její samotní tvůrci a později rovněž zastánci, stávající zákony s ní spojené zůstávaly v platnosti i ve dvacátém století a postupně byly novelizovány a doplňovány. Rok 1916 zaznamenal rapidní nárůst prostituce a výskytu venerických chorob. Svízelná situace vedla české místodržitelství k vydání do té doby nejrozsáhlejšího a nejdetailnějšího dokumentu o prostituci, takzvaného prostitučního regulativu neboli *Základních pravidel pro úpravu prostituce*. Třebaže se regulativ nikdy nestal zákonem, jednalo se o vůbec první reglementační nařízení s platností pro celou zemi.³⁵⁶ Kromě posílení pravomoci obcí, které měly provádět důkladný dohled nad nevěstinci a prostitutkami, obsahoval rovněž vzorovou dokumentaci, která se stala univerzální pro všechny policejní a zdravotnické kontroly nevěstek. Paragraf 15 pak dokonce hovořil o zavedení

---

³⁵² Zákon ze dne 24. května 1885 o tom, kdo v donucovacích pracovnách nebo polepšovacích ústavech může býti držen. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=352&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [cit. 2019-03-25].

³⁵³ Viz *Zákon trestní 1852*, s. 392–394 (§ 509–515).

³⁵⁴ FLEXNER, Abraham, *Prostituce v Evropě*, Praha 1925, s. 318–326. Srov. HLAVA, Jiří, *Problém prostituce*, Košice 1922, s. 7–37; PANÝREK, Duchoslav, *Pohlavní pud a prostituce mládeže*, Praha 1923, s. 3–45.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 320.

³⁵⁶ LENDEROVÁ, Chytila *patrola*, s. 41.

nemocenského pojištění prostitutek, o což se měli starat majitelé veřejných domů, případně města či okresy, kam nevěstky náležely.³⁵⁷

Vliv abolicionismu, který provázal všechna dříve přijatá zákonná opatření, nezeslábl ani v období první republiky, právě naopak. Dokladem jeho vítězství nad příznivci reglementace byl roku 1922 uveřejněný zákon *O potírání pohlavních nemocí*, vůbec první aboliční zákon ve střední Evropě, k němuž byla v letech 1923 a 1924 vydána dvě vládní nařízení.³⁵⁸ Ve svém druhém oddíle zrušil zákon reglementaci prostituce a napříště trestal dle paragrafu číslo čtrnáct zřizování a provozování nevěstinců jako zločin kuplířství,³⁵⁹ které trestní zákoník definoval takto: „*Přestupku kuplířství se dopustí ti: a) kdo nevěstkám k provozování jich nedovolené živnosti u sebe řádný pobyt dávají nebo jinak je přechovávají; b) kdo z přivádění takových osob živnost činí; c) kdo se jinak dají potřebovati za dohazovače v nedovoleném srozumívání tohoto druhu.*“³⁶⁰ Trestem bylo tuhé vězení od tří do šesti měsíců, které však mohlo být prodlouženo v případě, že živnost tohoto typu provozoval obviněný již delší dobu.³⁶¹ Zvláštní pozornosti se mělo dle paragrafu číslo 16 dostat osobám mladším osmnácti let, provozujícím pohlavně nemravný život.³⁶² Přijetím tohoto zákona se však zcela vymkla kontrole pouliční prostituce. Státní správa se sice v případě potřeby měla postarat o založení ústavů, které by těmto nevěstkám poskytly dočasný azyl a příležitost k morální nápravě, avšak ekonomické problémy mladého Československa způsobily, že uskutečnění této myšlenky v praxi bylo neproveditelné.³⁶³ Ve vládním nařízení z roku 1924 bylo k otázce podobných institucí přistupováno značně realističtěji: „*Ministerstvo veřej. zdravotnictví a těles. výchovy nehodlá prozatím přikročiti k vybudování zvláštních*

---

³⁵⁷ FLEXNER, s. 338–345.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 352–355 (*Vládní nařízení z 9. října 1923*) a 356–374 (*Vládní nařízení k zákonu o potírání pohlavních nemocí, průvodní výnos k němu z 21. ledna 1924*).

³⁵⁹ Tamtéž, s. 348 (§ 14). Doktor práv JUDr. Karel Ladislav Kukla (1863–1930) považoval kuplířství za „*živnost nejohavnějších ženských stvoření světa*“. V Praze a dalších velkoměstech mělo být hlavním zdrojem obživy tisíce žen i mužů, „*jenomže jako při všem mrzkém i tady mají ženštiny převahu. Žijí a tyjí z prodejné lásky s nestoudnou drzostí a v mnoha podobách: přetvářkovým pokrytectvím jako přímé kuplířky, dodavatelky ‚lidského masa‘ pro obchodníky s děvčaty, jako vypočítavé megery, lichvářské bytné, kvartýrské ubohých nevěstek, pouliční volavky, dohazovačky lehkých holek, podplacené věštkyně osudu, vykladačky karet a planet a jako nejpodlejší potměšilé zprostředkovatelky známosti na plesech a promenádách, řemeslné aranžérky dostaveníček a orgií slečen i paniček z nejvznešenějších kruhů*“. Více viz KUKLA, *Z hlubin pražského podsvětí*, s. 142–143.

³⁶⁰ KALAB, HERRNRITT, s. 403–404 (§ 512).

³⁶¹ Tamtéž, s. 404 (§ 513).

³⁶² FLEXNER, s. 348 (§ 16).

³⁶³ Tamtéž (§ 15).

*státních ústavů pro účely v cit. § zákona naznačené; nýbrž představuje si péči státní správy o zřízení takových ústavů tak, že tam, kde dosud neexistují soukromé společnosti tímto oborem charitativní péče úspěšně se zabývající, sama nebo svými orgány dá podnět k založení takovýchto korporací. Kde pak již korporace takové svoji blahodárnou činnost rozvinují, vstoupí s nimi v užší styk, aby jim bylo podle potřeby jak odbornou radou, tak morální i hmotnou podporou v jejich snahách po rozšíření a náležitém vybavení ústavů, jež předmětný § zákona má na mysli, samozřejmě za spolupůsobení ostatních zúčastněných ministerstev co nejúčinněji nápomocno.*³⁶⁴

Vědomé šíření pohlavních chorob zůstalo nadále trestné, zatímco „vyzývání ke smilstvu“ postihoval zákon pouze v případě, že budilo veřejné pohoršení, týkalo se osoby mladší šestnácti let či bylo prováděno pohoršlivým způsobem. Posouzení míry skandálnosti bylo zcela v kompetenci policie. Všechna dosavadní opatření a právní normy z let 1852–1916 týkající se obchodu se sexem pak zrušil zákon, jenž byl svým obsahem plně v souladu s demokratickým směřováním československé společnosti. Jeho ustanovení současně reflektovalo očividně vstřícný krok směrem k ženské emancipaci, k níž se nová republika hlásila. Politické a sociální zrovnoprávnění něžného pohlaví mělo zabránit obchodu s ženským tělem a zrušit stav takzvané „dvojí morálky“, udržované již po staletí.³⁶⁵

Značně složitější nicméně bylo uvedení aboličního zákona do praxe. V rámci boje s venerickými chorobami byla jediným pozitivním výsledkem skutečnost, že některé z prostitutek chodily nadále na lékařské prohlídky dobrovolně. Uvedený úspěch nicméně poněkud podřývala skutečnost, že 40 % těchto žen bylo nakažených, aniž by je bylo kde léčit. Kromě lékařů ztěžoval nový zákon práci rovněž policistům, kteří mohli prostitutku zatknout za pouhou stížnost na obtěžování či narušování veřejného pokoje a řádu. Nelze opomenout ani fakt, že před zrušením nevěstinců měla nevěstka zabývající se bordelní prostitucí střežku nad hlavou. Nedůslednost zákona se projevila již krátce po jeho přijetí, neboť v případě nevěstinců docházelo k jeho častému „obcházení“. Funkci veřejných domů převzaly vinárny, bary, kavárny či kabarety.³⁶⁶ Aboliční zákon rovněž umožnil migraci nemalého počtu prostitutek ze zahraničí. Karel Ladislav Kukla, autor příběhů z „podsvětí“ staré Prahy se k problému vyjádřil následovně: „*Abolice otevřela současně dveře prostituci zahraniční, zvláště z Německa a Rakouska. Ta vnesla do*

---

³⁶⁴ FLEXNER, s. 368 (§ 15).

³⁶⁵ LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, s. 52.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 54–55.

*života pražských nevěstek nejen nejodpornější perversitu, ale i přepych v obleku. Položka za šaty, prádlo, obuv, klobouky, rukavice, je dnes u děvčete z polosvěta velmi vysoká, má-li se udržet proti ostatní konkurenci.*³⁶⁷

Co prostituce neztratila na objemu, to se jí naopak nedostávalo v otázce bezpečnosti. Kromě lékařské a policejní kontroly nedošel naplnění ani proklamovaný cíl zákona, to jest omezení počtu pohlavně nakažených. Výskyt venerických chorob se naopak zvýšil. Očividné selhání zákona vyvolalo logicky novou diskuzi o nutnosti změn, která s větší či menší intenzitou přetrvala po celé prvorepublikové období. Zákon odmítla jednohlasně politická pravice a zastáncem návratu k reglementaci byl rovněž dramatik a literát Karel Čapek. Abolicionisté se však nehodlali svých idejí vzdát a ve dvacátých letech minulého století se tak otázka prostituce dostala do Společnosti národů. V předvečer druhé světové války, v roce 1939 již přibližně dvě třetiny členských států vyjádřily svůj souhlas a podporu abolicionistickému hnutí. Jeho postupnou globalizaci však přerušil globální druhý světový konflikt dvacátého století.³⁶⁸

Poněkud jiný průběh měla otázka reglementace, respektive legislativního opatření vůči prostituci, ve Velké Británii. Snahy abolicionistů o zrušení zákonů o nakažlivých nemocech se setkaly s úspěchem v roce 1886, kdy došlo k jejich anulování, čímž byla éra legalizované, kontrolované prostituce ve Spojeném království po zhruba dvou desetiletích ukončena. Zrušení zákonů předcházelo mnoho opatření ze strany abolicionistů. V roce 1869 došlo k založení Národní asociace pro zrušení zákonů o nakažlivých nemocech (*National Association for the Repeal of the Contagious Diseases Acts*), zpočátku vylučující účast něžného pohlaví na strategických schůzích. To dalo impuls k etablování již zmiňované Dámské národní asociace pro zrušení zákonů o nakažlivých nemocech (*Ladies National Association for the Repeal of the Contagious Diseases Acts*). Organizace tohoto typu získávaly pozornost a podporu moralistů a feministek, ale rovněž všech, kteří se obecně zabývali občanskými svobodami, a to zejména proto, že zákony o nakažlivých nemocech vnímali jako porušování základních lidských práv. Kampaň proti zákonům byla vedena velmi aktivně a mezi lety 1870 a 1885 vzniklo celkem 17 365 petic nesoucích 2 606 429 podpisů, které byly posléze předány parlamentu. Bylo to právě muži a ženy z Národní asociace a

---

³⁶⁷ KUKLA, *Pražské bahno*, s. 97.

³⁶⁸ LENDEROVÁ, *Chytila patrola*, s. 57–59.

Dámské asociace pro zrušení zákonů o nakažlivých nemocech, díky nimž abolicionismus v roce 1886 zvítězil nad reglementací.³⁶⁹

Mnoho z reformátorů angažujících se v aboličním hnutí následně obrátilo svoji pozornost ke kampani proti takzvanému bílému otroctví (*white slavery*).³⁷⁰ Paniku, která tento fenomén obklopovala, ještě posilovaly příběhy o mladých britských dívkách unesených do zahraničí a donucených k sexuálnímu otroctví. Nastalá situace vyústila již roku 1885 v přijetí Zákona o novelizaci trestního práva (*Criminal Law Amendment Act*). V rámci sekce, zabývající se policejním dohledem nad všeobecnou morálkou, došlo ke kriminalizaci provozování nevěstinců a byl rovněž z původních třinácti na šestnáct let navýšen věk pro prvotní pohlavní styk. Kromě toho byla založena Národní asociace bdělosti (*National Vigilance Association – NVA*), jež měla pomáhat prosazovat nové zákony o morálce napříč Británií. Brzy byla následována Skotskou národní asociací bdělosti (*Scottish National Vigilance Association – SNVA*).³⁷¹

Jakkoliv byly tyto organizace a vnitrostátní právní předpisy důležité, z pohledu každodenní policejní kontroly prostituce měla ve Skotsku největší vliv samostatná skotská legislativa. Klíčový dopad z hlediska právního představoval Zákon o skotské městské policii (*Burgh Police Scotland Act*) z roku 1892. Potulku a dotírání za účelem prostituce označil jako trestný čin, hrozící pokutou až do výše čtyřiceti šilinků.³⁷² Kromě toho měla své vlastní zákony rovněž jednotlivá skotská města. Například lze uvést v roce 1879 uzákoněný Edinburghský městský a policejní zákon (*Edinburgh Municipal and Police Act*), který dával tamním soudům kompetenci k uložení podstatně vyšší pokuty a rozsudku, či Zákon o glasgowské policii a jejich větších pravomocích (*Glasgow Police (Further Powers) Act*) z roku 1892. Ten pokutu čtyřicet šilinků zachoval, doplnil ji ovšem o vězení v délce až šedesáti dnů v případě, že došlo k prodloužení úhrady pokuty. K regulaci prostituce byly využity také místní licenční zákony. Další důležitý krok skotské legislativy představoval Zákon o nemravném nelegálním obchodě ve Skotsku (*Immoral traffic (Scotland) Act*) z roku 1902. Ten se

---

³⁶⁹ SIGSWORTH, E. M., WYKE, T. J., *A Study of Victorian Prostitution and Venereal Disease*. In: VICINUS, Martha (ed.), *Suffer and Be Still. Women in the Victorian Age*, Abingdon 2013, s. 77–99.

³⁷⁰ Viz *Prostitution and Allied Offences – Traffic in Women and Children*, NAK, HO 45/11607; *Prostitution and Allied Offences – Traffic in Women Bills, 1927–1928*, NAK, HO 45/13057.

³⁷¹ SETTLE, s. 4.

³⁷² *The Burgh Police (Scotland) Act, 1892*. Dostupné z:

https://archive.org/stream/burghpolicescot00ironoog/burghpolicescot00ironoog_djvu.txt [cit. 2019-03-26].

zaměřoval na muže, kteří obchodovali se ženami za účelem prostituce a umožnil za takový delikt uložit trest odnětí svobody až na šest měsíců. Od roku 1912 bylo díky Zákonu o novelizaci trestního práva (*Criminal Law Amendment Act*) zavedeno použití biče zvaného devíticásá kočka jako dalšího eventuálního způsobu trestu.³⁷³

Ačkoliv se skotské zákony v mnohém podobaly svým velšským a anglickým protějškům, existovalo mezi nimi několik významných rozdílů. V Anglii a ve Walesu musela policie prokázat, že prostitutka svým chováním a nabízením sexuálních služeb obtěžovala okolí, což bylo často velice obtížné. Ve Skotsku tomu tak nebylo a rovněž nepodložená tvrzení pouze jediného svědka coby důkaz o potenciální vině mnohdy dostačovalo. Odpovědným za zahájení trestní procesu byl zástupce státní, nikoliv policejní.³⁷⁴

Provozování nevěstinců pak bylo nelegální, třebaže do značné míry tolerované, v celé Velké Británii.³⁷⁵ Nejinak tomu bylo i v českých zemích, kde sama prostituce zákonem postihnutelná nebyla, ale činnosti s ní související, jako nabízení sexuálních služeb na veřejných místech, kuplířství a vlastnictví či řízení nevěstince, ano. Případy, kdy se o majitele či personál veřejného domu začala zajímat policie či jiné orgány tamní justice, nebyly nijak výjimečné.³⁷⁶

C. k. okresní hejtmánství v Plzni obdrželo 24. září 1909 zprávu o šetření v tavním hostinci č. p. 188. Prohlídka prokázala, že hostinská živnost byla zneužívána coby zástěrka pro skutečný účel zařízení, jímž bylo podporování a provozování prostituce. Aby se do budoucna předešlo opětovnému zahájení této nelegální činnosti, byl pro podnik vydán zákaz ženské obsluhy. Omezení se nevztahovalo na osoby ženského pohlaví oprávněné vykonávat hostinskou činnost, ženy žijící s těmito osobami ve společné domácnosti, a členky rodiny. Neuposlechnutí příkazu mělo být trestáno

---

³⁷³ SETTLE, s. 4–5.

³⁷⁴ FARMER, Lindsay, *Criminal Law, Tradition and Legal Order. Crime and the Genius of Scots Law 1747 to the Present*, Cambridge 1997, s. 82. Srov. SETTLE, s. 5.

³⁷⁵ Graf znázorňující odsouzené majitele nevěstinců v Edinborough v letech 1890–1940 viz Příloha č. 11.

³⁷⁶ Typicky například vyšetřování nevěstince na Oxford Street. Viz Brothel on Oxford street investigation, NAK, MEPO 3/771. Jak dokazuje pozůstalost po majitelích nevěstinců, disponovali tyto „podnikatelé“ často značným majetkem. Více viz Marie Partajová – pozůstalost, Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), Okresní městský delegovaný soud civilní pro Malou Stranu a Hradčany, sign. A 746/1915, kar. č. 408. Srov. Jan Kalouch – pozůstalost, AHMP, Okresní městský delegovaný soud civilní pro Horní Nové Město, sign. A VI 22/1920, kar. č. 295.

pisemnými výstrahami, důtkami a peněžitými pokutami až do výše tisíc korun. V případě recidivy odnětím koncese či uzavřením hostince.³⁷⁷

Zatčení majitele nevěstince často záviselo na jeho předchozích odsouzeních. Ve Velké Británii byl v některých případech dokonce ze strany policie či četnictva na své chování předem upozorněn. Například v roce 1917 bylo Mary Wattové, po několik dní sledované edinbourskou policií, sděleno, že její dům je veden v patrnosti coby nevěstinec. Teprve po několika dalších policejních kontrolách byla Wattová zatčena za provozování vykřičeného domu. V praxi se nicméně podobná varování týkala především pouličního nabízení sexuálních služeb. To dokládá kauza Margaret Robertsové z roku 1914, jejíž byt byl sice podobně jako obydlí Wattové několik dní, respektive nocí pozorován, ale majitelce se dostalo pouhého oznámení o uzavření prostor z důvodu podezření na provozování nevěstince.³⁷⁸

Kauza devatenáctileté Ely Tropschulové, narozené v roce 1910 v Přecháplech v okrese Chomutov, představovala případ prostitutky obviněné a posléze obžalované z šíření pohlavních chorob. Elu, oficiálně pracující jako číšnice, shledal Krajský soud v Litoměřicích 7. listopadu 1929 vinnou z přestupku těžkého poškození na těle dle § 335. K tomu mělo dojít začátkem roku 1929, kdy Tropschulová vystavila Oskara Stoye a několik dalších mužů, s nimiž měla nechráněný pohlavní styk, riziku nákazy venerickými chorobami. Lékařské vyšetření konstatovalo, že obžalovaná byla 11. ledna 1929, kdy přijící a kapavkou infikovala Oskara Stoye, nemocná již minimálně čtyři měsíce a byla si svého stavu zajisté dobře vědoma. Prohlídka Oskara Stoye současně potvrdila, že jeho onemocnění bylo v příčinné souvislosti se souloží s obžalovanou. Tropschulová byla za přestupek odsouzena ke dvěma měsícům tuhého vězení, zostřeného dvěma stupni. Nastoupení trestu se uskutečnilo 7. listopadu 1929 a na svobodu byla odsouzená propuštěna 9. prosince 1929, tedy přibližně po měsíci odnětí svobody. Důvodem byla délka vyšetřovací vazby, trvající od 9. října do 7. listopadu, která se jí do celkové výše trestu započítala.³⁷⁹

---

³⁷⁷ Zákaz ženské obsluhy, za příčiny prostituce při živnosti hostinské v domě čp. 188 v Plzni, 24. 09. 1909, Plzeň, AMP, MR, sign. 262/II, kar. č. 917.

³⁷⁸ Neznamenalo to však, že by prostituce v ulicích, respektive delikty z ní vycházející, nebyly postihovány. Policejní statistiky, jakkoliv v některých případech podrobné, nicméně vypovídaly jen málo o počtu žen, které unikly zatčení a pracovaly inkognito mimo dohled zákona. Například v Edinborough bylo v roce 1912 dle dat tamního vrchního policejního komisařství údajně zatčeno 1 020 žen za obtěžování (*importuning*), třebaže ve skutečnosti šlo o „pouhých“ 403 žen. Více viz SETTLE, s. 20, 42.

³⁷⁹ Ela Tropschulová, 7. 11. 1929, Litoměřice, SOAL, KSL, sign. Tk 986/29 (A 468/1929), kar. č. 988.

Ve Velké Británii podnítl jednu z mnoha diskuzí o nutnosti regulace počtu venerických chorob případ tří velmi mladých žen, které byly z rozhodnutí soudu ve Westminsteru drženy několik týdnů ve vazbě. Během soudního procesu jedna z obžalovaných, sotva osmnáctiletá dívka, s použitím dosti nevybíravých výrazů odmítla odpovědět na otázku vyšetřujícího soudce, který se snažil získat od mladých žen jakékoliv informace o stylu života, jež doposud vedly. Periodikum *Lloyds Weekly News* ze 7. května 1916 otiskly její výrok v poněkud recenzované podobě, v níž ostré výrazy nahradily tři tečky: „*Proč mi ty ... nenapáříš 12 měsíců a budeme s tím hotoví?! Ze mě žádný informace nedostaneš, ty ...!*“³⁸⁰ Soudce Horace Smith, který měl kauzu na starosti, se rozhodl případ konzultovat s ministrem vnitra. Požadoval od něj radu, jak postupovat v podobně delikátních situacích, jestliže má soudce pouze omezené pravomoci. Smith podle svých vlastních slov velmi záhy pochopil, že před ním na lavici obžalovaných sedí dívky, které jsou nadále odhodlané vést svůj dosavadní nemravný život a působit ve společnosti co nejvíce problémů. Vazbu v tomto případě nepovažoval za dostatečně adekvátní nápravný prostředek. Současně byl však odhodlán ponechat dívky ve vazbě tak dlouho, dokud nebude odpovídající řešení nalezeno.³⁸¹

Z hlediska rozsahu výskytu venerických chorob v poválečné Británii a snahy o jejich eliminaci představovala velmi zajímavý a hodnotný příspěvek k tématu zpráva lékařského referenta J. Elliota Robinsona. Příkladová studie opatření přijatých v boji proti pohlavním nemocím se týkala jihoanglického hrabství Dorset. Hned v úvodu její tvůrce uvažoval, zda, a do jaké míry by bylo zapotřebí rozšířit projekt prevence a léčení venerických chorob v poválečné civilní společnosti. Dokument byl prezentován veřejnosti v rámci schůze Veřejného, zdravotního a bytového výboru 28. července 1919. Informoval přítomné, že v hrabství Dorset byly pro pacienty trpící venerickými chorobami k dispozici centra v Dorchesteru, Bornemouthu, Yeovilu a Salisbury. Dvě

---

³⁸⁰ Venereal Diseases Bills – case of three young prostitutes, article „Road to ruin. Girls obdurate after weeks in custody“ in *Lloyds Weekly News*, Westminster, 7. 5. 1916, NAK, HO 45/10523/140266.

³⁸¹ Venereal Diseases - bills, Westminster, 7. 5. 1916, NAK, HO 45/10523/140266. Stejně jako v českých zemích, rovněž ve Velké Británii byly, co do počtu pohlavně nakažených, nejkritičtější válečné roky 1914–1918. Ministerstvo války se tristní situaci pokoušelo řešit vydáváním vyhlášek, nařízení a rad, které měly vojáky bojující ve Francii ochránit před nebezpečím plynoucím ze sexu s prostitutkou. Viz Prevention of venereal disease: suggestion that brothels should be "out of bounds" for troops in France. Conference on methods of treatment, NAK, War Office (dále jen WO) 32/5597. Srov. Measures to prevent spread of venereal disease during and after demobilisation Protests by women's organisations over enforcement of Defence of the Realm regulation, NAK, WO 32/11403. Statistiky venerických chorob (syfilis a kapavky) v Anglii a Walesu v letech 1926 – 1930 viz Příloha č. 9 a Příloha č. 10.

doplňková pracoviště fungovala v případě potřeby ve Weymouthu a Wyke Regisu. Menší nemocnice se však potýkaly s problémy: diskrétností, která byla nedostatečná především na maloměstě a neexistencí ambulantních oddělení vhodných pro účely zdravotní péče a dohledu nad nakaženými prostitutkami. Příkladem ideálního řešení léčby pohlavně přenosných nemocí bylo dle Robinsona hrabství Gloucestershire, kde bylo klinik zabývajících se touto činností padesát (v Dorsetu považoval za potřebné fungování alespoň třiceti). Zdravotnická zařízení neléčila jen venerické choroby, ale rovněž tuberkulózu a dětské nemoci. Některá hrabství pak měla vlastního specialistu na venerické choroby, který poskytoval rady ostatním lékařům a zaměstnancům preventivních center. Ta fungovala primárně pro všechny osoby, u nichž hrozilo riziko vystavení se infekci, a poskytovala profylaktickou léčbu pod odborným dohledem. Musela být otevřena přes noc a časně ráno, čímž plnila svůj účel především ve velkých městech. V Dorsetu, Robinsonem nazývaném šťastné hrabství, nedošlo v poválečné době k nijak intenzivní expanzi venerických chorob. Naopak v éře předchozí, období první světové války, počet pohlavně nakažených osob zaznamenal rapidní nárůst, přičemž byl patrný především ve městech a vesnicích, kde sídlily vojenské posádky. Archivní spis obsahuje rovněž záznam z konference konané 4. února 1921 v Cornelia Hospital, projednávající návrh na založení centra pro léčbu venerických chorob v budově nemocnice, jenž byl přijat převážně kladně.³⁸²

Zdravotní péče věnované prostitutkám v českých zemích, třebaže v tomto konkrétním případě nešlo o venerické choroby, se týkalo oznámení o úhradě dvaceti korun za léčebné výlohy zaslané Policejním úřadem města Plzně správě Všeobecné veřejné nemocnice v Chebu. Peněžní obnos byl vybrán od Emila Šípa, majitele plzeňské kavárny v Radčické ulici, jehož bývalá zaměstnankyně, prostitutka Jindřiška Mattulová, byla v chebské nemocnici od 25. července do 8. srpna 1907 léčena na influenzu (chřipku). Záznam o provedené platbě naznačuje, že mnozí majitelé nevěstinců se o tamní prostitutky starali.³⁸³

S nízkým věkem některých nevěstek se pojil případ Evy Sinclairové, která měla teprve šestnáctiletou Florence Treadwayovou od března 1899 navádět k prostituci. Dívka na popud obžalované opustila místo svého trvalého pobytu a za účelem možné

---

³⁸² Dorset county council – Special report by County medical officer; Cornelia Hospital, 28. 7. 1919, London, NAK, Ministry of Health (dále jen MH) 55/205.

³⁸³ Potvrzení o odeslané platbě správě Všeobecné veřejné nemocnici v Chebu, 31. 7. 1907, Plzeň, AMP, VR, sign. 182/II, kar. č. 914.

prostituce se ubytovala ve veřejném domě na Spring Street č. p. 2 v Londýně.³⁸⁴ Na vzrůstající počet nezletilých dívek objevených v nevěstincích, upozorňovala rovněž zpráva Scotland Yardu z 6. září 1907, v jejímž rámci představila několik kauz tohoto typu. Ve vykřičeném domě byla v červenci 1907 nalezena teprve čtrnáctiletá dívka, jejíž důvod pobytu byl poněkud paradoxní. Nejednalo se o standardního zaměstnance, ale pouhou návštěvu, kterou do nevěstince ke své známé poslal dívčin otec, pobývajícím kvůli zranění dočasně v nemocnici. Dívka byla odvedena na policejní stanici a poté předána vdané sestře. Otázkou zůstává, proč si otec namísto vlastní dcery zvolil jako opatrovatelky nezletilé právě prostitutky. Dalšími ukázkovými případy byly kauzy dvou dívek ve věku patnácti let, u nichž nicméně již vzniklo důvodné podezření z provozování prostituce, třebaže nebylo prokázáno. Do třetice lze uvést případ rovněž patnáctileté dívky, která zastávala funkci jakéhosi „poplašného zařízení“ v případě hrozící policejní kontroly, na níž měla zaměstnanec vykřičeného domu včas upozornit. Protože se jednalo o dceru správce nevěstince, vykonávala tuto činnost poměrně často. Kromě toho existovalo také mnoho šestnáctiletých dívek žijících se prostitutkami, které uváděly vyšší věk, než byl jejich skutečný.³⁸⁵

V habsburské monarchii a poté v Československu se informace o provedených lékařských (gynekologických) prohlídkách prostitutek zaznamenávaly do takzvaných zdravotních knížek.³⁸⁶ Jedna z nejzachovalejších archivních sbírek tohoto typu v České republice je badatelům k dispozici v depozitáři Okresního archivu v Klatovech. Nezpracovaný fond je řazen abecedně, přičemž téměř každá složka obsahuje kromě zdravotní knížky také protokol o přihlášení prostitutky u Policejního úřadu královského města Klatov, případně formulář nazvaný *Postupné záznamy o níže uvedené osobě podrobené zdravotnímu dohledu*, obsahující popis prostitutky, prodělané venerické choroby, předchozí tresty a adresu trvalého bydliště. Protokoly a formulář sloužily jako zdroj zajímavých informací nejen o mobilitě nevěstek, ale v některých případech pomohly osvětlit příčinu, proč žena či dívka s prostitutkami začala.³⁸⁷

Marie Alterová, narozena 6. prosince 1892 v Praze, původním zaměstnáním ošetřovatelka, přijela do Klatov 7. dubna 1915 z nedalekých Domažlic, kde pracovala jako prostitutka v podniku Václava Zemina. Profesi prodejné ženy vykonávala necelý

³⁸⁴ Eva Sinclair – seduction to prostitution, 30. 3. 1899, Marylebone, NAK, CRIM 4/1176 (page 39).

³⁸⁵ Young girls founded in brothels, 6. 9. 1907, London, NAK, HO 45/10365/155599.

³⁸⁶ Konkrétní podoba zdravotních knížek viz Příloha č. 8.

³⁸⁷ Fond Archiv města Klatovy (nezpr., dále jen AMK), Okresní archiv Klatovy (dále jen OAK), ka č. A–B (1), M–N (6), T–V (14).

rok, přičemž její první působiště bylo ve Strakonících u Anny Čepelové. Po celou dobu byla podrobena periodickým lékařským prohlídkám, které nezjistily žádnou pohlavní nemoc. Z rodičů byla naživu již jen matka Josefa, žijící na Žižkově. Prostituci Marie provozovala bez matčina vědomí a nebyl o ní zpraven ani její poručník Josef Skřivánek. Živnosti se oddala, protože prý v sexu našla zalíbení, přičemž ke spořádanému životu se hodlala vrátit později.³⁸⁸

Hlavním motivem, proč se žena uchýlila k prostituci, však primárně byla vidina dosažení snazšího a vyššího výdělků. Nevěstky, především svobodné ženy, dívky svedené a opuštěné milencem, ženy po rozvodu nebo rozluce, matky, ale i vdovy,

---

³⁸⁸ Marie Alterová – prostitutka, 7. 4. 1915, Klatovy, OAK, AMK, kar. č. A–B (1). Františka Ťokanová, narozená 18. ledna 1896 v Mladé Boleslavi se do Klatov coby prostitutka přihlásila počátkem srpna 1921. Za vydání zdravotní knížky zaplatila standartní poplatek ve výši jedné koruny. Místem výkonu povolání a současně adresou trvalého pobytu byl nevěstinec Karoliny Šplíchalové. Prostitutkou se Františka stala v jednadvaceti letech, avšak první soulož zažila ve svých sedmnácti se čtyřadvacetiletým stavitelem. Více viz Františka Ťokanová – prostitutka, 3. 8. 1921, Klatovy, OAK, AMK, kar. č. T–V (14). Na rozdíl od Františky si Jindřiška Válková na svého prvního milence, kterého měla již ve svých čtrnácti letech, nevzpomínala. Jindřiška, pocházející z moravské vesnice Boží Požehnaní, kde se 9. listopadu 1886 narodila, začala s prostitucí v devatenácti letech. Více viz Jindřiška Válková – prostitutka, 23. 1. 1915, Klatovy, OAK, AMK, kar. č. T–V (14). V Klatovech se pak uchýlila do nevěstice Karla Geipla, stejně jako Františka Nápravníková, bývalá tovární dělnice, která se však ve městě dlouho nezdržela, neboť se již 4. ledna 1921, zhruba měsíc po svém příjezdu, vrátila zpět do Prahy. Více viz Františka Nápravníková – prostitutka, 9. 12. 1920, Klatovy, OAK, AMK, kar. č. M–N (6). Kvůli milenci, který ji nejprve svedl a poté opustil, se na dráhu prostitutky vydala také Anna Barešová, narozená roku 1891 na Žižkově. Původně vyučená dámská krejčová, dcera krejčího Josefa Bareše a Marie, rozené Kopecké, se svému původnímu povolání věnovala do sedmnácti let. V Praze, kde s prodejem svého těla začala, byla mezi lety 1909–1910 pod stálým lékařským dohledem, a poté na svých dalších pracovištích v Českých Budějovicích, Písku a Lipsku. Podle svých slov nikdy trestaná nebyla, a netrpěla ani žádnou pohlavní chorobou. Informace zasláné Městským úřadem na Žižkově se nicméně s jejím tvrzením rozcházejí. Na Žižkově neměla dobrou pověst, neboť byla sedmkrát zadržena a policejně trestána. C. k. okresní soud v na Královských Vinohradech ji pro přestupek podle paragrafu 464 (podílnictví na krádeži) odsoudil ke třem dnům vězení a c. k. okresní soud v Mladé Boleslavi ji v červenci 1908 poslal na půl roku do těžkého žaláře za zločin podle paragrafů 197 a 199 (podvod). Současně byla vícekrát léčena na venerické choroby. Více viz Anna Barešová – prostitutka, 3. 8. 1911, Klatovy, OAK, AMK, kar. č. A–B (1). Několikrát policejně trestaná byla pro nezřízený život rovněž jednadvacetiletá Anna Muhrová ze Šlovic. Otec, slévač z Rokycan, jí již zemřel a matka se spolu s mladšími bratry odstěhovala ke své nejstarší dceři do Vestfálska. Zajímavá byla především Annina mobilita. Od března 1908, kdy s prostitucí začala, do května 1911, kdy se přihlásila na policejním úřadu v Klatovech, pobývala v Praze, Vysokém Mýtě, Plzni, Českých Budějovicích, Trutnově, Lounech, Slaném a Kladně. Více viz Anna Muhrová – prostitutka, 29. 5. 1911, Klatovy, OAK, AMK, kar. č. M–N (6). Místo trvalého pobytu klatovských prostitutek představoval ve většině případů jeden z tamních nevěstinců; veřejný dům Karla Geipla a podnik U Šplíchalů. Nejčastěji navštěvovaným lékařem byl MUDr. František Prunar, který si za gynekologickou prohlídku, prováděnou zpravidla jednou za rok (častěji, byla-li žena nakažena pohlavně přenosnými chorobami), účtoval tři koruny.

pocházely zpravidla z rodin dělníků, řemeslníků či drobných zemědělců. Obecně řečeno ze sociálně slabších vrstev obyvatelstva. Do města se vydávaly ve snaze najít lepší pracovní uplatnění, což je však nezřídka, obzvlášť nedařilo-li se jim delší dobu najít řádné zaměstnání, přivedlo k prodeji vlastního těla. Vzhledem k sociální struktuře tehdejšího obyvatelstva nebyla převaha služek a dělnic mezi „padlými“ ženami nijak překvapivá. Dlouhá, těžká a špatně placená práce v továrnách a dílnách představovala pro mnohé z nich dlouhodobě neúnosnou situaci.³⁸⁹

Prostituce se podle místa jejího provozování dělila do tří kategorií: na bordelní, odehrávající se v nevěstinci, šenkovní, vykonávanou v barech, kavárnách či hostincích, a pouliční, kde musel prostitutce stačit zapadlý kout postranní temné uličky. Věk prostitutek byl s touto diferencovaností velmi silně spjatý.³⁹⁰ Nejmladší ženy a dívky byly umisťovány do vykřičených domů, kde zůstávaly do doby, než na nich majitel nevěstince přestal vydělávat. Nejstarší ženy naopak končily na ulici, kde bylo nejen neútulno, ale často také velmi nebezpečno. Obecně platilo, že životní dráha prostitutky byla ve větší či menší míře spojena s mobilitou.³⁹¹

---

³⁸⁹ SVOBODOVÁ, Blanka, „Portrét“ *nekoncesovaných pouličních prostitutek v Praze a jejich předměstích v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století*. In: LEDVINKA, Václav, PEŠEK, Jiří (ed.), *Ponížení a odstrčení. Města versus katastrofy*. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1995, Praha 1998, s. 122–124. Srov. FIALOVÁ, Ludmila, HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří, STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, s. 220–221. Přehled nejčastějších zaměstnání žen, uvězněných v Glasgow za nabízení sexuálních služeb, poskytl možnost zajímavého srovnání s běžnými povoláními českých žen. Viz Příloha č. 12.

³⁹⁰ PAY, Pavel, *Prodejná láska. Historie nejstaršího řemesla v deseti kapitolách*, Praha 1992, s. 34. Jiří Pešek se ve své studii opíral o trestní akta okresního soudu na Královských Vinohradech z let 1900–1905. Na základě soudních líčení vedených s nekoncesovanými prostitutkami vyslovil závěr, že nejstaršími nevěstkami byly právě ty, které svou činnost provozovaly nelegálně. Starší třiceti let bylo 43 % všech odsouzených, přičemž devět žen z této kategorie dokonce spadalo do věkové skupiny mezi padesáti až pětapadesáti. Více viz PEŠEK, Jiří, *Nekoncesované pouliční nevěstky města Královských Vinohrad na počátku 20. století*. In: LEDVINKA, Václav, PEŠEK, Jiří (ed.), *Ponížení a odstrčení. Města versus katastrofy*. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1995, Praha 1998, s. 130.

³⁹¹ KUKLA, *Pražské bahno*, s. 86–108. Dějiny brněnské prostituce popisuje FLODR, Miroslav, *Brněnské nevěstky v nejstarších dějinách města*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 43, 1994, 41, s. 7–12. Z hlediska nebezpečí číhajícího na pouliční prostitutky pravděpodobně neexistuje slavnější sériový vrah než Jack Rozparovač, který ve druhé polovině roku 1888 zavraždil v chudé londýnské čtvrti Whitechapel pět až deset nevěstek (skutečný počet je předmětem mnoha diskuzí). Že byl Whitechapel opravdu nebezpečnou čtvrtí dokládá brožurka vydaná již roku 1875 *Strašlivá vražda a zmrzačení ženy ve Whitechapelu*. Více viz *Awful murder and mutilation of a woman in Whitechapel. Committal of the Prisoners*, London 1875.

Pohyblivost prostitutek nebyla záležitostí, vymezenou státní hranicí, ale mnohdy sahala i za ni. Ve Velké Británii se otázkou zahraničních prostitutek zabývalo například policejní nařízení vydané 7. října 1913 kanceláří Metropolitní policie. V jeho rámci došlo k těsné spolupráci státního tajemníka s Národní asociací bdělosti (*National Vigilance Association – NVA*), pomáhající při repatriaci zahraničních prostitutek, které stanuly před soudy Metropolitní policie kvůli obvinění z trestných činů, za něž je bylo dle Zákona o cizincích z roku 1905 (*Aliens Act*) možno vyhostit ze země. Kdykoliv byla cizí prostitutka z takového deliktu obžalována a uvězněna, bylo povinností soudního úředníka vystavit formulář číslo 603, jenž měl být okamžitě předán vrchnímu inspektorovi, který ho poté doručil tajemníkovi NVA. Dělo se tak proto, aby mohla některá členka NVA přijít do vězení Holloway a vězenkyni vyzpovídat. Během rozhovoru se měla snažit především zjistit: a) její minulost a příčiny, které ji přivedly k prostituci, b) metodu, kterou v této zemi přijala pro podnikání v oblasti prostituce, c) jaké přátele má v zahraničí, d) zda by byla ochotná vzdát se života v Británii a vrátit se domů ke svým přátelům a rodině. O výsledcích šetření informovala vrchního inspektora v rámci již zmíněného formuláře 603, kam mohla rovněž uvést návrhy na další postup, například usnadnění dobrovolného návratu cizí prostitutky do vlasti, nebyl-li vyloučen. Opatření učiněná policií pro vyhoštění těchto žen na základě příslušného zákona měly být sděleny NVA, aby mohla ženy do místa určení případně doprovázet některá z jejích členek. Hlavním cílem mělo být zajištění nenásilného, hladce probíhajícího vyhoštění, které mělo být v ideálním případě iniciováno přímo cizí prostitutkou.³⁹²

Živoucí mozaiku delikvence všeho druhu, kde se přirozeně dařilo také prostituci, představovala především metropole a další velká města se svými čtvrtěmi nevalné pověsti. V Londýně byl kromě již zmiňovaného Whitechapelu okrskem dlouhodobě spjatým s prostitucí Haymarket.³⁹³ Značné množství vykřičených domů bylo rovněž v East Endu. Podobně jako v českých zemích, i ve Spojeném království došlo nicméně k radikálnímu snížení počtu nevěstinců vlivem abolicionistického hnutí, v tomto případě reprezentovaného již zmíněnou Národní asociací bdělosti (NVA). Jen v jižním Londýně mělo být mezi lety 1894 a 1912 uzavřeno na sedm set bordelů, v centrálním Londýně pak pět set. Důsledkem byl přesun prostitutek do uliček a temných zákoutí, mimo dohled strážníků a policistů. Prodejná láska se tak stala nejen hůře monitorovatelnou,

³⁹² Aliens prostitutes –Metropolitan police orders, 7. 11. 1913, London, NAK, MEPO 3/2880.

³⁹³ SHORE, s. 194.

ale i nebezpečnější. Současně byly vůči nevěstkám ze strany policie používány mnohdy nepřiměřeně tvrdé postupy.³⁹⁴ Eliminace bordelní prostituce se pochopitelně neorientovala pouze na Londýn, ale odehrávala se v rámci celé Británie.³⁹⁵

V Praze byla z hlediska provozování nejstaršího řemesla pověstná především takzvaná Pátá čtvrť, a to až do asanace města v letech 1894–1900. V Josefské třídě na nároží Kaprovy ulice se U Dvořačky scházely pouliční prostitutky, žijící v bídných poměrech a nuceny vydržovat své pasáky. Trochu lépe se měly nevěstky z noblesnějších salónů u Friedmanna, Kauckého a Goldschmidta. Mnoho nevěstinců se nacházelo rovněž v Platněřské ulici na Starém Městě a v Břetislavově ulici na Malé Straně. Známa pražská prostitutka přezdívána Česká Líza si pak svůj budoár vybudovala ve Valentinské ulici poblíž Klementina. Po vydání aboličního zákona éra provozování veřejných domů rozkoše skončila. Objevila se však jiná, méně nápadná místa, kam se obchod a s ním i klientela přesunuly: do nočních kaváren, hostinců, vináren, elegantních tančiren, šantánů a divadel.³⁹⁶

Mentalitu pražských prostitutek z počátku dvacátého století ozřejmil ve své studii *Nekoncesované pouliční nevěstky města Královských Vinohrad na počátku 20. století* Jiří Pešek. Na základě archivního výzkumu vybrané skupiny asi šesti set žen, které v letech 1900–1905 stanuly před vinohradským soudem, bylo zjištěno, že přibližně čtvrtina z nich se soustavně věnovala prostituci. K tomuto závěru bylo možno

---

³⁹⁴ Například v roce 1900 byla londýnská Metropolitní policie opakovaně kritizována britským parlamentem i tiskem (který policisty označoval jako „uniformované násilníky“) za nezákonné uvěznění a obvinění paní Evy D'Angely ze zločinu nabízení sexuálních služeb. D'Angely byla zatčena strážníkem Pagem na rohu Conduit Street a Regent Street v půl dvanácté v noci 24. dubna 1906 a odvedena na policejní stanici v Great Marlborough, kde byla proti ní vznesena obžaloba a kde s ní bylo zacházeno „neslušným a pobuřujícím způsobem“. Do případu se vložil manžel obviněné, který se zaručil za její nevinost. V novinách byl její případ důkladně rozebrán, v důsledku čehož se byl ministr vnitra nucen zodpovídat Dolní sněmovně a obviněnou omilostnit. V tomtéž roce se odehrála kauza stejného typu, v níž jako hlavní motiv zatčení figurovala osobní msta. Jistá paní X byla zatčena na Regent Street policejním důstojníkem, jehož pozvání na skleničku předtím odmítla. Vyústěním takových případů bylo šetření Královské komise (*Royal Commission*) v otázkách policejní korupce a dalších protiprávních záležitostí. Více viz BARTLEY, s. 164–165.

³⁹⁵ LINNANE, s. 304.

³⁹⁶ Velmi zajímavý případ, týkající se vykořisťování prostitutek v nevěstincích, uvedl Karel Ladislav Kukla. Odehrál se před civilním soudem v Praze v roce 1925. Bývalá nevěstka Marie L. podala žalobu na majitelku nevěstince a požadovala pětadvacet tisíc korun, o které jí měla „bordelmamá“ připravit. Případ, v němž obě strany trvaly na své pravdě, mělo vyřešit svědectví vrchního policejního rady, který byl v době, kdy se Marie L. prostituovala, šéfem mravnostního oddělení. Jeho snaha obě ženy usmířit se však minula účinkem a případ se dle Kuklových slov stal nekonečným, finančně nákladným sporem. Více viz KUKLA, *Z hlubin pražského podsvětí*, s. 106–108, 114.

dojít prostřednictvím opakovaných soudních předvolání, přičemž jedna z „lehkých holek“ stanula ve sledovaném období před justiční stolicí celkem čtyřiačtyřicetkrát. Sedmdesát procent žen pak bylo trestně stíháno minimálně dvakrát. Z výpovědí zadržených vyplynulo, že finanční ohodnocení jejich činnosti nebylo nijak závratné. V rozmezí koruny se sazba pohybovala v případě soulože na ulici či v přírodě, dvojnásobek byl požadován za využití pokoje, z něhož však bylo zapotřebí odvádět nájemné. Výdělek prostitutek byl tak srovnatelný se mzdou nádenic a dělnic. Lépe na tom byly koncesované nevěstky, takzvané „dámy s knížkou“, vydělávající denně mezi patnácti až dvaceti korunami, což byl ekvivalent platu vysokoškolského profesora. Samotné zatčení nebraly prostitutky, a to především recidivistky, příliš tragicky a jen ve výjimečných případech se mu protivily či urážely policisty. Z toho důvodu se kauza Marie Haklové, která v soudní síni mrštila po soudci svícem (což jí vyneslo třináct měsíců odnětí svobody), řadila mezi výjimky. Sazba vězení se obvykle pohybovala mezi deseti až jedenadvaceti dny, mohla se však vyšplhat až na šest týdnů. Kromě uvěznění hrozily prostitutkám pobyty v donucovacích pracovnách či vykázání z hlavního města a následná policejní eskorta do domovské obce. Trestné činy páchané vinohradskými nevěstkami se až na několik vzácných případů drobných krádeží či urážek veřejného činitele týkaly deliktů tuláctví, nepovoleného návratu či jednání spjatého s prostitucí.³⁹⁷

Prostituce reprezentovala v kontextu zkoumané problematiky jediný, nikdy nekriminalizovaný delikt. Ačkoliv ze zákona trestná nebyla, nevěstky byly pod častým policejním dohledem a jako takové se mnohdy ocitly před soudem za zločin zdánlivě s prostitucí nesouvisející. Trestné byly činnosti na prodejnou lásku navázané, jako provozování nevěstinců (v praxi však značně obcházené), kuplířství či vědomé šíření venerických chorob. Především za poslední jmenované, v souvislosti se zvyšujícím se počtem pohlavně nakažených, zavedly britská i československá justice přísná pravidla pro detekci a následné potrestání provinilců. V britské i rakouské, respektive československé společnosti byl nicméně obchod se sexem tolerován jako „nutné zlo“, nezbytný prostředek k ukojení rozličných mužských sexuálních choutek, v opačném případě hrozících obrátit se špatným směrem. Současně však probíhaly nekonečné snahy o její regulaci a nevyklučovala se ani možnost naprosté eliminace, třebaže silně zpochybňovaná. Reglementace, zrozená v devatenáctém století, probíhala ve Velké

---

³⁹⁷ PEŠEK, s. 129–132.

Británii i českých zemích také ve století dvacátém. Jistý protipól představovala činnost abolicionistů, snažících se o anulování reglementačních zákonů, primárně zaměřených na ochranu mužské klientely před nákazou pohlavně přenosnými nemocemi. Abolicionisté, mezi nimiž bylo rovněž mnoho feministek, považovali texty za projev diskriminace něžného pohlaví. Obě hnutí na sebe logicky často vzájemně narážela. V českých zemích i Velké Británii vyšli z „boje“ vítězně abolicionisté, ačkoliv to neznamenal, že by se společnost přestala potýkat s problémy, které prostituce nevyhnutelně přinášela.

8) ZÁVĚR

Kriminalita něžného pohlaví představuje v rámci ženských dějin bezesporu specifické téma. Nejinak tomu bylo v případě bádání v této oblasti, umožňujícího nahlédnout skrze rekonstrukce konkrétních trestných činů páchaných v období 1900–1930 ve Velké Británii a českých zemích do skutkových podstat zkoumaných kauz a analyzovat charakter ženské protiprávní činnosti.

Jednu z hypotéz, předjímající skutečnost, že přes podstatné diference ve struktuře zvolených jurisdikcí lze zákonodárství obou zemí komparovat prostřednictvím zákonů a paragrafů trestního práva, vztahujících se ke zkoumaným skupinám deliktů, potvrdila již úvodní srovnávací kapitola a dále oddíly k tomu určené. Jednotlivé druhy zločinnosti a rekonstrukce konkrétních trestných činů, kriminalistických postupů a justičních rozhodnutí v nich obsažené pak ženskou delikvenci blíže specifikovaly. Úvodní kapitola analyzovala a porovnávala trestněprávní a soudní systémy Velké Británie a českých zemí, se zohledněním specifik trestního práva dané země a jeho rozdílného vývoje. Zásadní diferenciaci, nicméně nijak nebránící vzájemné komparaci, představoval nepoměr z hlediska státoprávního uspořádání Velké Británie, suverénního státního celku s dlouhou koloniální tradicí, a českých zemí, neplnoprávné součásti dualistického Rakouska-Uherska, které teprve po první světové válce získalo samostatnost jako nově etablovaný stát Československo. Úsilí československých politiků o unifikaci stávajícího trestního zákoníku, jenž byl pouhou novelizací jeho rakousko-uherského předchůdce, pak bylo možno porovnat s jednoznačnou odmítavou reakcí britských zákonodárců na návrh vytvoření obdobného dokumentu ve Spojeném království. Společný rys obou zemí pak představovala silná provázanost s právními dějinami.

Při analytickém srovnání ženské kriminality v českých zemích a Velké Británii v období prvních tří dekád dvacátého století pak byl z hlediska skutkové podstaty trestných činů učiněn nepříliš překvapivý závěr, že významnější rozdíly mezi britskými a českými ženami, minimálně ve styčných bodech souvisejících s motivem spáchaných deliktů, prakticky neexistovaly. Ženská delikvence se projevovala rozmanitými způsoby zločinnosti a metodami jejího provádění. Nezákonné chování něžného pohlaví bylo možné kategorizovat skrze skutkovou podstatu jednotlivých trestných činů. Určujícím faktorem pro charakterizaci deviace představovaly rovněž paragrafy a hlavy příslušných dobových zákonů, blíže definující konkrétní zločiny, přečiny a přestupky.

Ženy byly tulačkami, žebračkami, defraudantkami, lichvářkami, podvodnicemi, prostitutkami, vražedkyněmi (dětí, manželů, milenců či dalších příbuzných), andělíčkářkami i buřičkami. Ve skupině zločinnů smilstva proti přirozenosti pak figurovaly také lesbické sexuální vztahy. Tehdejší penologové, psychiatři, psychologové a kriminalisté v případě deviantních žen pracovali s termíny sociální patologie a společenská stratifikace jedince, odchylovajícího se od obecně přijímaných etických normativů a vzorců chování. Predispozice k páchání a recidivám protizákonné činnosti vykazovaly ty skupiny obyvatel, pro něž byl typický život v neuspokojivých podmínkách, takzvaně „na okraji společnosti“. Zločiny, prováděné v rámci těchto uzavřených komunit plošně a bez ohledu na pohlaví, mnohdy vykazovaly jednotný motiv. Do kategorie nezákonného chování tohoto typu náleželo žebráctví, podvody, kapsářství a krádeže. Především metropole a velká města proslula svými čtvrtěmi nevalné pověsti, shromažďujícími a vychovávajícími deviantní osoby.

Z pohledu trestního práva byly tuláctví, žebráctví a zahálka kriminalizovány a postihovány ve Velké Británii i českých zemích. Velká Británie stíhala kromě potulky a žebroty rovněž distribuci sexuálně explicitních materiálů – všechny jmenované přestupky zaštiťoval souhrnný termín tuláctví. Zásadním rozdílem oproti českým zemím bylo uplatňování zákona vůči prostituci, a to konkrétně ve formě zákazu nabízení erotických služeb na veřejnosti. Z hlediska délky vyměřeného trestu se české zákonodárství od jeho britské odnože nijak výrazněji neodlišovalo. Vše pochopitelně záleželo na závažnosti spáchaného deliktu. V českých zemích se trestní sazba pohybovala v rozmezí osmi dnů až jednoho měsíce (žebrota) či jednoho až tří měsíců (tuláctví), zatímco ve Spojeném království mohl být obžalovaný odsouzen maximálně na měsíc.

Přestupkem, na tuláctví a žebráctví často navázaným, bylo opilství a výtržnosti s ním spjaté. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se zákonodárci ve Velké Británii rozhodli zabránit navýšení již tak alarmujícího počtu alkoholiků, mezi nimiž bylo rovněž nemalé množství žen, vydáním zákona, umisťujícího notoriky do ústavů zřízených speciálně pro tento účel. Zajímavostí bylo, že po první světové válce se předpisy týkající se nadměrné konzumace alkoholu staly součástí zákona o obraně říše (*Defence of the Realm Act*), definující opilství jako potenciální hrozbu zmaření válečného úsilí. Trestní právo českých zemí vyhodnotilo opilství coby přestupek, trestaný odnětím svobody od jednoho do tří měsíců, případně do půl roku.

V prvorepublikové éře byl pak kodifikován zákon omezující podávání alkoholu osobám mladším šestnácti, respektive osmnácti let.

Další ze zkoumaných deliktů, trestný čin krádeže, se bezprostředně pojil se dvěma z hypotéz, vymezených v úvodu disertační práce. V jejich rámci se autorka pokoušela nejprve objasnit tezi, založenou na myšlence bezprostředního propojení sílící emancipace něžného pohlaví se vzestupem ženské delikvence. Úspěšné završení ženské otázky a vyústění snah o zrovnoprávnění s muži mělo být důsledkem celospolečenských proměn vycházejících z ukončení do té doby největšího vojenského konfliktu. Před vypuknutím první světové války byla evropská žena dvacátého století posuzována skrze tradiční a po staletí neměnný koncept vnímání feminity, přisuzující jí role hospodyně, matky, manželky, uvědomělé patriotky a zapálené věřící. Nicméně již ve druhé polovině devatenáctého století začal být tento statický obraz „ideálního“ ženství nabouráván prostřednictvím emancipačního úsilí žen v cestě za vlastní realizací, jejíž vyvrcholení reprezentovalo dosažení všeobecného volebního práva.

Již zmíněnou hypotézu, vycházející z předpokladu, že nárůst ženského protiprávního jednání mělo přímou souvislost s modernizačními a emancipačními procesy a obecně proměnou celospolečenského klimatu vlivem politických a sociálních změn během první světové války a následného poválečného uspořádání, nelze jednoznačně potvrdit. V této souvislosti je třeba zohlednit fakt, že většina mužské populace v produktivním věku byla v období první světové války odvelena na frontu, kde část z nich zemřela, čímž společnost znatelně pocítila nedostatek mužského elementu. Zjednodušeně řečeno, populace mužů a žen se ocitla ve značném početním nepoměru, čímž se ženská trestní činnost logicky jevila více zastoupenou. Současně to však neznamenal, že by k překročení zákona ze strany žen skutečně nedocházelo častěji, a to vzhledem k nutnosti ženy-samoživitelky zabezpečit rodinu a její základní životní potřeby. Jednalo se nicméně o časově neohraničený fenomén, neboť úhrn ženské zločinnosti nadále narůstal, respektive si udržoval vysoké procentuální zastoupení, ačkoliv první světová válka byla již minulostí.

Druhá z hypotéz se pojila s ideou sepětí specifických druhů trestněprávních deliktů (v tomto případě krádeže), jejich nárůstu či naopak poklesu, s aktuální podobou společnosti z hlediska politického a ekonomického. Právě období první světové války bylo poznamenáno výrazným snížením počtu násilných trestných činů a naopak rapidním vzestupem krádeží. Spolu s tím se zvyšoval podíl ženské kriminality a delikventního chování nezletilých. Na tomto místě je nicméně zapotřebí podotknout, že

zločin krádeže po celé sledované období figuroval na prvním místě v žebříčku nejčastěji zastoupených trestných činů nehledě na pohlaví odsouzených. Následek nedostatečného zásobování, potravinová krize a s ní spojený raketový nárůst cen potravin, přirozeně vytvářel příležitost nekalým praktikám černého trhu. Výše povinných dodávek pro c. k. armádu byla stanovena dle armádních norem a zahrnovala v sobě jak výrobky potravinářského průmyslu, tak podstatnou část úrody. Válečný konflikt tak negativním způsobem poznamenal nejen samotné vojáky, ale současně životy civilistů. Kromě lichvy, předražování, drancování, hladových bouří a zatajování povinných zásob pro armádu, s tímto neutěšeným stavem bezprostředně souvisejících, se změnila rovněž taktika krádeží a loupežných přepadení. Na základě archivního výzkumu bylo možné konstatovat, že nezákonně získané předměty k zajištění základních životních potřeb (například oblečení, příkrývky, domácí zvířectvo, obilniny) nahradily klasickou krádež finančního obnosu. Třebaže i zde pochopitelně existovaly výjimky, výše specifikovanou hypotézu se podařilo z větší části potvrdit.

Nehledě k období, kdy ke krádežím docházelo, se zpravidla jednalo o typ zločinu prováděný jednotlivcem, popřípadě malou skupinou osob. Individualisticky zaměřené ženy toto nepsané pravidlo potvrzovaly. Dle charakteru odcizeného předmětu bylo v zásadě možno rozlišovat mezi dvěma kategoriemi krádeží. První skupinu představovaly krádeže z existenčních důvodů (viz výše jmenované), zatímco do druhé spadaly defraudace, zpronevěra a finanční podvody, páchané za účelem sebeobohacení. Hranice vymezená hodnotou ukradené věci, na jejímž základě se rozlišovalo mezi závažnějším zločinem a lehčím přestupkem, byla za Rakouska-Uherska stanovena na padesát zlatých, za první republiky na dvě stě korun. Rovněž ve Spojeném království se druh krádeže odvíjel od charakteru odcizené věci, a stejně jako v českých zemích, také britská jurisdikce krádeže rozdělovala do několika skupin. Shodně se v souvislosti s krádeží zabývala přidruženými delikty typu zpronevěra a finanční podvody. Trestní sazba se přirozeně odvíjela od kategorizace spáchaného činu.

S krádežemi se nezřídka pojilo také zhárství, přičemž odsouzený za tento zločin mohl být dle britského trestního práva uvězněn na dva až tři roky, za obzvlášť závažných situací se mohl trest prodloužit na čtrnáct let či dokonce doživotí. V českých zemích se trestní sazba pohybovala v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let, respektive doživotí. Ve výjimečných případech mohl být pachatelé vyměřen dokonce trest smrti. Obě země společně rozlišovaly několik druhů požáru v souvislosti s typem a účelem budovy, kde došlo k jeho založení.

Mezi trestní delikty páchané něžným pohlavím bylo možno zahrnout rovněž takové, v nichž coby hlavní motiv figurovala rebelie vůči církevním, světským nebo úředním autoritám, odmítání stávajících poměrů či pokus o jejich změnu z hlediska sociálního či politického. Jednalo se o nezákonnou činnost související například s politickými demonstracemi, dělnickými stávkami, shluknutím či protistátní aktivitou sufražetek. Ve Velké Británii představovaly ženské trestné činy, spjaté s militantním způsobem boje proti systému za účelem zisku všeobecného volebního práva, jednu z neopomenutelných dějinných kapitol. Při srovnání s umírněným, diplomatickým postupem představitelk emancipačního hnutí v českých zemích byly radikální způsoby britských sufražetek jasným signálem odklonu od dříve víceméně společného směřování obou hnutí. Komparace zločinů britských sufražetek s trestnými činy českých žen, vzpírajících se rozličnými způsoby proti zavedeným pořádkům, nebyla z těchto důvodů možná. Pokud se české ženy zapojily do politických demonstrací, dělnických stávek či veřejných shluknutí, stalo se tak primárně za účelem vylepšení jejich životní situace, popřípadě bylo požadavkem zrušení trestu smrti, omezení cenzury či propuštění politických vězňů. Obecně řečeno si nekladly tak vznešené cíle jako reprezentantky emancipačního ženského hnutí ve Spojeném království.

V souvislosti s ženskou kriminalitou představovala zásadní a hojně zastoupený zločin takzvaná infanticida neboli úmyslné usmrcení novorozence. Motivem ke spáchání byla nejčastěji finanční tíseň a na ni navazující neschopnost dítě dostatečně zabezpečit. Dalšími důvody mohla být psychická choroba pachatelky, obava z hanby a společenské ostrakizace či radikální způsob regulace počtu potomků v rodině. Pro svobodnou matku představovalo narození potomka značnou a nevítanou finanční zátěž, o to větší v případech, kdy nešťastníci opustil biologický otec dítěte a vlastní rodina se k ní odmítala znát. Mnoho venkovských dívek právě z těchto důvodů odcházelo porodit do anonymnějšího městského prostředí. Problém nastával ve chvíli, kdy se novopečená matka snažila zkombinovat nezbytné zaměstnání s časově náročnou péčí o novorozence. V lepším případě své dítě odložila, v krajních případech se však uchýlila k vraždě nevinné oběti, kterou měla již z podstaty svého mateřství chránit.

Počet levobočků narozených mimo zákonný svazek souvisel s popularizací předmanželské sexuality, praktikované primárně v rámci nižších vrstev společnosti. Tento trend měl současně za následek nespravedlivé očerňování pověsti služek, dělnic a děveček, považovaných za nemorální ženy se sklony k nemravnosti. Díky skutečnosti, že většina budoucích matek byla v ideálním věku na vdávání, jevila se dedukce

očekávaného vstupu do manželství, třebaže v mnohých případech zůstalo naneštěstí pouze u slibu, jako pravděpodobná. Právě tyto ženy měly obvykle v úmyslu si svoje nemanželské dítě zprvu ponechat a teprve až patová životní situace je dohnala k zoufalému činu. V období první světové války pak lze hovořit o fenoménu válečných vdov a sirotků. Legimitu novorozených dětí v Rakousku-Uhersku a posléze Československu určoval rakouský občanský zákoník z počátku devatenáctého století, platící s několika odchylkami až poloviny století dvacátého. V Anglii a Walesu probíhala snaha reformovat přístup společnosti k levobočkům ve dvacátých letech, zatímco skotské zákony nadále požadovaly v matričních knihách poznámku o nelegitimnosti dítěte.

Dalším ze způsobů, jak předejít odsouzení v rámci rodiny či společnosti, představovalo zatajování těhotenství, což především korpulentnějším ženám nečinilo problém. Krajním řešením pak bylo zavraždění dítěte. Pod pojmem infanticida si bylo možno představit nejen vraždu novorozence, ale rovněž potrat nebo jakýkoliv jiný prostředek či postup vypuzení plodu. Skotská jurisdikce trestala „dítkovraždou“ a zatajení porodu vězením v délce až dvou let. V Anglii a Walesu doznalo trestní zákonodárství související s infanticidou v průběhu devatenáctého století značných změn. Patrně nejdůležitějším krokem se stalo vydání zákona *Offences against the Person Act* ze šedesátých let, který vraždu novorozence napříště přisoudil nejen svobodným matkám, ale nově postihoval všechny ženy bez rozdílu. Současně došlo k rozšíření právních předpisů a norem týkajících se potratů. Po první světové válce byl kodifikován *Infanticide Act*, přinášející podstatnou změnu, neboť oddělil do té doby úzce propojené zločiny usmrcení novorozence či dítěte kojeneckého věku od klasických vražd. V českých zemích určil rozdíly mezi vraždou nemanželského a manželského dítěte (považovanou za závažnější) zákoník z počátku devatenáctého století. Současně hovořil o snížené trestní odpovědnosti rodiček, které se vlivem fyzických a psychických změn vyvolaných porodem ocitly v ne zcela uvědomělém stavu. Na základě zkoumání četných trestních spisů bylo možné dojít k závěru, že coby oběti infanticidy figurovaly nejčastěji nemanželské děti: novorozenci, případně kojenci staří několik týdnů či měsíců. Jeden z nejčastěji používaných argumentů fungující u soudu jako polehčující okolnost představoval patologický porod. Vzhledem k faktu, že ženy rodily často na osamoceném místě beze svědků, zvyšovalo se u nich riziko narození mrtvého dítěte. Právě této okolnosti bylo často zneužíváno.

Vedle klasické infanticidy existovala rovněž její potenciální odnož, definovaná zločinem odložení dítěte. V rakouském, respektive československém trestním právu byla trestní sazba přímo úměrná stavu dítěte při jeho nalezení a jako taková se pohybovala v rozmezí od šesti měsíců do pěti let. Současně byla provázána s místem odložení, přičemž se primárně rozlišovalo, zda šlo o místo odlehlé nebo naopak frekventované. Pokud žena dítě zanechala v porodnici či nalezinci, žádný právní postih jí nehrozil. Britská trestněprávní jurisdikce byla v otázkách infanticidy a zločinů k ní přidružených spjata s již zmíněným zákonem o trestných činech proti osobě (*Offences against the Person Act*), pravomocném ve všech čtyřech součástech Spojeného království. Za odložení dítěte čekal ženu trest odnětí svobody až na tři roky. V praxi byla však stíhání tohoto typu spíše výjimečná.

Za nucené vyhnání plodu a použití prostředků abortivního charakteru ve Velké Británii hrozilo ženě vězení v délce dva až tři roky. V českých zemích trestní zákoník rozlišoval, zda se jednalo o potrat dokonáný či nikoliv. Trest odnětí svobody se pohyboval v délce šest měsíců až pět let, s tím, že stejná trestní sazba platila pro všechny ve zločinu zainteresované osoby, například biologického otce, matku či jinou příbuznou obžalované. Vyšší trest pěti až deseti let odnětí svobody byl vyměřen lékařům a porodním bábám, a to především v případech zanedbání povinné péče o rodičku. Kromě medicínských zákroků byly potraty prováděny rozličnými způsoby, neboť ženská vynalézavost byla v tomto ohledu de facto nekonečná.

Na tomto místě je zapotřebí zmínit, že trestní sazby stanovené zákony a zákoníky v českých zemích a Velké Británii byly v praxi mnohem mírnější, a to jak v případech potratů, tak rovněž infanticidy. Zohledňovala se celá řada polehčujících okolností, díky čemuž byla doba odnětí svobody výrazně zkracována. Došlo-li k vynesení rozsudku trestu smrti, mohla se žena s téměř stoprocentní jistotou spolehnout na udělení panovnické, respektive prezidentské amnestie, která její trest změnila na doživotní vězení, aby ho na základě petic a žádostí o milost, jež se staly u vězeňkyň běžnou praxí, nadále zkracovala. Obecně platilo, že britská a československá jurisdikce byla v otázce trestních postihů žen shovívavější než v případě jejich mužských protějšků. Neznamenalo to nicméně, že by za některých extrémních okolností k provedení poprav nedocházelo – především to platilo o britských delikventkách. Na základě zjištěných poznatků tak bylo možno potvrdit poslední z hypotéz, definovaných v úvodu disertační práce, jež souvisela s dobovým trendem udělování milostí k smrti či doživotí odsouzeným ženám.

Zkracování trestů se stalo obvyklým postupem také v soudních sporech vedených s andělíčkářkami. Zákaz vykonávání profese nařízený policejními orgány nebyl z jejich strany příliš důsledně dodržován, na základě čehož se jim potrat stal velmi výnosným zdrojem vedlejších příjmů. Nabídky služeb andělíčkářek bylo možné dohledat v dobovém tisku, nejčastěji v inzertní části novin, což shodně platilo jak pro periodika české, tak britské provenience. Od počátku dvacátých let dvacátého století pak zesilovaly snahy o legalizaci potratů. Jak Velká Británie, tak české země si nicméně musely na dekriminální umělého přerušování těhotenství ještě několik desetiletí počkat.

Na rozdíl od krádeže, nejhojněji páchaného deliktu, představovala naopak nejméně zastoupený trestný čin v případě něžného pohlaví klasická vražda. Do této kategorie bylo možné zařadit nejen vraždy dospělých osob, obvykle z nejužšího okruhu podezřelých, ale rovněž usmrcení starších dětí, které již nespádalo mezi infanticidu. Mezi nejdůležitější právní dokument britské legislativy zabývající se tímto druhem zločinu patřil opětovně zmiňovaný zákon o trestných činech proti osobě. Trestní sazba za vraždu byla automaticky stanovena na trest smrti, napomáhání k ní pak mohlo odsouzenému vynést od dvou do deseti let žaláře. V habsburské monarchii devatenáctého století došlo k rozdělení vražd na loupežnou, úkladnou, sjednanou a prostou (obecnou). Kategorizaci vražd spolu s trestními sazbami v prakticky nezměněné podobě převzalo po první světové válce Československo. Obdobně jako ve Spojeném království i zde byla trestem za vraždu určena smrt. Od pěti do deseti let odnětí svobody byl postihován pokus o vraždu, který mohl ve výjimečných případech vynést až doživotí.

Vraždy bylo možno klasifikovat do několika skupin. Z hlediska motivu dětských vražd se dále rozlišovalo mezi zločiny spáchanými z pohnutek typu beznaděj, hmotná nouze, svízelná životní situace či psychický otřes, jejichž oběťmi byly převážně děti do jednoho roku věku. Druhou kategorií tvořily méně obvyklé vraždy úkladné, z nenávisti či jako trest pro nezvladatelné dítě, kde byl věk obětí, jeden ze zásadních diferenciacních ukazatelů této třídy trestněprávních deliktů, vyšší. Obecně lze říci, že ženy, které se uchýlovaly k vraždě dětí několik dnů či týdnů po porodu, spatřovaly v nemluvněti, k němuž si doposud nestihly vybudovat dostatečný emocionální vztah, především zásadní životní komplikaci. Silné citové pouto bylo naopak příznačné pro matky, vraždící svého potomka po pár týdnech či měsících. Třebaže nelze jednoznačně zodpovědět otázku, proč s vraždou otálely, předpokladem zůstává domněnka, že se zpočátku snažily své dítě zabezpečit. Vražda dítěte pro ženu dle britských i rakouských,

respektive československých zákonů automaticky znamenala rozsudek trestu smrti, třebaže v praxi byl realizován jen výjimečně. Tato skutečnost souvisí s již zmíněným trendem prezidentských, císařských a královských milostí, navázaných na žádosti o milost a zmírnění trestu, kterými se odsouzené snažily obměkčit soudce, mající jejich případ na starosti. Vraždy ze zášti byly méně časté a vyskytovaly se především u starších dětí, přičemž pachatelkou byla většinou nevlastní matka oběti. Zcela výjimečné pak byly vraždy naprosto cizích dětí.

Případy usmrcení manželů a milenců tvořily druhou skupinu vražd, jejichž motivem byly obvykle kritické poměry v rámci partnerských vztahů, k nimž se nezřídka přidalo i domácí násilí. Jejich nedocenitelnou vlastností představovala možnost prostřednictvím výslechu obviněných a svědeckých výpovědí ostatních rodinných příslušníků, případně sousedů a širšího okruhu známých, jedinečného vhledu do jinak striktně privátní, uzavřené oblasti partnerského života. Shodně to platilo o méně častých případech usmrcení ostatních členů rodiny, kde se však k již zmiňovaným motivům majetkových sporů, vzájemné averze v rámci domácnosti, mohla přidat rovněž nechuť pečovat o starého, nemocného člověka. Trestní sazby za vraždu partnera či příbuzného se nijak neodlišovala od sazby za usmrcení dítěte, neboť byla ve všech případech stanovena na trest smrti. Přestože se z hlediska motivů jednalo o několik různých typů vraždy, byly dle britských i rakouských (československých) zákonů řešeny v rámci stejných paragrafů. Ke spáchání zločinu tohoto typu obvykle docházelo v afektu, což se pak logicky stávalo polehčující okolností během vedení soudního procesu. Nicméně to neznamenalo, že by ženy své partnery a příbuzné neusmrcovaly také formou úkladnou. Nijak výjimečné nebyly ani případy těžkého ublížení na zdraví či na těle, případně pokusy o vraždu.

V rámci ženských deliktů souvisejících se sexualitou či tělesností byly zkoumány případy incestních vztahů, které, třebaže primárně považovány za akt mužské dominance, mohly při vzájemné součinnosti obou zúčastněných, vykazovat také známky ženské delikvence. Kauzy tohoto typu byly současně zastoupeny v nepoměrně menším měřítku než ostatní zkoumané trestné činy, což ostatně platilo rovněž o případech ženské homosexuality, do přelomu devatenáctého a dvacátého století kvůli neexistující právní a odborné terminologii považované za „neviditelný zločin“. Na sexuální chování bylo v té době vlivem uvolňujících se společenských poměrů nově pohlíženo jako na jeden z možných prostředků partnerské komunikace, doplňující jeho primární reprodukční účel. Pro trestné činy typu incest a lesbické sexuální vztahy bylo

typické, že se odehrávaly v soukromí, na základě čehož bylo pro kriminalisty a soudce mnohem obtížnější dovést proces s obviněnými do zdárného konce. Velmi obvyklá byla v tomto případě lživá svědectví a křivá udání, vyplývající z obav z možných následků odhalení a tím potenciálního vystavení se pomluvám a veřejnému ponížení.

Incest páchaný mezi příbuznými byl v rámci habsburské monarchie a následně v prvorepublikové éře trestán žalářem v rozmezí půl roku až rok. Předpokladem pro vyměření takovéto trestní sazby měl být minimálně pokus o provedení pohlavního styku, k němuž již nicméně nebylo zapotřebí oboustranného souhlasu. Vzhledem k této okolnosti se tak často jednalo o kombinaci incestu a zločinu svedení ke smilstvu. Na rozdíl od českých zemí britské zákonodárství v otázce krvesmilstva nedisponovalo konkrétním paragrafem, nýbrž zločin zahrnuje do několika zákonů, týkajících se trestných činů vůči osobám. Důležitou skutečnost představoval fakt, že nedošlo k terminologickému rozlišení incestu od zločinů pohlavního zneužívání či znásilnění. Situace se změnila až na počátku dvacátého století prostřednictvím kodifikace zákona o incestu (*Incest Act*), který stanovil trestní sazbu na dva až sedm let. Stejně jako v českých zemích, i pro britskou jurisdikci bylo nepodstatné, zda se soulož mezi příbuznými odehrál se souhlasem obou zainteresovaných stran. Ve Skotsku a Severním Irsku byl nicméně na rozdíl od Anglie a Walesu až do pozdního dvacátého století sexuální styk mezi příbuznými posuzován skrze zákon o trestných činech proti osobě.

Jak již bylo řečeno, v minulosti byla projevovaná ženská touha po stejném pohlaví odsouvána do pozadí a její vliv na společenskou morálku marginalizován. Britské právo prošlo v souvislosti s otázkou ženské homosexuality nadmíru zajímavým vývojem. Na počátku dvacátého století fungovala jako jediný uznávaný a známý právní a historický termín mužská (homo)sexualita, označovaná v justičním systému Spojeného království sodomíí a bestialitou. Sexuální aktivita mezi ženami nebyla až do dvacátých let dvacátého století, kdy došlo k neúspěšnému pokusu o kriminalizaci hrubé neslušnosti něžného pohlaví, předmětem stejného právního omezení. Neexistencí psaného dokumentu, jenž by trestně obsáhl sexuální styky mezi dvěma ženami, se zákonodárství Velké Británie zásadním způsobem odlišovalo od jeho rakouské, respektive československé odnože, postihující v rámci paragrafu o zločinech smilstva proti přirozenosti také tento typ protiprávního jednání. Je však zapotřebí dodat, že litera zákona byla primárně cílena na postih mužských homosexuálních vztahů, které byly „více na očích“ a tím častěji postihované. Obecně lze říci, že případy (a tedy soudní spisy) týkající se lesbické lásky byly spíše výjimečné.

Poslední zkoumaný okruh v rámci disertační práce reprezentovala prostituce, která, jakkoliv represivně nepostihovaná, byla kvůli její přímé souvislosti s výskytem pohlavních chorob omezována mnoha legislativními prostředky. Společnost k otázce prostituce zaujímala poměrně ambivalentní postoj. Na jedné straně ji chápala jako „nutné zlo“, současně však trvala na její regulaci a nebránila se ani myšlence její naprosté eliminace. Vzhledem k palčivějším problémům, které byla společnost první poloviny dvacátého století nucena řešit, byla otázka prostituce odsunuta do pozadí. Příběh prostituce tohoto období bylo z těchto důvodů možno vnímat coby určitou reprízu devatenáctého století, kdy byla prodejná láska naopak často skloňovaným pojmem. Ve Velké Británii bylo pokusem o reglementaci prostituce vydání zákona o nakažlivých nemocech (*The Contagious Disease Act*) ze šedesátých let devatenáctého století. V českých zemích představovalo v této souvislosti velice inovativní postup vydání takzvaných vídeňských reglementačních předpisů, zavádějících nad prostitutkami pravidelný lékařský dohled. Kritické válečné roky byly spjaty s rapidním nárůstem prostituce a tím i výskytem venerických chorob, což vedlo rakouské zákonodárce k vydání prostitučního regulativu, jinak řečeno *Základních pravidel pro úpravu prostituce*. Nehledě na zemi, kde byla reglementace prováděna, mělo se vždy primárně jednat o snahu ochránit muže před venerickými chorobami, aniž by však paradoxně vznikala opatření, napříště zabráňující mužské klientele v interakci s nevěstkami. Stejně jako ve Velké Británii, ani v českých zemích nebyla prostituce trestným činem, nicméně činnosti s ní spojené (kuplířství, provoz veřejných domů) již byly trestním právem vnímané coby delikty.

V případě prostituce nelze nezmínit působení abolistionistického hnutí, které se jak ve Velké Británii, tak v českých zemích snažilo o zrušení zákonů, jež považovaly za diskriminační projev vůči něžnému pohlaví. Ve Spojeném království byla jednou z vůdčích osobností Josephine Butlerová. V éře samostatného Československa vliv abolicionismu nadále sílil, což se ve dvacátých letech projevilo kodifikací zákona *O potírání nemocí pohlavních*, vůbec prvního zákona tohoto typu ve střední Evropě.

První tři dekády dvacátého století představovaly značně proměnlivou éru, bohatou na zásadní dějové zvraty, napříště ovlivňující podobu lidských dějin. Ženy nebyly v těchto historických meznících ponechány stranou, nýbrž měly nemalý podíl na vývoji toto století definujícím. Jejich trestní činnost v mnoha ohledech zdařile kopírovala dobovou politickou a sociální situaci. V rámci oficiálních, takzvaně velkých dějin, byl nicméně ženský vliv upozadřován, třebaže ženské dějiny bezesporu tvořily

nezastupitelnou součástí komplexního obrazu lidské historie. Ve všech společenských rolích a podobách reprezentovalo něžné pohlaví nejen biologický, ale rovněž sociální protipól muže a spolu s ním pomáhalo vytvářet základy současné evropské společnosti.

9) SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Nevydané prameny

Archiv hlavního města Prahy

Okresní městský delegovaný soud civilní pro Malou Stranu a Hradčany, kar. č. 408.

Okresní městský delegovaný soud civilní pro Horní Nové Město, kar. č. 295.

Archiv města Plzně

Archiv města Plzně, Městská registratura (1880–1920), kar. č. 897, 914, 917.

Moravský zemský archiv v Brně

Krajský soud trestní Brno (1898–1923), kar. č. 229, 277, 387, 413.

Krajský soud Jihlava (1855–1949), kar. č. 346, 642.

Krajský soud Uherské Hradiště (1850–1949), kar. č. 347, 348, 354, 388, 390, 397, 406, 408, 422, 1229.

Národní archiv v Praze

Ministerstvo spravedlnosti Praha (1918–1953), kar. č. 534, 535, 536.

Vrchní státní zastupitelství Praha II (1918–1939), kar. č. 3, 4.

Společnost pro potírání chorob pohlavních, Praha (1916–1950), kar. č. 2, 5.

Okresní archiv v Klatovech

Archiv města Klatovy (nezpr.), kar. č. 1, 6, 14 (A-B, M-N, T-V).

Státní oblastní archiv v Litoměřicích

Krajský soud Litoměřice (1849–1949), kar. č. 409, 420, 451, 468, 477–481, 504, 513, 519, 521, 522, 525, 530, 534, 538, 541, 542, 547, 752, 754, 988, 990.

Státní oblastní archiv v Plzni

Krajský soud Plzeň II (1898–1920), kar. č. 51, 53, 54, 56–64, 70, 75, 81, 90, 105, 300.

Státní oblastní archiv v Praze

Krajský soud trestní v Praze (1850–1949), kar. č. 6, 18, 90, 1302, 1324, 1333, 1401, 1405, 1407, 1413, 1417, 1457, 1586.

Trestnice pro ženy Řepy (1854–1948), kar. č. 52, 86, 119.

Státní oblastní archiv v Třeboni

Krajský soud České Budějovice (1850–1849), kar. č. 308, 309, 311–313, 318, 320–324, 464, 471.

Krajský soud Písek (1850–1949), kar. č. 280, 282–284, 287, 291–300, 311, 314, 321–326, 335, 336, 337, 339, 340, 343, 345–347, 392, 393, 413, 414, 416, 418, 419, 422, 451, 509.

Krajský soud Tábor (1850–1949), kar. č. 463, 466–469, 471–481, 519.

Státní oblastní archiv v Zámrsku

Krajský soud Hradec Králové (1850–1949), kar. č. 393, 394, 417, 419, 422, 423, 507, 509–520.

Krajský soud Chrudim (1850–1949), kar. č. 471–474, 476, 477, 515, 605, 606, 613–616, 619–621, 623, 1427, 1724–1731, 1733–1743.

The National Archives, London, Kew

Assizes

ASSI 52: Northern Circuit: Criminal Depositions and Case Papers (1877–1971)

ASSI 72: North and South Wales Circuit, South Wales Division: Criminal Depositions (1837–1944)

Board of Education and predecessors

ED 12: Secondary Education, General Files (1878–1946)

Cabinet Office and Predecessors

CAB 21: Registered Files (1916–1965)

Central Criminal Court:

CRIM 1: Depositions (1835–1992)

CRIM 4: Indictments (1834–1971)

CRIM 6: Court Books (1834–1949)

General Register Office

RG 41: Circulars

Home Office

HO 27: Criminal Registers, England and Wales

HO 45: Registered Papers (1839–1979)

HO 144: Registered Papers, Supplementary (1868–1959)

HO 267: Imperial Secretary to the Governor Of Northern Ireland: Correspondence and papers (1900–1932)

Home Office and Prison Commission

PCOM 7: Home Office and Prison Commission: Registered Papers, Series 1 (1838–1938)

PCOM 8: Registered Papers, Supplementary Series I (1876–1985)

Foreign Office

FO 371: Political Departments: General Correspondence from 1906-1966

Lord Chancellor's Office and Lord Chancellor's Department

LCO 2: Registred Files (1886–1955)

Metropolitan Police

MEPO 2: Office of the Commissioner: Correspondence and Papers (1816–1994)

MEPO 3: Office of the Commissioner: Correspondence and Papers, Special Series (1830–1974)

Ministry of Food

MAF 60: Ministry of Food and Board of Trade Food Departments 1916–1936 (1913–1947)

Ministry of Health

MH 55: Health Divisions: Public Health Services, Registered Files and Other Records (1853–1970)

Ministry of Labour and Predecessors

LAB 2: Correspondence (1886–1955)

LAB 5: War Cabinet Committee on Women in Industry: Reports and Papers (1917–1919)

LAB 15: Factory Department and Inspectorate: Registered Files and other records (1836–1975)

Ministry of Munitions, Munitions Council

MUN 5: Historical Records Branch (1901–1943)

Ministry of National Service

NATS 1: Records (1914–1920)

Office of the Parliamentary Counsel

AM 1: Parliamentary Bills: Volumes (1862–1945)

Great Western Railway Company

RAIL 253: Miscellaneous Books and Records (1800–1961)

Treasury Solicitor and HM Procurator General

TS 25: Treasury Solicitor and HM Procurator General: Law Officers' and Counsel's Opinions (1806–1968)

War Office and Successors

WO 32: Registered Files (General Series; 1845–1999)

Zemský archiv Opava

Krajský soud Nový Jičín (1842–1970), kar. č. 28, 261, 286, 289, 296, 313, 337, 358, 345.

Krajský soud Opava (1850–1949), kar. č. 405, 415, 425, 800, 840, 880.

Krajský soud Moravská Ostrava (1860–1951), kar. č. 104, 105, 108, 110, 118, 127, 131, 145, 152, 469, 474, 509, 534.

Vydané prameny

A Collection of the Public General Statutes, Passed in the Seventh Year of the Reign of His Majesty King William the Fourth and the First Year of the Reign of Her Majesty Queen Victoria, London, 1837.

ACTON, William, *Prostitution, Considered in its Moral, Social, and Sanitary Aspects in London and Other Large Cities and Garrison Towns with Proposals for the Control and Prevention of its Attendant Evils*, London 1870.

Awful Murder and Mutilation of a Woman in Whitechapel. Committal of the Prisoners, London 1875.

BAYER, Karel, *Epilepsie se záchvaty zuřivosti. Onanie*. In: *Časopis lékařů českých* 21, 1882, s. 146–147.

BUTLER, Josephine Elizabeth Grey, *Personal Reminiscences of a Great Crusade*, London 1896.

CLIVE, Eric (ed.), *A Draft Criminal Code for Scotland with Commentary*, Edinburgh. TSO [2003].

Constitutio criminalis Theresiana, oder der Römisch-Kaiserl. zu Hungarn, un Böhheim ec. ec. Königl. Apost. Majestät Mariä Theresiä, Wien 1769.

CZERNY, Adalbert, *Dítě a jeho výchova. Rady lékaře rodičům a vychovatelům*, Praha 1923.

DAVIS, James Edward, *The Criminal Law Consolidation Statutes of the 24 & 25 of Victoria, Chapters 94 to 100. Edited with Notes, Critical and Explanatory*, Butterworths 1861.

Draft Police and Criminal Evidence (Amendment) (Northern Ireland) Order 2006 and associated Draft Codes of Practice, Belfast 2006.

FLEXNER, Abraham, *Prostituce v Evropě*, Praha 1925.

GELDART, William Martin, *Elements of English Law*, London 1929.

GEORG, Iwan Eugen, *Pohlavní život v manželství se zvláštním zřetelem k problému omezení porodů způsobem přirozeným a mravně nezávadným. S tabulkami k určení neplodných dnů u každé ženy*, Praha 1932.

HLAVA, Jiří, *Problém prostituce*, Košice 1922.

HOFMANN, Eduard, *Sebeprznění a roztržení blány panenské*. In: *Časopis lékařů českých* 10, 1871, 14, s. 105–113.

HOOOPER, William Eden, *The History of Newgate and the Old Bailey, and a Survey of the Fleet Prison and Fleet Marriages, the Marshalsea and Other London Jails, etc.*, London 1935.

KALLAB, Jaroslav, *Osnova jazyková a poměr její k trestnímu řádu*. In: *Právník*, 1909, 48, s. 593–605.

KALLAB, Jaroslav, HERRNRITT, Vilém, *Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1927.

Kniha práw nad přečiněnými hrdelními a těžkými řádu městského, (totiž policye) přestupky, Vídeň 1804.

LANE, James Ernest, *London Lock Hospitals*. In: *The British Medical Journal* 2, 1917, 2963, s. 500–501.

McKECHNIE, William Sharp, *The reform of the House of Lords. With a criticism of the Report of the Selected Committee of 2nd December 1908*, Glasgow 1909.

MASARYK, Tomáš Garrigue, *Mravní názory*, Praha 1923, s. 142.

MÍŘIČKA, Alexandr, *Přerušení těhotenství lékařem a jeho povinnost oznamovací*. In: *Právník* 57, 1918, 3, s. 82–90.

Obecný zákonník občanský mocnářství rakouského. Ku potřebě právníkův i každého občana vůbec vysvětlen a potřebnými formuláři opatřen, Praha 1887.

- PANÝREK, Duchoslav, *Pohlavní pud a prostituce mládeže*, Praha 1923.
- PEČÍRKA, Josef, *Domácí lékař. Učení o člověku ve stavu zdravém a chorobném*, Praha 1870.
- Police and Criminal Evidence Act 1984, Code C. Code of Practice for the Detention, Treatment and Questioning of Persons by Police Officers. Consultation Draft*, London 2002.
- Police and Criminal Evidence Act 1984, Code D. Code of Practice for the Identification of Persons by Police Officers. Consultation Draft*, London 2002.
- Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového, II. Odůvodnění osnov*, Praha 1926.
- REINSBERG, Josef, *Nauka o soudním lékařství. I. O pudu pohlavním a otázkách soudních povstávajících z pudu pohlavního*, Praha 1883.
- ROŽÁNEK, Otakar, *Pud pohlavní a prostituce*. Díl 1., Praha 1903.
- SPLITEK, Jaroslav Alois, *Světový hospodářský stav poválečný a jeho vliv na hospodářskou a sociální politiku*, Praha 1921.
- SPRENGEL, Charles, *The Criminal Law-Consolidation and Amendment Acts of the 24 & 25 Vict., with notes and observations*, London 1862.
- Statute Law Revision. Fourth Report. Draft Statute Law (Repeals) Bill, etc.*, London [1972].
- Statute Law Revision/the Law Commission and the Scottish Law Commission. 9th, Draft Statute Law (Repeals) Bill*, London [1978].
- The British Penny Sheet Almanac of the Society for the Diffusion of Useful Knowledge for 1835 (1836)*, London [1834, 1835].
- The Trial of Mrs. Duncan. Edited, with a Foreword, by C. E. Bechhofer Roberts and a None on the Old Bailey, by Helena Normanton*, London 1945.
- TŮMA, Antonín, *Jak jest postaráno o zaopatření a výchovu sirotků i vdov po padlých vojínech*, Praha 1916.
- VESELÝ, František Xaver, *Všeobecný slovník právní. Příruční slovník práva soukromého i veřejného zemí na říšské radě zastoupených. Díl pátý. Tabák – živnost zlatnická*, Praha 1899.

WELLINGTON, Barrett Rich (ed.), *The Mystery of Elizabeth Canning, as found in the testimony of the Old Bailey trials and other records. With illustrative sketches by the author, etc.*, New York 1940.

WEYR, František, NEUBAUER, Zdeněk (ed.), *Ústavní listina Československé republiky. Její znění s poznámkami*, Praha, Brno, 1931.

WIESNER, Antonín, *Dějiny prostituce a příjice v Československu*, Praha 1925.

Zákon ze dne 28. října 1918 zřízení samostatného státu československého. In: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, roč. 1, č. 2, 6. 11. 1918, s. 9.

Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. Hlava čtvrtá. Moc soudcovská. In: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, roč. 3, č. 26, 6. 3. 1920, s. 264–265.

Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství Rakouské, vydaný dne 27. května 1852, č. 117. říš. zák., Praha 1873.

Odborná literatura

ABRAMS, Lynn, *The Orphan Country. Children of Scotland's Broken Homes from 1845 to the Present Day*, Edinburgh 1998.

ABRAMSOVÁ, Lynn, *Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918*, Praha 2005.

ADAMOVIÁ, Karolina S., RIEGROVÁ, Běla, SKŘEJPKOVÁ, Petra, SOUKUP, Ladislav, ŠOUŠA, Jiří, *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*, Praha 2005.

ADAMOVIÁ, Karolina, LOJEK, Antonín, SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada Stát*, Praha, Litomyšl 2015.

ADAMOVIÁ, Karolina, SOUKUP, Ladislav, *Prameny k dějinám práva v českých zemích*, Plzeň 2004.

BALLINGER, Anette, *Dead Woman Walking. Executed Women in England & Wales, 1900–1955*, Sheffield 1997.

BARTLEY, Paula, *Prostitution. Prevention and Reform in England, 1860–1914*, London, New York 2000.

BARTLEY, Susan, *Emmeline Pankhurst*, London 2003.

BELL, Susan Groag, OFFEN, Karen M. (ed.), *Women, the Family, and Freedom. Debate in Documents. Volume Two. 1880–1950*, Stanford 1983.

- BELL, Vikki, *Interrogating Incest. Feminism, Foucault and the Law*, London 1993.
- BĚLINA, Pavel, HLAVAČKA, Milan, TINKOVÁ, Daniela, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XI.a. 1792–1860*, Praha, Litomyšl 2013.
- BIGGERS, Trisha A., *Death by Murder. A Study of Women Murderers*. In: *Death Education* 3, 1979, 1, s. 1–9.
- BLAIKIE, Andrew, *Illegitimacy, Sex and Society. Northeast Scotland, 1750–1900*, Oxford 1993.
- BLAND, Lucy, *Banishing the Beast. English Feminism and Sexual Morality 1885–1914*, London 1995.
- BLAND, Lucy, *Modern Women on Trial. Sexual Transgression in the Age of the Flapper*, Oxford 2013.
- BOUCHARD, Norma, *Risorgimento in Modern Italian Culture. Revisiting the Nineteenth-century Past in History, Narrative and Cinema*, Madison, Teaneck 2005.
- BOURKEOVÁ, Joanna, *Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti*, Praha 2010.
- BRISTOW, Joseph, *Effeminate England. Homoerotic Writing after 1885*, Buckingham 1995.
- CAROL, Avedon, *Nudes, Prudes and Attitudes. Pornography and Censorship*, Cheltenham 1994.
- CARTER, Albert Thomas, *A History of the English Courts*, London 1944.
- CASANOVA, Giacomo, *Historie mého života*, Praha 1968.
- CIPROVÁ, Kristýna (ed.), *Pod hladinou. Fakta a mýty o znásilnění*, Praha 2010.
- CIPROVÁ, Kristýna, *Znásilnění. Kontextuální úvod*. In: CIPROVÁ, Kristýna (ed.), *Pod hladinou. Fakta a mýty o znásilnění*, Praha 2010, s. 3–11.
- COHEN, William, *Sex Scandal. The Privater Parts of Victorian Fiction*, Durham 1996.
- COHLER, Deborah, *Citizen, Invert, Queer. Lesbianism and War in Early Twentieth-Century Britain*, Minneapolis, London 2007.
- CORNISH, William, ANDERSON, Stuart J., COCKS, Ray, LOBBAN, Michael, POLDEN, Patrick, SMITH, Keith, *The Oxford History of the Laws of England. Volume XIII. 1820–1914*, Oxford 2010.
- CORNISH, William Rodolph, CLARK, Geoffrey de N., *Law and Society in England 1750–1950*, London 1989.
- ČADKOVÁ, Kateřina, LENDEROVÁ, Milena, STRÁNÍKOVÁ, Jana (ed.), *Dějiny ženy aneb evropská žena od středověku do 20. století v zajetí historiografie*, Pardubice 2006.

- CEJNKOVÁ, Dana, HOLUBOVÁ, Zuzana, VACHŮT, Petr, *100 000 let sexu. O lásce, plodnosti a rozkoši. Sborník a katalog výstavy Brno 14. 11. 2008–15. 2. 2009*, Brno 2008.
- ČEVELOVÁ, Zuzana, *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století. Možnosti interpretace normativních pramenů*, Pardubice 2012.
- D'CRUZE, Shani, *Murder and Fatality. The Changing Face of Homicide*. In: KILDAY, Anne-Marie, NASH, David (ed.), *Histories of Crime. Britain 1600–2000*, Basingstoke 2010, s. 100–119.
- DAVIDSON, Robert Norman, *Crime and Environment*, London 1981.
- DE GRAZIA, Victoria, *How Fascism Ruled Women. Italy 1922–1945*, Berkeley, Oxford 1992.
- DE ROSA, Gabriele, *Il tempi della Rerum novarum*, Roma 2002.
- DICKSON, Brice, *Law in Northern Ireland*, Oxford 2018.
- DLOUHÝ, Michal, *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území České republiky*, Cheb 2014.
- DOAN, Laura, *Fashioning Sapphism. The Origin of a Modern English Lesbian Culture*, New York 2001.
- DOBASH, Emerson R., DOBASH Russell P., NOAKS, Lesley (ed.), *Gender and Crime*, Cardiff 1995.
- DOBASH, Russell P., DOBASH Emerson R., GUTTERIDGE, Sue, *Imprisonment of Women*, Oxford 1986.
- DOKOUPIL, Lumír, FIALOVÁ, Ludmila, MAUR, Eduard, NESLÁDKOVÁ, Ludmila, *Přirozená měna obyvatelstva českých zemí v 17. a 18. století*, Praha 1999.
- DUNCAN, Robert, *Pubs and Patriots. The Drink Crisis in Britain during World War One*, Oxford 2013.
- EMSLEY, Clive, *Crime and Society in England, 1750–1900*, Edinburgh 2005.
- EMSLEY, Clive, *Hard Men. The English and Violence since 1750*, London, New York 2005.
- FAFEJTA, Martin, *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*, Praha 2004.
- FARMER, Lindsay, *Criminal Law, Tradition and Legal Order. Crime and the Genius of Scots Law 1747 to the Present*, Cambridge 1997.
- FELLNEROVÁ, Sabine, UNTERREINEROVÁ, Katrin, *Milostné pletky v habsburské monarchii*, Praha 2013.

- FERREIRA, António Matos, ALMEIDA, João Miguel (ed.), *Religião e cidadania: protagonistas, motivações e dinâmicas sociais no contexto ibérico*, Lisboa 2011.
- FIALOVÁ, Ludmila, HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří, STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996.
- FLODR, Miroslav, *Brněnské nevěstky v nejstarších dějinách města*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 43, 1994, 41, s. 7–14.
- FLOWERS, Ronald Barri, *Women and Criminality. The Woman as Victim, Offender, and Practitioner*, New York, Westport, London 1987.
- FOLDY, Michael S., *The Trials of Oscar Wilde. Deviance, Morality and Late-Victorian Society*, New Haven, London 1997.
- FOUCAULT, Michel, *Dějiny sexuality. I. Vůle k věděni*, Praha 1999.
- FRANCEK, Jindřich, *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, svazek III. Zločinnost a bezprávi*, Praha 2011.
- FRANCEK, Jindřich, *Zločin a trest v českých dějinách. Nové vydání rozšířené o paměti prvního československého kata Leopolda Wöhlschlagera. Ve službách spravedlnosti za Rakouska i za republiky*, Praha 2007.
- FREUD, Sigmund, *Vybrané spisy III. Práce k sexuální teorii a k učení o neurósách*, Praha 1971.
- FRIEDMAN, David M., *On. Kulturní historie penisu*, Praha 2002.
- FUCHS, Rachel Ginnis, *Abandoned Children. Foundlings and Child Welfare in Nineteenth-Century France*, New York, Albany 1984.
- GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha 2005.
- GODFREY, Barry S., COX, David J., FARRALL, Stephen D., *Criminal Lives. Family Life, Employment, and Offending*, Oxford 2007.
- GODFREY, Barry, LAWRENCE, Paul, *Crime and Justice Since 1750*, London, New York 2015.
- GOWING, Laura, *Secret Births and Infanticide in Seventeenth-Century England*. In: Past & Present 156, 1997, 1, s. 87–115.
- GRAYZEL, Susan R., *Women and the First World War*, London, New York 2013.
- GRAYZEL, Susan R., *Women's Identities at War. Gender, Motherhood, and Politics in Britain and France during the First World War*, Chapel Hill, London 1999.
- GRIGG, Russell, HECQ, Dominique, SMITH, Craig (ed.), *Female Sexuality. The Early Psychoanalytic Controversies*, London 2015.

- HAAN, Francisca de, DASKALOVA, Krassimira, LOUTFI, Anna (ed.), *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms in Central, Eastern, and South Eastern Europe: 19th and 20th Centuries*, Budapest 2006.
- HALÍŘOVÁ, Martina, *Sociální patologie a ochrana dětství od dob osvěcenství do roku 1914*, Pardubice 2012.
- HEATH, Deana, *Purifying Empire. Obscenity and the Politics of Moral Regulation in Britain, India and Australia*, Cambridge 2010.
- HILL, Michael R., HOECKER-DRYSDALE, Susan, *Harriet Martineau. Theoretical and Methodological Perspectives*, New York, London 2003.
- HIML, Pavel, *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2007.
- HITCHENS, Peter, *A Brief History of Crime. The Decline of Order, Justice and Liberty in England*, London 2003.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava, *První generace žen v pražských archivech*. In: PEŠEK, Jiří, LEDVINKA, Václav (ed.), *Žena v dějinách Prahy. Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. Documenta Pragensia XIII, Praha 1996, s. 328–330.
- HORÁK, Ondřej, *Trestní právo meziválečného Československa. Vybrané otázky*. In: SALÁK, Pavel, TAUCHEN, Jaromír, *Československé trestní právo v proměnách věků*, Brno 2009, s. 76–95.
- HORDER, Jeremy, *Homicide and the Politics of Law Reform*, Oxford 2012.
- CHUNN, Dorothy E., *Secrets and Lies. The Criminalization of Incest and the (Re)Formation of the 'Private' in British Columbia, 1890–1940*. In: McLAREN, John, MENZIES, Robert, CHUNN, Dorothy E. (ed.), *Regulating Lives. Historical Essays on the State, Society, the Individual and the Law*, Vancouver, Toronto 2002, s. 120–144.
- JACKSON, Mark (ed.), *Infanticide. Historical Perspectives on Child Murder and Concealment, 1550–2000*, Aldershot 2002.
- JANIŠ, Kamil, *Z dějin sexu a erotiky aneb co jsme se ve škole neučili*, Hradec Králové, Trutnov 2004.
- JENNINGS, Rebecca, *A Lesbian History of Britain. Love and Sex Between Women Since 1500*, Santa Barbara 2007.
- KIČKOVÁ, Adriana, *Ženské volebné hnutie a Veľká Británia*, Studia Historica Nitriensia 16, 2012, 1–2, s. 80–91.
- KILDAY, Anne-Marie, *A History of Infanticide in Britain. C. 1600 to the Present*, New York 2013.

- KILDAY, Anne-Marie, NASH, David (ed.), *Histories of Crime. Britain 1600–2000*, New York 2010.
- KILDAY, Anne-Marie, WATSON, Katherine D., *Infanticide, Religion and Community in the British Isles, 1720–1920*. In: *Family & Community History* 11, 2013, 2, s. 84–99.
- KOPÁČ, Radim, SCHWARZ, Josef, *Nevěstince a nevěstky. Obrázky z erotického života Pražanů*, Praha, Litomyšl 2013.
- KUKLA, Karel Ladislav, *Pražské bahno*, Praha 1992.
- KUKLA, Karel Ladislav, *Z hlubin pražského podsvětí. Historie nemravnosti*, Praha 2005.
- KUKLÍK, Jan, *Poodhalené tváře anglického práva*, Plzeň 2013.
- LACEY, Brian, *Terrible Queer Creatures. Homosexuality in Irish History*, Dublin 2015.
- LEDVINKA, Václav, PEŠEK, Jiří (ed.), *Ponížení a odstrčení. Města versus katastrofy. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1995*, Praha 1998.
- LENDEROVÁ, Milena, *Devatenácté století v půli cesty*. In: CEJNKOVÁ, Dana, HOLUBOVÁ, Zuzana, VACHŮT, Petr (ed.), *100 000 let sexu. O lásce, plodnosti a rozkoši. Sborník a katalog výstavy Brno 14. 11. 2008–15. 2. 2009*, Brno 2008, s. 104–113.
- LENDEROVÁ, Milena, *Chytila patrola aneb prostituce za Rakouska i republiky*, Praha 2002.
- LENDEROVÁ, Milena, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.
- LENDEROVÁ, Milena, RÝDL, Karel, *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*, Praha, Litomyšl 2006.
- LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009.
- LENDEROVÁ, Milena, KOPIČKOVÁ, Božena, BUREŠOVÁ, Jana, MAUR, Eduard (ed.), *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009.
- LENDEROVÁ, Milena, TINKOVÁ, Daniela, HANULÍK, Vladan, *Tělo mezi medicínou a disciplínou. Proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla v dlouhém 19. století*, Praha 2014.
- LEVINE, Philipa, *Prostitution, Race & Politics. Policing Venereal Disease in the British Empire*, New York, London 2003.
- LEWIS, Jane, *The Politics of Motherhood. Child and Maternal Welfare in England, 1900–1939*, Queens 1980.

- LINHARTOVÁ, Věra, *Prof. MUDr. František Hamza – lékař a pedagog*. In: *Universitas-revue Masarykovy univerzity* 41, 2008, 4, s. 3–11.
- LINNANE, Fergus, *London. The Wicked City. A Thousand Years of Vice in the Capital*, London 2003.
- LLOYD, Ann, *Doubly Deviant, Doubly Damned, Society's Treatment of Violent Women*, London 1995.
- MACEK, Pavel, UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526–1918)*, Praha 1997.
- MACEK, Pavel, UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918–1939)*, Praha 1999.
- MARWICK, Arthur, *The Deluge. British Society and the First World War*, London 1989.
- MAYHALL NYM, Laura E., *Creating the „suffragette spirit“. British feminism and the historical imagination*. In: *Women's History Review*, 3, 2006, s. 319–344.
- McLAREN, John, MENZIES, Robert, CHUNN, Dorothy E. (ed.), *Regulating Lives. Historical Essays on the State, Society, the Individual and the Law*, Vancouver, Toronto 2002.
- MEDD, Jodie, *Lesbian Scandal and the Culture of Modernism*, Cambridge 2012.
- MORGAN, Kenneth O. a kol, *Dějiny Británie*, Praha 1999.
- MITLÖHNER, Miroslav, *Erotika a paragrafy*, Praha 1999.
- NAGY, Victoria M., *Nineteenth-Century Female Poisoners. Three English Women Who Used Arsenic to Kill*, New York 2015.
- NAIR, Sashi, *Secrecy and Sapphic Modernism. Reading Romans à Clef Between the Wars*, Springer 2011.
- NEUMANN, Stanislav Kostka, *Dějiny ženy. Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*, Praha 1999.
- NICHOLSON, Virginia, *Singled Out. How Two Million British Women Survived Without Men After the First World War*, Oxford 2008.
- ORIEL, John David, *The Scars of Venus. A History of Venereology*, London 1994.
- PARTRIDGE, Ralph, *Broadmoor. A History of Criminal Lunacy and Its Problems*, London 1953.
- PAY, Pavel, *Prodejná láska. Historie nejstaršího řemesla v deseti kapitolách*, Praha 1992.

- PEJČOCH, Ivo, *Masarykovy vražedkyně. Ženy, zachráněné v období první republiky prezidentskou milostí před trestem smrti*, Cheb 2015.
- PEŠEK, Jiří, LEDVINKA, Václav (ed.), *Žena v dějinách Prahy. Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993. Documenta Pragensia XIII*, Praha 1996.
- PHILLIPS, Owen Hood, *A First Book of English Law*, London 1960.
- PINEDO, Rebeca Arce, *Dios, patria y hogar: la construcción social de la mujer española por el catolicismo y las derechas en el primer tercio del siglo XX*, Santander 2008.
- POLLOCK, Joycelyn M., *Women, Prison, & Crime*, Boston 2002.
- PORTER, Roy, HALL, Lesley, *The Facts of Life. The Creation of Sexual Knowledge in Britain, 1650–1950*, New Haven, London 1995.
- POSTHLEWAITE, Diana, *Mothering and Mesmerism in the Life of Harriet Martineau*. In: *Signs* 3, 1989, 14, s. 583–609.
- PURVIS, June, *Emmeline Pankhurst. A Biography*, London 2002.
- QUINN, Cath, *Images and impulses: representations of puerperal insanity and infanticide in late Victorian England*. In: JACKSON, Mark (ed.), *Infanticide. Historical Perspectives on Child Murder and Concealment, 1550–2000*, Aldershot 2002, s. 193–215.
- ROBERTS, Nickie, *Whores in History. Prostitution in Western Society*, London 1992.
- ROBERTS BECHHOFER, C. E. (ed.), *The Trial of Mrs. Duncan*, London, New York, Melbourne, Sydney 1945.
- ROSSI-DORIA, Anna, *Diventare cittadine. Il voto delle donne in Italia*, Firenze 1996.
- RUDÉ, George, *Criminal and Victim. Crime and Society in Early Nineteenth-Century England*, Oxford 1985.
- SALÁK, Pavel, TAUCHEN, Jaromír, *Československé trestní právo v proměnách věků*, Brno 2009.
- SEABORNE, Davies, D., *Child Killing in English Law*. In: *Modern Law Review* 1, 1937, 3, s. 203–223.
- SELLECK, R. J. W., *Mary Carpenter. A confident and contradictory reformer*. In: *History of Education* 2, 1985, 14, s. 101–115.
- SELTENREICH, Radim, KUKLÍK, Jan, *Dějiny angloamerického práva*, Praha 2011.
- SETTLE, Louise, *Sex for Sale in Scotland. Prostitution in Edinburgh and Glasgow, 1900–1939*, Edinburgh 2016.

- SHORE, Heather, *Criminality, Deviance and the Underworld since 1750*. In: KILDAY, Anne-Marie, NASH, David (ed.), *Histories of Crime. Britain 1600–2000*, s. 120–140.
- SHORE, Heather, *London's Criminal Underworlds, c. 1720 – c. 1930. A Social and Cultural History*, Houndmills, Basingstoke 2015.
- SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír, *Grundriss der Tschechischen Rechtsgeschichte*, München 2010.
- SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel a kol., *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*, Praha 2004.
- SIGEL, Lisa Z. (ed.), *International Exposure. Perspectives on Modern European Pornography. 1800–2000*, New Brunswick, New Jersey, London 2005.
- SIGSWORTH, E. M., WYKE, T. J., *A Study of Victorian Prostitution and Venereal Disease*. In: VICINUS, Martha (ed.), *Suffer and Be Still. Women in the Victorian Age*, Bloomington 1972, s. 77–99.
- SLÁMOVÁ, Božena, *Příspěvek k historii kontracepčního hnutí a kontracepčních method*, Praha 1937.
- SOCHŮREK, Jan, *Úvod do penologie*, Liberec 2007.
- STENGERS, Jean, NEEK, Anne van, *Masturbation. The history of a great terror*, New York 2001.
- STOKLASA, Julius, *Výživa obyvatelstva ve válce*, Praha 1916.
- STORCH, František, *Řízení trestní rakouské*. Díl 1 a 2 (reprint původního vydání z roku 1887), Praha 2011.
- SVOBODOVÁ, Blanka, „Portrét“ *nekoncesovaných pouličních prostitutek v Praze a jejich předměstích v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století*. In: LEDVINKA, Václav, PEŠEK, Jiří (ed.), *Ponížení a odstrčení. Města versus katastrofy. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1995*, Praha 1998, s. 119–127.
- SWENSON, Kristine, *Medical Women and Victorian Fiction*, Columbia, London 2005.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka*, Praha 2001.
- ŠUBRTOVÁ, Alena, *Dějiny populačního myšlení a populačních teorií*, Praha 1989.
- ŠUBRTOVÁ, Alena, *Kontracepce, aborty a infanticida v pramenech předstatistickému období*. In: *Historická demografie* 15, 1991, s. 9–46.
- TAYLOR, David, *The new police in nineteenth-century England*, Manchester, New York 1997.

- TEUSCHER, Christof (ed.), *Alan Turing. Life and Legacy of a Great Thinker*, Berlin, Heidelberg 2004.
- TINKOVÁ, Daniela, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004.
- TINKOVÁ, Daniela, *Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvícenské společnosti*. In: Český časopis historický 101, 2003, 1, s. 27–76.
- TINKOVÁ, Daniela, *Tělo, věda, stát. Zrození porodnice v osvícenské Evropě*, Praha 2010.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982.
- URBANOVÁ, Martina, VEČEŘA, Miloš, *Ženská delikvence. Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*, Brno 2004.
- VANĚČEK, Václav, *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, Praha 1970.
- VELASCO, M. Dolores de la Calle, SAN ROMÁN, Manuel Redero (ed.), *Movimientos sociales en la España del siglo XX*, Salamanca 2008.
- VELKOVÁ, Alice, *Dítě jako oběť. Vraždy dětí spáchané jejich matkami ve 2. polovině 19. století*. In: HALÍŘOVÁ, Martina (ed.), *Od početí ke školní brašně. Sborník z odborného semináře konaného 29.–30. května 2008 ve Východočeském muzeu v Pardubicích*, Pardubice 2008, s. 147–163.
- VELKOVÁ, Alice, *Nemanželské děti ve venkovské společnosti na přelomu 18. a 19. století*. In: JIRÁNEK, Tomáš, KUBEŠ, Jirí (ed.), *Dítě a dětství napříč staletími. 2. Pardubické bienále 4.–5. dubna 2002*, Pardubice 2003, s. 205–227.
- VERNON, James, „*For Some Queer Reason*“. *The Trials and Tribulations of Colonel Barker's Masquerade in Interwar Britain*. In: *Journal of Women in Culture and Society* 26, 2000, 1, s. 37–62.
- VESELÁ, Renata, *Vybrané historické zdroje současného rodinného práva*, Ostrava 2013.
- VLČEK, Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Brno 2007.
- VOJÁČEK, Ladislav, KOLÁRIK, Jozef, GÁBRIŠ, Tomáš, *Československé právní dějiny (1918–1992). Text a pramene*, Bratislava 2011.
- VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, *Repetitorium českých právních dějin do roku 1945*, Ostrava 2008.
- WALKOWITZ, Judith R., *Prostitution and Victorian Society. Women, Class, and the State*, Cambridge 1980.

WIENER, Martin J., *Reconstructing the Criminal. Culture, Law, and Policy in England, 1830–1914*, Cambridge 1990.

ZEDNER, Lucia, *Women, Crime and Custody in Victorian England*, Oxford 1991.

ZWEIG, Stefan, *Svět včerejška. Vzpomínky jednoho Evropana*, Praha 1999.

Internetové zdroje

Abortion Act 1967, nestr. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/87/contents> [cit. 2019-03-18].

An Act for the more effectual Prevention of Crime, s. 1–18. Dostupné z: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1871/112/pdfs/ukpga_18710112_en.pdf [cit. 2019-04-30].

An Act for the Punishment of idle and disorderly Persons, and Rouses and Vagabonds, in that Part of Great Britain called England, s. 698–706. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1824/83/pdfs/ukpga_18240083_en.pdf [cit. 2019-04-30].

An Act for regulating the Sale of Intoxicating Liquors, nestr. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1872/94/pdfs/ukpga_18720094_en.pdf [cit. 2019-04-30].

An Act to consolidate and Amend the Statute Law of England and Ireland relating to Malicious Injuries to Property, s. 749–751. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1861/97/pdfs/ukpga_18610097_en.pdf [cit. 2019-04-30].

An Act to consolidate and amend the Statute Law of England and Ireland relating to Offences against the Person, s. 817–818. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1861/100/pdfs/ukpga_18610100_en.pdf [cit. 2019-03-20].

An Act to consolidate and simplify the Law relating to Larceny triable on Indictment and Kindred Offences, str. 4, 11–12. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1916/50/pdfs/ukpga_19160050_en.pdf [cit. 2019-04-30].

Císařský patent daný dne 31. XII. 1851, pro celou říši, 31. 12. 1851, nestr. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/jaro2015/MP201Zk/um/web/doc/19-stoleti/Silvestrovske_patenty_1851.pdf [cit. 2019-04-20].

Common Law Procedure Act 1852, nestr. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/15-16/76/contents> [cit. 2019-04-25].

DRYDEN, Steven, *A short history of LGBT rights in the UK*, nestr. Dostupné z: <https://www.bl.uk/lgbtq-histories/articles/a-short-history-of-lgbt-rights-in-the-uk> [cit. 2019-03-31].

Fire. Raising the Standard, nestr. Dostupné z: <https://www2.gov.scot/Publications/2002/05/14636/3945> [cit. 2019-04-30].

Children and Young Person Act 1933, nestr. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12> [cit. 2019-03-18].

Legitimacy Act, 1926, s. 1. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1926/60/pdfs/ukpga_19260060_en.pdf [cit. 2019-03-15].

Offences Against the Person Act 1861 (Section 27), nestr. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/24-25/100/section/27/enacted> [cit. 2019-03-18].

Offences Against the Person Act 1861 (Section 58), nestr. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/24-25/100/section/58/enacted> [cit. 2019-03-18].

Registration Act, 1854, nestr. Dostupné z: [http://www.histpop.org/ohpr/servlet/View?path=Browse/Legislation%20\(by%20date\)&active=yes&mno=4048](http://www.histpop.org/ohpr/servlet/View?path=Browse/Legislation%20(by%20date)&active=yes&mno=4048) [cit. 2019-03-15].

Sexual Offences Act 1956, s. 4. Dostupné z: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1956/69/pdfs/ukpga_19560069_en.pdf [cit. 2019-03-31].

SIMKIN, John, *Cat and Mouse Act*, nestr. Celé znění na adrese: <http://spartacus-educational.com/Wcat.htm> [cit. 2019-04-20].

Some British Army statistics of the Great War, nestr. Dostupné z: <https://www.longlongtrail.co.uk/army/some-british-army-statistics-of-the-great-war/> [cit. 2019-04-30].

STEVENSON, Kim, “*These are cases which it is inadvisable to drag into the light of day*”. *Disinterring the Crime of Incest in Early Twentieth-Century England*. In: *Crime, Histoire & Sociétés / Crime, History & Societies* 2, 2016, 20, nestr. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/chs/1669#notes> [cit. 2019-03-20].

The Burgh Police (Scotland) Act, 1892 nestr. Dostupné z: https://archive.org/stream/burghpolicescot00irongoog/burghpolicescot00irongoog_djvu.txt [cit. 2019-03-26].

The Judicature Acts of 1873 and 1875, nestr. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/laworder/court/overview/judicatureacts/> [cit. 2019-04-25].

The Supreme Court – official website, nestr. Dostupné z: <https://www.supremecourt.uk/> [cit. 2019-04-24].

TRUEMAN, C. N., *Force-feeding of Suffragettes*, nestr. Dostupné z: <http://www.historylearningsite.co.uk/the-role-of-british-women-in-the-twentieth-century/force-feeding-of-suffragettes/> [cit. 2019-04-20].

Ústava ze dne 4. března 1849 rakouské říše (Stadionova), 4. 3. 1849, nestr. Celé znění na adrese: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/stadion.htm> [cit. 2019-04-20].

Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního. In: Österreichische Nationalbibliothek. Reichsgesetzblatt 1848–1918 (böhmisch), 23. 5. 1873, s. 397–408. Celé znění dostupné na adrese: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1873&size=45&page=417> [cit. 2019-04-28].

Zákon daný dne 1. srpna 1895, o vykonávání moci soudní a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (jurisdikční norma). In: Österreichische Nationalbibliothek. Reichsgesetzblatt 1848–1918 (böhmisch), 1. 8. 1895, s. 334–335. Celé znění dostupné na adrese: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1895&page=367&size=45> [cit. 2019-04-28].

Zákon ze dne 24. května 1885 o tom, kdo v donucovacích pracovních nebo polepšovacíh ústavech může býti držen, nestr. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=352&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> [cit. 2019-03-25].

10) PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Druhy trestných činů a jejich celkový úhrn v letech 1900 a 1905

Zločiny	1900	1905
<i>Vražda</i>	22	26
<i>vražda dítěte</i>	2	5
<i>Zabití</i>	35	25
<i>těžké ublížení na těle</i>	464	360
<i>Krádež</i>	2 393	2 382
<i>Zpronevěra</i>	128	154
<i>Loupež</i>	27	18
<i>Žhárství</i>	26	26
<i>Podvod</i>	464	555
<i>Smilstvo</i>	198	292
<i>Dvojženství</i>	4	2
Přečiny	1900	1905
<i>proti veřejnému pokoji a řádu</i>	366	102
<i>proti bezpečnosti života</i>	88	66
<i>proti bezpečnosti majetku</i>	340	438
Přestupky	1900	1905
<i>zločiny nedospělých</i>	198	175
<i>proti veřejnému pokoji a řádu</i>	26	23
<i>proti veřejným orgánům pro všeobecnou bezpečnost</i>	8 061	5 660
<i>proti povinnostem veřejného úřadu</i>	87	84
<i>proti bezpečnosti života</i>	15 501	12 594
<i>proti bezpečnosti majetku</i>	30 841	20 371
<i>proti bezpečnosti cti</i>	10 624	8 730
<i>proti veřejné mravopověsti</i>	2 898	2 282
<i>proti zákonu o tuláctví</i>	28 605	26 612

Zdroj: FRANCEK, František, *Velké dějiny zemí Koruny České. Tematická řada, sv. III. Zločinnost a bezpráví*, Praha a Litomyšl 2011, s. 456–457.

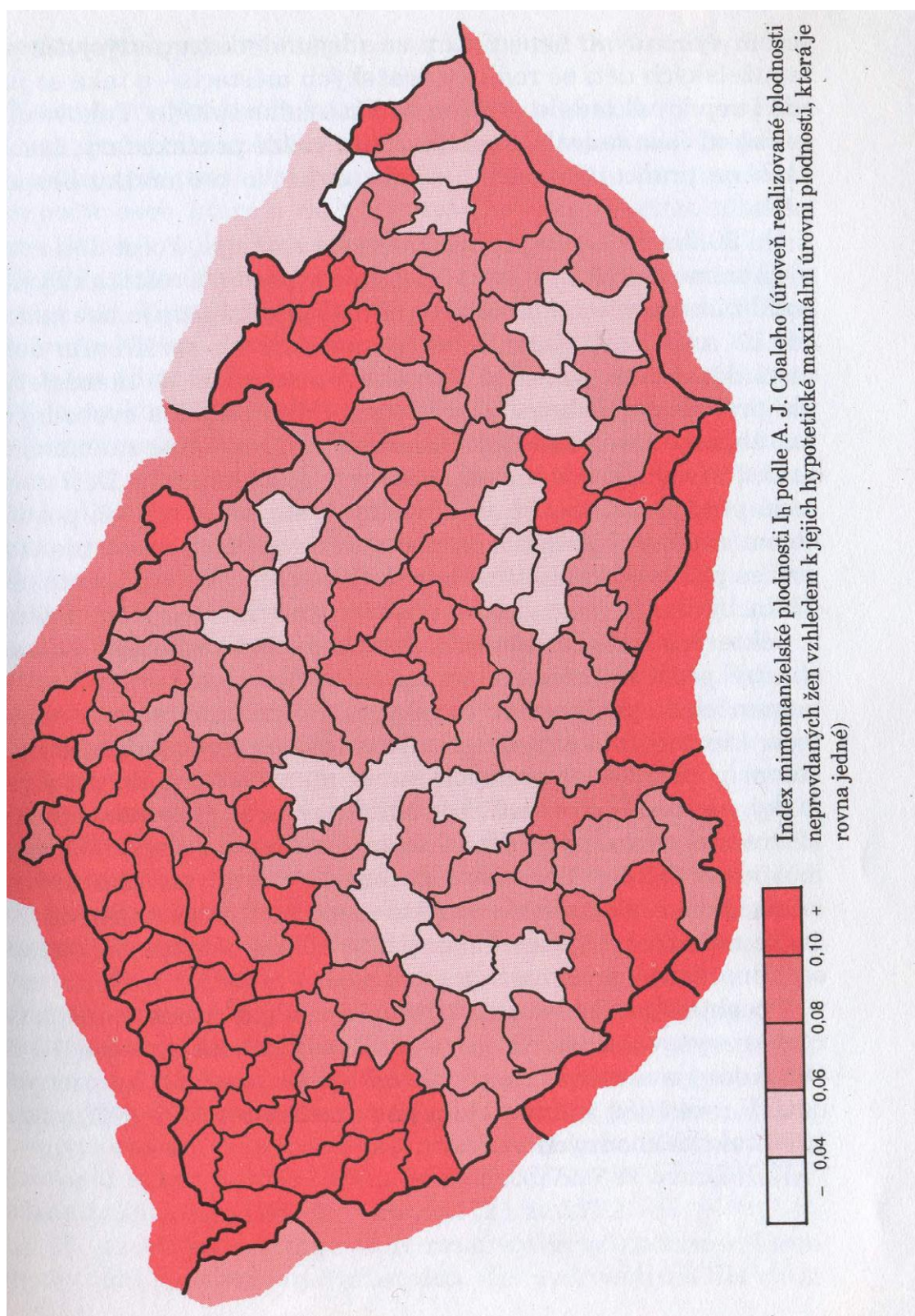
Příloha č. 2. – Druhy trestných činů a jejich celkový úhrn v letech 1918–1922

Zločiny	1918–1922
<i>Vražda</i>	46
<i>Zabití</i>	22
<i>těžké poškození na těle</i>	436
<i>zlomyslné poškození cizího majetku</i>	202
<i>Žhárství</i>	18
<i>Krádež</i>	19 146
<i>Zpronevěra</i>	748
<i>Loupež</i>	96
<i>podvod i podvodný úpadek</i>	2 036
<i>násilné smilstvo</i>	35
Přestupky	1918–1922
<i>proti bezpečnosti života</i>	-
<i>úmyslné tělesné poškození</i>	9 486
<i>zlomyslné poškození cizího majetku</i>	1 778
<i>Krádež</i>	55 852
<i>Zpronevěra</i>	2 065
<i>Podvod</i>	3 922

Zdroj: FRANCEK, František, *Velké dějiny země Koruny České. Tematická řada, sv. III. Zločinnost a bezprávi*, Praha a Litomyšl 2011, s. 480–481.

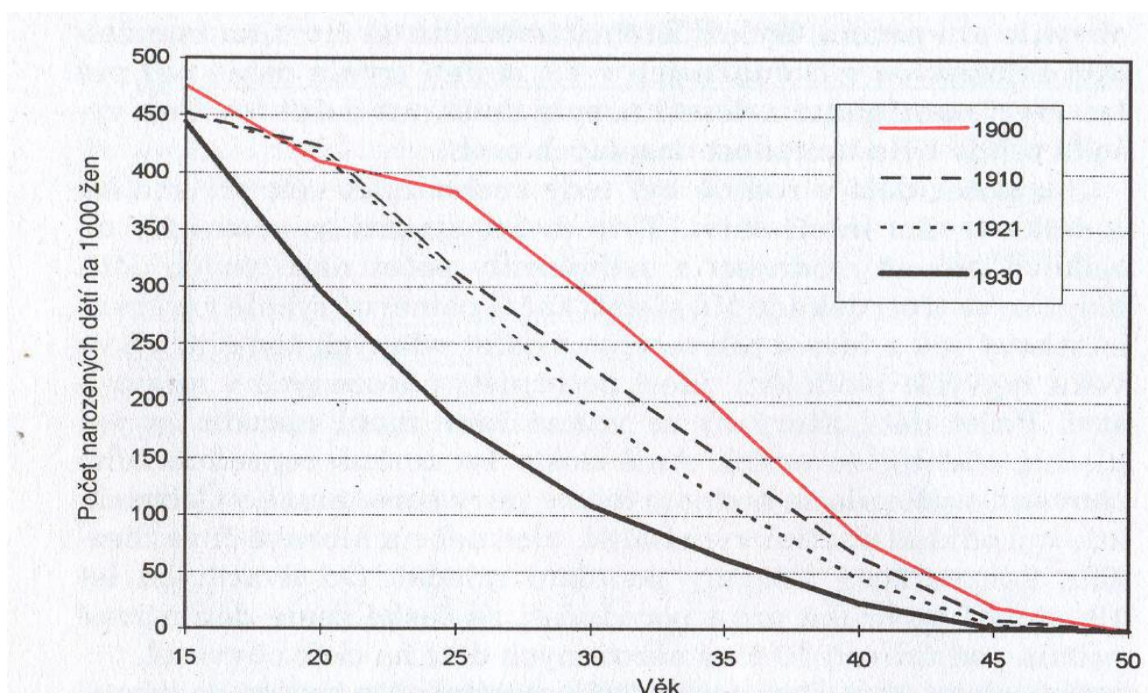
Příloha č. 3 – Nemanželská plodnost v českých zemích roce 1900 podle okresů

Zdroj: FIALOVÁ Ludmila, HORSKÁ Pavla, KUČERA, Milan, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří, STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998, s. 173.

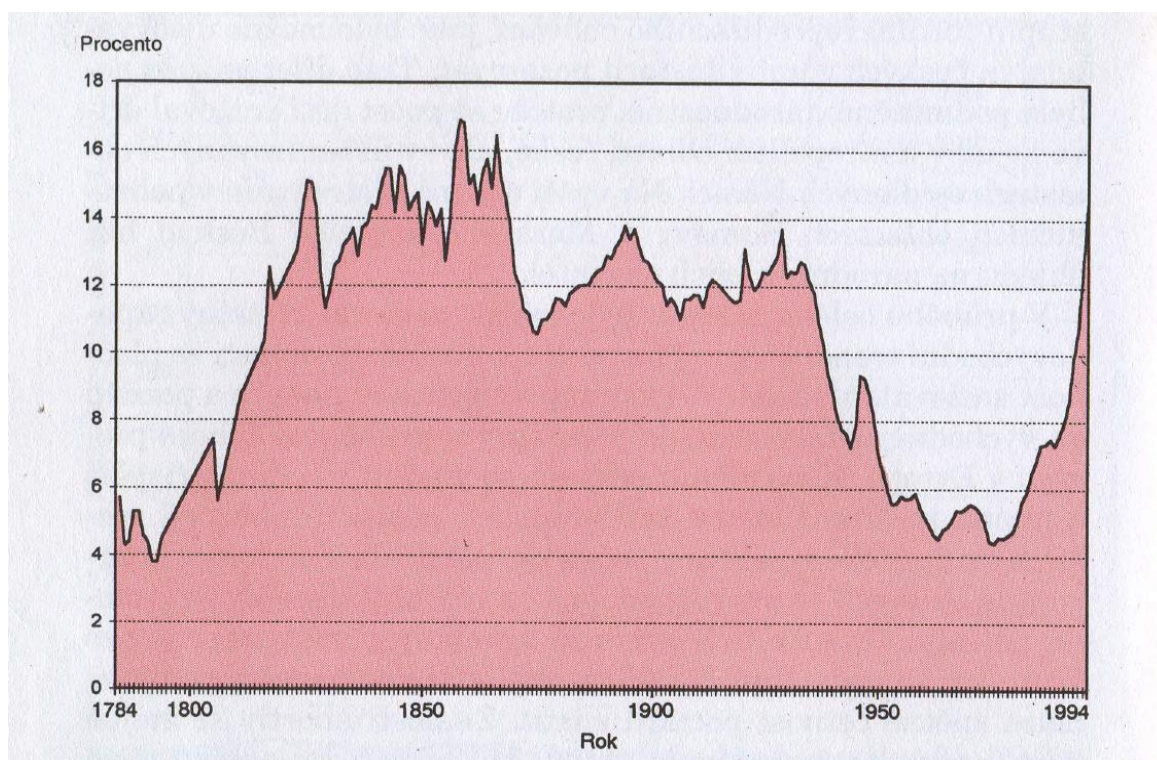

Příloha č. 4 – Plodnost vdaných žen podle věku v letech 1900, 1910, 1921 a 1930

Zdroj: FIALOVÁ Ludmila, HORSKÁ Pavla, KUČERA, Milan, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří, STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998, s. 170.

Příloha č. 5 – Podíl dětí narozených mimo manželství z úhrnu narozených dětí od roku 1785

Zdroj: FIALOVÁ Ludmila, HORSKÁ Pavla, KUČERA, Milan, MAUR, Eduard, MUSIL, Jiří, STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998, s. 172.

Příloha č. 6 – Usmrcení dítěte při porodu za rok 1929

Státní zastupitelství	Celkem oznámeno matek	Stav rodinný				Dítě		Věk		
		svobodná	vdaná	vdova	rozvedena nebo rozloučena	manželské	nemanželské	14– 18 let	18– 30 let	Přes 30 let
<i>Praha</i>	12	10	2	-	-	2	10	1	10	1
<i>Mladá Boleslav</i>	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-
<i>České Budějovice</i>	4	4	-	-	-	-	4	1	3	-
<i>Hradec Králové</i>	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-
<i>Klatovy</i>	3	3	-	-	-	-	3	-	3	-
<i>Liberec</i>	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-
<i>Česká Lípa</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Plzeň</i>	3	3	-	-	-	-	3	-	3	-
<i>Tábor</i>	5	4	1	-	-	1	4	-	4	1
<i>Brno</i>	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-
<i>Uherské Hradiště</i>	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-
<i>Jihlava</i>	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-
<i>Olomouc</i>	5	4	1	-	-	-	5	1	2	2
<i>Opava</i>	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-
<i>Moravská Ostrava</i>	1	1	-	-	-	-	1	-	-	1
<i>Čechy, Morava a Slezsko</i>	40	36	4	-	-	3	37	4	31	5
<i>Slovensko a Podkarpatská Rus</i>	28	24	2	2	-	-	28	3	22	1
<i>ČSR</i>	68		60	6	2	-	3	7	53	6

Zdroj: Statistiky vyhnání plodu, usmrcení dítěte a zatajení porodu za rok 1929, Národní archiv, Ministerstvo spravedlnosti, sign. 6./6.29, kar. č. 534.

Příloha č. 7 – Vyhnání plodu (oznámení) za rok 1929

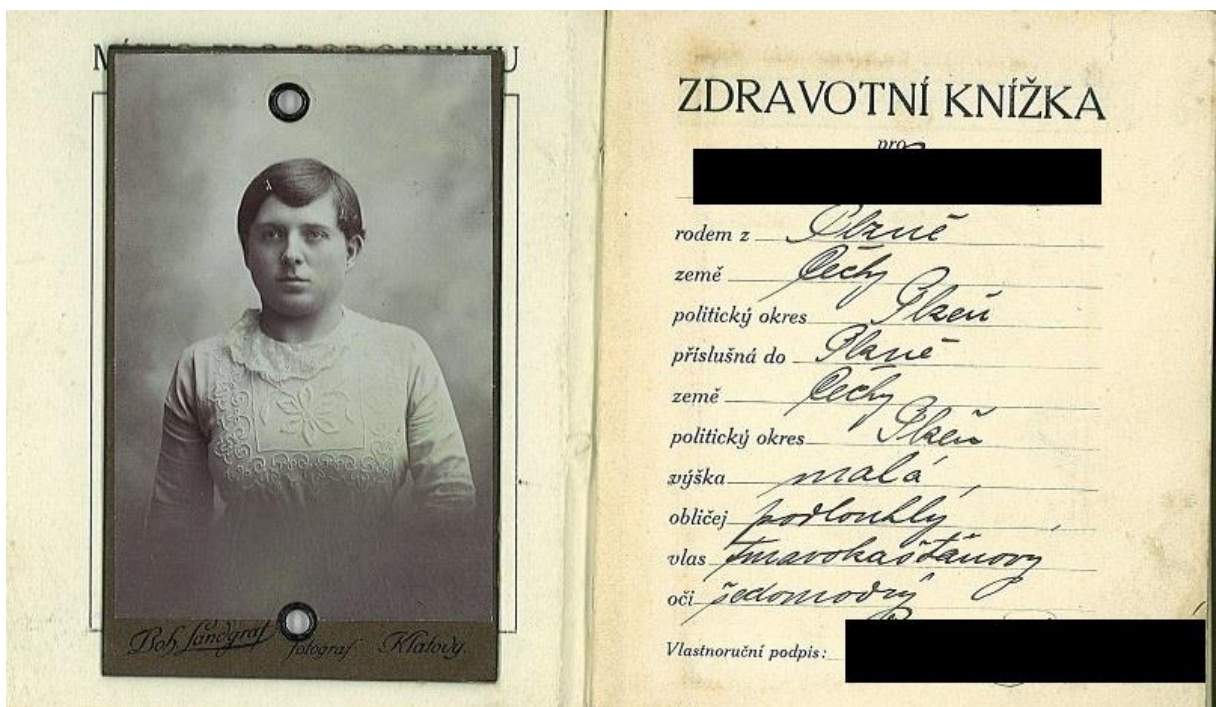
Státní zastupitelství	Celkem	Stav rodinný				Dítě		Věk		
		svobodná	vdaná	vdova	rozvedena	manželské	nemanželské	14–18	18–30	přes 30
<i>Praha</i>	46	32	13	1-	-	10	36	9	30	7
<i>Ml. Boleslav</i>	7	3	4	-	-	-4	3	-	5	2
<i>Č. Budějovice</i>	25	20	4	1	-	4	21	4	15	6
<i>Kutná Hora</i>	20	8	9	2	1	8	12	2	13	5
<i>Hr. Králové</i>	18	5	11	-	2	10	7	1	8	9
<i>Cheb</i>	22	10	12	-	-	11	10	1	13	8
<i>Chrudim</i>	15	7	7	1	-	6	9	-	10	5
<i>Jičín</i>	19	11	8	-	-	8	11	3	8	8
<i>Klatovy</i>	5	3	2	-	-	2	3	-	2	3
<i>Liberec</i>	7	4	3	-	-	3	4	-	5	2
<i>Česká Lípa</i>	17	11	5	1	-	5	12	4	8	5
<i>Litoměřice</i>	17	11	2	-	4	2	14	4	12	1
<i>Most</i>	26	14	10	2	-	10	13	2	18	6
<i>Písek</i>	15	9	6	-	-	6	9	1	8	6
<i>Plzeň</i>	28	15	13	-	-	12	16	3	21	4
<i>Tábor</i>	13	7	6	-	-	6	7	1	8	4
<i>Brno</i>	25	14	11	-	-	10	14	2	17	6
<i>Uh. Hradiště</i>	24	17	6	1	1	5	19	5	14	5
<i>Nový Jičín</i>	51	30	19	1	1	19	31	2	40	9
<i>Jihlava</i>	29	20	7	-	-	7	22	1	18	10
<i>Olomouc</i>	95	52	41	1	1	39	53	11	57	27
<i>Opava</i>	67	46	20	1	1	20	47	9	49	9
<i>Mor. Ostrava</i>	31	17	14	-	-	14	17	2	22	7
<i>Znojmo</i>	22	14	7	1	-	6	16	3	13	6
<i>České země</i>	644	380	240	13	11	227	406	70	403	161
<i>Slovensko/PR</i>	120	61	55	3	1	42	75	11	79	30

Zdroj: Statistika abortu (1929), Národní archiv, Ministerstvo spravedlnosti, sign. 6./6.29, kar. č. 534.

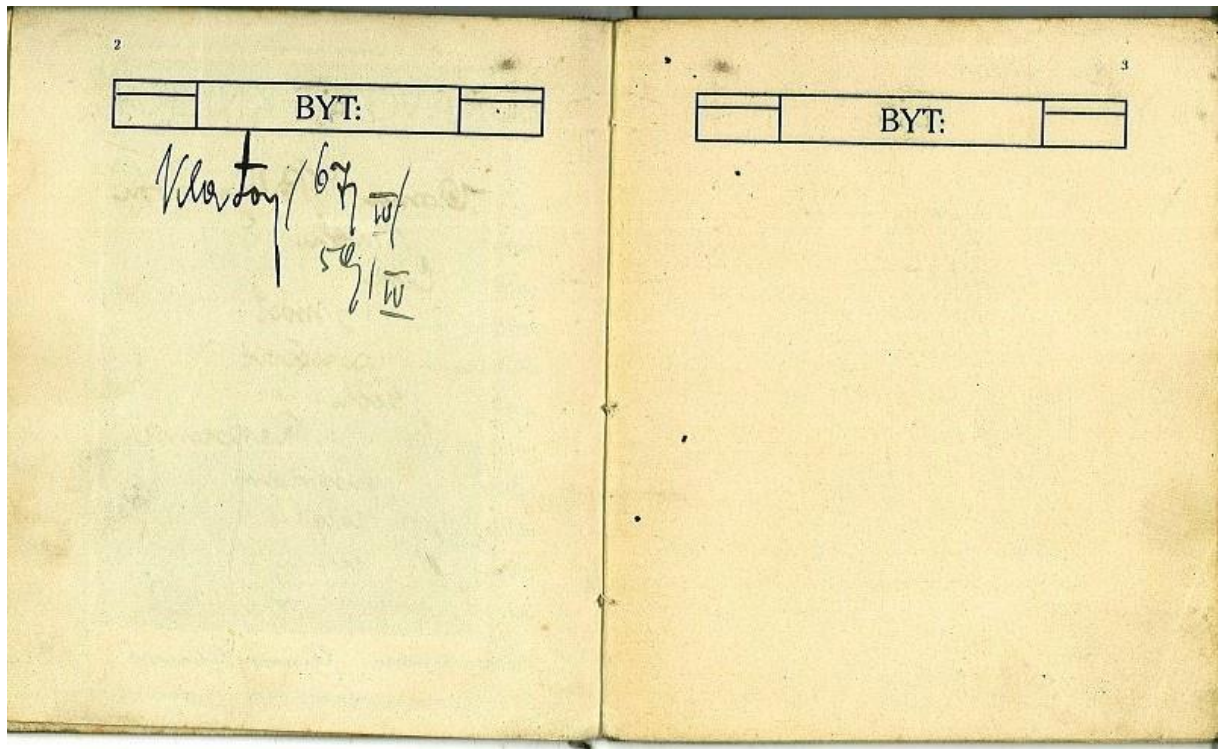
Příloha č. 8 – Zdravotní knížky prostitutek

a) Titulní strana

b) Záznamy o ubytování³⁹⁸

c) Záznamy o lékařských prohlídkách

Datum	Nález	Podpis lékařův	Poznámka
7/11	zdrávas	Dr. Prunovský	placeno 10. 11. 1915
15/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
18/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
22/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
25. 11	zdrávas	Dr. Prunovský	
	zdrávas	Dr. Prunovský	
24/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
25/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
26/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
27/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
28/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
29/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
30/11	zdrávas	Dr. Prunovský	
1/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
2/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
3/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
4/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
5/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
6/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
7/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
8/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
9/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
10/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
11/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
12/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
13/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
14/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
15/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
16/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
17/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
18/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
19/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
20/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
21/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
22/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
23/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
24/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
25/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
26/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
27/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
28/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
29/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
30/12	zdrávas	Dr. Prunovský	
31/12	zdrávas	Dr. Prunovský	

Zdroj: Fond Archiv města Klatovy (nezpr., dále jen AMK), Okresní archiv Klatovy (dále jen OAK), ka č. A– B (1).

³⁹⁸ Ve většině případů šlo o adresu místního nevěstince.

**Příloha č. 9 – Statistiky pohlavně nakažených syfilidou
v Anglii a Walesu 1926–1930**

	Anglie						Wales					
	<i>Celkový počet případů</i>			<i>Nové případy</i>			<i>Celkový počet případů</i>			<i>Nové případy</i>		
	M	Ž	C	M	Ž	C	M	Ž	C	M	Ž	C
1926	11214	6700	17914	49493	20185	69678	904	433	1337	3499	1467	4966
%	22,7	33,2	25,7	-	-	-	25,8	29,5	26,8	-	-	-
1927	11430	7131	18561	54182	21731	75913	963	427	1385	3584	1356	4940
%	21,1	32,8	24,5	-	-	-	26,9	31,1	28,0	-	-	-
1928	11163	6685	17848	57785	22868	80653	888	405	1293	3703	1552	5255
%	19,3	29,2	22,1	-	-	-	24,0	26,1	24,6	-	-	-
1929	10699	6500	16899	58742	22445	81187	839	386	1225	3778	1556	5334
%	18,2	28,9	20,8	-	-	-	22,2	24,8	23,0	-	-	-
1930	11206	6535	17741	61333	24293	85626	761	381	1142	3819	1539	5358
%	18,3	26,9	20,7	-	-	-	19,9	24,8	21,3	-	-	-

Zdroj: Review of venereal diseases statistics up to 1930 for purposes of surveys under Local Government Act, 1929 section 104, The National Archives Kew, Ministry of Health – MH 96/1136.

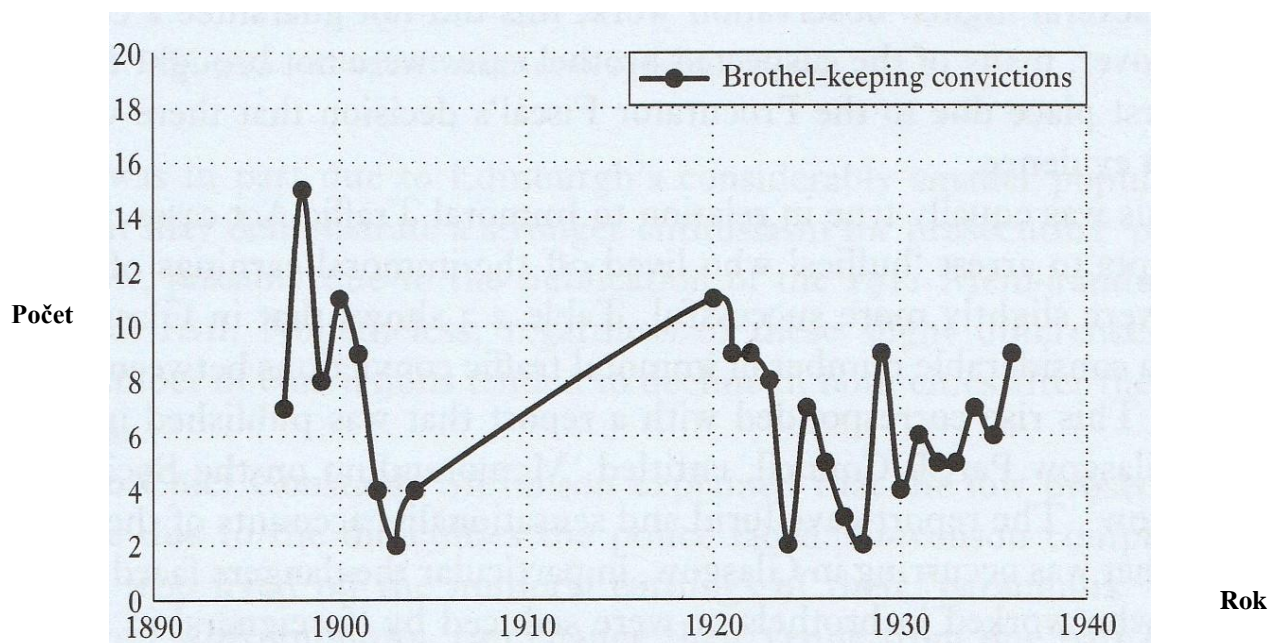
Příloha č. 10 – Statistiky pohlavně nakažených kapavkou v Anglii a Walesu 1926–1930

	Anglie						Wales					
	<i>Celkový počet případů</i>			<i>Nové případy</i>			<i>Celkový počet případů</i>			<i>Nové případy</i>		
	M	Ž	C	M	Ž	C	M	Ž	C	M	Ž	C
1926	23788	5889	29677	11214	6700	17914	1747	527	2274	904	433	1337
%	2,12	0,88	1,66	-	-	-	1,93	1,21	1,70	-	-	-
1927	26341	6300	32641	11430	7131	18561	1854	509	2363	963	422	1385
%	2,30	0,88	1,76-	-	-	-	1,93	1,21	1,71	-	-	-
1928	28350	7192	35542	11163	6685	17848	2075	618	2693	888	405	1293
%	2,54	1,08	1,99	-	-	-	-	2,34	1,53	2,08	-	-
1929	29642	7132	36774	10699	6200	16899	2168	666	2834	839	386	1225
%	2,77	1,15	2,18	-	-	-	2,58	1,73	2,31	-	-	-
1930	29991	7334	37325	11206	6535	17741	2226	605	2831	761	381	1142
%	2,68	1,12	2,10	-	-	-	2,93	1,59	2,48	-	-	-

Zdroj: Review of venereal diseases statistics up to 1930 for purposes of surveys under Local Government Act, 1929 section 104, The National Archives Kew, Ministry of Health – MH 96/1136.

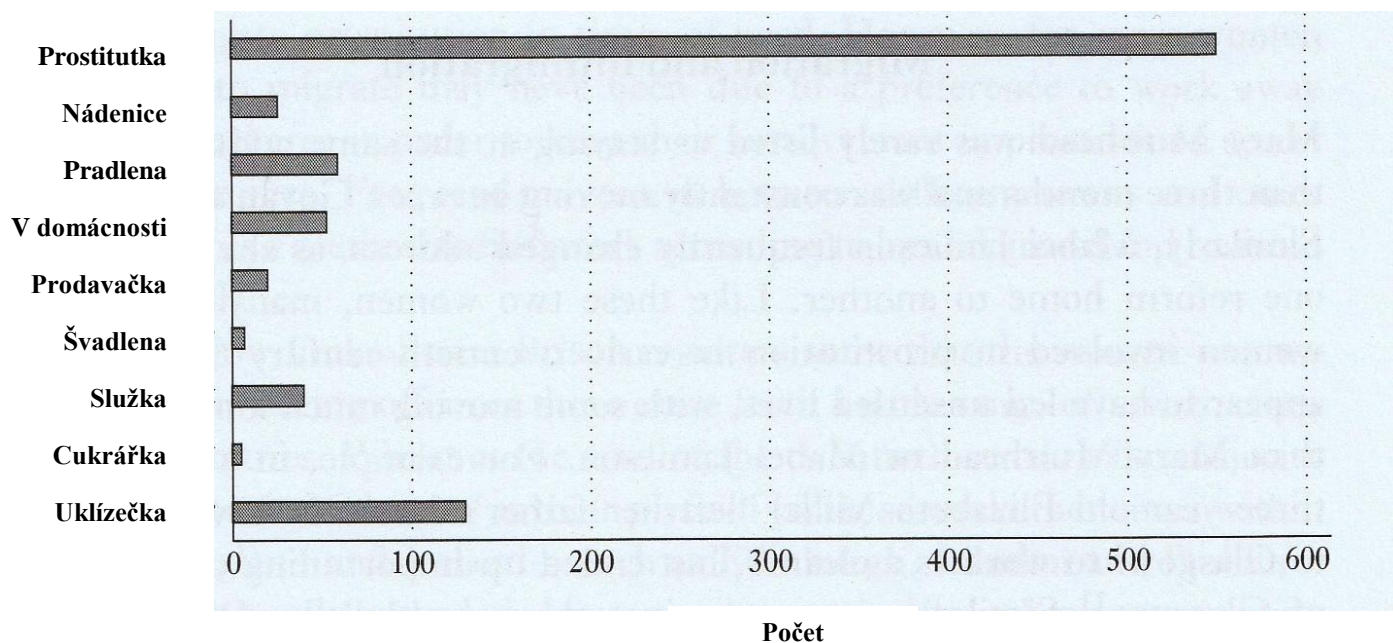

Příloha č. 11 – Majitelé nevěstinců odsouzení v Edinbourghu v letech 1890–1940

Zdroj: SETTLE, Louise, *Sex for Sale in Scotland. Prostitution in Edinburgh and Glasgow, 1900 – 1939*, Edinburgh 2016, s. 43.

Příloha č. 12 – Povolání žen uvězněných v Glasgow za nabízení sexuálních služeb (1903, 1911, 1921, 1931)

Zdroj: SETTLE, Louise, *Sex for Sale in Scotland. Prostitution in Edinburgh and Glasgow, 1900 – 1939*, Edinburgh 2016, s. 119.

11) RESUMÉ

The integral part of the society of the first three decades of the twentieth century, which successfully reflected current events in the political, legal, economic and social spheres, was represented by women „living on the edge“, who had been accompanying humankind since the beginning of history, as firebrands, prostitutes, murderers, thieves, cheats, vagrants, beggars or abortionists. However, women's revolts did not only include criminal-type acts, but they often involved defiance of the feminine period construct, rejection of social status or religious norms, or moral decline through the violation of ethics and its orders. It is precisely the crime committed by women that represents an "(un)moral reflection of contemporary society". Marginalized women, but still an integral part of contemporary society, symbolized one of the often neglected historical chapters, standing outside the mainstream interest of historians, although it is precisely this social group that has most often reflected the country's current affairs and situation.

The aim of this dissertation thesis is – through the reconstruction of concrete criminal cases committed by women, who in 1900–1930 dealt with British and Czech jurisdictions – to analyze and describe the subject of female crime and its inclusion in the broader historical framework, delimited by the last years of the „long“ nineteenth century, the First World War, and the „golden“ interwar era ended by the Great Depression. By comparing the development of the feminine issue in terms of criminology and criminal law in the United Kingdom and the Czech lands, the existing knowledge will be extended to a new level of insight into both countries and their history. The main objective of the dissertation thesis was to analyze and compare the feminine crime and legislative systems of Great Britain and the Czech lands (Czechoslovakia) in the years 1900–1930 through the study of criminal law sources and specific cases of illegal behavior, their potential response in contemporary press or reflection in society. The comparison of the two countries provided an opportunity for a better understanding of the issue under consideration and offered an unusual view of the differences between British and Austro-Hungarian or Czechoslovak criminal jurisdictions. Attention was also paid to the perception of sexuality and physicality and their immediate continuity with ethical and moral offenses and taboo-themed topics.

Women were the perpetrators of various crimes and offenses. Although crimes were not inherently gender-specific, there were particular groups or types of crimes, whose merits have already been predetermined by women as their perpetrators. The

gender-based dichotomous distribution of offenders could be applied to several specific crimes. Bigamy, murder or violent fornication (similar to today's rape) were committed mainly by men. Killing, postponing or murdering a child represented the illegal activity of women. This differentiation from other violations of the law was based both on the physical predispositions of the female and on their susceptibility to individualism in terms of committing crimes. The "gentle sex" committed fewer crimes than their male counterparts, although female criminality increased its share in total crime by linking with modernizing society.

With the unfavorable phenomena of the nineteenth and first decades of the twentieth century, the material shortage and social stratification of society, the most common category of illicit behavior in criminal statistics was associated. This group included begging, fraud, pickpocket and theft. The background of large cities and the natural anonymity of their environment prompted the emergence of neighborhoods with a bad reputation, where the deviant persons gathered or came from. This group included begging, fraud, pickpocket and theft. The metropolitan "underworld" was born out of reach and control of state jurisdiction, where the crowds of beggars, rogues, pickpockets, thieves, and prostitutes were integral parts of the local atmosphere. Paupers or vagrants became women most often came from socially weakest social classes. Often they were physically or mentally handicapped and the possibility of working with their hands or selling their bodies was totally forbidden for them. In connection with female crime criminal law has dealt with many cases of so-called infanticides, defined as deliberate killing of an infant. The motive was most often material deprivation, inability to secure a child, child illegitimacy, mental illness, fear of humiliation and social exile or birth control within the family. The least represented criminal offense was the classic murder, to which women resorted rather rarely to men, and if so, the victims were mostly from the closest family circle. This category also included the murders of older children. The death of a partner, often an abuser or an alcoholic, was mostly chosen by a woman living in an unhappy marriage for a long time. In the context of the investigated crimes, female sex-related or corporeal-related offenses are somewhat aside. Unlike the violent fornication and sexual abuse of a juvenile, where a woman, with rare exceptions, represented a victim, her role was often not entirely determined in cases of incest or female homosexuality. At the same time, cases of this type appeared on a much smaller scale. An interesting approach was taken by the contemporary British and Czechoslovak society on the issue of prostitution,

which did not repress, as prostitution itself was not a crime, but in many (not only) legislative means tried to limit its scope and above all to prevent the spread of venereal diseases. The prostitutes were seen in several, often contradictory ways. Part of the society saw them as a "necessary evil" that had to be fixed. For others, fallen women were sinners who, through a moral remedy, should have found the right way back through life. And feminists blamed men for spreading prostitution.

Women and their history have their own chronology, which, with occasional exceptions, does not respect the standard division of human history. The choice of the period 1900–1930 was decided by a groundbreaking event that brought about a change in the society-wide climate and, along with it, differences in the behavior of the population. Subsequently, it led to a series of measures that took place over the next decade. The paralysis that occurred in both countries in connection with the outbreak of the First World War, had a significant impact on the perception and experience of everyday life associated with a lack of basic living needs. In this case, the First World War can be seen as the centerpiece of a thirty-year timeline, divided into two approximately equally long periods, during which it was possible to demonstrate the transformations of pre-war, war and post-war society.

In the analytical comparison of female crime in the Czech lands and Great Britain during the first three decades of the twentieth century, it was not surprising to conclude that the major differences between British and Czech women, at least at points of contact with the motives of the offenses committed, practically did not exist. Female delinquency manifested itself in diverse ways of crime and methods of its implementation. Unlawful behavior of the gentle sex could be categorized by the merits of individual crimes.

The first three decades of the twentieth century represented a vastly varied era, rich in fundamental plot twists and turns, influencing human history. Women were not left aside in these historic milestones, but they had a significant share in the development defining this century. Their criminal activity has in many considerations successfully copied the contemporary political and social situation. However, in the context of official, so-called great history, female influence has been diminished, although female history has undoubtedly formed an irreplaceable part of the complex picture of human history. In all social roles and forms, the gentle sex represented not only the biological but also the social counterpart of men, and with them it helped to create the foundations of contemporary European society.